

KÉZIKÖNYV

Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról

2018. évi kiadás

COUNCIL OF EUROPE

A kézikönyv kézírata 2018 februárjában készült el.

Az aktualizált változatok a későbbiekben elérhetőek lesznek az FRA honlapján: fra.europa.eu és az Emberi Jogok Európai Bírósága honlapján az „Ítélezési gyakorlat” (Case-Law) menüpont alatt: echr.coe.int

Fotó (borító és belső): © iStockphoto

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács, 2020

A többszörözés a forrás feltüntetésével engedélyezett.

Azokat a fényképeket és más anyagokat, amelyek szerzői jogait az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács nem védi, közvetlenül a szerzői jog tulajdonosától származó előzetes hozzájárulás birtokában lehet csak felhasználni vagy többszörözni.

Az alábbi információk esetleges felhasználásáért sem az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács, sem pedig az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2020

Európa Tanács: ISBN 978-92-871-9843-3

FRA – print: ISBN 978-92-9474-455-5

FRA – web: ISBN 978-92-9474-451-7

doi:10.2811/30030

doi:10.2811/816642

TK-07-17-108-HU-C

TK-07-17-108-HU-N

A kézikönyv angol nyelven készült. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a más nyelveken készült fordítások minőségéért semmilyen felelősséget nem vállal. A kézikönyvben kifejtett nézetek az Emberi Jogok Európai Bíróságát nem kötik. A kézikönyv különféle, az emberi jogok európai egyezményével kapcsolatban készült kommentárokról és kézikönyvekre hivatkozik. Az EJEB nem vállal felelősséget ezek tartalmáért, és az irodalomjegyzékben való feltüntetésük semmilyen értelemben nem minősül e kiadványok jóváhagyásának. Az egyezménnyel foglalkozó további kiadványok listája megtalálható az EJEB könyvtárának internetes oldalain, az echr.coe.int/Library címen.

Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról

2018. évi kiadás

Előszó

Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége 2010 januárjában úgy határozott, hogy közösen elkészítik a megkülönböztetésmentességgel foglalkozó, a vonatkozó európai joggyakorlatról szóló kézikönyvet. Örömmel mutatjuk be most e kézikönyv naprakész változatát, amely friss példákat tartalmaz a kapcsolódó esetjogra, és a felépítése is megújult.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével az Európai Unió Alapjogi Chartája jogilag kötelezővé vált. Továbbá a szerződés előírja az Európai Unió csatlakozását az emberi jogok európai egyezményéhez. Ezzel összefüggésben az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága által kidolgozott közös alapelvek fokozott ismerete elengedhetetlenné vált az európai emberi jogok meghatározó aspektusának, a megkülönböztetésmentesség normáinak a helyes nemzeti megvalósításához. Az FRA munkája, amely a 2030-as fenntartható fejlődési menetrendhez is igazodik, elkötelezett az egyetemesség, az egyenlőség elve, illetve mindenki felkarolása mellett. Ezzel összefüggésben a kézikönyv az 5. számú (A nemek közötti egyenlőség biztosítása és a nők és lányok esélyeinek növelése), a 10. számú (Az országokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségek csökkentése) és a 16. számú (Igazságos, békés és befogadó társadalmak teremtése) fenntartható fejlődési célt egyaránt támogatja.

Ez a kézikönyv a kulcskérdések bemutatásával nyújt segítséget azoknak a jogi szakembereknek, akik nem a megkülönböztetésmentességi jogra szakosodtak. Ügyvédeknek, bíráknak, ügyészeknek, szociális munkásoknak, valamint a nemzeti hatóságok, nem kormányzati szervezetek (NGO-k) és más szervek munkatársainak szól, akik a diszkriminációval kapcsolatos ügyek jogi kérdéseibe ütközhetnek.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága által a megkülönböztetésmentesség terén kialakított, figyelemre méltó esetjogi korpusz birtokában hasznosnak tűnt egy olyan kézikönyv összeállítása, amely az EU és az Európa Tanács tagállamaiban és azokon kívül működő jogi szakembereknek, például bíráknak, ügyészeknek és ügyvédeknek, illetve a bűnüldöző szervek tisztviselőinek szól. Különösen az emberi jogok védelmének élvonalában dolgozóknak kell tisztában lenniük a megkülönböztetésmentességi elvekkel, hogy a gyakorlatban is sikeresen tudják azokat alkalmazni. Nemzeti szinten kelnek életre a megkülönböztetésmentességről szóló rendelkezések, és a kihívások is ugyanitt, ugyanezen a szinten válnak láthatóvá.

Szeretnénk köszönetet mondani Dr. Magdalena Jankowska-Gilbergnek és Dr. Dagmara Rajskának a naprakésszé tett kézikönyv elkészítése során nyújtott hozzájárulásukért. Ezenfelül szeretnénk megköszönni mindazoknak, akik véleményyt

nyilvánítottak és segítettek az előkészületek alatt, különösen az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa Hivatalának és az Európa Tanácson belül az Európai Szociális Charta részlegének. Szintén hálásak vagyunk az Európai Unió Bírósága által nyújtott dokumentációs támogatásért.

Roderick Liddell

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának
hivatalvezetője

Michael O’Flaherty

Az Európai Unió Alapjogi
Ügynökségének igazgatója

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
RÖVIDÍTÉSEK	9
ÚTMUTATÓ A KÉZIKÖNYV HASZNÁLATÁHOZ	11
1. BEVEZETÉS AZ EURÓPAI MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉGI JOGBA: KONTEXTUS, KIALAKULÁS ÉS FŐ ELVEK	15
1.1. Az európai megkülönböztetésmentességi jog kontextusa és háttere	16
Főbb pontok	16
1.1.1. Európa Tanács: a megkülönböztetésmentességi jog kifejlődése	18
Főbb pont	18
1.1.2. Európai Unió: a megkülönböztetésmentességi jog kifejlődése	21
Főbb pontok	21
1.1.3. Európai megkülönböztetésmentességi jog és az ENSZ emberi jogi szerződései	24
Főbb pontok	24
1.2. Ki részesül védelemben az európai megkülönböztetésmentességi jog alapján?	28
Főbb pontok	28
1.3. Az EJE alkalmazási köre: a 14. cikk és a 12. sz. jegyzőkönyv	30
Főbb pontok	30
1.3.1. Az EJE által biztosított jogok	30
1.3.2. Az EJE által biztosított jogok hatálya	31
1.3.3. AZ EJE 12. sz. jegyzőkönyve	34
1.4. Az uniós megkülönböztetésmentességi jog hatálya	36
Főbb pontok	36

2. A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS KATEGÓRIÁI	41
Főbb pont	44
2.1. Közvetlen hátrányos megkülönböztetés	45
Főbb pontok	45
2.1.1. Kedvezőtlenebb bánásmód	46
2.1.2. Összehasonlítási alap	47
2.1.3. Okozati viszony	52
2.1.4. Társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés	54
2.2. Közvetett hátrányos megkülönböztetés	56
Főbb pontok	56
2.2.1. Semleges szabály, feltétel vagy gyakorlat	58
2.2.2. Jelölősen kedvezőtlenebb hatás a védett csoportra nézve	60
2.2.3. Összehasonlítási alap	62
2.3. Halmazott és interszekcionális megkülönböztetés	64
Főbb pontok	64
2.4. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás	69
2.4.1. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek fényében	69
Főbb pont	69
2.4.2. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás az EJE és Európai Szociális Charta fényében	73
2.5. Különleges vagy konkrét intézkedések	75
Főbb pontok	75
2.6. Gyűlölet-bűncselekmények	87
Főbb pont	87
2.7. Gyűlöletbeszéd	93
Főbb pont	93
3. A KEDVEZŐTLENEBB BÁNÁSMÓD IGAZOLHATÓSÁGA AZ UNIÓS MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉGI JOG SZERINT	99
3.1. Az objektív kimentési okok alkalmazása az EJE szerint	101
Főbb pontok	101
3.2. Az objektív kimentési okok alkalmazása az uniós jog alapján	102
Főbb pont	102
3.3. Speciális kimentési okok az uniós jog szerint	104

Főbb pontok	104
3.3.1. Valódi foglalkozási követelmény	106
3.3.2. Vallási intézmények	111
3.3.3. Életkoron alapuló kivételek	112
4. KIVÁLASZTOTT VÉDELMI TERÜLETEK	119
Főbb pont	123
4.1. Foglalkoztatás	124
4.2. A jóléthez és szociális biztonsághoz való hozzáférés	133
4.3. Oktatás	141
4.4. Az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatást is beleértve	145
4.5. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés	152
4.6. A „személyes” szféra: magán- és családi élet, örökbefogadás, otthon és házasság	154
4.7. Politikai részvétel: szólásszabadság, gyülekezés és egyesülés szabadsága és szabad választások	162
4.8. Büntetőügyek	165
5. VÉDETT TULAJDONSÁGOK	169
Főbb pontok	175
5.1. Nem	176
5.2. Nemi identitás	187
Főbb pontok	187
5.3. Szexuális irányultság	192
5.4. Fogyatékoság	198
5.5. Életkor	206
5.6. Faj, etnikum, bőrszín és nemzeti kisebbséghez tartozás	213
5.7. Állampolgárság vagy nemzeti származás	219
Főbb pontok	219
5.8. Vallás vagy meggyőződés	228
5.9. Társadalmi származás, születés és tulajdon	235
5.10. Nyelv	237
5.11. Politikai vagy más vélemény	241
5.12. „Egyéb helyzet”	243

6. ELJÁRÁSI KÉRDÉSEK A MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉGI JOGBAN	247
Főbb pontok	248
6.1. A bizonyítási teher átfordulása	250
6.2. A hátrányos megkülönböztetés megállapításához nem lényeges körülmények	258
6.3. A statisztikai és egyéb adatok szerepe	261
6.4. A megkülönböztetésmentességi jog végrehajtása	268
Főbb pontok	268
ESETJOG	273
TÁRGYMUTATÓ	297
JOGI SZÖVEGEK JEGYZÉKE	319
MEGJEGYZÉS A HIVATKOZÁSOKRÓL	321

Rövidítések

CEDAW	Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről
CERD	Faji Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság
CRC	Egyezmény a gyermek jogairól
CRPD	A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény
CST	Az Európai Unió Köszolgálati Törvényszéke
ECRI	Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság
ECSR	Szociális Jogok Európai Bizottsága
EJEB	Az Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Az emberi jogok európai egyezménye (teljes nevén: Európai egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről)
ENSZ	Az Egyesült Nemzetek Szervezete
ESC	Európai Szociális Charta
EU	Európai Unió
EU Charta	Az Európai Unió Alapjogi Chartája
EUB	Az Európai Unió Bírósága (2009 decembere előtt: Európai Bíróság)
EUMSZ	Az Európai Unió működéséről szóló szerződés
EUSZ	Az Európai Unióról szóló szerződés
HRC	Emberi Jogi Bizottság
ICCPR	Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ICERD	Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről
ICESCR	Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
ICJ	Nemzetközi Bíróság

Útmutató a kézikönyv használatához

Jelen kézikönyv áttekintést nyújt az európai megkülönböztetésmentességi jog kulcskérdéseiről, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) által értelmezett, az Európa Tanács keretében elfogadott emberi jogok európai egyezményében (EJEE) meghatározott megkülönböztetés tilalmára, valamint az Európai Unió Bírósága (EUB) által értelmezett uniós jogra.

A kézikönyv nyugtázza, hogy a megkülönböztetésmentesség alapelve nagyon fontos, mert minden egyéb emberi jog gyakorlását befolyásolja. A megkülönböztetésmentességi jog célja, hogy egyenlő és igazságos távlatokat nyisson minden egyén számára a társadalomban elérhető lehetőségek elérése érdekében.

A kézikönyv a kulcskérdések bemutatásával nyújt segítséget azoknak a jogi szakembereknek, akik nem a megkülönböztetésmentességi jogra szakosodtak. Ügyvédeknek, bíráknak, ügyészeknek, szociális munkásoknak, valamint a nemzeti hatóságok, nem kormányzati szervezetek és más szervek munkatársainak szól, akik a hátrányos megkülönböztetés témájához kapcsolódó jogi kérdésekkel foglalkoznak. A kézikönyv jogi kutatási, illetve érdekképviselési célokból is hasznos lehet. Lehetővé teszi a szakemberek számára, hogy igény szerint közvetlenül konkrét részekre/témakörökre keressenek rá; nem szükséges a teljes kézikönyvet elolvasni.

E kiadvány az európai megkülönböztetésmentességi jog referenciapontja, amely ismerteti, hogy az uniós jog és az EJEE miként szabályozzák az egyes kérdéseket. Adott esetben az Európai Szociális Chartára (ESC), az Európa Tanács más okmányaira, és az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) védnöksége alatt kötött nemzetközi szerződésekre is tartalmaz hivatkozásokat a megkülönböztetésmentességhez kapcsolódóan.

Az EJEE főként az Emberi Jogok Európai Bíróságának kiválasztott esetjogán keresztül kerül ismertetésre. Az EU-jogból eredő jog bemutatása jogalkotási intézkedéseken (megkülönböztetésmentességi irányelvek), az uniós alapítószerződések vonatkozó rendelkezésein, az Európai Unió Alapjogi Chartáján és az EUB esetjogán keresztül történik.

A bemutatott vagy idézett ítélkezési gyakorlat az EJEB és az EUB joggyakorlatából hoz fontos példákat. Amennyire azt a korlátozott keretek és a bevezető

jelleg lehetővé teszik, a kézikönyv 2017 áprilisáig terjedően tárgyalja a jogi fejleményeket, lehetőség szerint kitérve a későbbi fejleményekre is. A legfrissebb ítélezési gyakorlat élvez elsőbbséget, bár szükség szerint régebbi precedensek is említésre kerülnek. A félreérthetőség elkerülése érdekében a kézikönyv az Európai Unió Bíróságaként (EUB) hivatkozik az Európai Bíróságra a 2009 decembere előtt meghozott döntések esetében is. Mivel számos bemutatott jogeset a kézikönyvben található többféle aspektusból is releváns, az esetet tárgyaló fejezet kiválasztása szubjektív döntésen alapul.

Mindegyik fejezet egy különálló témát jár körül, a más témákra és fejezetekre vonatkozó kereszthivatkozások pedig megkönnyítik az alkalmazandó jogi keret és a vonatkozó ítélezési gyakorlat átfogóbb megértését. Mindegyik fejezet az abban a fejezetben felvetett kérdéseket tartalmazó táblázattal kezdődik. A táblázatban a két különálló európai jogrend alkalmazandó jogszabályai, illetve az EUB és EJEB vonatkozó ítélezési gyakorlata is szerepel. A fejezet ezt követően bemutatja mindkét rendszer megtárgyalt témához kapcsolódó jogszabályait. Az olvasó ezáltal megismerheti a két jogrendszer hasonlóságait és különbségeit. Az Európa Tanács nem uniós tagállamainak (amelyek ezáltal az EJEE részes felei) gyakorló szakemberei a saját országuk szempontjából releváns információkat az Európa Tanácsról szóló részekben találják meg. Az uniós tagállamok gyakorló szakembereinek mindkét részt tanulmányozniuk kell, mivel ezekre az államokra mindkét jogrend érvényes.

Ezenfelül az egyes fejezetek elején a főbb pontok is ismertetésre kerülnek.

A kézikönyv az Európa Tanács és az uniós jog által képviselt két jogrendszer gyors bemutatásával kezdődik. Az 1. fejezet ismerteti az európai megkülönböztetésmentességi jog hátterét és előzményeit, valamint mindkét rendszer személyi és tárgyi hatályát.

A 2. fejezet felvázolja, hogy az eltérő bánásmód mikor minősül megkülönböztetésnek. A középpontban a hátrányos megkülönböztetés kategóriái állnak (közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés, zaklatás vagy megkülönböztetésre, gyűlölet-bűncselekményre és gyűlöletbeszédre való felszólítás). A 3. fejezetben az eltérő bánásmód lehetséges igazolható indokai találhatók.

A 4. fejezet a megkülönböztetésmentesség alapelvét az élet különböző területeinek szemszögéből mutatja be, ideértve többek között a foglalkoztatást,

a jóléti ellátásokhoz és szociális biztonsághoz való hozzáférést, az oktatást, a magán- és családi életet.

Az 5. fejezet a megkülönböztetés alapjait taglalja, amely lehet például a nem, a nemi identitás, a szexuális irányultság, a fogyatékoság, a kor, a faj, az etnikai származás, a nemzetiség és a vallás vagy meggyőződés.

A 6. fejezet vizsgálja a megkülönböztetésmentességi jog eljárási kérdéseit. Kiemelt figyelmet kapott a bizonyítási teher megfordítása. Egyéb, bizonyítékokon alapuló kérdések – például a statisztikai és egyéb adatok szerepe – is kifejtésre kerülnek.

A kézikönyv elektronikus változata az esetjogra és az uniós jogra mutató hiperhivatkozásokat tartalmaz. Az uniós jogforrásokra mutató hiperhivatkozások az EUR-Lex áttekintő oldalaira irányítják az olvasót, ahonnan bármilyen uniós nyelven megnyitható az ügy vagy a joganyag. Az EJEB és az ECSR esetjoga hiperhivatkozással kapcsolódik a HUDOC adatbázishoz, amely angol és francia nyelven elérhető. Néhány ügynél más nyelvekre lefordított változatok is elérhetőek.

1

Bevezetés az európai megkülönböztetésmentességi jogba: kontextus, kialakulás és fő elvek

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Alapjogi Charta, 20. cikk (törvény előtti egyenlőség) és 21. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EUSZ, 2. cikk, 3. cikk (3) bekezdése, 9. cikk EUMSZ, 10. cikk A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK) A „nemek közötti” egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) EUB, C-236/09. sz. ügy, <i>Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL kontra Conseil des ministres</i>, 2011 EUB, C-571/10. sz. ügy, <i>Servet Kamberaj kontra IPES és társai</i>, 2012	Egyenlőség és megkülönböztetésmentesség	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 12. sz. kiegészítő jegyzőkönyv, 1. cikk (a megkülönböztetés általános tilalma) ESC, E. cikk, A kollektív panaszok rendszerét megteremtő jegyzőkönyv Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről A nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény) Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről Egyezmény a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférésről A számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény jegyzőkönyve Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról EJEB, <i>Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország</i> (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017 EJEB, <i>Pichkur kontra Ukrajna</i>, 10441/06. sz. ügy, 2013 EJEB, <i>Savez crkava „Riječ života” és társai kontra Horvátország</i>, 7798/08. sz. ügy, 2010

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUMSZ, 18. cikk A családegyesítési jogról szóló irányelv (2003/86/EK) A harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló irányelv (2003/109/EK)	Az állampolgárság és a bevándorlási státusz alapján történő megkülönböztetés tilalma	

Ez a bevezető fejezet az európai megkülönböztetésmentességi jog történetét mutatja be. Már most fontos megjegyezni, hogy a nemzeti bírának és ügyészeknek az emberi jogok európai egyezményében (EJEE) és az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvekben meghatározott biztosítékokat kell alkalmazniuk függetlenül attól, hogy az eljárásban résztvevő fél ezeket felhasználja-e. Ez az egyes rendszerekben létrehozott jogelvekből következik, például az uniós jog közvetlen hatályából az EU-tagállamokban és az EJEE közvetlen alkalmazhatóságából,¹ ami azt jelenti, hogy azokat az EU és az Európa Tanács valamennyi tagállamában be kell tartani.

1.1. Az európai megkülönböztetésmentességi jog kontextusa és háttere

Főbb pontok

- A megkülönböztetés elleni európai védelem az EU és az Európa Tanács jogában is megtalálható.
- Mindkét rendszer önállóan működik, de az esetjoguk révén hatással vannak egymásra.

Az „európai megkülönböztetésmentességi jog” kifejezés arra utal, hogy egyetlen, egész Európára kiterjedő szabályrendszer létezik a megkülönböztetés tilalmára vonatkozóan. Ez a szabályrendszer azonban több forrásból tevődik össze. Ez

¹ Lásd: EUB, C-555/07. sz. ügy, *Seda Küçükdeveci kontra Swedex GmbH & Co. KG* (nagytanács), 2010. január 19.

a kézikönyv főként az Európa Tanács (középpontban az EJEE-vel) és az Európai Unió jogát használja fel. E két jogrendszer különböző eredettel, szerkezettel és célokkal rendelkezik.

Noha mindkét rendszer önálló, számos kapcsolódási pont van közöttük. Az uniós jog értelmezésének támogatásaként az Európai Unió Bírósága (EUB) az EJEE-re² és az Európai Szociális Chartára (ESC)³ is hivatkozik. Mindkét egyezmény említésre kerül az EU-szerződés keretrendszerében: Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 6. cikk (3) bekezdése kifejezetten elismeri az EJEE-t az uniós alapjogok fejlesztésének inspirációs forrásaként; míg az EU Charta 52. cikk (3) bekezdése úgy szól, hogy a Chartában foglalt jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokkal, amelyek az EJEE-ben szerepelnek⁴ (bár az európai uniós jog kiterjedtebb védelmet nyújthat). Az Európai Szociális Charta az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 151. cikkében és az EU Charta preambulumban kerül említésre. Esetjogukban az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) és a Szociális Jogok Európai Bizottsága (ECSR) hivatkozik az uniós jogra és az EUB esetjogára.⁵

Az uniós jog és az EJEE szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Az Európai Unió összes tagállama csatlakozott az EJEE-hez, az EUB inspirációs forrásként tekint az EJEE-re, amikor az emberi jogok védelmének hatókörét állapítja meg az uniós jog alapján. Az EU Alapjogi Chartája számos, az EJEE-ben foglalt jogot tükröz (de nem csak ezekre korlátozódik). Ennél fogva az uniós alapjogok nagyrészt megegyeznek az EJEE-vel. Ugyanakkor, ha egy egyén panaszt kíván tenni azért, mert az EU nem tudta biztosítani az emberi jogokat, nem viheti az Európai Uniót mint olyat az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) elé. Ezzel szemben vagy panaszt kell tennie a nemzeti bíróságokon, amelyek aztán előterjeszthetik az ügyet az EUB felé az előzetes döntéshozatali eljárás keretében; vagy közvetlenül az EJEB-hez fordulhat az EU-val szemben, miközben keresetet nyújt be az adott tagállammal szemben.

2 Például lásd: EUB, C-510/11. P. sz. ügy, *Kone Oyj és társai kontra v. Európai Bizottság*, 2013. október 24., 20–22. pont.

3 Például lásd: EUB, C-395/08. és C-396/08. sz. egyesített ügyek, *Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) kontra Tiziana Bruno és Massimo Pettini és Daniela Lotti és Clara Matteucci*, 2010. június 10., 31–32. pont.

4 Lásd még az EU Alapjogi Chartájának 53. cikkét és preambulumát.

5 Például lásd: EJEB, *Biao kontra Dánia* (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24.

A Lisszaboni Szerződés egyik rendelkezése felhatalmazza az EU-t, hogy saját jogán csatlakozzon az EJEE-hez; az EJEE 14. jegyzőkönyve pedig úgy módosítja az EJEE-t, hogy ez megtörténhessen. Egyelőre nem világos, hogy ez mikor történhet meg és milyen lesz a jövőbeni kapcsolat az EUB és az EJEB között.

1.1.1. Európa Tanács: a megkülönböztetésmentességi jog kifejlődése

Főbb pont

- A megkülönböztetésmentesség alapelve az Európa Tanács számos szerződésében megjelenik.

Az Európa Tanács egy olyan kormányközi szervezet, amely eredetileg a második világháború után alakult, többek között a jogállamiság, a demokrácia, az emberi jogok és a társadalmi fejlődés előmozdításáért (lásd az Európa Tanács Alapszabályának preambuláját és 1. cikkét). Az Európa Tanács tagjai 1950-ben fogadták el az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményt; a fenti célok eléréséhez segítségül hívva az EJEB-t. Az EJEE volt az első modern emberi jogi szerződés, amely az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatán alapult. Jogilag kötelező erejű kötelezettségeket ír elő a tagjai részére, hogy azok ne csak az állampolgárok, hanem a joghatóságuk alatt tartózkodó összes személy részére is biztosítsák az emberi jogokat. Az EJEE végrehajtását az EJEB ellenőrzi, amely a tagállamok ellen benyújtott keresetekkel foglalkozik. Az Európa Tanácsnak jelenleg 47 tagja van, és minden csatlakozni kívánó államnak az EJEE-hez is csatlakoznia kell.

A megkülönböztetés tilalmát az EJEE 14. cikke határozza meg, amely az Egyezményben leírt egyéb jogok élvezetét tekintve biztosít egyenlő bánásmódot. Az EJEE 12. sz. jegyzőkönyve (2000), amelyet még nem ratifikált az összes uniós tagállam,⁶ kibővíti a megkülönböztetés tilalmának hatályát azáltal, hogy egyenlő bánásmódot biztosít bármely jog – a nemzeti jogszabályok szerinti jogokat is beleértve – élvezetében.

6 Ha szeretné megnézni, mely uniós tagállamok ratifikálták a 12. számú jegyzőkönyvet, lásd: [Chart of signatures and ratifications of Treaty 177](#).

A (módosított) Európai Szociális Charta⁷ az Európa Tanács másik fő emberi jogi szerződése. Az 1961-es Chartával ellentétben⁸ ennek már van egy, a hátrányos megkülönböztetést tiltó konkrét rendelkezése az E. cikk formájában. A tartalma nagyon hasonlít az EJEE 14. cikkéhez. Védelmet nyújt a megkülönböztetéssel szemben egy horizontális klauzula segítségével, beleértve az alábbi alapokat: faj, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzetiséghez való tartozás vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbségből álló egészségügyi szervezet, születési vagy „egyéb helyzet”. A Szociális Jogok Európai Bizottsága felelős az Európai Szociális Charta betartásának ellenőrzéséért. E testület kihangsúlyozta, hogy az „E. cikk különálló cikként való beszúrása a módosított szövegű Chartába azt jelzi, hogy a szövegezők nagyobb hangsúlyt fektettek a megkülönböztetésmentesség alapelveire az abban foglalt különböző anyagi jogok elérése tekintetében.”⁹ Ennek megfelelően a módosított szövegű Európai Szociális Charta az említett cikkben felsorolt egyetlen alapon (amely nem teljes lista hasonlóan az EJEE 14. cikkéhez) sem teszi lehetővé a megkülönböztetést az okiratban foglalt egyik jog tekintetében sem.

Az Európai Szociális Chartához készült kiegészítő jegyzőkönyv megteremt egy rendszert a kollektív panaszok fogadására. Feljogosítja az Európa Tanácsban részvételi státuszt élvező nem kormányzati szervezeteket (NGO), hogy kollektív panaszt nyújtsanak be a ratifikáló állammal szemben az Európai Szociális Charta be nem tartása esetén.

A megkülönböztetésmentesség alapelve az Európa Tanács számos egyéb jogi dokumentumában is meghatározó alapelv, de ezek nem állnak e kézikönyv középpontjában.¹⁰ Például a hátrányos megkülönböztetés elleni védelmet a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény,¹¹ az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény¹² és a hivatalos

7 Európa Tanács, Európai Szociális Charta (módosított szöveg), CETS 163., 1996. május 3.

8 Európa Tanács, Európai Szociális Charta, CETS 35., 1961. október 18.

9 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism-Europe kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4.

10 Az Európa Tanács összes szerződésének szövege elérhető [az Európa Tanács Szerződésekkel foglalkozó Hivatalának weboldalán](#).

11 Európa Tanács, Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről, CETS 157., 1995. Lásd: 4. cikk, 6. cikk (2) bekezdése és 9. cikk.

12 Európa Tanács, Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről, CETS 197., 2005. Lásd: 2. cikk (1) bekezdés.

dokumentumokhoz való hozzáférésről szóló egyezmény is előírja.¹³ A számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény jegyzőkönyve¹⁴ is sürgeti a hátrányos megkülönböztetés elleni védelmet. Ezen túl a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény) szintén elítéli a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formáját.¹⁵ Az Isztambuli Egyezmény preambulumban elismerik, hogy a nők elleni erőszak a férfiak és nők közötti, történelmi okokra visszavezethető egyenlőtlen erőviszonyok megnyilvánulási formája, amelyek következtében a férfiak uralkodhattak a nőkön és hátrányosan megkülönböztethették őket, valamint megakadályozhatták teljes kibontakozásukat.¹⁶ Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezmény megtiltja egy személy genetikai örökségén alapuló bármilyen formájú megkülönböztetését.¹⁷ Ezen felül a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI),¹⁸ az Európa Tanács egyik emberi jogi szerve, a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus, intolerancia és faji megkülönböztetés problémáit kíséri figyelemmel.¹⁹

A megkülönböztetésmentesség alapelve hatással volt az Európa Tanács jogi sztenderdjeinek kialakítására és azt olyan alapjognak tekintik, amelyet védeni kell.

13 Európa Tanács, Egyezmény a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférésről, CETS 205., 2009. Lásd: 2. cikk (1) bekezdés.

14 Európa Tanács, A számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény kiegészítő jegyzőkönyve a számítógépes rendszereken keresztül történő rasszista és idegengyűlölő cselekmények kriminalizálásáról, ETS 189., 2001. Lásd: 3. cikk (1) bekezdés.

15 Európa Tanács, Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról, CETS 210., 2011. Lásd: 4. cikk.

16 Az Európai Bizottság javasolta, hogy az EU írja alá az Isztambuli Egyezményt; lásd: az Európa Tanács a nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezményének az Európai Unió nevében történő megkötéséről szóló tanácsi határozatra vonatkozó javaslat, COM(2016) 109 final, Brüsszel, 2016. március 4.

17 Európa Tanács, Egyezmény az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről: Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról, CETS 164, 1997. Lásd: 11. cikk.

18 Az Európa Tanács 1993-ban, államfőinek és kormányfőinek első csúcstalálkozóján állította fel a 47 független szakértőből álló Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottságot.

19 Lásd: az [ECRI honlapja](#).

1.1.2. Európai Unió: a megkülönböztetésmentességi jog kifejlődése

Főbb pontok

- Az uniós megkülönböztetésmentességi jog számos olyan jogi aktusból tevődik össze, amely az egyenlőséget mozdítja elő az élet számos területén.
- Az uniós intézmények jogilag kötelesek az EU Alapjogi Chartájának rendelkezéseit betartani, beleértve a hátrányos megkülönböztetés tilalmát is. Az uniós tagállamok is kötelesek a Chartát betartani, amikor az uniós jog keretén belül járnak el.

Az Európai Közösségek alapját képező eredeti szerződések nem tartalmaztak semmilyen utalást az emberi jogokra vagy azok védelmére. Az európai szabadkereskedelmi övezet létrehozását nem tekintették olyannak, mint ami hatással lehet az emberi jogokra. Amint azonban az Európai Bíróság (EUB) előtt kezdtek megjelenni a közösségi jog által okozott emberi jogi jogsértéseket feltételező ügyek, az EUB kidolgozott egy olyan, bírói alkotott jogi corpus-t, amely a közösségi jog „általános alapelveiként” vált ismertté. Az EUB szerint ezek az általános alapelvek tükrözik a nemzeti alkotmányokban és az emberi jogi szerződésekben – különösen az EJE-ben – foglalt emberi jogok védelmének tartalmát.²⁰ Az EUB kijelentette, hogy gondoskodik arról, hogy a közösségi jog megfeleljen ezeknek az elveknek. Az alapító szerződések utólagos módosításaival az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az esélyegyenlőség, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartása az Unió alapvető értékévé vált és beépült az alapító szerződésekbe, illetve az összes szakpolitikába és programba.

Az uniós megkülönböztetésmentességi jog eredetileg a nemi alapon történő munkahelyi megkülönböztetés tilalmára korlátozódott. A vonatkozó intézkedések célja az volt, hogy megakadályozzák, hogy az uniós tagállamok versenyelőnyhöz

20 Ez először például az alábbi ügyekben került megállapításra: EUB, 29-69. sz. ügy, *Erich Stauder kontra Stadt Ulm - Sozialamt*, 1969. november 12.; EUB, 11-70. sz. ügy, *Internationale Handelsgesellschaft mbH kontra Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, 1970. december 17.; EUB, 4-73. sz. ügy, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra az Európai Közösségek Bizottsága*, 1974. május 14.; és a megkülönböztetésmentesség alapelveit illetően: EUB, 149/77. sz. ügy, *Gabrielle Defrenne kontra Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 1978. június 5.

jussanak azáltal, hogy a nőknek alacsonyabb fizetést vagy kedvezőtlenebb munkakörülményeket kínálnak. A megkülönböztetésmentességi joganyag jelentős átalakuláson ment keresztül azáltal, hogy többek között már a nyugdíj-, a terhességi és a szociális biztonsági rendszereket is magában foglalja. 2000-ig azonban az uniós megkülönböztetésmentességi jogot csak a foglalkoztatás és a szociális biztonság területén alkalmazták és csak nemi alapon. Ezen felül az állampolgársági alapon való megkülönböztetés tilalma egy olyan alapelv, amelyet már az EU működéséről szóló szerződésben (EUMSZ 18. és 45. cikke) és annak elődeiben is meghatároztak.

Amikor az Amszterdami Szerződés 1999-ben hatályba lépett, az EU fel tudott lépni a különböző alapokon történő hátrányos megkülönböztetéssel szemben. Ez a hatáskör új, az egyenlő bánásmódról szóló irányelvek bevezetéséhez, valamint a nemek közötti egyenlőségről szóló meglévő rendelkezések átdolgozásához vezetett. Az Európai Unió megkülönböztetésmentességhez kapcsolódó joganyaga ma már igen jelentős.

Az EUSZ 2. cikke szerint a megkülönböztetésmentesség alapelve az Unió egyik alapértéke. Az EUMSZ 10. cikke megköveteli az EU-tól, hogy lépjen fel a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen a szakpolitikái és tevékenységei meghatározásakor és végrehajtásakor. 2000-ben kettő irányelvet fogadtak el: a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK)²¹ a szexuális irányultságon, valláson vagy meggyőződésen, életkoron és fogyatékosságon alapuló hátrányos megkülönböztetést tiltja a foglalkoztatás területén; míg a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK)²² a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szól nem csak a foglalkoztatás területén, hanem a jóléti rendszerhez és a szociális biztonsághoz való hozzáféréssel összefüggésben is, illetve az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén is. Ez jelentős kibővítése volt az uniós megkülönböztetésmentességi jog alkalmazási körének. Elismerték, hogy ahhoz, hogy az egyének teljeskörűen kiaknázhassák lehetőségeiket a munkaerőpiacon, fontos, hogy egyenlő hozzáférésük legyen az egészségügy,

21 A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, HL L 303., 2000.12.02., 16–22. o.

22 A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, HL L 180., 2000.7.19., 22–26. o.

az oktatás és a lakhatás területeihez. 2004-ben az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK)²³ a nemi alapú megkülönböztetés hatályát kiterjesztette az áruk és a szolgáltatások területére. A nem alapján biztosított védelem azonban nem teljesen egyezik meg a faji egyenlőségről szóló irányelvben meghatározott védelem hatókörével. Az úgynevezett nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv átdolgozott szövege (2006/54/EK)²⁴ csak a szociális biztonsággal kapcsolatosan biztosítja az egyenlő bánásmódot, a szélesebb jóléti rendszerrel – például a szociális védelemmel és az egészségüghöz vagy az oktatáshoz való hozzáféréssel – kapcsolatban nem.

Míg a szexuális irányultság, a vallási meggyőződés, a fogyatékoság és az életkor csak a foglalkoztatás területén védett alapok, az uniós intézmények jelenleg arról vitáznak, hogy kiterjesszék-e a védelmet más területekre is, például az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területére (ismertebb nevén „Horizontális Irányelv”).²⁵

Az EU és a tagállamai 2000-ben kihirdették az Európai Unió Alapjogi Chartáját, miután felismerték, hogy szakpolitikáik hatással lehetnek az emberi jogokra, és arra törekedtek, hogy a polgárok „közelebb” kerüljenek az EU-hoz. Az EU Charta a tagállamok alkotmányaiban, az EJE-ben és a nemzetközi emberi jogi szerződésekben, például a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezményben foglalt jogokra támaszkodva sorolja fel az emberi jogokat. Az EU Charta „Egyenlőség” címén (20–26. cikk) az egyenlő bánásmód alapelveinek fontosságát hangsúlyozza az uniós jogrendben.

Az EU 2000-ben elfogadott Alapjogi Chartája²⁶ csupán egy nem kötelező erejű „kinyilatkoztatás volt”. Amikor a Lisszaboni Szerződés 2009-ben hatályba lépett, a Charta jogilag kötelező érvényű dokumentummá vált, s ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint az uniós alapítószerződések. Ennek eredményeként

23 A Tanács 2004/113/EK irányelve (2004. december 13.) a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról, HL L 373., 2004.12.21., 37–43. o.

24 Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelve (2006. július 5.) a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg), HL L 204., 2006.7.26., 23–36. o.

25 Tanácsi irányelvre vonatkozó javaslat a személyek közötti, vallásra vagy meggyőződésre, fogyatékoságra, korra vagy szexuális irányultságra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, COM(2008) 426 végleges.

26 Az Európai Unió Alapjogi Chartája, HL C 202., 2016.6.7., 389–405. o.

az uniós intézmények és az uniós tagállamok egyaránt kötelesek betartani a Chartát, de csak amikor az uniós jogot hajtják végre (EU Charta 51. cikke). Az EU Charta 21. cikke számos alapon tiltja a hátrányos megkülönböztetést. Ez azt jelenti, hogy a magánszemélyek panaszt tehetnek az uniós vagy az uniós jogot végrehajtó nemzeti jogszabályok ügyében, ha úgy érzik, hogy a Chartát nem tartották tiszteletben. A nemzeti bíróságok az uniós jog helyes értelmezéséhez az EUMSZ 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali eljárás révén kérhetnek útmutatást az EUB-től.

Ezek a fejlemények új uniós szervek, például az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA)²⁷ vagy a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete (EIGE)²⁸ létrehozásával jártak együtt. Emellett az egyenlőséggel foglalkozó európai testületek hálózata (Equinet)²⁹ az egyenlőséggel foglalkozó nemzeti szervek munkájának támogatásával segítik elő az egyenlő bánásmódot Európában, 34 európai ország 46 szervezetének egyesítésével. Az EU egyenlő bánásmódról szóló jogszabályai arra kötelezik a tagállamokat, hogy hozzanak létre egy egyenlőséggel foglalkozó testületet, amely független segítséget tud nyújtani a hátrányos megkülönböztetés áldozatainak. A legtöbb tagállam teljesítette ezt a követelményt vagy egy meglévő intézmény kijelölésével erre a feladatra, vagy egy új testület létrehozásával, amely az új jogszabályok által kijelölt feladatokat hajtja végre. Nincs konkrét iránymutatás azonban arra vonatkozóan, hogy a tagállamok testületeinek hogyan kellene működniük. Az európai megkülönböztetésmentességi jog csak azt írja elő, hogy a faj, etnikai származás és nemek közötti egyenlőség területein jöjjenek létre egyenlőséggel foglalkozó szervek. Számos ország rendelkezik más alapú megkülönböztetéssel foglalkozó szervekkel is.

1.1.3. Európai megkülönböztetésmentességi jog és az ENSZ emberi jogi szerződésai

Főbb pontok

- Az emberi jogok európai védelmének rendszerére az ENSZ emberi jogi szerződésai befolyással vannak.

²⁷ Lásd: az [FRA honlapja](#).

²⁸ Lásd: az [EIGE honlapja](#).

²⁹ Lásd: az [Equinet honlapja](#).

- Az Európai Unió ratifikálta a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményt (CRPD), amelynek rendelkezései így az Európai Unió jogrendjének elválaszthatatlan részei.

Az emberi jogi védelmi mechanizmusok természetesen nem korlátozódnak Európára. Az amerikai, afrikai és közel-keleti regionális jogvédelmi mechanizmusokhoz hasonlóan az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) jelentős nemzetközi emberi jogi joganyagot hozott létre. Az összes EU-tagállam szerződő fele az alábbi emberi jogi ENSZ-szerződéseknek, amelyek mindegyike tartalmazza a hátrányos megkülönböztetés tilalmát: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR),³⁰ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICESCR),³¹ a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD),³² a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (CEDAW),³³ a kínzás elleni egyezmény³⁴ és a gyermek jogairól szóló egyezmény (CRC).³⁵ Mindezen emberi jogi szerződések elismerik a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelmet a jogokhoz való hozzáféréskor, azok védelmekor és elősegítésekor. Az uniós jog, beleértve az egyenlőségről szóló irányelveket, több nemzetközi megállapodásra hivatkozik, többek között a Nőkkel Szembeni Megkülönböztetés Minden Formájának Felszámolásáról szóló ENSZ-egyezményre, a Polgári és Politikai Jogokról, illetve a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokról szóló ENSZ-egyezményekre és a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló

30 Az ENSZ Közgyűlése (1966), Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR), 1966. december 16., az ENSZ Tára, 999. kötet, 171. o.

31 Az ENSZ Közgyűlése (1966), Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966. december 16., az ENSZ Szerződéseinek Tára, 993. kötet, 3. o.

32 Az ENSZ Közgyűlése (1966), Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, 1966. december 16., az ENSZ Szerződéseinek Tára, 660. kötet, 195. o.

33 Az ENSZ Közgyűlése (1966), Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről, 1979. december 18., az ENSZ Szerződéseinek Tára, 1249. kötet, 13. o.

34 Az ENSZ Közgyűlése (1984), Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény, 1984. december 10., az ENSZ Szerződéseinek Tára, 1465. kötet, 85. o.

35 Az ENSZ Közgyűlése (1989), Egyezmény a gyermek jogairól, 1989. november 20., az ENSZ Szerződéseinek Tára, 1577. kötet, 3. o. Ezenfelül a legtöbb tagállam szerződő fele a minden egyénnek az erőszakos eltűntetésről szembeni védelméről szóló nemzetközi egyezményének (ENSZ-dokumentum A/61/488, 2006. december 20.); azonban még egyetlen tagállam sem csatlakozott a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezményhez (ENSZ-dokumentum A/RES/45/158, 2003. július 1.).

nemzetközi egyezményre.³⁶ Az ENSZ-szerződésekre való hivatkozások az EJEB joggyakorlatában is megtalálhatóak. Az EJEB kihangsúlyozta, hogy az EJEE nem értelmezhető légtüres térben, hanem azt a nemzetközi jog általános alapelveivel összhangban kell értelmezni. Figyelembe kell venni a felek közötti kapcsolatokban alkalmazandó nemzetközi jog vonatkozó előírásait, különösen az emberi jogok nemzetközi védelmére vonatkozó szabályokat.³⁷

Hagyományosan csak államok írhatják alá az emberi jogi nemzetközi szerződéseket. Mivel azonban az államok egyre inkább nemzetközi szervezeteken keresztül működnek együtt – amelyekre jelentős feladat- és hatásköröket ruháznak –, sürgető szükség van annak biztosítására, hogy e nemzetközi szervezetek is kötelezzék magukat saját tagállamaik emberi jogi kötelezettségeinek érvényesítésére. A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló, 2006. évi egyezmény (CRPD)³⁸ az első ENSZ-szintű emberi jogi szerződés, amelynek regionális integrációs szervezetek is tagjai lehetnek, és amelyet az EU 2010 decemberében ratifikált.³⁹ A Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága 2015-ben tartotta első felülvizsgálatát, amelyen azt állapította meg, hogy az EU miként hajtotta végre kötelezettségeit.⁴⁰ Összegző észrevételeiben a Bizottság aggodalmát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az uniós irányelvek, a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK) és a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) kifejezetten nem tiltották meg a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetést, illetve nem hoztak észszerű intézkedéseket a fogyatékossgal élő emberek számára a szociális védelem, egészségügy, rehabilitáció, oktatás és az áruk és szolgáltatások biztosításának területén, ideértve a lakhatást, közlekedést és biztosítást is.⁴¹ Azt is javasolta, hogy az EU terjessze ki a hátrányos megkülönböztetés elleni védelmet a fogyatékossgal

36 Lásd például: a 2000/78/EK irányelv (4) preambulumbekzdése és a 2000/43/EK irányelv (3) preambulumbekzdése.

37 EJEB, *Harroudj kontra Franciaország*, 43631/09. sz. ügy, 2012. október 4., 42. pont. Lásd például: EJEB, *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017. január 24. – hivatkozással a CEDAW-ra; EJEB, *Nachova és társai kontra Bulgária* (Nagykamara), 43577/98. és 43579/98. sz. ügyek, 2005. július 6. – hivatkozással az ICERD-re.

38 ENSZ-dokumentum A/61/611, 2006. december 13. Írország kivételével mindegyik tagállam ratifikálta a CRPD-t.

39 Az EU vonatkozásában a CRPD 2011. január 22-én lépett hatályba.

40 ENSZ, Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (2015), *Az Európai Unió első jelentéséről szóló záró észrevételek*, CRPD/C/EU/1, 2015. október 2.

41 *Uo.*, 18. pont.

élő személyekre az egyenlő bánásmódról szóló tervezett horizontális irányelv elfogadásával.⁴²

A CRPD hosszú listában sorolja fel a fogyatékossgal élő személyek jogait annak érdekében, hogy a jogokból való részesülést egyenlően biztosítsa számukra, emellett az államokat különféle támogató intézkedések meghozatalára kötelezi. Az EUMSZ 216. cikk (2) bekezdése szerint az EU által megkötött nemzetközi megállapodások kötelezőek az Unióra és a tagállamokra nézve, valamint az uniós jog elválaszthatatlan részét képezik. Mivel az EU szerződő fele a CRPD-nek, az uniós jog alkalmazásakor az uniós intézmények és tagállamok kötelesek az egyezményt betartani. Ezen felül az egyes tagállamok saját jogon csatlakoztak a CRPD-hez, amely közvetlen kötelezettségeket ró rájuk. A CRPD a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó uniós és EJE-joganyag értelmezésének referenciapontjává vált.⁴³ 2013-ban az EUB a meghatározást az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményében használt „fogyatékossgal” fogalmának megfelelően alkalmazta. Az EUB megállapította, hogy „a 2000/78/EK irányelvet a lehető legteljesebb mértékben az egyezménnyel összhangban kell értelmezni.”⁴⁴

2017. május 11-én az EU Tanácsa két határozatot fogadott el az Isztambuli Egyezmény Európai Unió által történő aláírásáról, amelyek a büntető ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés, valamint a menekültügy és a visszaküldés tilalmának (*non-refoulement*) területeit fedik le. A jogérvényesülés, fogyasztóvédelmi politika és a nemek közötti egyenlőség EU biztosa, Věra Jourová 2017. június 13-án írta alá az Isztambuli Egyezményt az Európai Unió nevében. Az aláírásról szóló döntés az első lépés az EU-nak az Egyezményhez való csatlakozása folyamatában. A hivatalos aláírást követően a csatlakozáshoz szükség van az Egyezmény megkötésére vonatkozó határozatok elfogadására is. E határozatokhoz szükséges az Európai Parlament beleegyezése.

⁴² Uo., 19. pont.

⁴³ EUB, C-312/11. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság*, 2013. július 4.; EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government department and The Board of Management of a Community School* (nagytanács), 2014. március 18.; EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22.; EUB, C-395/15. sz. ügy, *Mohamed Daoudi kontra Bootes Plus SL és társai*, 2016. december 1.; EUB, C-406/15. sz. ügy, *Petya Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, 2017. március 9.

⁴⁴ EUB, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, *HK Danmark, Jette Ring nevében eljárva kontra Dansk almenntingigt Boligselskab és HK Danmark, Lone Skouboe Werge nevében eljárva kontra Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S nevében eljárva*, 2013. április 11.

1.2. Ki részesül védelemben az európai megkülönböztetésmentességi jog alapján?

Főbb pontok

- Az EJEE minden egyént véd a 47 részes állam joghatósága alatt.
- A másodlagos uniós jog szerinti védelem némileg korlátozott.

Az uniós jog és az EJEE szerinti védelem kedvezményezettjeinek kérdésével kapcsolatban egy előzetes megjegyzéssel kell kezdeni. Az **EJEE** garantálja a védelmet mindazoknak, akik egy tagállam joghatósága alá tartoznak, függetlenül attól, hogy az adott állam állampolgárai-e vagy sem, sőt, az államterületen túllépve az állam tényleges ellenőrzése alá tartozó területekre is vonatkozik (például a megszállt területekre).⁴⁵ Azonban amint azt az **5.7. alfejezetben** elemezzük, az EJEE esetjoga azt mutatja, hogy egy állam az állampolgárok és nem állampolgárok helyzetét másképp veheti figyelembe (és ezért bizonyos körülmények között eltérően is bánhat velük).

Az uniós jogban az EUMSZ 18. cikke tiltja „az állampolgárság alapján történő bármely megkülönböztetést”, azaz a saját állampolgárokkal és az uniós polgárokkal egyenlően kell bánni a Szerződések alkalmazási körében. Az EUMSZ 18. cikkének célja, hogy biztosítsa az egyenlő bánásmód alapelvének elismerését és a személyek szabad mozgását. Ennek oka, hogy a munkavállalók szabad mozgása (45. cikk) az egyik legfontosabb, az egyéneknek biztosított jog az Európai Unióban. A 18. cikket olyan esetekben kell alkalmazni, amikor a megkülönböztetésmentesség egyéb sajátos jogai nem léteznek, és az így minden lakos számára garantálja az egyenlő bánásmódot, feltéve, hogy a helyzetet az uniós jog szabályozza.

Habár az EU Charta 20. és 21. cikke szélesebb körű, a másodlagos uniós jog alapján a védelem személyi hatálya korlátozott. A harmadik országok állampolgárait – nem uniós tagország állampolgárait – nem védik a megkülönböztetésmentességi

⁴⁵ EJEB, *Al-Skeini és társai kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 55721/07. sz. ügy, 2011. július 7., 138. pont; EJEB, *Loizidou kontra Törökország*, 15318/89. sz. ügy, 1996. december 18., 52. pont; EJEB, *Mozer kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország* (Nagykamara), 11138/10. sz. ügy, 2016. február 23., 101. pont.

irányelvek az állampolgárság alapján történő kedvezőtlen bánásmóddal szemben.⁴⁶ A faji egyenlőségről szóló irányelv és a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv egyaránt előírja, hogy a beutazás és a tartózkodás feltételeit⁴⁷ illetően nem teremtenek semmilyen jogot az egyenlő bánásmódra a harmadik országok állampolgárai számára és a munkaerőpiacra való belépést és foglalkozást tekintve.⁴⁸ Azt is rögzítik, hogy nem tartalmazznak „semmilyen bánásmódot, amely a harmadik ország állampolgárainak a jogállásából fakad”.⁴⁹ E kivételektől eltekintve azonban a közvetlen vagy közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés tilalma a harmadik országok állampolgáira is vonatkozik az irányelvek által tárgyalt területek vonatkozásában. A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) és az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv nem zárja ki a harmadik országok állampolgárainak védelmét. Továbbá a harmadik országok állampolgárai ugyanazonokon a területeken élvezik az egyenlő bánásmódhoz való jogot, mint amelyek a megkülönböztetésmentességi irányelvekben is megtalálhatóak, amennyiben „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyeknek” minősülnek, amelyhez ötéves jogszerű tartózkodási időre van szükség.⁵⁰ Ezenfelül a nemek közötti egyenlőségről szóló rendelkezésekből származó védelemre is számíthatnak. A családegyesítési irányelv egyúttal lehetővé teszi az egyik tagállamban élő harmadik ország állampolgárai részére, hogy bizonyos körülmények között a családtagok is csatlakozhassanak hozzájuk.⁵¹ A harmadik országokkal kötött megállapodások vagy az egyéb uniós jogforrások, például a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról szóló irányelv (2003/109/EK) alapján bizonyos területeken (például a foglalkoztatás) védeltséget élveznek.

Ezek az uniós jog szerinti szabályok nem gátolják meg, hogy a tagállamok saját nemzeti joguk alapján kedvezőbb feltételeket vezessenek be. Az EJEE kötelezettségeket ró a tagállamokra a harmadik országbeli állampolgárok tekintetében, ami néhány esetben túllépi az uniós jog követelményeit.

46 Lásd: a 2000/43/EK irányelv 3. cikkének (2) bekezdése és a 2000/78/EK irányelv.

47 Lásd: a 2000/43/EK irányelv 3. cikkének (2) bekezdése és a 2000/78/EK irányelv.

48 2000/43/EK irányelv, (13) preambulumbekzdés és 2000/78/EK irányelv, (12) preambulumbekzdés.

49 Lásd: a 2000/43/EK irányelv 3. cikkének (2) bekezdése és a 2000/78/EK irányelv.

50 A Tanács 2003/109/EK irányelve (2003. november 25.) a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról, HL L 16., 2004.1.23., 44–53. o., 11. cikk (1) bekezdés.

51 A Tanács 2003/86/EK irányelve (2003. szeptember 22.) a családegyesítési jogról, HL L 251., 2003.10.3., 12–18. o.

1.3. Az EJEE alkalmazási köre: a 14. cikk és a 12. sz. jegyzőkönyv

Főbb pontok

- Az EJEE 14. cikke csak az Egyezmény által biztosított valamely más jog gyakorlásával kapcsolatban tiltja a hátrányos megkülönböztetést.
- A 12. sz. jegyzőkönyv alapján a hátrányos megkülönböztetés tilalma önálló jog lett.

A 14. cikk egyenlőséget biztosít az EJEE-ben meghatározott „[...] jogok és szabadságok élvezetében”. Az EJEB-nek ezért nincs hatásköre a hátrányos megkülönböztetésből származó panaszok kivizsgálására, kivéve, ha az EJEE által védett egyik jog tárgyi hatálya alá tartozik.

Amikor az EJEB a 14. cikk állítólagos megsértését mérlegeli, azt mindig egy konkrét anyagi joggal együtt teszi. A kérelmezők gyakran valamely anyagi jog megsértését állítják, valamint emellett egy anyagi jog megsértését a 14. cikkel összefüggésben. Azzal érvelnek tehát, hogy a jogaikba való meg nem engedett beavatkozás – amellett hogy nem tartotta be az anyagi jogban megkövetelt előírásokat – még megkülönböztető is volt, amennyiben a hasonló helyzetben lévők nem kerültek hasonló hátrányba. Mint a [4. fejezetben](#) olvasható, amikor az EJEB egy anyagi jog megsértésével szembesül, nem mérlegei a megkülönböztetéssel kapcsolatos panaszt, amennyiben úgy véli, hogy az lényegében ugyanannak a panasznak a vizsgálatát jelenti.

Ebben a részben először röviden áttekintjük az EJEE által biztosított jogokat, majd megvizsgáljuk, hogy az EJEB miként értelmezte az EJEE alkalmazási körét a 14. cikkben foglaltak érvényesítése céljából.

1.3.1. Az EJEE által biztosított jogok

Mivel a 14. cikk aktiválása teljes mértékben az EJEE által garantált egyik anyagi jog alapján történő megkülönböztetéstől függ, számba kell vennünk a jelen Egyezmény által biztosított jogokat. Az EJEE-ben felsorolt jogok főként a „polgári és politikai” jogok közé tartoznak; azonban más jogokat is véd, amelyek pedig „gazdasági és szociális” jogoknak tekinthetők.

Az EJE-ben található anyagi jogok számos területet lefednek: például az élethez való jogot, a magán- és családi élet tiszteltetéséhez való jogot és a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadságot.

Minden olyan esetben, amikor egy hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos ügy az EJE szerinti jogok alá tartozik, az EJB a 14. cikk megsértését feltételezve vizsgálja meg a panaszokat.

Ez egy rendkívül nagy különbség az uniós jog és az EJE között olyan szempontból, hogy az EJE olyan kérdésekben is védelmet nyújt a hátrányos megkülönböztetéssel szemben, amelyeket az uniós megkülönböztetésmentességi jog nem szabályoz. Bár az EU Alapjogi Chartája arra kötelezi az EU-t, hogy ne sértse meg az intézkedéseivel az emberi jogokat (ideértve a hátrányos megkülönböztetés tilalmát), a Charta csak annyiban vonatkozik a tagállamokra, amennyiben azok az uniós jogot alkalmazzák.

A megkülönböztetésmentességi irányelvek bevezetése és a védelemnek az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre és a jóléti rendszerre való kiterjesztése óta az EJE és az uniós irányelvek által kínált védelem közötti hatálybeli különbség eltűnt. Mindazonáltal vannak olyan területek, ahol az EJE az uniós jogot meghaladó mértékben nyújt védelmet. Az alábbiakban ezeket fogjuk megvizsgálni.

1.3.2. Az EJE által biztosított jogok hatálya

A 14. cikk alkalmazása során az EJB az EJE szerinti jogok hatályának széles körű értelmezését fogadta el:

- először is, az EJB világossá tette, hogy a 14. cikk szerinti kérelmeket az anyagi jogokkal összefüggésben is megvizsgálhatja, még ha magát az anyagi jogot nem is sértették meg;⁵²
- másodsor, megállapította, hogy a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban tett panasz egy adott jog hatálya alá esik, még ha a szóban forgó kérdés nem is kapcsolódik az EJE által biztosított egyetlen speciális

⁵² Lásd például: EJB, *Sommerfeld kontra Németország* (Nagykamara), 31871/96. sz. ügy, 2003. július 8.

jogosultsághoz sem. Ilyen esetekben elegendő az, hogy az ügy tényei tágabb értelemben kapcsolódjanak az EJEE által védett esetekhez.⁵³

Példa: A *Zarb Adami kontra Málta* ügyben⁵⁴ a kérelmező nemi alapon történő megkülönböztetésről szóló panaszt nyújtott be az esküdtbírószági szolgálatba behívott férfiak aránytalan magas száma miatt. Az EJEB megállapította, hogy bár a „rendes állampolgári kötelezettségekre” nem vonatkozik a 4. cikk szerinti „kényszer- vagy kötelező munka” tilalma (más szóval az EJEE nem biztosít az esküdtbírószági szolgálat teljesítése alóli felmentéshez való jogot), az ügyben szereplő tények mégis a védett jog hatálya alá tartoztak. A „rendes állampolgári kötelezettségek” akkor válhatnak „rendellenessé”, amikor megkülönböztető módon alkalmazzák azokat.

Példa: A *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* ügyben⁵⁵ két, Oroszországban életfogytig tartó börtönbüntetését töltő férfi kifogásolta a köztük és a többi, a nemzeti jog szerint életfogytig tartó börtönbüntetésben nem részesíthető elítélt (azaz bármilyen korú nő és a bűncselekmény elkövetésekor 18 év alatti vagy az ítélet napján 65 év feletti férfi) közötti eltérő bánásmódot. A 14. cikk megsértését állították az 5. cikkel összefüggésben. Az EJEB úgy találta, hogy az Egyezmény 5. cikke nem zárja ki az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabását, ahol ezt a büntetést a nemzeti jog írja elő. Mindazonáltal a 14. cikkben meghatározott hátrányos megkülönböztetés tilalma az államok által biztosított jogok és szabadságok élvezetére is kiterjed az Egyezménynek és jegyzőkönyveinek megfelelően. Az állam által önkéntesen biztosított olyan további jogokra is vonatkozik, amelyek az Egyezmény általános hatálya alá tartoznak. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezők és a fiatalok bűnelkövetők közötti eltérő bánásmódot utóbbiak mentális és érzelmi éretlensége, valamint a rehabilitációhoz és megújuláshoz való képességük indokolta; a 65 év feletti bűnelkövetőkkel szemben tanúsított bánásmódbeli különbség pedig azzal volt magyarázható, hogy a 25 év utáni feltételes szabadlábra helyezésre esetükben kevés esély lenne. A nemi alapon történő megkülönböztető bánásmód vonatkozásában a nők helyzetéről és szükségleteiről szóló hatályos nemzetközi okmányok és a kormány által benyújtott statisztikai adatok alapján a Bíróság meg-

53 Lásd például: EJEB, *A. H. és társai kontra Oroszország*, 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017. január 17., 380f. pont.

54 EJEB, *Zarb Adami kontra Málta*, 17209/02. sz. ügy, 2006. június 20.

55 EJEB, *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017. január 24., 58. pont.

állapította, hogy a nemzeti jog szerinti álláspontot igazoló közérdek szerint a nők nem ítélték életfogytig tartó börtönbüntetésre. Továbbá az orosz jogalkotó nehezen volt bírálható azért, mert a törvénysértők bizonyos csoportjait felmentette az életfogytiglani börtönbüntetés alól oly módon, amely ezen a területen a társadalom fejlődését tükrözte. Mindent egybevetve, ez a felmentés a kriminológiai ügyekben jelentett társadalmi előrelépést. Az életfogytig tartó börtönbüntetés kiszabására vonatkozó közös alap hiányában az orosz hatóságok nem lépték túl a mérlegelési mozgásterüket. Így tehát az Egyezmény nem sérült.

Példa: Az *A. H. és társai kontra Oroszország* ügy⁵⁶ az amerikai állampolgárok által orosz gyerekek örökbefogadásának állítólagos diszkriminatív tilalmával foglalkozik. Az EJEB ismételten kijelentette, hogy az EJEE nem biztosítja az örökbefogadáshoz való jogot. Mindazonáltal, ahol az állam meghaladta a 8. cikk szerinti kötelezettségeit és a hazai jogrendszerében ilyen jogot teremtett, a jog alkalmazásakor a 14. cikk értelmében nem tehet hátrányosan megkülönböztető intézkedéseket. A kérelmezők örökbefogadáshoz való joga és az erre vonatkozó kérelmüknek való igazságos elbírálása a 8. cikk szerinti magánélet védelme általános hatálya alá tartozott.⁵⁷

Példa: A *Pichkur kontra Ukrajna* ügyben⁵⁸ a kérelmező nyugdíjának kifizetését azért szüntették meg, mert állandó jelleggel külföldön tartózkodott. A kérelmező azt panaszolta, hogy nyugdíjának tartózkodási helye alapján történő megvonása diszkriminatív. Az EJEB kihangsúlyozta, hogy amennyiben egy állam rendelkezik hatályos jogszabállyal valamely jóléti ellátás kifizetésére vonatkozóan, erre a jogszabályra úgy kell tekinteni, mint az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkének hatálya alá tartozó tulajdonosi érdek keletkeztetésére a követelményeket betartó személyek esetében. Ezért – bár a szóban forgó rendelkezés nem foglalja magában a társadalombiztosítási kifizetéshez való jogot –, ha egy állam úgy dönt, hogy ellátás elvén alapuló rendszert hoz létre, azt a 14. cikk betartásával kell tennie.

Hasonlóképpen, a 14. cikk alkalmazásának céljából az EJEB számos másik esetben is megállapította, hogy a kifizetendő állami juttatás bármely formája vagy az 1. sz.

⁵⁶ EJEB, *A. H. és társai kontra Oroszország*, 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017. január 17.

⁵⁷ *Uo.*, 385. pont.

⁵⁸ EJEB, *Pichkur kontra Ukrajna*, 10441/06. sz. ügy, 2013. november 7.

jegyzőkönyv 1. cikkének⁵⁹ (mert tulajdonnak minősül),⁶⁰ vagy a 8. cikk (mert a családi- vagy magánéletet érinti) hatálya alá esik.⁶¹

1.3.3. AZ EJEE 12. sz. jegyzőkönyve

A 12. sz. jegyzőkönyv tiltja a „jogszabály és bármely hatóság által meghatározott bármilyen jog élvezetével” kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést és ezért szélesebb hatókörrel rendelkezik, mint a 14. cikk, amely csak az Egyezmény által biztosított jogokhoz kapcsolódik. Az EJEB által a 12. sz. jegyzőkönyv alapján elsőként vizsgált ügyben (*Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina*,⁶² lásd az [5.6. alfejezetet](#)) a Bíróság megállapította, hogy a 12. sz. jegyzőkönyv 1. cikke a hátrányos megkülönböztetés általános tilalmát vezette be. Továbbá azt is megerősítette, hogy a 14. cikk és a 12. sz. jegyzőkönyv 1. cikke által egyaránt tiltott hátrányos megkülönböztetés fogalmát ugyanúgy kell értelmezni.⁶³

A 12. sz. jegyzőkönyvhöz készült értelmező magyarázatok a fenti kifejezések jelentését illetően kifejtik, hogy a 12. sz. jegyzőkönyv 1. cikke az alábbiak szerint kapcsolódik a hátrányos megkülönböztetéshez:

- i. a magánszemély számára a nemzeti jog szerint kifejezetten biztosított bármilyen jog élvezetében;
- ii. egy olyan jog élvezetében, amely egy hatóság világos, nemzeti jog szerinti kötelezettségéből következik, azaz, ahol a hatóság a nemzeti jog szerint köteles egy bizonyos módon eljárni;
- iii. a hatóság által gyakorolt mérlegelési jogkör esetében (például bizonyos támogatások megítélésakor);

59 Az EJEE 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikk hatályának magyarázata megtalálható: A. Grgić, Z. Mataga, M. Longar and A. Vilfan (2007), „[The right to property under the ECHR](#)”, *Human Rights Handbook*, 10. sz.

60 Például EJEB, *Stec és társai kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 65731/01. és 65900/01. sz. ügyek, 2006. április 12. (nyugdíjkifizetések és rokkantsági nyugdíj); EJEB, *Andrejeva kontra Lettország* (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009. február 18. (nyugdíjkifizetések); EJEB, *Koua Poirrez kontra Franciaország*, 40892/98. sz. ügy, 2003. szeptember 30. (rokkantsági ellátás); EJEB, *Gaygusuz kontra Ausztria*, 17371/90. sz. ügy, 1996. szeptember 16. (munkanélküli járadék).

61 Például EJEB, *Weller kontra Magyarország*, 44399/05. sz. ügy, 2009. március 31. (gyermekes családok támogatása céljából történő szociális biztonsági kifizetés).

62 EJEB, *Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina* (Nagykamara), 27996/06. és 34836/06. sz. ügyek, 2009. december 22.

63 Lásd még: EJEB, *Pilav kontra Bosznia-Hercegovina*, 41939/07.sz. ügy, 2016. június 9.

- iv. a hatóság bármilyen más intézkedése vagy mulasztása esetén (például bűnüldöző tisztek viselkedése tömegoszlatáskor).⁶⁴

Példa: A *Savez crkava „Riječ života” és társai kontra Horvátország* ügyben⁶⁵ a kérelmezők (három református vallási közösség) előadták, hogy más vallási közösségekkel ellentétben bizonyos kiváltságokban ők nem részesültek (például az iskolákban és óvodákban történő vallási oktatás biztosításához vagy az állam által elismert egyházi esküvők rendezéséhez való jogban), mivel a helyi hatóságok nem kötöttek velük jogállásukat szabályozó megállapodást. A kérelmező közösségek panasza e vonatkozásban tehát nem foglalkozott a „nemzeti jog által számukra kifejezetten biztosított jogokkal”, mivel az ilyen kiváltságok biztosítását az állam mérlegeli. Az EJEB megállapította, hogy a kiváltságos státusz biztosításának feltételét nem alkalmazták egyenlő módon minden vallási közösség esetében. A Bíróság úgy találta, hogy ennek az eltérő bánásmódnak nem volt célja és észszerű magyarázata, valamint megsértette a 14. cikket az EJE 9. cikkével összefüggésben. A 12. sz. jegyzőkönyv értelmező magyarázataira támaszkodva úgy vélte, hogy a kérelmezők panasza az értelmező magyarázatok által meghatározott harmadik kategóriába tartozik, mivel „egy állami hatóság által a mérlegelési jogkörének gyakorlásakor” elkövetett állítólagos hátrányos megkülönböztetésre vonatkozott. A panaszt azonban nem kellett külön megvizsgálni a jegyzőkönyv szerint, mivel az EJEB már megállapította a 14. cikk megsértését.

A 12. sz. jegyzőkönyv értelmező magyarázatai továbbá megfogalmazzák, hogy míg a jegyzőkönyv elsősorban a magánszemélyeket védi az állam által elkövetett hátrányos megkülönböztetéssel szemben, a magánszemélyek közötti olyan kapcsolatokra is érvényes, amelyeket általában az állam szabályoz. Ebbe beletartozhat „például a munkához való hozzáférés, az étterembe való bejutás vagy magánszemélyek által nyilvánosan kínált szolgáltatások (pl. orvosi ellátás), továbbá közüzemi szolgáltatások (víz, elektromos áram) igénybevételének önkényes megtagadása”.⁶⁶ A 12. sz. jegyzőkönyv általánosságban tiltja meg

64 12. kiegészítő jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményhez, (ETS 177), *Értelmező magyarázatok*, 22. pont.

65 EJEB, *Savez crkava „Riječ života” és társai kontra Horvátország*, 7798/08. sz. ügy, 2010. december 9.

66 12. kiegészítő jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményhez, (ETS 177), *Értelmező magyarázatok*, 28. pont.

a tisztán személyes kontextusokon kívül eső hátrányos megkülönböztetést, ahol az egyének olyan feladatköröket gyakorolnak, amelyekkel eldönthetik, hogy a nyilvánosan elérhető árukat és szolgáltatásokat miként kínálják.

1.4. Az uniós megkülönböztetésmentességi jog hatálya

Főbb pontok

- Az uniós megkülönböztetésmentességi jog alapján a hátrányos megkülönböztetés tilalma önálló, de bizonyos területekre korlátozódik.
- Az EU Charta 20. cikke megerősíti, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő; a 21. cikk pedig minden hátrányos megkülönböztetést tilt.
- A megkülönböztetésmentesség alapelve csak akkor alkalmazható, ha a kérdéskör az uniós jog hatálya alá tartozik.
- Az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek szerinti védelem hatóköre változatos:
 - o a faji és etnikai származás részesül a legszélesebb védelemben, amely a foglalkoztatáshoz, a jóléti rendszerekhez, illetve az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében egyaránt védett;
 - o a nemi alapú hátrányos megkülönböztetést a munkavállaláshoz, szociális biztonsághoz (amely sokkal korlátozottabb, mint a szélesebb körű jóléti rendszer) és az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel összefüggésben tiltja;
 - o a szexuális irányultság, fogyatékoság, vallás vagy meggyőződés és az életkor csak a munkavállaláshoz való hozzáférés területén védett tulajdonságok.

Az EJE 14. cikkével szemben az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikkében meghatározott hátrányos megkülönböztetés tilalma önálló jog, amely a Charta egyéb rendelkezései által nem érintett helyzetekre is vonatkozik. Tiltja a „nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján” történő hátrányos megkülönböztetést. Az EU Charta 20. cikke leszögezi, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő.

Meg kell jegyezni, hogy az EU Charta különbséget tesz a 20. cikk szerinti „törvény előtti egyenlőség” és a 21. cikk szerinti megkülönböztetésmentesség között.⁶⁷ A Charta 20. cikke megfelel annak az alapelvnek, amely minden európai alkotmányban szerepel és még a Bíróság is elismerte az uniós jog egyik alapelvéként.⁶⁸ Ez az alapelv arra kötelezi az államokat és uniós intézményeket, hogy tartsák be a formális jogegyenlőség előírásait (hasonló ügyek hasonló módon való kezelése) az uniós jog megalkotásakor és végrehajtásakor. A 21. cikk beépíti a megkülönböztetésmentességet az anyagi jogi normák keretrendszerébe. Ehhez társul a tiltott okok nyitott végű listája.

Az EUB szerint az egyenlő bánásmód elve az uniós jog egyik általános alapelve, amelyet a Charta 20. cikke tartalmaz, és amelynek a megkülönböztetésmentességi alapelv (a Charta 21. cikkének (1) bekezdése) egy konkrét megnyilvánulása.⁶⁹

Példa: A *Glatzel* ügyben⁷⁰ az EUB-nek meg kellett állapítania, hogy a szóban forgó uniós jogalkotás (a többi sofőrrel ellentétesen a nehéz tehergépjárművek vezetőinek látásélességére vonatkozó szigorúbb követelmények) megfelelt-e az EU Charta 20. cikkének, 21. cikke (1) bekezdésének és 26. cikkének.

Az EU Charta 21. cikk (1) bekezdésének való megfelelés tekintetében az EUB megállapította, hogy a csökkent látási képességekkel rendelkező személlyel való megkülönböztető bánásmód a balesetmegelőzéssel indokolható, ami a közérdeket szolgálja, szükséges és nem aránytalan teher. Továbbá a bíróság emlékeztetett arra, hogy az EU Charta 20. cikkének célja, hogy többek között biztosítsa, hogy a hasonló helyzetekben lévők ne részesüljenek eltérő bánásmódban. Mivel a vezetők két csoportjának helyzete nem összehasonlítható, a kérdéses körülmények eltérő kezelése nem sérti az egyik vagy másik csoporthoz tartozó sofőrök a Charta 20. cikkében meghatározott „törvény előtti egyenlőséghez” való jogát.

67 Lásd például: FRA (2012), *FRA Opinion on proposed EU regulation on property consequences of registered partnerships*, FRA vélemény, 2012/1, 2012. május 31., amely a „Megkülönböztetést (a Charta 21. cikke)” (2.1. alfejezet) és a „Törvény előtti egyenlőséget (a Charta 20. cikke)” (2.2. alfejezet) vizsgálja.

68 EUB, 117/76. és 16/77. sz. egyesített ügyek, *Albert Ruckdeschel & Co. és Hansa-Lagerhaus Ströh & Co. kontra Hauptzollamt Hamburg-St. Annen*; *Diamalt AG kontra Hauptzollamt Itzehoe*, 1977. október 19.; EUB, 283/83. sz. ügy, *Firma A. Racke kontra Hauptzollamt Mainz*, 1984. november 13.; EUB, C-292/97. sz. ügy, *Kjell Karlsson és társai*, 2000. április 13.

69 EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22., 43. pont.

70 EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22.

E cikkek mellett az EU Charta III. címe még számos egyéb rendelkezést tartalmaz az egyenlő bánásmóddal kapcsolatban. A 22. cikk a kulturális, vallási és nyelvi sokféleség tiszteletben tartásának kötelezettségét vezeti be. A 23. cikk a nők és férfiak közötti egyenlőséggel foglalkozik. A 24. cikk értelmében a gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A 25. cikk rögzíti, hogy az Unió elismeri és tiszteletben tartja az idősek jogát a méltó és független élethez, a társadalmi és a kulturális életben való részvételhez. A 26. cikk értelmében az Unió elismeri és tiszteletben tartja a fogyatékkal élő személyek jogát az önállóságuk, társadalmi és foglalkozási beilleszkedésük, valamint a közösség életében való részvételük biztosítását célzó intézkedésekre. Minden másodlagos uniós jogalkotásnak, az egyenlőségről szóló irányelveket is beleértve, tiszteletben kell tartania a Chartát.

Példa: Az *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres*⁷¹ ügyben (lásd az [5.1. alfejezetet](#)) az EUB megállapította, hogy az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelvében szereplő, a férfiak és nők közötti biztosítási díjak és juttatások különbségét engedélyező kivétel érvénytelen. A Bíróság az EU Alapjogi Chartájának 21. és 23. cikkére hivatkozott.

A hátrányos megkülönböztetés tilalmának alapelve azonban csak akkor alkalmazható, ha az adott tárgykör az uniós jog hatálya alá tartozik.

Példa: A *Bartsch* ügyben⁷² az EUB világossá tette, hogy ahol az állítólagosan diszkriminatív bánásmód semmilyen kapcsolatban nincs az uniós joggal, a megkülönböztetésmentesség elvének alkalmazása nem kötelező. Ebben az esetben a munkavállaló 2004. május 5-én, azaz a 2000/78/EK irányelv átültetésére vonatkozó határidő (2006. december 2.) lejáratát előtt meghalt, hátrahagyva 21 évvel fiatalabb özvegyét. A munkáltató foglalkoztatási nyugdíjrendszere kizárja a túlélő házastársi nyugdíjhoz való jogot, amennyiben az 15 évvel fiatalabb, mint az elhunyt munkavállaló. Az EUB úgy határozott, hogy az ügy nem tartozik az uniós jog hatálya alá, mivel

71 EUB, C-236/09. sz. ügy, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL kontra Conseil des ministres* (nagytanács), 2011. március 1.

72 EUB, C-427/06. sz. ügy, *Birgit Bartsch kontra Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH* (nagytanács), 2008. szeptember 23.

egyrészt a foglalkoztatási nyugdíjrendszer iránymutatásai nem tekinthetők a 2000/78/EK irányelv végrehajtási intézkedésének, másrészt a munkavállaló halálakor az átültetésre vonatkozó határidő még nem járt le.

Az egyenlőségről szóló irányelvek a védett csoportok és a megkülönböztetés tiltott területeinek értelmében különböznek.

A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) tiltja a faji vagy etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetést a foglalkoztatás, szakképzés, munkáltatói és munkavállalói szervezetekben való tagság, szociális védelem, szociális biztonság és egészségügy, szociális kedvezmények, oktatás, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok értékesítése területén, a lakhatást is beleértve. Az irányelv minden természetes személyre vonatkozik az Unión belül. Alkalmazási körének azonban két korlátozása van. Egyrészt csak a nyilvánosság számára elérhető árukra és szolgáltatásokra vonatkozik. Másrészt az állampolgárság alapján történő eltérő bánásmódra nem vonatkozik, és nem érinti a harmadik ország állampolgárainak belépését, tartózkodását és foglalkoztatását szabályozó rendelkezéseket.

Példa: A *Servet Kamberaj kontra IPES és társai* ügyben⁷³ egy harmadik országbeli állampolgár által benyújtott lakhatási támogatásra vonatkozó kérelmet utasítottak el a harmadik országok állampolgárai részére fenntartott pénzügyi források kimerülése miatt. Az EUB fenntartotta, hogy a megkülönböztető bánásmód a panasztevő harmadik országbeli státusza miatt történt és ezért nem tartozott a faji egyenlőségről szóló irányelv hatálya alá.

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) tiltja a szexuális irányultságon, valláson és meggyőződésen, életkoron és fogyatékonyságon alapuló hátrányos megkülönböztetést a munkavállalás, a foglalkoztatás, a szakképzés és a munkáltató és munkavállalói szervezetekben való tagság területén. A faji egyenlőségről szóló irányelvhez hasonlóan a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv az EU-n belüli személyekre vonatkozik, a köz- és magánszektorban egyaránt, de nem fedi le az állampolgárság alapján

⁷³ EUB, C-571/10. sz. ügy, *Servet Kamberaj kontra Istituto per l'Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai* (nagytanács), 2012. április 24.

történő hátrányos megkülönböztetést. Számos sajátos kivételt is tartalmaz a rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozóan.⁷⁴

Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK) a nemi alapú megkülönböztetéssel szembeni védelmet az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén tiltja. Minden személyre és szervezetre (a köz- és magánszektorban egyaránt) vonatkozik, amely a nyilvánosság számára elérhető árukat és szolgáltatásokat kínál és/vagy a magán- és családi élet területén kívül kínál árukat és szolgáltatásokat. Az alábbiak nem tartoznak az alkalmazási körébe: médiatartalom, reklámozás és oktatás. Továbbá nem vonatkozik a munkavállalás és az önálló vállalkozás területére.

A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) nemi alapon biztosítja az egyenlő bánásmódot a díjazás (4. cikk), a foglalkoztatási szociális biztonsági rendszerek (5. cikk) és a foglalkoztatáshoz való hozzáférés, szakképzés, valamint előmenetel és munkafeltételek (14. cikk) területén.

Léteznek további, nemek közötti egyenlőséget elősegítő jogi aktusok az állami szociális biztonság (79/7/EGK irányelv),⁷⁵ az önálló vállalkozói tevékenységet folytató nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód (2010/41/EU irányelv),⁷⁶ a terhesség (92/85/EGK irányelv)⁷⁷ és a szülői szabadság (2010/18/EU irányelv) területén.⁷⁸

74 Lásd a 2. és a 3. fejezetet.

75 A Tanács 79/7/EGK irányelve (1978. december 19.) a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról, HL L 6., 1979.1.10., 24–25. o.

76 Az Európai Parlament és a Tanács 2010/41/EU irányelve (2010. július 7.) az önálló vállalkozói tevékenységet folytató férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról és a 86/613/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 180, 2010.7.15., 1–6. o.

77 A Tanács 92/85/EGK irányelve (1992. október 19.) a várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről, HL L 348., 1992.11.28., 1–7. o.

78 A Tanács 2010/18/EU irányelve (2010. március 8.) a BUSINESSEUROPE, az UEAPME, a CEEP és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött, felülvizsgált keretmegállapodás végrehajtásáról és a 96/34/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 68., 2010.3.18., 13–20. o.

2

A hátrányos megkülönböztetés kategóriái

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 2. cikk (2) bekezdés a) pont A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 2. cikk (2) bekezdés a) pont A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 2. cikk (1) bekezdés a) pont Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 4. cikk (1) bekezdés a) pont EUB, C-356/12. sz. ügy, <i>Glatzel kontra Freistaat Bayern</i>, 2014 EUB, C-267/12. sz. ügy, <i>Hay kontra Crédit agricole mutuel</i>, 2013 EUB, C-267/06. sz. ügy, <i>Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen</i>, 2008 EUB, C-303/06. sz. ügy, <i>Coleman kontra Attridge Law és Steve Law</i>, 2008 EUB, C-423/04. sz. ügy, <i>Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions</i>, 2006 EUB, C-256/01. sz. ügy, <i>Allonby kontra Accrington and Rossendale College</i>, 2004 EUB, C-13/94. sz. ügy, <i>P kontra S és Cornwall County Council</i>, 1996	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) ESC, E. cikk (megkülönböztetésmentesség) EJEB, <i>Guberina kontra Horvátország</i>, 23682/13. sz. ügy, 2016 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>CGIL kontra Olaszország</i>, 91/2013. sz. panasz, 2015 EJEB, <i>Burden kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 13378/05. sz. ügy, 2008

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 2. cikk (2) bekezdés b) pont A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 2. cikk (2) bekezdés b) pont A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 2. cikk (1) bekezdés b) pont Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 4. cikk (1) bekezdés b) pont EUB, C-83/14. sz. ügy, <i>„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia</i>, 2015 EUB, C-385/11. sz. ügy, <i>Elbal Moreno kontra INSS és TGSS</i>, 2012 EUB, C-152/11. sz. ügy, <i>Odar kontra Baxter Deutschland GmbH</i>, 2012	Közvetett hátrányos megkülönböztetés	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) ESC, E. cikk (megkülönböztetésmentesség) Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>AEH kontra Franciaország</i>, 81/2012. sz. panasz, 2013 EJEB, <i>D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007
EUB, C-443/15. sz. ügy, <i>David L. Parris kontra Trinity College Dublin és társai</i>, 2016	Halmazott és interszekcionális megkülönböztetés	EJEB, <i>Carvalho Pinto de Sousa Morais kontra Portugália</i>, 17484/15. sz. ügy, 2017 EJEB, <i>S. A. S. kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>B. S. kontra Spanyolország</i>, 47159/08. sz. ügy, 2012
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 2. cikk (3) és (4) bekezdés A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 2. cikk (3) és (4) bekezdés Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 4. cikk (3) és (4) bekezdés A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 2. cikk (2) bekezdés a) és b) pont	Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás	EJEE, 2. cikk (az élethez való jog), 3. cikk (a kizárás tilalma), 9. cikk (vallásszabadság), 11. cikk (gyülekezés és egyesülés szabadsága), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) ESC, E. cikk (megkülönböztetésmentesség), 26. cikk (a munkahelyi méltósághoz való jog) EJEB, <i>Đorđević kontra Horvátország</i>, 41526/10. sz. ügy, 2012 EJEB, <i>Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország</i> (Nagykamara), 43370/04., 18454/06. és 8252/05. sz. ügyek, 2012

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Alapjogi Charta, 23. cikk (férfiak és nők), 24. cikk (gyermekek), 25. cikk (idősek), 26. cikk (fogyatékossággal élő személyek) A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 5. cikk A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 7. cikk A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 3. cikk Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 6. cikk A rasszizmus, az idegengyűlölet és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem megerősítéséről szóló európai parlamenti állásfoglalás (2013/2543(RSP)) EUB, C-173/13. sz. ügy, <i>Leone és Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice és társai</i>, 2014 EUB, C-407/98. sz. ügy, <i>Abrahamsson és Anderson kontra Fogelqvist</i>, 2000 EUB, C-409/95. sz. ügy, <i>Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen</i>, 1997 EUB, C-450/93. sz. ügy, <i>Kalanke kontra Freie Hansestadt Bremen</i>, 1995	Speciális intézkedések	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 12. sz. jegyzőkönyv, 1. cikk (a megkülönböztetés általános tilalma) Európai Szociális Charta, E. cikk (megkülönböztetésmentesség) EJEB, <i>Çam kontra Törökország</i>, 51500/08. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Horváth és Kiss kontra Magyarország</i>, 11146/11. sz. ügy, 2013 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>The Central Association of Carers in Finland kontra Finnország</i>, 71/2011. sz. panasz, 2012
A rasszizmus, az idegengyűlölet és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem megerősítéséről szóló európai parlamenti állásfoglalás (2013/2543(RSP)) Tanácsi kerethatározat a rasszizmusról és idegengyűlöletről (2008/913/IB) Az áldozatokról szóló irányelv (2012/29/EU)	Gyűlölet-bűncselekmények/gyűlölet-beszéd	EJEB, <i>Škorjanec kontra Horvátország</i>, 25536/14. sz. ügy, 2017 EJEB, <i>Halime Kılıç kontra Törökország</i>, 63034/11. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Identoba és társai kontra Grúzia</i>, 73235/12. sz. ügy, 2015

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
		EJEB, <i>M'Bala kontra Franciaország</i> (hat.), 25239/13. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Delfi AS kontra Észtország</i> (Nagykamara), 64569/09. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Perinçek kontra Svájc</i> (Nagykamara), 27510/08. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Virabyan kontra Örményország</i>, 40094/05. sz. ügy, 2012

Főbb pont

- A megkülönböztetés olyan helyzet, ahol az egyén valamilyen módon hátrányba kerül egy vagy több védett tulajdonság alapján.

A megkülönböztetésmentességi jog célja, hogy egyenlő és igazságos távlatokat nyisson minden egyén számára a társadalomban rejlő lehetőségek elérése érdekében. Naponta hozunk döntéseket olyan kérdésekben, hogy kivel érintkezünk, hol vásárolunk és hol dolgozunk. Bizonyos dolgokat és embereket jobban szeretünk másoknál. Miközben szubjektív preferenciáink kinyilatkoztatása bevett szokás és normális, alkalomadtán olyan feladatokat végezhetünk, amelyekben hatalmi pozícióba kerülünk, vagy olyan döntéseket hozunk, amelyek mások életére közvetlen hatással lehetnek. Lehetünk köztisztviselők, bolti eladók, munkáltatók, lakástulajdonosok vagy orvosok, akik döntéseket hoznak a közhatalom gyakorlása körében vagy a magántulajdonú áruk és szolgáltatások felkínálásáról. Ezekben a magánszférán kívüli helyzetekben a megkülönböztetésmentességi jog két módon szól bele döntéseinkbe.

A megkülönböztetésmentesség alapelve tiltja azokat az esetköröket, ahol a hasonló helyzetben lévő személyekkel vagy csoportokkal eltérően bánnak és ahol az eltérő helyzetben lévő emberekkel vagy csoportokkal ugyanúgy bánnak.

Egyrészt kiköti, hogy azok az egyének, akik hasonló helyzetben vannak, hasonló bánásmódban részesüljenek és ne bánjanak velük kedvezőtlenebbül csupán egy adott „védett” tulajdonságuk miatt („közvetlen” hátrányos megkülönböztetés). Másrészt néhány helyzetben a látszólag semleges szabályon alapuló

bánásmód is megkülönböztetésnek minősülhet, amennyiben az hátrányosan érint egy személyt vagy csoportot azok egyedi tulajdonsága miatt („közvetett” hátrányos megkülönböztetés).

Ez a fejezet mélyebben foglalkozik a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés jelentésével, azok konkrét megnyilvánulásával, például a halmozott megkülönböztetéssel, a zaklatással vagy a megkülönböztetésre való felszólítással, a gyűlölet-bűncselekményekkel és a gyűlöletbeszéddel, valamint működésük bírósági esetjogon keresztül történő bemutatásával. Ezt követően megvizsgáljuk, hogyan működik az igazolhatóság tesztje.

2.1. Közvetlen hátrányos megkülönböztetés

Főbb pontok

- Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nevezzük, amikor egy személlyel „védett tulajdonsága” alapján bánnak kedvezőtlenebbül.
- A kedvezőtlenebb bánásmódot az állítólagos áldozat és egy, a védett tulajdonsággal nem rendelkező, hasonló helyzetben lévő másik személy összehasonlításával lehet megállapítani.
- Az EUB és a nemzeti bíróságok egyaránt elfogadták a társítás útján történő megkülönböztetés fogalmát, ahol egy személlyel kedvezőtlenebbül bánnak egy másik, „védett tulajdonsággal” rendelkező személlyel való kapcsolata miatt.

A közvetlen hátrányos megkülönböztetést az EJE és az uniós jog hasonlóan határozza meg. **Az uniós jogban** a faji egyenlőségről szóló irányelv 2. cikk (2) bekezdése megállapítja, hogy „közvetlen megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben faji vagy etnikai alapon kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljártak

Közvetlen hátrányos megkülönböztetés történik, ha:

- bármely személlyel kedvezőtlenül bánnak;
- összehasonlítva azzal, hogy a hasonló helyzetben lévő többi emberrel miként jártak el vagy járnának el;
- és ennek oka az a konkrét tulajdonság, amely a „védett tulajdonságok” közé tartozik.

vagy eljárának”.⁷⁹ **Az EJEE alapján** az EJEB azt a szabályt alkalmazza, hogy „a hasonló vagy viszonylag hasonló helyzetben lévő embereket eltérő kezelése áll fenn”, „egy azonosítható tulajdonság alapján”.⁸⁰

Eljárási szempontból az **EJEE szerint** a panasz benyújtásához (áldozati státusz) a kérelmező köteles bemutatni, hogy a panaszolt intézkedés „közvetlen hatással” volt rá.⁸¹

Az uniós jogban az EJEB-bel ellentétben a közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor is megállapítható, ha nincs azonosítható panasztevő, aki hátrányos megkülönböztetés áldozatának vallaná magát. A *Feryn* ügyben⁸² az EUB megállapította, hogy az a munkáltató, aki nyilvánosan kijelenti, hogy bizonyos etnikai vagy faji származású munkavállalót nem vesz fel, közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmaz a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) értelmében, mivel ezek a kijelentések valószínűleg komolyan visszatartják a pályázókat a jelentkezéstől és meggátolják őket a munkaerőpiacra való belépésben.

2.1.1. Kedvezőtlenebb bánásmód

A közvetlen hátrányos megkülönböztetés középpontjában az egyénnel szemben tanúsított kedvezőtlenebb bánásmód áll. Ez viszonylag könnyen felismerhető a közvetett hátrányos megkülönböztetéshez képest, ahol gyakran statisztikai adatokra van szükség (lásd lentebb). Az ebben a kézikönyvben említett ügyekből vett példákkal illusztrálva ilyen eset, amikor valakit nem engednek be egy étterembe vagy üzletbe, kisebb nyugdíjat vagy alacsonyabb fizetést kap, szóbeli sértésnek vagy erőszaknak van kitéve, nem engedik át egy ellenőrzőpontra, magasabb vagy alacsonyabb nyugdíjkorhatárt alkalmaznak rá, kizárják bizonyos

79 Hasonlóképpen: a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (2) bekezdés a) pont; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (1) bekezdés a) pont; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk a) pont.

80 EJEB, *Biao kontra Dánia* (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24., 89. pont. Hasonlóképpen: EJEB, *Carson és társai kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 42184/05. sz. ügy, 2010. március 16., 61. pont; EJEB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13., 175. pont; EJEB, *Burden kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 13378/05. sz. ügy, 2008. április 29., 60. pont.

81 EJEB (2017), *Gyakorlati útmutató a megfeleléségi feltételekről*.

82 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10. Lásd még: EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

szakmákból, nem gyakorolhatja az örökösödési jogait, kirekesztik az általános oktatási rendszerből, kiutasítják, nem engedik meg neki a vallási jelképek viselését, továbbá ha megtagadják vagy visszavonják tőle a szociális biztonsági kifizetéseket. Ezért a közvetlen hátrányos megkülönböztetés elsődleges jellemzője az eltérő bánásmódra való bizonyíték. A közvetlen hátrányos megkülönböztetés két különböző helyzetben lévő emberrel szembeni azonos bánásmódból is eredhet. Az EJEB megállapította, hogy „az a jog is megsérül, hogy senki sem részesülhet hátrányos megkülönböztetésben az EJE által biztosított jogok élvezetében, amikor az államok [...] a jelentősen eltérő helyzetben lévő emberekkel nem eltérő módon bántak”.⁸³

2.1.2. Összehasonlítási alap

A kedvezőtlenebb bánásmódot egy hasonló helyzetben lévő személlyel való összehasonlítással lehet megállapítani. Az „alacsony” fizetéssel kapcsolatos panasz mindaddig nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek, amíg nem kimutatható, hogy a fizetés alacsonyabb, mint az ugyanannál a munkáltatónál, ugyanabban a munkakörben dolgozó másik személyé. Ezért annak megállapításához, hogy egy személlyel kedvezőtlenebbül bántak-e, kell tehát egy „összehasonlítási alap”: azaz egy lényegében hasonló helyzetben lévő személy, ahol a két személy között a fő különbséget a „védett tulajdonság” jelenti. Az összehasonlítási alap bizonyítása nem vitatható, és a megkülönböztetés egy kifejezetten e témában folytatott beszélgetés nélkül is megállapítható. A lenti példák olyan ügyeket mutatnak be, ahol az összehasonlítási alap igazolását kifejezetten a döntést meghozó szerv kérte.

Az uniós jog alapján az EUB számos ügyben részletesen kivizsgálta, hogy a két csoport összehasonlítható-e.

Példa: A *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern* ügyben⁸⁴ a kérelmezőnek elutasították a nehéz tehergépjárművekre vonatkozó jogosítvány kiadását, mert egyik szemének látásélessége elégtelen volt. A más kategóriás vezetői engedéllyel rendelkező többi sofőrrel ellentétben nem kaphatott jogosítványt „kivételesen” sem a vezetői képességének további kivizsgálást követően.

83 EJEB, *Thlimmenos kontra Görögország* (Nagykamara), 34369/97. sz. ügy, 2000 április 6., 44. pont. Hasonlóan: EJEB, *Pretty kontra Egyesült Királyság*, 2346/02. sz. ügy, 2002. április 29., 88. pont.

84 EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22.

Az EUB megállapította, hogy a gépjárművezetők két kategóriája nem volt összehasonlítható. Különösen, a két kategória a vezetett gépjármű méretében, a szállítható utasok számában és az ilyen járművek vezetéséből megfelelően származó felelősségben különbözött. Az érintett járművek tulajdonságai igazolták a különböző kategóriájú vezetői engedélyre vonatkozó eltérő feltételek meglétét. Az eltérő bánásmód tehát indokolt volt és nem sértette az EU Alapjogi Chartájának 20. cikke szerinti „törvény előtti egyenlőséghez” való jogot.

Példa: A *P kontra S és Cornwall County Council* ügyben⁸⁵ a panasztevő férfiből nővé változtató műtéten esett át, amikor a munkáltatója elbocsátotta. Az EUB megállapította, hogy az elbocsátás kedvezőtlen bánásmódnak minősült. Az összehasonlítási alap vonatkozásában az EUB kijelentette, hogy „amennyiben egy személyt azért bocsátanak el, mert nemet átalakító műtéten esik vagy esett át, kedvezőtlenül járnak el vele szemben azokkal a nemű személyekhez képest, amely nemhez nemváltoztatás előtt tartozott”. A tulajdonságokat illetően azonban nem kimutatható, hogy a panaszossal azért bántak másképp, mert férfi vagy nő volt, ellenben az látható, hogy az eltérő bánásmód a neméhez kapcsolódott.

Példa: A *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres* ügy⁸⁶ az azonos nemű partnerek közötti házasság esetén járó kedvezményekkel foglalkozik. A vita idején az azonos neműek házasságát nem engedélyezték Franciaországban, de a bejegyzett élettársi kapcsolat létezett mind a hetero-, mind a homoszexuális párok esetében. A panaszos egy olyan bank alkalmazásában állt, amely különleges juttatásokat kínált munkavállalóinak házasságkötésük alkalmából. A panaszos igényt nyújtott be ezekre a juttatásokra, miután azonos nemű élettársi viszonyba lépett, de a bank ezt visszautasította. Az EUB-nek meg kellett állapítania, hogy az eltérő bánásmód szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősült-e. Az EUB újból megerősítette, hogy míg a helyzeteknek nem kell egyformának, csak hasonlóknak kell lenniük, az összehasonlíthatóságot az érintett juttatás fényében kell kiértékelni és nem átfogó és elvont módon. Az EUB megállapította, hogy azok az azonos nemű személyek, akik nem házasodhatnak össze és ezért élettársi viszonyt létesítenek egymással, a házastársakéhoz hasonló helyzetben

85 EUB, C-13/94. sz. ügy, *P. kontra S. and Cornwall County Council*, 1996. április 30.

86 EUB, C-267/12. sz. ügy, *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 2013. december 12.

vannak. Az EUB kifejtette, hogy bár az eltérő bánásmód a munkavállalók családi állapotán alapul és nem kifejezetten a szexuális irányultságukon, ez szexuális irányultság alapján történő közvetlen megkülönböztetésnek minősül. A homoszexuális munkavállalók nem házasodhattak össze, következésképpen nem megfelelőhettek meg az igényelt juttatás megszerzéséhez szükséges feltételeknek.

Az uniós jog alapján az egyenlő díjazással foglalkozó ügyek összehasonlításának bizonyítása magában foglalja annak megállapítását, hogy a nő munkavállaló által végzett munka „egyenlő” vagy „egyenlő értékű-e” a férfi munkavállaló által végzett munkával és hogy eltér-e a férfi és női munkavállalók bére. E tekintetben az EUB nem fogadta el a vállalatok közötti összehasonlítást.

Példa: Az *Allonby kontra Accrington and Rossendale College* ügyben⁸⁷ egy női tanár nyújtott be panaszt a különböző munkaszerződések különböző díjazási feltételeivel kapcsolatban. A főiskola, ahol a panaszos eredetileg tanárként dolgozott, nem újította meg a szerződését. Ezután egy olyan vállalat alkalmazásába került, amely tanárokat ad ki alvállalkozásba oktatási intézmények részére, így visszakerült a régi főiskolába, ahol ugyanazokat a feladatokat látta el, mint régen, de alacsonyabb fizetésért. Állítása szerint nemi alapú megkülönböztetés érte, mondván, hogy a főiskolának dolgozó férfi tanárok több pénzt kerestek. Mivel a fizetésbeli különbség nem tulajdonítható „egyetlen forráshoz” (ugyanaz a munkáltató), az EUB megállapította, hogy a főiskola alkalmazásában álló férfi tanárok helyzete nem összehasonlítható a panaszos helyzetével, akit egy külső vállalat alkalmaz.

Az alkalmas „összehasonlítási alap” keresésének szükségessége alól látszólag kivételt képez az az eset – legalábbis az uniós jog keretében, a foglalkoztatás területén –, amikor az elszenvedett hátrányos megkülönböztetés az adott személy terheisége miatt történik. Az EUB bevett joggyakorlata, hogy amennyiben egy nő terheiség miatt szenved kárt, azt nemi alapon történő közvetlen megkülönböztetésnek minősíti anélkül, hogy összehasonlítási alapra

⁸⁷ EUB, C-256/01, *Debra Allonby kontra Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, kereskedelmi nevén Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment*, 2004. január 13.

lenne szükség.⁸⁸ Ugyanez érvényes azokra a helyzetekre, amikor a hátrányos megkülönböztetés a szülési szabadsághoz⁸⁹ vagy *in vitro* megtermékenyítési kezeléshez kapcsolódik.⁹⁰

Az EJEE alapján az EJEB kihangsúlyozta, hogy emberek két csoportja egy adott panasz – és nem más – céljából tekinthető úgy, hogy egyforma helyzetben vannak. Például a házások és a nem házaspárok nem tekinthetők hasonló helyzetben lévőknek az adózás, szociális biztonság vagy szociálpolitika területein. Ezzel szemben a házások és a nem házaspárok, akiknek kialakult családi élete van, hasonló helyzetben vannak annak lehetősége tekintetében, hogy telefonon kereshetik egymást, amikor a másik őrizetben van.⁹¹ Ezért az összehasonlíthatóságot a vitatott intézkedés fényében és nem elvont kontextusban kell vizsgálni.

Példa: A *Varnas kontra Litvánia* ügyben⁹² a kérelmező – egy előzetes letartóztatásban lévő fogvatartott – arról panaszkodott, hogy megtagadták részére a hitvesi látogatást, miközben az elítélteknek ezeket a látogatásokat engedélyezték. Az EJEB kifejtette, hogy a „hasonló helyzetre” vonatkozó követelmény nem azt jelenti, hogy az azonos helyzetben lévő csoportoknak meg kell egyeznie. Az a tény, hogy a kérelmező helyzete nem teljesen egyezik meg az elítélt rabokéval, nem zárja ki az EJEE 14. cikkének alkalmazását. A kérelmezőnek be kellett bizonyítania, hogy gyakorlatilag ugyanolyan helyzetben volt, mint azok, akikkel szemben eltérően jártak el. Az EJEB megállapította az EJEE 14. cikkének megsértését a 8. cikkel összefüggésben.

Példa: A *Burden kontra Egyesült Királyság* ügyben⁹³ két lánytestvér élt együtt 31 évig. Az ingatlan közös tulajdonukban volt és végrendeleteikben a másikkra hagyták saját tulajdonrészüket. A kérelmezők arról panaszkodtak,

88 EUB, C-177/88. sz. ügy, *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker kontra Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus*, 1990. november 8. Hasonlóan: EUB, C-32/93. sz. ügy, *Carole Louise Webb kontra EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 1994. július 14.

89 EUB, C-191/03. sz. ügy, *North Western Health Board kontra Margaret McKenna*, 2005. szeptember 8., 50. pont.

90 EUB, C-506/06. sz. ügy, *Sabine Mayr kontra Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG* (nagytanács), 2008. február 26.

91 EJEB, *Petrov kontra Bulgária*, 15197/02. sz. ügy, 2008. május 22., 55. pont.

92 EJEB, *Varnas kontra Litvánia*, 42615/06. sz. ügy, 2013. július 9., további részletekért lásd az 5.12. alfejezetet.

93 EJEB, *Burden kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 13378/05. sz. ügy, 2008. április 29.

hogyan a házaspárokkal vagy élettársi viszonyt folytató személyekkel el-
lentétben, nekik a másik halálakor örökösödési adót kellene fizetniük.
Az EJB megállapította, hogy a kérelmezők mint testvérek nem hasonlíthatják
magukat együtt élő párokhoz, akik házasság vagy élettársak. A házasság
vagy élettársi kapcsolat különleges, szabadon és önkényesen választott
kapcsolatok szerződéses jogok és kötelezettségek megteremtése céljából.
Ezzel szemben a kérelmezők vérrokonok, tehát kapcsolatuk alapjaiban volt
más.

Példa: A *Carson és társai kontra Egyesült Királyság* ügyben⁹⁴ a kérelmezők
amiatt tettek panaszt, hogy az állam a külföldön élő nyugdíjasoknak nem
ugyanazt a nyugdíjemelést alkalmazta, mint az Egyesült Királyságban
élők esetében. Az EJB megállapította, hogy a kérelmezők – akik nem
az Egyesült Királyságban vagy egy olyan államban éltek, amellyel az Egyesült
Királyságnak kölcsönös szociális biztonsági megállapodása van – nincsenek
ugyanabban a helyzetben, mint azok, akik az Egyesült Királyságban
mentek nyugdíjba. Bár ezek a különböző csoportok mind hozzájárultak
a költségvetési bevételhez a nemzeti biztosításuk megfizetésével, ez
nem nyugdíjalapot, hanem inkább általános állami bevételt képezett,
amelyet különböző közkiadásokra költöttek. Továbbá a kormány emelésre
vonatkozó kötelezettsége az Egyesült Királyságban történő életszínvonal
emelkedésének figyelembevételén alapul. A kérelmezők ezért nem voltak
e csoportokhoz hasonló helyzetben és ennek megfelelően nem érte őket
megkülönböztető bánásmód.

Hasonlóképpen, az **Európai Szociális Charta alapján** az összehasonlítási alapra
való utalások megtalálhatók a Szociális Jogok Európai Bizottságának esetjogában.

Példa: A *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra
Olaszország* ügyben⁹⁵ a Szociális Jogok Európai Bizottsága egy olyan panaszt
vizsgált ki, amelynek tárgya olyan orvosok hátrányos megkülönböztetése
volt,⁹⁶ akik nem emeltek tudatos kifogást az abortusszal szemben.
A panaszosok előadták, hogy hátrányos helyzetbe kerültek a munkahelyükön
a munkamennyiség, a feladatok elosztása, az előrelépési lehetőségek

94 EJB, *Carson és társai kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 42184/05. sz. ügy,
2010. március 16.

95 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra
Olaszország*, 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12.

96 Uo., 215. és azt követő pontok.

és az egészségügy és biztonság védelmének területén. A Bizottság megerősítette, hogy a nem kifogásoló és kifogásoló orvosok hasonló helyzetben voltak, mert hasonló szakmai képesítésekkel rendelkeznek és ugyanazon a szakterületen dolgoznak. Ezért az eltérő bánásmód hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága kifejtette, hogy a különböző csoportok nemzeti jogban való jogállása nem lényeges annak kiértékelése szempontjából, hogy ezek a csoportok hasonló helyzetben vannak-e. Például az *Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország* ügyben⁹⁷ (lásd az [5.12. alfejezetet](#)), amelynek tárgya a szociális biztonsági rendszerhez való hozzáférés, a Szociális Jogok Európai Bizottsága a megbízott és hivatásos bírák helyzetét hasonlította össze. Megállapításra került, hogy az ügy körülményeiben csak a kiosztott feladatok, az előjárói irányítási jogok és a bírók két csoportja által végzett feladatok lényegesek. Mivel hasonlóak voltak, a Szociális Jogok Európai Bizottsága kijelentette, hogy a bírák két csoportja feladatkörüket tekintve megegyezett. Ezen felül megállapította, hogy összehasonlítást csak egyes tagállamok különböző csoportjainak vonatkozásában kell végezni. A *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia* ügyben⁹⁸ (lásd az [5.5. alfejezetet](#)), amely norvég tengerészek nyugdíjkorhatárával foglalkozik, a felperes azt állította, hogy a nemzeti rendelkezés életkor alapján történő megkülönböztetésnek minősül a más országokban alkalmazott tengerészekhez (ahol a tengerészek nyugdíjkorhatára magasabb, mint Norvégiában) és a más szakmát képviselő norvég magánszemélyekhez képest. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a vizsgálatnak a norvég helyzetre kell korlátozódnia. A Szociális Jogok Európai Bizottsága továbbá elfogadta, hogy a vezetőpilóták és vezető olajipari munkások jelen panasz alkalmazásának céljából hasonló kategóriát alkotnak. Úgy ítélte meg, hogy kellően hasonló helyzetben vannak, különösen a szakma nehézsége és a fizikai megterhelés miatt.

2.1.3. Okozati viszony

Az [5. fejezet](#) az európai megkülönböztetésmentességi jogban létező „védett tulajdonságokról” szól, mint a nem, a nemi identitás, a szexuális irányultság,

97 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország*, 102/2013. sz. panasz, 2016. július 5.

98 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia*, 74/2011. sz. panasz, 2013. július 2.

a fogyatékoság, az életkor, a faj, az etnikai származás, a nemzetiség és a vallás vagy meggyőződés. Ez az alfejezet a kedvezőtlenebb bánásmód és a védett tulajdonságok közötti ok-okozati összefüggés szükségességét tárgyalja. E követelmény teljesítése érdekében az alábbi kérdést tehetjük fel: kedvezőtlenebbül jártunk volna el egy adott személlyel szemben, ha más nemhez, fajhoz, életkorhoz vagy bármely, egyéb védett tulajdonság szerinti ellentétes helyzetben lett volna? Ha a válasz igen, úgy a kedvezőtlenebb bánásmódot egyértelműen a szóban forgó tulajdonságok eredményezik.

Az alkalmazandó szabály vagy gyakorlat nem szükségszerűen hivatkozik kifejezetten a „védett tulajdonságra”, amennyiben egy másik olyan tényezőre utal, amely elválaszthatatlan része a védett tulajdonságnak. Lényegében annak megítélésekor, hogy közvetlen hátrányos megkülönböztetés történt-e vagy sem, meg kell vizsgálni, hogy a kedvezőtlenebb bánásmód egy olyan „védett tulajdonság” miatt történt-e, amely nem elválasztható a panasz tárgyát képező konkrét tényezőtől.

Példa: A *Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* ügyben⁹⁹ az azonos nemű élettársa halálát követően a panaszos túlélő hozzátartozói nyugdíjat akart igényelni attól a vállalatától, amely az elhunyt partnerének foglalkoztatási nyugdíjáért volt felelős. A vállalat megtagadta a kifizetést azzal az indokkal, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíj csak házastársak részére fizethető ki és a panasztevő nem volt az elhunyt házastársa. Az EUB elfogadta, hogy a nyugdíjkifizetés elutasítása kedvezőtlenebb bánásmódnak minősül és hogy ez a „házaspárok” bánásmódjához képest volt kedvezőtlenebb. Az EUB megállapította, hogy az „élettársi kapcsolat” intézménye Németországban sok szempontból a házastársakéhoz hasonló jogokat és felelősségi köröket hozta létre az élettársak esetében is, különösen az állami nyugdíjrendszerek vonatkozásában. Bebizonyosodott, hogy ezen ügy alkalmazásában az élettársak helyzete megegyezett a házastársakéval. Az EUB ezután kijelentette, hogy ez a szexuális irányultságon alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Ezért azt a tényt, hogy nem tudtak összeházasodni, nem különítették el szexuális irányultságuktól.

⁹⁹ EUB, C-267/06. sz. ügy, *Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* (nagytanács), 2008. április 1.

Példa: A *Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions* ügyben¹⁰⁰ a panaszos, aki nemváltoztató (férfiből nővé) műtéten esett át, 60. születésnapján – amely a nők nyugdíjkorhatára az Egyesült Királyságban – a nyugdíját akarta igényelni. Abban az időben S.M. Richards nem tudta új nemét elismertetni a nyugellátásra vonatkozó jogszabályok alkalmazásában.¹⁰¹ A kormány elutasította a nyugellátást, fenntartva, hogy a panaszos nem részesült kedvezőtlen bánásmódban a hasonló helyzetben lévőkhöz képest. A kormány szerint a panasztevőt „férfinek” kellett tekinteni a nyugellátásra vonatkozó jogszabályok alkalmazásában. Az EUB megjegyezte, hogy a vonatkozó nemzeti jog hiánya kizárta, hogy a panasztevő teljesítse a nyugellátásra vonatkozó jogszabályok feltételeit. Az EUB megállapította, hogy attól a személytől, aki nemátalakításon esett át, a nemzeti jog szerint nem vonható meg a nyugdíj, amelyre jogosult, ha a nemzeti jog szerint nőnek minősül.

2.1.4. Társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés

Az EUB a „védett tulajdonság” hatályát tágan értelmezte. Ebbe beletartozhat a „társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés”, ahol a megkülönböztetés áldozata nem a védett tulajdonsággal rendelkező személy. Olyan konkrét tulajdonságot is magában foglalhat, amely elvont módon értelmezhető. A jogi szakembereknek ezért a kedvezőtlenebb bánásmód mögött rejlő indoklás részletes elemzésébe kell kezdeniük, bizonyíték után kutatva, hogy a védett tulajdonság-e az oka ennek a bánásmódnak, akár közvetlenül, akár közvetve.

Példa: Az *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* ügyben¹⁰² egy anya állította, hogy kedvezőtlenül bántak vele a munkahelyén a fia fogyatékosága miatt. A fia fogyatékosága következtében néhányszor elkésett munkahelyéről, és azt kérte, hogy szabadságát igazítsák a fia

100 EUB, C-423/04. sz. ügy, *Sarah Margaret Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions*, 2006. április 27.

101 A 2004. évi nem elismeréséről szóló törvény („GRA”) hatályba lépése, azaz 2005. április 4-e előtt egy személy nemét a születésekor meghatározott nem szerint kellett megállapítani annak eldöntésére, hogy az a bizonyos személy mikor éri el a nyugdíjkorhatárt a nyugellátásról szóló jogszabályok alkalmazásában.

102 EUB, C-303/06. sz. ügy, *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* (nagytanács), 2008. július 17.

igényeihez. A panaszos kérelmeit elutasították és kirúgással fenyegették, valamint a nő gyermekének állapotával kapcsolatban bántó megjegyzéseket tettek. Az EUB a hasonló beosztásban lévő gyermekkel rendelkező munkatársaival hasonlította össze a nő helyzetét és megállapította, hogy az ő kéréseit rugalmasan fogadták. Abban is egyetértett, hogy ez a gyermek fogyatékosága alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek és zaklatásnak minősült.

Az EJB is megerősítette, hogy a 14. cikkben szerepel a társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés.

Példa: A *Guberina kontra Horvátország* ügyben¹⁰³ (lásd az [5.4. alfejezetet](#)) az EJB kihangsúlyozta, hogy a 14. cikkbe olyan esetek is beletartoznak, amelyekben valakivel egy másik személy védett tulajdonsága miatt bántak kedvezőtlenebbül. Megállapítást nyert, hogy a kérelmezővel szemben, a gyermeke fogyatékosága miatt tanúsított megkülönböztető bánásmód a fogyatékoságon alapuló hátrányos megkülönböztetés egyik formája.

Példa: A *Weller kontra Magyarország* ügyben¹⁰⁴ egy román nő azért nem kaphatott anyasági ellátást szülés után, mert nem volt magyar állampolgár. A magyar férje szintén nem volt rá jogosult, mert az ellátást csak az édesanyák igényelhetik. Az EJB megállapította, hogy inkább apasági (és nem nemi) alapon vált hátrányos megkülönböztetés áldozatává, mivel az örökbefogadó férfi szülők vagy a férfi gyámok jogosultak voltak az ellátás igénylésére, míg a természetes apák nem. A gyermekek is panaszt nyújtottak be, azt állítva, hogy megkülönböztetés érte őket az alapján, hogy az édesapjuktól megtagadták az ellátás folyósítását, amit az EJB elfogadott. Tehát a gyermekeket az édesapjuk státusa miatt érte hátrányos megkülönböztetés.

A társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés fogalma a nemzeti esetjogokban is megtalálható.

¹⁰³ EJB, *Guberina kontra Horvátország*, 23682/13. sz. ügy, 2016. március 22.

¹⁰⁴ EJB, *Weller kontra Magyarország*, 44399/05. sz. ügy, 2009. március 31.

Példa: A társítás útján történő és szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos első lengyelországi ügy¹⁰⁵ egy üzlet biztonsági őreként dolgozó munkavállalóval foglalkozik. A férfi egy olyan melegparádén vett részt, amelyekről közöltek részleteket a televízióban. A műsor sugárzását követően a felperest elbocsátották, mondván, hogy a munkáltatója „nem tudja elképzelni, hogy egy homoszexuális dolgozzon a vállalatában”. A lengyel bíróságok úgy vélték, hogy hátrányos megkülönböztetés attól függetlenül bekövetkezhet, hogy az áldozat rendelkezik-e egy bizonyos védett tulajdonsággal. A felperes szexuális irányultsága ezért nem volt lényeges. A bíróságok továbbá úgy találták, hogy a felperes a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) közösséghez kapcsolódó felvonuláson való részvétel miatt vált a hátrányos megkülönböztetés áldozatává. Megerősítették, hogy társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés történt és kártérítést ítélt meg a felperes számára.

2.2. Közvetett hátrányos megkülönböztetés

Főbb pontok

- Közvetett hátrányos megkülönböztetés történik, amikor egy látszólag semleges szabály miatt kerül egy azonos tulajdonságokkal rendelkező személy vagy csoport hátrányos helyzetbe.
- Ilyenkor azt kell bemutatni, hogy egy csoport egy döntés folytán kerül hátrányos helyzetbe egy másik, hasonló helyzetben lévő csoporttal szemben.

Az uniós jog és az Európa Tanács joga egyaránt elismeri, hogy a hasonló helyzetben lévő emberekkel szemben tanúsított megkülönböztető bánásmód tilalma nem biztos, hogy elegendő a ténylegi egyenlőség eléréséhez. Néhány esetben a különböző helyzetben lévő emberek hasonló bánásmódja bizonyos személyeket hátrányos helyzetbe helyezheti. Ebben az esetben nem a bánásmód, hanem inkább a bánásmód hatásai különböznek, amelyeket másképp fognak

¹⁰⁵ Lengyelország, Varsói Regionális Bíróság (másodfokú bíróság), [V Ca 3611/14](#), 2015. november 18. Lásd még: Leuveni Munkaügyi Bíróság, *Jan V. H. kontra BVBA*, 12/1064/A. sz. ügy., 2013. december 10.

megélni a különböző tulajdonsággal bíró személyek. A közvetett hátrányos megkülönböztetés fogalma magában foglalja, hogy a különböző helyzeteket eltérően kell kezelni.

Az uniós jogban a faji egyenlőségről szóló irányelv 2. cikk (2) bekezdés b) pontja meghatározza, hogy „közvetett megkülönböztetés áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint”¹⁰⁶

Az EJE alapján az EJB a közvetett hátrányos megkülönböztetés definícióját használata fel néhány ítéletében, mondván, hogy „az eltérő bánásmód megnyilvánulhat olyan általános politika vagy intézkedés aránytalanul sérelmes hatásaiban, amelyek bár semlegesnek vannak megfogalmazva, hátrányosan érintenek egy csoportot”¹⁰⁷

Az Európai Szociális Charta alapján

a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a közvetett hátrányos megkülönböztetés származhat „a hasonló helyzetben lévő személyek közötti összes lényeges különbség kellő és pozitív figyelembevételének hiányából vagy abból, hogy nem sikerül megfelelő lépéseket tenni annak biztosítására, hogy a mindenki előtt nyitva álló jogok és kollektív hasznok valóban mindenki által és részére elérhetőek legyenek”¹⁰⁸

A közvetett hátrányos megkülönböztetés elemei:

- egy semleges szabály, feltétel vagy gyakorlat;
- amely jelentősen kedvezőtlenebb hatással van egy „védett tulajdonsággal” bíró csoportra;
- hasonló helyzetben lévő más személyekhez képest.

¹⁰⁶ Hasonlóképpen: a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (2) bekezdés b) pont; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk b) pont.

¹⁰⁷ EJB, *Biao kontra Dánia* (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24., 103. pont; EJB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13., 184. pont.

¹⁰⁸ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország*, 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12., 237. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confédération française démocratique du travail (CFDT) kontra Franciaország*, 50/2008. sz. panasz, 2009. szeptember 9., 39. és 41. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism-Europe kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4., 52. pont.

Azonban meg kell jegyezni, hogy mindkét típusú hátrányos megkülönböztetés megkülönböztető bánásmódot eredményez, hasonló helyzetben. Például egy nőt ki lehet rekeszteni azért a munkaerőpiacról, mert a munkáltató nem akar nőket foglalkoztatni (közvetlen megkülönböztetés), vagy mert a munkakör követelményei úgy vannak meghatározva, hogy a legtöbb nő ne tudja azokat teljesíteni (közvetett megkülönböztetés). Néhány esetben a különbség inkább elméleti jellegű és nehézkes annak megállapítása, hogy a helyzet közvetlen vagy közvetett megkülönböztetésnek minősül-e.¹⁰⁹

2.2.1. Semleges szabály, feltétel vagy gyakorlat

A közvetett hátrányos megkülönböztetés első azonosítható követelménye egy látszólag semleges szabály, feltétel vagy gyakorlat. Más szóval, kell lennie valamilyen formában egy követelménynek, amely mindenkiire egyaránt vonatkozik. Az alábbiakban néhány úgy ezt szemlélteti. További példákért lásd a bizonyító erejű ügyekről és a statisztikai adatok szerepéről szóló [6. fejezetet](#).

Példa: Az *Isabel Elbal Moreno kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)* ügyben¹¹⁰ a panaszos 18 évig heti négy órában, részmunkaidőben dolgozott. A vonatkozó rendelkezés szerint a nyugdíj igényléséhez – amely már arányosan alacsonyabb összegű volt – a részmunkaidőben dolgozónak hosszabb ideig kellett járulékokat fizetni, mint a teljes munkaidőben dolgozónak. Az előterjesztő bíróság magyarázata szerint a heti 4 órás részmunkaidős szerződés alapján a panaszosnak 100 évig kellene dolgoznia a minimum 15 éves időszak teljesítéséhez, amely jogosulttá tenné a havi 112,93 eurós nyugdíjra. Az EUB fenntartotta, hogy a vonatkozó rendelkezések a régóta részmunkaidőben dolgozó embereket hátrányosan érintették. A gyakorlatban az ilyen jogalkotás ezeket a munkavállalókat kizárja a nyugdíj igénylésének lehetősége alól. Tekintettel arra, hogy Spanyolországban a részmunkaidőben dolgozók legalább 80%-a nő, e szabály aránytalanul negatív hatással volt a nőkre a férfiakhoz képest. Ennek megfelelően közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

109 Lásd például: EUB, C-267/06. sz. ügy, *Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* (nagytanács), 2008. április 1., ahol Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok és az EUB eltérő következtetésre jutottak e tekintetben.

110 EUB, C-358/11. sz. ügy, *Isabel Elbal Moreno kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)*, 2012. november 22.

Példa: A *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* ügyben¹¹¹ egy tesztsorozatot használtak a tanulók alkalmasságának megállapításához, hogy eldöntsék, át kell-e vinni őket speciális tanulási igénnyel rendelkező gyerekek részére kialakított speciális iskolákba. Ugyanazt a tesztet végezték el minden olyan tanuló esetében, akiket speciális iskolákban szerettek volna elhelyezni. Az EJB úgy vélte, hogy meg volt annak a kockázata, hogy a tesztek elfogultak és az eredményeket nem a teszten résztvevő roma gyermekek sajátosságainak és különleges tulajdonságainak fényében elemezték ki. Nem vették figyelembe a roma gyermekek oktatási háttérét (előiskolázottság hiánya), azt, hogy néhány gyermek nem beszélt csehül, illetve, hogy a vizsgahelyzet nem volt számukra ismerős. Ennek eredményeként a roma diákok valószínűleg eleve rosszabbul teljesítenek a teszteken – ahogyan ez történt is –, amelynek az a következménye, hogy a roma gyermekek 50–90%-a a normál oktatási rendszeren kívül részesül oktatásban. Az EJB megállapította, hogy ez közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül.

Példa: A *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország* ügyben¹¹² (lásd a 4.4. alfejezetet) a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy az autista gyermekek és kamaszok oktatására szánt korlátozott állami szociális költségkeret közvetett módon a fogyatékossgal élő emberek hátrányára van. A Bizottság kifejtette, hogy a szociális védelemre elkülönített korlátozott állami pénzeszközök egyenlően hatnak mindenkire, akire ez a védelem vonatkozik. Más emberekhez képest azonban egy fogyatékos személy valószínűleg jobban rá van szorulva az állami költségvetésből finanszírozott közösségi gondoskodásra a független és méltóságteljes élet érdekében. Tehát a szociálpolitikai ügyekben felmerülő költségvetési korlátozások valószínűleg a fogyatékos embereket hátrányosan érintik, ami közvetett, fogyatékossgal alapján történő eltérő bánásmódot eredményez. A Szociális Jogok Európai Bizottsága így megállapította, hogy az állam korlátozott szociális költségvetése a fogyatékos személyekkel szemben alkalmazott közvetett hátrányos megkülönböztetés.

Példa: Az Egyesült Királyság munkaügyi fellebbviteli bírósága előtt lévő ügyben¹¹³ a panaszos – egy mozgonyvezető, aki egyben három, öt év alatti gyermeket nevelő egyedülálló anyja – rugalmas munkaidő iránti igényt

111 EJB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13.

112 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország*, 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11.

113 Egyesült Királyság, Munkaügyi Fellebbviteli Bíróság, *XC Trains Ltd kontra CD & Ors*, UKEAT/0331/15/LA. sz. ügy, 2016. július 28.

nyújtott be. Kérelmét visszautasították arra hivatkozva, hogy nem lenne igazságos engedélyezni, hogy csak családbarát műszakokban dolgozzon, mert a többi mozdonyvezetőnek azután nem lenne lehetősége ezeket a műszakokat választani. A bíróságok egyetértettek, hogy az előírt szolgálati terv általában a nők kárára volt, mert több nő rendelkezik gondoskodási felelősséggel, mint férfi és emiatt nem tudnának ezekben az időpontokban dolgozni. Az ügyet visszautalták azzal, hogy át kell gondolni az objektív indokolás kérdését.

2.2.2. Jelentősen kedvezőtlenebb hatás a védett csoportra nézve

A második beazonosítható követelmény az, hogy egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat egy „védett csoportot” jelentős hátrányba hoz. Ennek megfelelően a közvetett hátrányos megkülönböztetés abban különbözik a közvetlen hátrányos megkülönböztetéstől, hogy az eltérő bánásmód helyett az eltérő hatásokra összpontosít.

Példa: A *Johann Odar kontra Baxter Deutschland GmbH* ügyben¹¹⁴ az EUB egy szociális tervben szereplő egyik egyenletet mérlegelte, amely azt eredményezte, hogy az 54 év feletti munkavállalók kevesebb végkielégítést kapnak, mint fiatalabb társaik. A súlyos fogyatékos Dr. Odar a szociális terv szerint részesült kártérítésben, amelyet a szerint a legkorábbi időpont szerint számoltak ki, amikor nyugdíjat kapna. Ha a kártérítést a normál egyenlet szerint számolták volna ki a szolgálati idő figyelembevételével, kétszer ekkora összeget kaphatott volna. A Bíróság megállapította, hogy ez nem életkor alapján történő közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek (ez az eltérő bánásmód a 2000/78/EK irányelv 6. cikk (1) bekezdése szerint igazolható), hanem fogyatékoságon alapuló közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Az EUB rámutatott, hogy az eltérő bánásmód figyelmen kívül hagyta azokat a kockázatokat, amelyekkel a fogyatékos személyek idővel szembesülnek, különösképpen új munkahely keresésekor, valamint azt a tényt, hogy ezek a kockázatok a nyugdíjkorhatár közeledtével súlyosbodnak. Azzal, hogy egy súlyos fogyatékos személlyel élő személynek kevesebb kártérítést fizettek, mint egy nem fogyatékos munkavállalónak,

¹¹⁴ EUB, C-152/11. sz. ügy, *Johann Odar kontra Baxter Deutschland GmbH*, 2012. december 6.

a speciális egyenlet túlzottan káros hatással van a súlyos fogyatékkal élő munkavállalók jogszerű érdekeire és ezért meghaladja azt, ami a szociálpolitikai célok eléréséhez szükséges.

Amikor annak statisztikai bizonyítékát vizsgálja, hogy a védett csoport aránytalanul negatív helyzetbe kerül a hasonló helyzetben lévőkkel összehasonlítva, az EUB és az EJEB azt is vizsgálja, hogy a hátrányos helyzetben lévők kifejezetten magas aránya a „védett csoportból” tevődik-e össze. Például a *Di Trizio kontra Svájc* ügyben¹¹⁵ az EJEB arra a statisztikai adatra épített, amely szerint a rokkantsági ellátások alkalmazott számítási módja által érintett emberek 97%-a nő, akik gyermekük születése után kevesebbet akartak dolgozni. Ezt részletesen megvizsgáljuk a bizonyítási kérdésekhez kapcsolódó **6. fejezetben**. Ehelyütt Léger főtanácsnok indítványában, a *Nolte* ügy kapcsán összegyűjtött és az EUB által használt kifejezésekre hivatkozunk a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés kapcsán:

„[A]zért, hogy megkülönböztetőnek lehessen vélelmezni, az intézkedésnek »sokkal inkább a nőket, mint a férfiakat« kell érintenie [*Rinner-Kühn*¹¹⁶] vagy »lényegesen alacsonyabb százalékban férfit, mint nőt« [*Nimz*,¹¹⁷ *Kowalska*¹¹⁸] vagy »sokkal több nőt, mint férfit« [*De Weerd*¹¹⁹]”.¹²⁰

Példa: A német bíróságok előtt lévő egyik ügyben¹²¹ egy nő a Lufthansánál jelentkezett pilótaképzésre. Bár minden tesztet sikeresen elvégzett, nem nyert felvételt, mert magassága nem érte el a pilóták számára előírt 165 centimétert. Közvetett megkülönböztetés miatt nyújtott be panaszt, mondván, hogy az összes nő 44,3%-a alacsonyabb, mint 165 cm, míg ez

¹¹⁵ EJEB, *Di Trizio kontra Svájc*, 7186/09. sz. ügy, 2016. február 2.

¹¹⁶ EUB, C-171/88. sz. ügy, *Ingrid Rinner-Kühn kontra FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 1989. július 13.

¹¹⁷ EUB, C-184/89. sz. ügy, *Helga Nimz kontra Freie und Hansestadt Hamburg*, 1991. február 7.

¹¹⁸ EUB, C-33/89. sz. ügy, *Maria Kowalska kontra Freie und Hansestadt Hamburg*, 1990. június 27.

¹¹⁹ EUB, C-343/92. sz. ügy, *M. A. De Weerd, lánykori nevén Roks, és társai kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen és társai*, 1994. február 24.

¹²⁰ Léger főtanácsnok 1995. május 31-i indítványa, 57–58. pont; EUB, C-317/93. sz. ügy, *Inge Nolte kontra Landesversicherungsanstalt Hannover*, 1995. december 14. Az EJEB alapján elfogadott hasonló megközelítésre való példáért lásd: EJEB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13. (lásd a 6.2 és 6.3. alfejezetet).

¹²¹ Németország, Szövetségi Munkaügyi Bíróság, **8 AZR 638/14**, 2016. február 18.

a férfiak csupán 2,8%-ára igaz, tehát ez az előírás kifejezetten a nőket helyezi hátrányos helyzetbe. Az ügy békés úton rendeződött. A Lufthansa beleegyezett, hogy az egyenlőtlen bánásmód miatt kártérítést fizet.

2.2.3. Összehasonlítási alap

A közvetlen hátrányos megkülönböztetéshez hasonlóan a bíróságnak összehasonlítási alapot kell találnia annak megállapításához, hogy egy adott szabály, feltétel vagy gyakorlat hatása sokkal negatívabb-e, mint a hasonló helyzetben lévő többi egyén által tapasztaltak. A feltételezett közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés eseteiben a bíróságok összehasonlítják például a férfiakat a nőkkel, a homoszexuális párokat a heteroszexuális párokkal, a fogyatékos embereket a nem fogyatékosokkal.

A közvetett hátrányos megkülönböztetés megállapításához azonban be kell bizonyítani, hogy két csoport létezik: egy, amelyet a vitatott intézkedés előnyben részesít és egy másik, amelyre az hátrányos. Általában a hátrányt szenvedő csoport nem kizárólag védett tulajdonságokkal rendelkező személyeket tartalmaz. Például bizonyos szabály által hátrányba került részmunkaidős munkavállalók legtöbbször nő, de férfiak is lehetnek érintettek. Másrészről nem minden egyedi tulajdonsággal rendelkező személy kerül hátrányos helyzetbe. Például leginkább a külföldi pályázókra nézve hátrányos az a helyzet, amelyben egy nyelv tökéletes ismerete a foglalkoztatás feltétele, de lehetnek olyan személyek a külföldi jelentkezők között, akik teljesítik ezt a követelményt. Olyan esetekben, ahol egy formálisan semleges feltétel valóban egy teljes csoportot érintett, az EUB megállapította, hogy közvetlen hátrányos megkülönböztetés történt.¹²²

Az alábbi ügy lehetőséget biztosított az EUB számára, hogy a hátrányos megkülönböztetés fogalmához kapcsolódó különböző aspektusokat, a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés közötti különbséget és a megfelelő összehasonlítási alapot pontosítsa.

¹²² Lásd: EUB, C-267/06. sz. ügy, *Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* (nagytanács), 2008. április 1., részletesen a 2.1.3. alfejezet alatt tárgyalva, és EUB, C-267/12. sz. ügy, *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 2013. december 12., a 2.1.2. alfejezet és a 4.1. alfejezet alatt tárgyalva.

Példa: A „CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia ügyben¹²³ a felperes egy főként roma származásúak által lakott városi kerületben üzemeltetett üzletet. Panaszában előadta, hogy a villamosenergiafogyasztás-mérők magasan, a villanyoszlopon való elhelyezése miatt – amely más kerületekben nem volt bevett gyakorlat – nem tudta az áramfogyasztását ellenőrizni. A nemzeti bíróságok előtt a felperes etnikai származáson alapuló megkülönböztetésről beszélt, bár ő maga nem volt roma származású.

Az EUB megállapította, hogy az „etnikai származáson alapuló megkülönböztetés” fogalmát bármely emberre lehet alkalmazni – annak ellenére, hogy nem az érintett rassz vagy etnikai csoport tagja –, akit ugyanúgy érint a megkülönböztető intézkedés, mint az adott etnikai csoport tagjait. Ennek megfelelően megállapításra került, hogy kapcsolat van a megkülönböztető intézkedés és a faji vagy etnikai származás között. Az összehasonlítás alapot illetően az EUB megállapította, hogy az elektromos áram összes végfogyasztója – akit a városi területen ugyanaz az elosztó lát el – hasonló helyzetben van függetlenül attól, melyik kerületben tartózkodik.

A második fontos kérdés azzal foglalkozik, hogy a gyakorlat a közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés kategóriájába tartozott-e. Ha a gyakorlat oka a kerület többségi lakosainak nemzetiségén alapult, az állítólagos gyakorlat közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Ha a nemzeti bíróságok arra a következtetésre jutnának, hogy a gyakorlat kizárólag a fajtól vagy etnikai származástól független, objektív tényezőkön alapult (például a villamosenergiafogyasztás-mérőkhöz való jogsértő hozzáférés), a gyakorlat közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ha az intézkedés csak a többségében roma lakosú kerületeket érinti hátrányosan. Ez az intézkedés objektíven igazolható lenne, ha nem létezne más megfelelő és kevésbé szigorú módja a kívánt célok elérésének (az áramszolgáltató hálózat biztonságának és az áramfogyasztás kellő rögzítésének biztosítása). Ilyen intézkedés hiányában a gyakorlat csak akkor lenne aránytalan, ha a kerület lakói sérelmet szenvednének az elektromos áramhoz való hozzáféréskor olyan körülmények között, amelyeknek nincs sértő vagy stigmatizáló jellege, és amelyek lehetővé teszik számukra azt, hogy rendszeresen ellenőrizhessék a villamosenergia-fogyasztásukat.

123 EUB, C-83/14. sz. ügy, „CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia (nagytanács), 2015. július 16.

2.3. Halmazott és interszekcionális megkülönböztetés

Főbb pontok

- A hátrányos megkülönböztetés egyetlen tulajdonság szemszögéből való megelőzésével az egyenlőtlen bánásmód különböző megnyilvánulásait nem lehet megfelelően kezelni.
- A „halmazott megkülönböztetés” olyan hátrányos megkülönböztetés, amely külön működő különböző tulajdonságok alapján történik.
- „Interszekcionális megkülönböztetés” történik akkor, amikor több tulajdonság működik és hat egymásra egy időben, elválaszthatatlanul és a megkülönböztetés sajátos típusait létrehozva.

A különböző háttérrel rendelkező emberek gyakran találkoznak halmazott hátrányos megkülönböztetéssel, mivel mindenkinek van életkora, neme, etnikai származása, szexuális irányultsága, hitrendszere vagy vallása; egészségi állapota vagy szerezhethet fogyatékossgot. Nincs egy konkrét tulajdonsággal jellemezhető homogén csoport. Minden ember egyedi tulajdonságokkal bír, amelyek hatással vannak a többi emberrel való kapcsolatára, sőt mások feletti dominanciát is eredményezhetnek.

Egyre jobban elismerik, hogy a hátrányos megkülönböztetés egyetlen tulajdonság szemszögéből történő megelőzésével nem lehet az emberek által a mindennapi életük során tapasztalt egyenlőtlen bánásmód különböző megnyilvánulásait megfelelően kezelni.

Nincs egy állandó terminológia – a „többszörös megkülönböztetés”, „halmazott megkülönböztetés”, „több részből álló megkülönböztetés”, „kombinált megkülönböztetés” és „interszekcionális megkülönböztetés” fogalmakat egymás szinonimájaként használják, annak ellenére, hogy van köztük némi eltérés.

A leggyakrabban a „halmazott megkülönböztetés” jelenti azt a megkülönböztetést, amely külön működő tulajdonságok alapján történik, miközben az „interszekcionális megkülönböztetés” olyan helyzetekre utal, ahol több tulajdonság működik és hat egymásra egy időben, elválaszthatatlanul és a megkülönböztetés konkrét típusait létrehozva.¹²⁴

¹²⁴ Európai Bizottság (2007), „Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws”.

Az EJEE alapján az EJEE 14. cikke és a 12. sz. kiegészítő jegyzőkönyve tiltja a több tulajdonság alapján történő megkülönböztetést, elméletileg lehetővé téve a több mint egy tulajdonságon alapuló keresetet. A megkülönböztetési alapok hosszú listája továbbá lehetővé teszi az EJEB számára, hogy a kifejezetten nem említett tulajdonságokkal kibővítsé azt. Azonban a Bíróság nem használja a halmozott vagy interszekcionális megkülönböztetés fogalmakat.

Példa: Az *N. B. kontra Szlovákia* ügyben,¹²⁵ amely egy roma nő kórházban való kényszersterilizálásával kapcsolatos, a kérelmező kifejezetten arról tett panaszt, hogy több mint egy tulajdonság alapján került hátrányos helyzetbe (faj/etnikai származás és nem). Az EJEB nem tett kifejezett utalást a megkülönböztetésre vagy halmozott megkülönböztetésre. Megállapította azonban, hogy „a nők előzetes beleegyezése nélkül elvégzett sterilizáció gyakorlata különböző veszélyeztetett etnikai csoportból származó személyeket érintett”.¹²⁶ Megállapította az EJEE 3. és 8. cikkének megsértését.

Közelmúltbeli esetekben az EJEB hallgatólagosan elismerte az interszekcionális megkülönböztetés jelenségét és több ízben erre készítetik a különböző külső beavatkozók. Az EJEB egyértelműen figyelembe veszi a több tulajdonságról szóló megközelítést, bár még mindig a halmozott vagy interszekcionális megkülönböztetés fogalmának használata nélkül.

Példa: A *B. S. kontra Spanyolország* ügyben¹²⁷ egy nigériai származású és Spanyolországban jogszerűen tartózkodó női szexmunkás azt állította, hogy a spanyol rendőrség fizikailag és verbálisan bántalmazta őt faji, nemi és szakmai alapon. Azt állította, hogy más európai származású szexmunkással ellentétben folyamatos rendőri ellenőrzésnek és rasszista, illetve szexista bántalmazásnak volt kitéve. Ebben az esetben kettő külső beavatkozó – az AIRE Központ és a Barcelonai Egyetem Európai Szociális Kutatóegysége – kérte az EJEB-et, hogy ismerjék el az interszekcionális megkülönböztetést, amihez szükség volt a több tulajdonságról szóló megközelítéshez. A Bíróság megállapította a 3. cikk megsértését, de ez alkalommal külön megvizsgálta azt is, hogy volt-e esetleg okozati kapcsolat az állítólagos rasszista

125 EJEB, *N. B. kontra Szlovákia*, 29518/10. sz. ügy, 2012. június 12. Lásd még: EJEB, *V. C. kontra Szlovákia*, 18968/07. sz. ügy, 2011. november 8.

126 EJEB, *N. B. kontra Szlovákia*, 29518/10. sz. ügy, 2012. június 12., 121. pont.

127 EJEB, *B. S. kontra Spanyolország*, 47159/08. sz. ügy, 2012. július 24.

hozzaállások és a rendőrség erőszakos fellépései között. Következésképpen az EJB megállapította a 14. cikk megsértését, mert a hazai bíróságok nem vették figyelembe a kérelmező konkrét sebezhetőségét, amely annak következménye, hogy afrikai nőként prostituáltként dolgozott. A Bíróság ezért egyértelműen az interszekcionális megközelítést alkalmazta, de az „interszekcionális” kifejezés használata nélkül.

Példa: Az *S. A. S. kontra Franciaország* ügy¹²⁸ az arcot takaró fátyol nyilvános helyen való viselésének tilalmával foglalkozik. Ebben az esetben a külső beavatkozók (az Amnesty International és egy nem kormányzati szervezet, az „Article 19”) a muszlim nőkkel szemben elkövetett interszekcionális megkülönböztetés kockázatára is felhívták a figyelmet, amely a nők alcsoportjaira vonatkozó sztereotípiák formájában különösen megnyilvánulhat. Az EJB elismerte, hogy a tilalom a muszlim nőkre (akik vallási okokból akartak teljes arcot takaró fátylat viselni nyilvános helyen) volt káros hatással, de úgy vélte, hogy az intézkedés objektív és észszerű indoklással bírt.

Példa: A *Carvalho Pinto de Sousa Morais kontra Portugália* ügyben¹²⁹ a felperes a nőgyógyászati műtéte során bekövetkezett orvosi mulasztás miatt perelt be egy kórházat. A Közigazgatási bíróság kártérítést ítélt a javára. Másodfokon a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság helybenhagyta az elsőfokú ítéletet, de csökkentette a kártérítés összegét. A kérelmező panaszában előadta, hogy a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ítélete nem és kor alapján megkülönböztető. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság arra a tényre támaszkodott, miszerint a kérelmező a műtét idején 50 éves és két gyermek édesanyja volt. Úgy vélte, hogy ebben a korban a szexualitás már nem olyan fontos, mint fiatalabb korban, valamint hogy jelentősége a kor előrehaladtával csökken. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság azt is kijelentette, hogy „valószínűleg csak a férjéről kellett gondoskodnia” a gyermekei korát figyelembe véve. Az EJB véleménye szerint az eset nem a kor vagy a nem összefüggéseiről szólt, hanem inkább annak feltételezéséről, hogy a szexualitás nem olyan fontos egy 50 éves, két gyerekes családjában esetében egy fiatalabb emberrel összevetve. Ez a feltételezés a női szexualitásról alkotott hagyományos elképzelést tükrözte, amely lényegében a gyermeknevelési célokhoz kapcsolódik és ezért

128 EJB, *S. A. S. kontra Franciaország* (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014. július 1. (lásd az 5.8. alfejezetet).

129 EJB, *Carvalho Pinto de Sousa Morais kontra Portugália*, 17484/15. sz. ügy, 2017. július 25.

figyelman kívül hagyja a nők önmegvalósításának fizikai és pszichológiai jelentőségét. Az ítélkező karaktertől eltekintve nem vette figyelembe a női szexualitás más dimenzióit a kérelmező konkrét esetében. Más szóval a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság általános feltételezést tett anélkül, hogy a konkrét esetben megvizsgálta volna annak érvényességét. A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság ítéletének megfogalmazását nem lehet szerencsétlen szófordulatok összességének tekinteni. A kérelmező kora és neme a végső döntésben meghatározó tényezőknek bizonyultak, ami ezeken alapuló eltérő bánásmód eredményezett. Ezért az EJEB megállapította az EJEE 14. cikkének megsértését a 8. cikkel összefüggésben.

Az **uniós jog** alapján a halmozott hátrányos megkülönböztetés jelenleg¹³⁰ csak a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) és a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) preambulumbekzdéseiben szerepel, amelyek mindössze annyit mondanak ki, hogy „a halmozott megkülönböztetés áldozatai gyakran nők”.

Az EJEE 14. cikkéhez hasonlóan az EU Charta 21. cikke is tartalmaz egy nyitott listát a diszkriminációt eredményező tulajdonságokról. A hátrányos megkülönböztetés okainak kiterjesztése azonban a **másodlagos uniós jog szerint** nem lehetséges, mert az egyenlőségről szóló irányelvek maradéktalanul tartalmazzák az okokat. Az EUB újra és újra kihangsúlyozza, hogy nem tartozik a hatáskörébe ezen indokok kiterjesztése,¹³¹ és eddig nem hivatkozott az EU Charta 20. vagy 21. cikkére e helyzet felborítása céljából. Ez azt jelenti, hogy egyes csoportok, például a fekete nők által tapasztalt hátrányos megkülönböztetés konkrét eseteinek bemutatásához nem lehet új indokokat létrehozni.

Egy másik lehetőség a meglévő listában szereplő indokok vegyítése anélkül, hogy ezeket új alcsoportoknak tekintenénk. Ennek a módszernek azonban megvannak a korlátai, mert minden irányelv hatálya különböző. Nehéz megállapítani, hogy a 20. és 21. cikk kiterjesztett hatálya engedné-e a szélesebb körű értelmezést, mivel az EUB még nem hivatkozott rájuk ilyen esetekben.

¹³⁰ 2017. áprilisi állapot.

¹³¹ EUB, C-13/05. sz. ügy, *Sonia Chacón Navas kontra Eurest Colectividades SA* (nagytanács), 2006. július 11., 56. pont; EUB, C-303/06. sz. ügy, *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* (nagytanács), 2008. július 17., 46. pont; EUB, C-310/10. sz. ügy, *Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești kontra Ștefan Agafiței és társai*, 2011. július 7.; EUB, C-406/15. sz. ügy, *Petya Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agensiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, 2017. március 9.

Példa: A *Parris kontra Trinity College és társai* ügyben¹³² az EUB-nek a halmozott megkülönböztetés lehetőségével kellett foglalkoznia, mivel az előterjesztő bíróság kifejezetten ezt a kérdést tette fel. Dr. Parris azt kérte, hogy halálakor a nyugdíjrendszer által biztosított túlélő hozzátartozói nyugdíjat az azonos nemű partnerének folyósítsák. Ezt elutasították azzal, hogy csak 60 éves kora után létesített élettársi kapcsolatot, így nem felelt meg a nyugdíjrendszer követelményeinek. Az élettársi kapcsolat azonban 2009-ben jött létre az Egyesült Királyságban – amikor Dr. Parris már 60 éves elmúlt – és Írországból csak 2011-től ismerik el. Ez azt jelentette, hogy az 1951. január 1. előtt született homoszexuális személy nem igényelhetett élettársa vagy házastársa számára túlélő hozzátartozói nyugdíjat e rendszer szerint.

Az EUB úgy határozott azonban, hogy amennyiben egy intézkedés a 2000/78/EK irányelv által tiltott bármely indok szempontjából nézve – az adott indokot önmagában véve – nem tekinthető hátrányos megkülönböztetésnek, úgy az ilyen indokok együttes hatásának (jelen esetben szexuális irányultság és kor) eredményeként sem állapítható meg hátrányos megkülönböztetés.

Ezért az **uniós jog alapján**, miközben a hátrányos megkülönböztetés számos védett tulajdonságon alapulhat, az EUB megállapította, hogy nincs új megkülönböztetési kategória, amely több mint egy ilyen tulajdonság együttesét tartalmazná.

A nemzetközi jog szerint az interszekcionalitást mint vonatkozó fogalmat a CEDAW Bizottság hivatalosan elismeri a részes államok megkülönböztetés megszüntetésére vonatkozó kötelezettségének alkalmazási körének megértéséhez. A Bizottság rámutatott, hogy „a részes államok kötelesek törvényesen elismerni és tiltani a megkülönböztetés interszekcionális formáit és azok érintett nőkre gyakorolt összetetten negatív hatását.”¹³³

¹³² EUB, C-443/15. sz. ügy, *David L. Parris kontra Trinity College Dublin és társai*, 2016. november 24.

¹³³ ENSZ, CEDAW Bizottság (2010), *A 2. cikk szerinti részes államok főbb kötelezettségeiről szóló 28-as általános ajánlás*, CEDAW/C/GC/28, 2010. december 16., 18. pont.

2.4. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás

2.4.1. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek fényében

Főbb pont

- A zaklatás a közvetlen hátrányos megkülönböztetés egy sajátos megnyilvánulása, amelyet az uniós jog szerint külön kezelnek.

A zaklatás és a megkülönböztetésre való felszólítás tilalmát az uniós megkülönböztetésmentességi jog részeként az átfogóbb védelem megteremtése érdekében vezették be.

A zaklatás az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek szerinti megkülönböztetés egy sajátos típusa. Már korábban foglalkoztunk vele mint a közvetlen hátrányos megkülönböztetés egy sajátos megnyilvánulásával. Külön szakaszban, a vonatkozó irányelvek mentén történő tárgyalása inkább a megkülönböztető bánásmód e különösen káros formájának kiválasztásának fontosságán alapul, mintsem a fogalmi gondolkodás változásán.

A megkülönböztetésmentességi irányelvek szerint a zaklatás hátrányos megkülönböztetésnek minősül:

- nem kívánatos, védett tulajdonsághoz kapcsolódó magatartás esetén;
- ha egy személy méltóságának megsértésének céljából történik;
- és/vagy megfélemlítő, ellenséges, lenéző, megalázó vagy bántó környezet hoz létre.¹³⁴

Az **uniós jog** rugalmas objektív/szubjektív megközelítést alkalmaz. Először is, az áldozat bánásmódjáról alkotott megítélését használják fel, hogy meghatározzák, zaklatás történt-e. Másodszor, ha az áldozat

¹³⁴ Lásd: a faji egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (3) bekezdés; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (3) bekezdés; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk c) pont; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (1) bekezdés c) pont.

ténylegesen nem érzi a zaklatás hatásait, ez akkor is megállapítható, ha a panaszos a kérdéses intézkedés célpontja.

Ahogyan az Európai Bizottság a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvre és a faji egyenlőségről szóló irányelvre vonatkozó javaslatához csatolt magyarázatokban kifejtette, a zaklatás „a kimondott szavaktól és gesztusoktól az írott szavak, képek és egyéb anyagok létrehozásáig, megjelenítéséig és terjesztéséig” bármilyen formában megjelenhet, amíg súlyos természetű.¹³⁵

Az *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* ügyben¹³⁶ az EUB megállapította, hogy a zaklatás tilalma nem korlátozódik az egyes tulajdonságokkal bíró személyekre és ezért például a fogyatékos gyermeket nevelő édesanya is védettséget élvez. A „zaklatás” fogalmának értelmezése az Európai Unió Közzszolgálati Törvényszékének (CST) esetjogában is megtalálható,¹³⁷ amely törvényszék az Európai Unió köztisztviselői jogvitáinak elbírálásáért felelős első fokon. A CST kifejtette, hogy a magatartás akkor tekinthető zaklatásnak, ha azt egy átlagos érzékenységgel rendelkező és hasonló helyzetben lévő észszerű megfigyelő túlzottnak véli és nyílt kritikával illeti.¹³⁸ Ezen túl a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben (2000/78/EK) a „zaklatásra” adott meghatározásra utalva a CST kiemelte, hogy „egy személy méltóságának megsértésének céljából vagy hatásából” következik, hogy a zaklatónak nem feltétlenül kell az áldozat hitelét vagy munkafeltételeit szándékosan rontani. Elegendő az, hogy ez a helytelen viselkedés vezetett e következményekhez, feltéve, hogy szándékosan követték el.¹³⁹ A CST megállapította, hogy egy felettes által az egyik tisztviselő teljesítményéről készített értékelés nem minősül zaklatásnak, még akkor sem, ha kritikus hangvételű. A dolgozónak címzett

135 Az emberek faji és etnikai származásától független egyenlő bánásmód elvét végrehajtó tanácsi irányelvre irányuló javaslat, COM/99/0566 végleges - CNS 99/0253, 1999.11.25., és a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló tanácsi irányelvre irányuló javaslat, COM/99/0565 végleges - CNS 99/0225.

136 EUB, C-303/06. sz. ügy, *S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law* (nagytanács), 2008. július 17.

137 2015-ben a peres ügyek növekedésének és a Bírósággal által tárgyalta ügyek túlzott hosszának figyelembevételével az uniós jogalkotók úgy döntöttek, hogy az Európai Unió Törvényszéke bírának létszámát fokozatosan 56-ra emelik és a 2016. szeptember 1-jén megszűnt Közzszolgálati Törvényszék illetékességébe tartozó ügyeket ide áthelyezik.

138 Az Európai Unió Közzszolgálati Törvényszéke (CST), F-42/10. sz. ügy, *Carina Skareby kontra Európai Bizottság*, 2012. május 16., 65. pont.

139 Az Európai Unió Közzszolgálati Törvényszéke (CST), F-52/05. sz. ügy, *Q kontra az Európai Közzszégek Bizottsága*, 2008. december 9., 135. pont.

negatív megjegyzések ezért nem ássák alá annak személyiségét, méltóságát vagy tisztességét, amennyiben kimért stílusban vannak megfogalmazva, nem igazságtalanok és objektív tényeken alapulnak.¹⁴⁰ Az is megállapítást nyert, hogy az éves szabadságnak a szolgáltatás megfelelő működésének biztosítása érdekében történő megtagadása nem tekinthető pszichológiai zaklatásnak.¹⁴¹

A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelvek a szexuális zaklatást a hátrányos megkülönböztetés egy sajátos típusaként határozzák meg, ahol a nemkívánatos „verbális, nonverbális vagy fizikai” magatartás „szexuális” jellegű.¹⁴² Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének az EU-ra kiterjedő, a nőkkel szembeni nemi alapú erőszakról szóló felmérése kimutatta, hogy a magas képesítéssel rendelkező vagy a felsővezetésben dolgozó nők 75%-a szexuális zaklatás áldozata¹⁴³ és tízből egy nő élt már át fenyegető vagy szexuális zaklatást az új technológiák révén.¹⁴⁴

A zaklatás meghatározása szerint a bizonyításhoz nincs szükség összehasonlítási alapra. Ez lényegében azt tükrözi, hogy a zaklatás önmagában helytelen az általa felvett forma (verbális, nonverbális vagy fizikai visszaélés) és annak lehetséges hatása (emberi méltóság megsértése) miatt.

Annak ténykérdéseit, hogy egy magatartás zaklatásnak minősül-e, általában nemzeti szinten állapítják meg még azelőtt, hogy az ügyeket az EUB elé terjesztenék. Az alábbi ügyek tehát a nemzeti bíróságoktól származnak.

Példa: A francia Semmitőszék előtt lévő ügyben egy munkavállaló azt panaszolta, hogy a főnöke rendszeresen kritizálta őt, nem megfelelő nyelvet használt és kisebb irodába költöztette.¹⁴⁵ A belső mediációs eljárás ellenére a munkavállaló polgári peres eljárást indított a vállalat ellen azért, mert az nem tudta biztosítani a munkavállalói részére a munkahelyi biztonságot.

140 Az Európai Unió Közszerződési Törvényszéke (CST), F-12/13. sz. ügy, *CQ kontra Európai Parlament*, 2014. szeptember 17., 87. pont.

141 Uo., 110. pont.

142 Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk d) pont; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (1) bekezdés d) pont.

143 FRA (2014), *Violence against women: an EU-wide survey. Main results report*, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala (Kiadóhivatal), 96. o.

144 Uo., 104. o.

145 Franciaország, Semmitőszék, Szociális Bíróság, *M. Jean-François X... kontra M. Serge Y...; és társai*, 14-19.702. sz. ügy, 2016. június 1.

A Semmitőszék úgy rendelkezett, hogy a munkáltató felelős a munkahelyi zaklatásért, ha nem tette meg a megfelelő lépéseket a morális zaklatás megakadályozása és a hivatalos értesülést követően annak leállítására érdekében. Mivel az ügyben a munkáltató nem hozott megfelelő preventív intézkedéseket, például a vonatkozó tájékoztatás és képzés biztosításával, a francia bíróság úgy határozott, hogy a munkáltató felelős.

Példa: A magyar Egyenlő Bánásmód Hatóság elé került lévő ügyben¹⁴⁶ tanárokról tettek panaszt, akik a roma diákoknak azt mondták, hogy az iskolában tanúsított neveletlenségük miatt értesítették a „Magyar Gárdát”, egy nacionalista szervezetet, amely a romák ellen elkövetett rendkívül erőszakos cselekedeteiről ismert. Megállapítást nyert, hogy a tanárok hallgatólágosan támogatták a Magyar Gárda rasszista nézeteit és félelemmel teli hangulatot keltettek, ami zaklatásnak minősül.

Ezen felül a megkülönböztetésmentességi irányelvek mind rögzítik, hogy a „megkülönböztetésre való felszólítás” „hátrányos megkülönböztetésnek” minősül.¹⁴⁷ Egyik irányelv sem fogalmazza meg ugyanakkor e kifejezés meghatározását. Azért, hogy a megkülönböztető gyakorlatok elleni harcnak legyen értelme, nem szabad csupán a természetüknél fogva kötelező felszólításokkal foglalkozni, hanem ki kell terjeszteni olyan helyzetek leleplezésére is, ahol kifejezett preferencia vagy bátorítás van jelen egyes egyének kedvezőtlenebb bánásmódjára egy vagy több védett tulajdonság miatt. Ez egy olyan terület, amely a bíróságok ítélkezési gyakorlatán keresztül fejlődhet. A megkülönböztetésre való felszólításra példa lehet egy olyan helyzet, amelyben a lakástulajdonos arra szólítja fel az ingatlanügynököket, hogy ne adja ki a lakását homoszexuális pároknak.

A zaklatással és a megkülönböztetésre való felszólítással kapcsolatos cselekedetek azon felül, hogy hátrányos megkülönböztetésnek minősülnek, a nemzeti büntetőjog hatálya alá is tartozhatnak, különösen ahol fajhoz vagy nemzetiséghez kapcsolódnak.¹⁴⁸

146 Magyarország, Egyenlő Bánásmód Hatóság, 654/2009. sz. határozat, 2009. december 20.

147 A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (4) bekezdés; az árukhoz és szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáféréséről szóló irányelv, 4. cikk (1) bekezdés; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (2) bekezdés b) pont; a faji egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (4) bekezdés.

148 Lásd: 2.6. és 2.7. alfejezet.

2.4.2. Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás az EJEE és Európai Szociális Charta fényében

Miközben az **EJEE** nem tartalmaz konkrét rendelkezéseket a zaklatás vagy hátrányos megkülönböztetésre való felszólítás tilalmára nézve, nem tartalmaz olyan konkrét jogokat sem, amelyek e területhez kapcsolódnának. Ugyanakkor a zaklatás a magán- és családi élet tisztetben tartásához való jog (az EJEE 8. cikke szerinti védelem) vagy a 3. cikk szerinti embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma hatálya alá tartozik. A hátrányos megkülönböztetésre való felszólítás az EJEE egyéb rendelkezései szerint vizsgálható, mint amilyen a 9. cikk szerinti vallásszabadság, vagy a 11. cikk szerinti békés gyülekezés szabadsága, a kontextustól függően. Ahol ezek a cselekedetek megkülönböztető indítékot mutatnak, az EJEB az Egyezmény vonatkozó rendelkezéseinek feltételezett megsértését önmagában vagy a hátrányos megkülönböztetést tiltó 14. cikkel összefüggésben vizsgálja meg.

Példa: A *Bączkowski és társai kontra Lengyelország* ügyben¹⁴⁹ Varsó polgármestere homofób természetű nyilvános bejelentéseket tett, miszerint nem ad engedélyt olyan felvonulás rendezésére, amelyek a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésre hívják fel a figyelmet. Amikor a döntés a vonatkozó közigazgatási szerv elé került, az engedélyt más okokból utasították el, például, hogy megakadályozzák a felvonulók közötti összecsapást. Az EJEB megállapította, hogy a polgármester kijelentései befolyással voltak a vonatkozó hatóságok döntésére és a döntés szexuális irányultságon alapult, így az EJEE 14. cikkének megsértésének minősül a 11. cikkel összefüggésben (békés gyülekezéshez való jog).

Példa: A *Đorđević kontra Horvátország* ügyben¹⁵⁰ a panaszosok – egy szellemi és testi fogyatékos férfi és édesanyja – előadták, hogy a hatóságok nem védték meg őket a szomszédságukban lakó gyermekek által elkövetett zaklatástól és erőszaktól. Az EJEB megjegyezte, hogy a feltételezett elkövetők többsége tizennégy év alatti gyermek volt, akik a hazai jog szerint nem büntethetők. A hatóságok azonban tisztában voltak a sorozatos zaklatásokkal, amelynek a testi és szellemi fogyatékossgal élő személy volt kitéve, ezért kötelességük lett volna észszerű intézkedéseket hozni

¹⁴⁹ EJEB, *Bączkowski és társai kontra Lengyelország*, 1543/06. sz. ügy, 2007. május 3.

¹⁵⁰ EJEB, *Đorđević kontra Horvátország*, 41526/10. sz. ügy, 2012. július 24.

a további zaklatás megakadályozására. A konkrét esetekre érkező elszigetelt reakciók (mint a rendőrök azonnali kiérkezése, a gyermekek kihallgatása és rendőrségi jelentések) nem voltak elegendőek abban a helyzetben, ahol a zaklatás és erőszak már régóta fennállt. A hatóságoknak általános jellegű intézkedéseket kellett volna tenniük a probléma megoldásához. Az EJE arra a következtetésre jutott, hogy a 3. cikk sérült a fogyatékos személy vonatkozásában. Az édesanya panaszát illetően az EJE kihangsúlyozta, hogy a gondozásában álló fogyatékos fiának folyamatos zaklatása az őt személyesen érintő incidensek mellett negatív hatással volt a magán- és családi életére. Az erőszakos cselekedetek megfelelő megelőzésének vagy a fiú további zaklatásának megakadályozására vonatkozó intézkedések bevezetésének sikertelenségével, a hatóságok nem tudták megvédeni a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogát, így sérült az EJE 8. cikke.

Példa: A *Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország* ügyben¹⁵¹ az EJE az 1. sz. jegyzőkönyv 2. cikke szerinti oktatáshoz való joggal kapcsolatos zaklatás miatt panaszt vizsgált ki. A panaszosok, Transznisztriaiban élő moldáv gyermekek és szüleik, az iskolák kioroszakolt bezárásáról és a nemzeti nyelvükön tanulni kívánó diákok zaklatásáról panaszkodtak. A zaklatási esetek magukban foglalták a tanárok fogva tartását, a latin nyelvű kéziratok megsemmisítését, valamint az ismétlődő vandalizmust és megfélemlítést, például, hogy a szülők el fogják veszíteni állásukat. Az EJE ezeket a cselekedeteket a panaszt tevő diákok oktatáshoz való jogának megsértésének vélte, de azt is megállapította, hogy a nevezett intézkedések a panasztevő szülők azon jogát sértik, amely szerint gyermekeik világnézeti meggyőződésüknek megfelelő oktatásban részesülnek. Az intézkedésnek látszólag nem volt objektív célja. A „Dnyeszter-menti Moldáv Köztársaság” ezen iskolákra alkalmazott nyelvpolitikájának tényleges célja az volt, hogy megerősítse a moldáv közösség nyelvének és kultúrájának oroszosítását. Ezzel Oroszország megszegte az 1. sz. jegyzőkönyv 2. cikkét.

Az Európai Szociális Charta 26. cikk (2) bekezdése megállapítja az emberi méltósággal ellenséges munkakörnyezetet teremtő, az adott személy valamely konkrét tulajdonságához kapcsolódó zaklatással szembeni védelméhez való jogot. A munkáltatók felelősek, amikor a zaklatás a munkával kapcsolatban

¹⁵¹ EJE, *Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország* (Nagykamara), 43370/04., 18454/06. és 8252/05. sz. ügyek, 2012. október 19.

vagy a felelősségi körükbe tartozó területen történik, még akkor is, ha olyan ember vesz részt benne – akár zaklatóként, akár áldozatként –, aki nem a vállalat alkalmazottja, például független vállalkozók, önálló munkavállalók, látogatók, ügyfelek stb.¹⁵²

2.5. Különleges vagy konkrét intézkedések

Főbb pontok

- Azért, hogy mindenki egyenlően élvezhesse a jogokat, a kormányoknak, munkáltatóknak és szolgáltatóknak különleges vagy konkrét intézkedéseket kell hozniuk, hogy szabályaikat és gyakorlataikat a különböző tulajdonságokkal bíró személyekhez igazítsák.
- A „különleges” vagy „konkrét” intézkedések vonatkozhatnak a múltban, egy védett tulajdonsággal rendelkező személy által elszenvedett hátrány helyrehozatalára is. Amikor ez arányos, akkor indokolhatja a megkülönböztető bánásmódot.

A megkülönböztető bánásmódtól való tartózkodás sokszor nem elég a tényleges egyenlőség eléréséhez. Ezért egyes helyzetekben a kormányok, munkáltatók és szolgáltatók kötelesek a szabályaik és gyakorlataik kiigazításáért lépéseket tenni, hogy a lényeges különbségeket figyelembe vegyék, azaz, az aktuális politikákat és intézkedéseket valamilyen módon módosítaniuk kell. Az ENSZ keretein belül ezt „különleges intézkedéseknek” nevezik, miközben az uniós jog „konkrét intézkedéseként” vagy „előnyben részesítésként” említi. Az EJEB „egyértelmű kötelezettségekről” beszél. A különleges intézkedésekkel a kormányok biztosítani tudják az „érdemi egyenlőséget”, azaz a lehetőségek egyenlő élvezetét leginkább a társadalomban elérhető juttatások elérése érdekében, nem pedig csupán a „formális egyenlőség” kedvéért. Ahol a kormányok, munkáltatók és szolgáltatók nem veszik fontolóra a különleges intézkedések bevezetését, megnövekszik annak kockázata, hogy a szabályaik és gyakorlataik közvetett hátrányos megkülönböztetéshez vezetnek.

¹⁵² ECSR, 2014. évi következtetések, Finnország; 2003. évi következtetések, Svédország.

Példa: Egy egyesült királysági ügyben¹⁵³ két női légiutas-kísérő keresetet nyújtott be a munkáltatója ellen, miután az nem ajánlotta fel az általuk megfelelőnek vélt megállapodást, ami lehetővé tette volna számukra, hogy a szülési szabadságból visszatérve folytatni tudják a szoptatást. Több mint nyolcórás műszakok teljesítésére kérték őket, ami orvosi alapon nem volt elfogadható (a szoptatás nélkül eltöltött túl hosszú idő növeli a mellgyulladás kockázatát). A Munkaügyi Bíróság megállapította, hogy a légítársaság a panaszosokat nemi alapú hátrányos megkülönböztetésnek tette ki. Kihangsúlyozta, hogy a légítársaságnak csökkentenie kellett volna a szoptató anyák munkaidejét, más feladatokat kellett volna rájuk bíznia vagy fizetett szabadságra kellett volna őket küldenie. A visszautasítás objektív módon nem indokolható, mert nem volt meggyőző bizonyíték arra, hogy a két munkavállaló részére készített különleges megállapodások a munkáltatónak túlzott nehézségeket okoztak volna.

A fenti példa egy olyan helyzetet mutat be, amelyben egy hátrányos helyzetben lévő személy azt állította, hogy a munkáltató nem tudta megfelelően kielégíteni szükségleteit. Az elkövető nem lépett fel és nem biztosított pozitív intézkedéseket. Ezzel szemben, amikor a cselekvésre vonatkozó kötelezettség teljesül, a „különleges intézkedések” kifejezés azt a helyzetet is magában foglalja, amelyben a megkülönböztető bánásmód oly módon történik, hogy az kedvez az egyéneknek védett tulajdonságaik alapján. Ezért a „különleges intézkedések” kifejezést két különböző szemszögből is lehet értelmezni. A kedvezményezett szempontjából a kedvezőbb bánásmód egy védett tulajdonság alapján következik be egy hasonló helyzetben lévő másik személlyel szemben. Az áldozat szempontjából a kedvezőtlenebb bánásmód azon az alapon történik, hogy nem rendelkezik az adott védett tulajdonsággal. Ennek tipikus példája lehet a nőknek fenntartott pozíciók a férfiak által dominált munkahelyeken vagy valamely nemzeti vagy etnikai kisebbség részére a közszolgáltatásban, például a rendvédelem területén a társadalom összetételének tükrözése céljából. Másik példa erre az idősebb emberek részére meghatározott alacsonyabb tömegközlekedési díjak az alacsonyabb keresőképeségük ellensúlyozásaként.

A különleges intézkedések ily módon lehetővé teszik az egyéni megközelítésen való túllépést és a hátrányos megkülönböztetés kollektív aspektusának figyelembevételét.

¹⁵³ Egyesült Királyság, Bristol Munkaügyi Bíróság, *McFarlane és társa kontra easyJet Airline Company*, ET/1401496/15. és ET/3401933/15. sz. ügyek, 2016. szeptember 29.

Az ehhez használt terminológia nagyon különböző, beletartozhat többek között a „pozitív intézkedések”, a „pozitív” vagy „fordított” megkülönböztetés, a „preferenciális bánásmód”, az „különleges ideiglenes intézkedések” vagy a „tevőleges intézkedés” fogalma.¹⁵⁴ Ez tükrözi elfogadott rendeltetését mint az általában hátrányos megkülönböztetéstől szenvedő személyekkel szembeni előítéletek megkérdőjelezésének rövid távú és kivételes módját egy hátrányos csoportnak való kedvezéssel.

Ebben az összefüggésben a bíróságok az eltérő bánásmódot nem a hátrányos megkülönböztetés egy különálló formájaként kezelik, hanem a megkülönböztetés tilalmának egy kivételeként. Más szóval a bíróságok elfogadják, hogy eltérő bánásmód történt, de egy már létező hátrány kijavításának érdekében (például bizonyos csoportok munkahelyen fennálló alulreprézantáltság) azt indokolni kell.

Példa: A német bíróságok előtt lévő ügy egy olyan álláshirdetéssel foglalkozott, amely így kezdődött:¹⁵⁵ „Nők, kerüljetek hatalomra!” Egy sikertelen férfi pályázó arról panaszkodott, hogy férfiként hátrányos helyzetben volt. A munkaügyi bíróság azonban elutasította a panaszt. Elfogadta az alperes vállalat által felsorakoztatott érveket. Megállapította, hogy az eltérő bánásmód indokolt volt, mivel a vállalatnak (autókereskedés) nem volt női munkavállalója és az intézkedés célja az volt, hogy az ügyfelek mindkét nemmel találkozzanak.

¹⁵⁴ Például: ICERD, 1.4. és 2.2. cikk; CEDAW, 4. cikk; CRPD 5.4. cikk; ENSZ, CESCR (2009), 20. sz. általános megjegyzés: *Megkülönböztetésmentesség a gazdasági, szociális és kulturális jogokban*, E/C.12/GC/20, 2009. július 2.; ENSZ, Gyermekjogi Bizottság (2009), 11. sz. általános megjegyzés: *Bennszülött gyermekek és a [gyermek jogairól szóló] Egyezmény szerinti jogaik*, CRC/C/GC/11, 2009. február 12.; ENSZ, CERD (2009), 32. sz. általános ajánlás: *A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményben található különleges intézkedések jelentése és hatálya*, ENSZ-dokumentum CERD/C/GC/32, 2009. szeptember 24.; ENSZ, CERD (2004), 30. sz. általános ajánlás, *A nem állampolgárokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés*, CERD/C/64/Misc.11/rev.3; ENSZ, CERD (1994), 14. sz. általános ajánlás: *Faji megkülönböztetés meghatározása*, ENSZ-dokumentum A/48/18 at 114; ENSZ, CESCR (1999), 13. sz. általános megjegyzés: *Oktatáshoz való jog*, ENSZ-dokumentum E/C.12/1999/10, 1999. december 8.; ENSZ, A nőkkel szembeni megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottság (2004), 25. sz. általános ajánlás: *Egyezmény 4. cikkének (1) bekezdése (ideiglenes különleges intézkedések)*, ENSZ-dokumentum A/59/38 (SUPP), 2004. március 18.; ENSZ, Emberi Jogi Bizottság (1989), 18. sz. általános megjegyzés: *Megkülönböztetésmentesség*, ENSZ-dokumentum A/45/40 (I. kötet) (SUPP), 1989. november 10.; ENSZ, CERD (2005), 30. sz. általános ajánlás *a nem-állampolgárokkal szembeni megkülönböztetésről*, ENSZ-dokumentum HRI/GEN/1/Rev.7/Add.1, 2005. május 4.

¹⁵⁵ Németország, Kölni Munkaügyi Bíróság, *Az. 9 Ca 4843/15*, 2016. február 10.

A nemzetközi jog szerint annak megengedhetőségét, hogy a hátrányban lévő csoportok javára hozzanak támogató intézkedéseket, tovább erősítik az ENSZ emberi jogi szerződéseinek értelmezéséért felelős felügyeleti szervek által kiadott útmutatások. Nevezetesen ezek az intézkedések a demokratikus társadalomban javítandó, törvényes és szükséges helyzetekben lennének megfelelőek. Tiszteletben kell továbbá tartaniuk a tisztesség és arányosság elveit, ideiglenesnek kell lenniük¹⁵⁶ és nem lehetnek érvényben azt követően, miután a célok, amelyek miatt meghozták őket, teljesültek.

Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Bizottsága szerint azért, hogy ne legyen kifogásolható, az ilyen intézkedés egyetlen célja a meglévő egyenlőtlenségek és a jövőbeni kiegyensúlyozatlanságok elkerülésének kiküszöbölése.¹⁵⁷ A Részes Államoknak fel kell hívniuk a közvélemény figyelmét a különleges intézkedések fontosságára a faji megkülönböztetés áldozatainak megsegítéséért, főként a történelmi tényezők alapján történő megkülönböztetés esetében.¹⁵⁸ Ebben a vonatkozásban a Bizottság megállapította, hogy az afrikai származásúakat érintő strukturális megkülönböztetés legyőzéséhez a különleges intézkedéseket sürgősen el kell fogadni.

Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Megszüntetésének Bizottsága kihangsúlyozta, hogy az objektív módon különböző helyzetben lévő emberek vagy csoportok irányába tanúsított egyenlő elbánás valójában megkülönböztetésnek minősül. Kijelentette továbbá, hogy fontos, hogy ezek az intézkedések az egyének és közösségek aktuális helyzetének valódi kiértékelésén alapuljanak, beleértve a pontos és nem összesített adatokat, valamint az érintett közösségekkel való előzetes megbeszéléseket.¹⁵⁹

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága kiemelte, hogy az egyenlőség elve olykor arra kötelezi a Részes Államokat, hogy olyan feltételeket szüntessenek meg, amelyek a megkülönböztetést okozzák vagy tüzelik. Amennyiben „a lakosság egyes részeinek általános körülményei megakadályozzák őket emberi jogaik

156 ENSZ, CERD (2009), 32. sz. általános ajánlás: *A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményben található különleges intézkedések jelentése és hatálya*, ENSZ-dokumentum CERD/C/GC/32, 2009. szeptember 24., 16. pont

157 Uo., 21–26. pont.

158 ENSZ, CERD (2011), 34. sz. általános ajánlás: *Afrikai származású emberekkel szembeni faji megkülönböztetés*, 2011. október 3., CERD/C/GC/34.

159 CERD (2009), 32. sz. általános ajánlás: *A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményben található különleges intézkedések jelentése és hatálya*, ENSZ-dokumentum CERD/C/GC/32, 2009. szeptember 24., 21–26. pont.

élvezetében, az állam köteles konkrét lépéseket tenni e körülmények javítása érdekében. Ezek a lépések magukban foglalhatják, hogy egy ideig a lakosság érintett része kedvezőbb bánásmódban részesül egyes esetekben a népesség többi részéhez képest. Amíg azonban ilyen lépésekre van szükség a hátrányos megkülönböztetés tényleges elkerüléséhez, ez az Egyezségokmány szerinti jogszerű megkülönböztetés esete.”¹⁶⁰

A Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Felszámolásával Foglalkozó ENSZ-bizottság olyan „ideiglenes különleges intézkedéseket” dolgozott ki, amelyek magukban foglalhatják a „preferenciális bánásmódot; a célzott munkaerőtoborzást, a munkaerőfelvételt és az előléptetést; az időkeretekhez kapcsolódó számszerű célokat; és a kvótarendszereket”.¹⁶¹ Az EUB lent részletezett esetjoga szerint az ilyen intézkedések arányosságát szigorúan kell értékelni.

Az uniós jog alapján az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek kifejezetten előírnyozzák a támogató intézkedések lehetőségét, mondván: „a teljes egyenlőség gyakorlatban való biztosításának céljából az egyenlő bánásmód elve nem akadályozhatja meg egyetlen tagállamban sem, hogy konkrét intézkedéseket hozzanak vagy fogadjanak el a védett tulajdonsághoz kapcsolódó hátrányok megelőzése vagy ellensúlyozása céljából”.¹⁶² Az EU Alapjogi Chartája azt is előírja, hogy egyes csoportoknak különleges védelemre van szüksége, név szerint: férfiak és nők (23. cikk), gyermekek (24. cikk), idős emberek (25. cikk) és a fogyatékosággal élők (26. cikk).

Az uniós jog alapján a konkrét intézkedések a megkülönböztetésmentességi irányelvek szerinti megkülönböztető bánásmód indoklásaként és az EUB esetjogában, valamint a „valódi foglalkoztatási kötelezettség” kivételeként is megjelennek (lásd később a [3.3.1. alfejezetet](#)).

160 ENSZ, Emberi Jogi Bizottság (1989), *CCPR 18. sz. általános megjegyzés: Megkülönböztetésmentesség*, ENSZ-dokumentum HRI/GEN/1/Rev.1, 1989. november 10.

161 ENSZ, A nőkkel szembeni megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottság (CEDAW Bizottság) (2004), *25. sz. általános ajánlás: Egyezmény 4. cikk (1) bekezdés (ideiglenes különleges intézkedések)*, ENSZ-dokumentum A/59/38 (SUPP), 2004. március 18., 22. pont.

162 A faji egyenlőségről szóló irányelv, 5. cikk; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 7. cikk; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 6. cikk; és egy picit más szövegezéssel: a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 3. cikk.

Az EUB különleges intézkedésekkel foglalkozó fő ügyei a nemi egyenlőség területéről származnak: nevezetesen a *Kalanke* ügy,¹⁶³ a *Marschall* ügy¹⁶⁴ és az *Abrahamsson* ügy.¹⁶⁵ Ezek az ügyek együttesen határozták meg, hogy milyen messze mehetnek el a különleges intézkedések az – ebben az esetben – a női dolgozók által elszenvedett korábbi hátrányok ellensúlyozására.

Példa: A *Kalanke kontra Freie Hansestadt Bremen* ügyben az EUB szigorúan lépett fel a preferenciális elbánás mellett az adott pozíciót betöltő nők alulrepräsentáltságának javítása céljából. Ez az ügy azzal a regionális szinten elfogadott törvénnyel foglalkozik, amely automatikus prioritást adott az egyes pozíciókra vagy előléptetésekre jelentkező női pályázóknak. Ahol a férfi és női pályázók egyenlő mértékben voltak képzettek és ahol a női dolgozók a szektorban alulrepräsentáltak minősültek, a női pályázók részesültek előnyben. Az alulrepräsentáltság ott van jelen, ahol a női dolgozók a kérdéses pozíciót betöltő munkavállalók legalább felét tették ki. Ebben az esetben a sikertelen férfi pályázó, E. Kalanke arról panaszkodott a nemzeti bíróságok előtt, hogy neme alapján került hátrányos helyzetbe. A nemzeti bíróságok az ügyet az EUB elé terjesztették azt kérdezvén, hogy e szabály megfelelt-e az egyenlő bánásmódról szóló 1976. évi irányelv 2. cikk (4) bekezdésének (a „pozitív fellépésről” szóló, a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv 3. cikkének elődje), amely megfogalmazza: „Ez az irányelv nem érinti a férfiak és a nők esélyegyenlőségét elősegítő intézkedéseket, különösen, ha azokat a fennálló egyenlőtlenségeket szüntetik meg, amelyek [...] a nők lehetőségeit érintik.”¹⁶⁶

Az EUB rámutatott, hogy a 2. cikk (4) bekezdésének célja, hogy lehetővé tegye azokat az intézkedéseket, amelyek „bár látszólag megkülönböztetőek, valójában a közösségi életben létező egyenlőtlenségeket szüntetik meg vagy csökkentik”.¹⁶⁷ Elismerték, hogy a szabály célja a munkahelyeken fennálló egyenlőtlenségek jogszerű megszüntetése volt. Ennek megfelelően

163 EUB, C-450/93. sz. ügy, *Eckhard Kalanke kontra Freie Hansestadt Bremen*, 1995. október 17.

164 EUB, C-409/95. sz. ügy, *Hellmut Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen*, 1997. november 11.

165 EUB, C-407/98. sz. ügy, *Katarina Abrahamsson és Leif Anderson kontra Elisabet Fogelqvist*, 2000. július 6.

166 A Tanács 76/207/EGK irányelve (1976. február 9.) a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról, HL L 39., 1976.2.14., 40–42. o.

167 E megfogalmazást nagyrészt a megkülönböztetésről szóló irányelv preambulumaiban fogadták el: a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), (21) preambulumbekzdés; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, (26) preambulumbekzdés; a faji egyenlőségről szóló irányelv, (17) preambulumbekzdés.

a munkahelyeken a nők részére adott konkrét előnyöket biztosító intézkedések (ideértve az előrelépést) elfogadhatók, amíg ezek célja az, hogy javítsanak a nőknek a munkaerőpiaci versenyben való részvételükön, megkülönböztetés nélkül. Azt is kinyilvánította azonban, hogy az egyenlő bánásmódhoz való jog alóli bármely kivételt szigorúan kell értelmezni. Megállapítást nyert, hogy ahol a szóban forgó szabály „a nők abszolút és feltétel nélkül kinevezési vagy előléptetési prioritását” garantálta, ott ez valójában aránytalan az egyenlő bánásmódhoz való joghoz kapcsolódó egyenlőtlenség megszüntetéséhez. Így a preferenciális elbánás ebben az esetben nem indokolt.

Mindazonáltal a későbbi esetek azt mutatják, hogy a konkrét intézkedések elfogadhatók, amennyiben a szabály nem írja elő, hogy a prioritást automatikusan és feltétel nélkül meg kell adni.

Példa: A *Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen* ügyben¹⁶⁸ a *Kalanke* ügghöz hasonló törvénnyel foglalkoztak. Azonban a szóban forgó szabály előírja, hogy az egyenlően képzett nők prioritást élveznek, „hacsak a férfi pályázóra jellemző okok az ő javára döntenek a mérleg nyelvét”. H. Marschall, aki egy női pályázó miatt nem kapta meg az állást, e szabály jogszerűségét vitatta a nemzeti bíróságok előtt, amely az ügyet az EUB elé terjesztette még egyszer azt kérdezvén, hogy e szabály megfelel-e az egyenlő bánásmódról szóló irányelvnek. Az EUB megállapította, hogy az ilyen természetű szabály nem volt aránytalan az egyenlőtlenség megszüntetésének jogszerű céljához képest, amíg „az egyes esetekben a női pályázókkal egyenlő mértékben képzett férfi pályázók garanciát kapnak, hogy jelentkezésük objektív értékelés tárgya lesz, amelyen az egyes pályázók minden feltételét figyelembe veszik és amely a női pályázóknak adott prioritást felülírják, ahol egy vagy több kritérium a mérleg nyelvét a férfi pályázó felé dönti”. A szabályba épített megfontoltság tehát megakadályozta az automatikus prioritást és ezért arányos volt a munkahelyi egyenlőtlenség megoldására irányuló céllal.

Példa: Az *Abrahamsson és Anderson kontra Fogelqvist* ügy¹⁶⁹ a svéd jogszabályok érvényességével foglalkozott, amely a *Kalanke* ügyben alkalmazott szabály feltétel nélküli prioritása és a *Marschall* ügyben

168 EUB, C-409/95. sz. ügy, *Hellmut Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen*, 1997. november 11.

169 EUB, C-407/98. sz. ügy, *Katarina Abrahamsson és Leif Anderson kontra Elisabet Fogelqvist*, 2000. július 6.

létrehozott megfontoltság közé esik. A szabály előírta, hogy egy alulreprezentált nemhez tartozó jelölt részére – aki megfelelő képesítéssel rendelkezik egy adott pozíció betöltéséhez – prioritás nyújtandó, hacsak „a pályázók képesítései közötti különbség olyan nagy, hogy a pályázatok a kinevezések objektivitására vonatkozó követelmények megszegéséhez vezetnének”. Az EUB megállapította, hogy a jogszabályok valóban automatikus prioritást nyújtottak az alulreprezentált nemhez tartozó pályázóknak. Az a tény, hogy a rendelkezés ezt csak ott akadályozta meg, ahol jelentős különbség volt a képesítések terén, nem volt elegendő ahhoz, hogy a szabály ne legyen aránytalan a hatásai tekintetében.

Példa: A *Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice and Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales* ügyben¹⁷⁰ a panaszos részére nem biztosították a korai nyugdíjba vonuláshoz való jogot. A vonatkozó nemzeti rendelkezések ezt a jogot a háromgyermekes, minden gyermekük után szülési szabadságot felhasználó köztisztviselőnek biztosították. A panaszos egy háromgyermekes édesapa, aki nem volt szülési szabadságon. Panaszában előadta, hogy ez nemi alapon történő közvetett megkülönböztetésnek minősül, mivel a feltételnek a biológiai anyák automatikusan megfeleltek. Az EUB megállapította, hogy a korai nyugdíjazáshoz hasonló intézkedések a munkában töltött évek korai befejezésének kedvez, de nem ellensúlyozza azokat a hátrányokat, amelyekkel a női dolgozók találkozhatnak szakmai életük során. Ezért az intézkedés nem járulhat hozzá ahhoz, hogy a férfiak és nők között a munkahelyeken teljes egyenlőséget biztosítson. Következésképpen megállapította, hogy a vitatott rendelkezések közvetett hátrányos megkülönböztetést eredményeznek, hacsak a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetéstől független, objektív tényezőkkel nem indokolhatók és a cél eléréséhez megfelelőek és szükségesek.

Ezek az ügyek rávilágítanak arra, hogy az EUB általában óvatos azon szemléletmódjában, hogy a konkrét intézkedések felülírhatják a tisztesség elvét. Az EUB csak korlátozott körülmények között, ahol a konkrét intézkedések nem feltétel nélküliek és abszolútak, fogja engedni, hogy a nemzeti előírások a 2. cikk (4) bekezdését csorbítsák.

¹⁷⁰ EUB, C-173/13. sz. ügy, *Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice and Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 2014. július 17.

Az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek szerinti konkrét intézkedésekkel foglalkozó ügyek kivizsgálásakor a szakértőknek különleges figyelmet kell szentelniük a konkrét csoport javára tett „intézkedésnek”. Egyértelműen az állás az, amint ezt az EUB esetjoga fentebb szemlélteti, ahol a konkrét intézkedések végső lehetőségként szolgálnak. A szakértők és bírósági tisztviselők, amikor konkrét intézkedéseket tartalmazó ügyekkel foglalkoznak, kötelesek biztosítani, hogy a szóban forgó munkáltató által figyelembe vett összes pályázót (azokat is, akiket a konkrét intézkedésekről szóló rendelkezések nem érintenek) objektíven és tisztességesen kiértékeljék a kérdéses állás vonatkozásában. A különleges intézkedések csak akkor alkalmazhatók, amikor az objektív értékelés számos pályázót – beleértve a célzott csoportba tartozó egyéneket – az elérhető szerepkört egyenlő módon betölteni képes személyként azonosítja. Csak e körülmények között lehetséges, hogy a célcsoport egyik tagja, akit a munkahely korábbi megkülönböztetése miatt választanak ki, a célcsoporton kívül eső személy előtt kiválasztható.

Egy pozitív intézkedést továbbá egyértelműen elkülönítettek a többitől. A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 5. cikke a fogyatékos személyekhez kapcsolódó konkrét intézkedések általános szabályának különleges megfogalmazását tartalmazza, amely előírja a munkáltatók részére, hogy „észszerű intézkedéseket” hozzanak azért, hogy a testi vagy szellemi fogyatékossgal élők egyenlő munkalehetőségekhez jussanak. Ezt nevezik „megfelelő intézkedésnek, ahol szükség szerint lehetővé teszik a fogyatékossgal élő személy számára a foglalkoztatáshoz való hozzáférést, az abban való részvételt és előrehaladást, illetve képzés elvégzését, kivéve, ha az ilyen intézkedések aránytalanul nagy terhet rónának a munkáltatóra.” Megfelelő intézkedés lehet a munkahelyen lift, rámpa vagy mozgáskorlátozott mellékhelyiség kialakítása a kerekesszékekkel való megközelítés céljából.¹⁷¹

A tényleges egyenlőség elősegítésére vonatkozó egyes intézkedéseket ezért meg kell különböztetni a „pozitív intézkedésektől”, mivel azok nem különböztetnek meg hátrányosan egyetlen személyt sem (például lehetővé teszik a munkahelyi szoptatást) és ezért nem kell ideiglenesnek lenniük vagy utolsó mentővarként használni őket.

171 Az észszerű intézkedésekre vonatkozó további részletekért lásd az [5.4. alfejezetet](#).

Példa: Az *Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság* ügyben¹⁷² az EUB kihangsúlyozta, hogy a hatékony és gyakorlati intézkedések bevezetésére vonatkozó kötelezettség, különösen a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 5. cikkében meghatározott esetekben, minden munkáltatóra vonatkozik. Az olasz jog szerint nem minden munkaadói kategóriának kellett intézkedéseket tennie, így az EUB megállapította, hogy Olaszország nem biztosította az irányelv 5. cikkének megfelelő és teljes körű végrehajtására vonatkozó kötelezettségét.

Az EJEE alapján bármely államra vonatkozhatnak egyértelmű kötelezettségek. Az EJEB pozitív intézkedésekre vonatkozó esetjoga főleg arra a kérdésre összpontosít, hogy bizonyos helyzetekben az állam köteles-e (a csupán lehetőség helyett) pozitív intézkedéseket hozni.

Példa: A *Çam kontra Törökország* ügyben,¹⁷³ amely azzal foglalkozott, hogy egy diák zeneakadémiai felvételét látáskárosodása miatt utasították el, az EJEB kihangsúlyozta, hogy az állam nem tett pozitív lépéseket annak biztosítására, hogy a fogyatékos diákok megkülönböztetésmentesen tudják élvezni az oktatást. Az EJEB megjegyezte, hogy a fogyatékoságon alapuló megkülönböztetés az észszerű intézkedések biztosításának elutasítását is magában foglalta (például olyan tanítási módszerek alkalmazása, amelyek a vak diákok számára is elérhetőek).¹⁷⁴

Példa: A *Horváth és Kiss kontra Magyarország* ügyben,¹⁷⁵ amely azzal volt kapcsolatos, hogy roma gyermekeket speciális iskolákba helyeztek el, az EJEB kiemelte, hogy az államnak egyértelmű kötelezettségei voltak arra vonatkozóan, hogy visszacsinálja a speciális iskolákban a faji elkülönítést.¹⁷⁶ Az EJEB azt is megállapította, hogy az államnak konkrét, egyértelmű kötelezettségei vannak a múltbeli megkülönböztetés fennmaradásának megakadályozására vagy az állítólagosan semleges tesztekben rejtőző megkülönböztető gyakorlatok megelőzésére.¹⁷⁷

172 EUB, C-312/11. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság*, 2013. július 4.

173 EJEB, *Çam kontra Törökország*, 51500/08. sz. ügy, 2016. február 23., lásd a 4.3. alfejezetet.

174 Uo., 67. pont.

175 EJEB, *Horváth és Kiss kontra Magyarország*, 11146/11. sz. ügy, 2013. január 29., lásd a 4.3. alfejezetet. Lásd még: EJEB, *Oršuš és társai kontra Horvátország* (Nagykamara), 15766/03. sz. ügy, 2010. március 16.

176 EJEB, *Horváth és Kiss kontra Magyarország*, 11146/11. sz. ügy, 2013. január 29., 127. pont

177 Uo., 116. pont.

Példa: A *Kurić és társai kontra Szlovénia* ügyben¹⁷⁸ a panaszosok a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság állampolgárai voltak. Az egyik olyan jogszabály alapján, amelyet az után fogadtak el, hogy Szlovénia kikiáltotta függetlenségét, a panaszosok hat hónapot kaptak, hogy szlovén állampolgárságot kérjenek. Mivel ők ezt nem tették meg, a hathónapos határidő lejáratát törölték a nevüket a polgárok nyilvántartásából, ezáltal hontalanná váltak és így illegálisan tartózkodtak Szlovéniában. Az EJEB megállapította, hogy a helyben lakásuk megoldásának hosszan tartó elutasítása a magán- és/vagy családi élethez való joguk megsértését jelentette és azért különböztették meg őket, mert a Szlovéniában lévő többi külföldihez képest hátrányos helyzetben voltak. Ennek során a Bíróság kihangsúlyozta, hogy „a 14. cikk nem tiltja a Szerződő Feleknek, hogy a csoportok között fennálló »tényleges egyenlőtlenségek« megszüntetése miatt eltérően bánjanak velük. Bizonyos körülmények között az egyenlőtlenség eltérő bánásmóddal történő kijavítására irányuló kísérlet sikertelensége – objektív és észszerű indoklás nélkül – a cikk megsértését eredményezi”.¹⁷⁹

Az Európai Szociális Charta E. cikke a hátrányos megkülönböztetés minden formáját tiltja, beleértve a közvetett hátrányos megkülönböztetést is. A Szociális Jogok Európai Bizottsága szerint: „Közvetett megkülönböztetés származhat a hasonló helyzetben lévő személyek közötti összes lényeges különbség kellő és pozitív figyelembevételének hiányából vagy abból, hogy nem sikerül megfelelő lépéseket tenni annak biztosítására, hogy a mindenki előtt nyitva álló jogok és kollektív hasznok valóban mindenki által és részére elérhetőek legyenek”.¹⁸⁰ Az Európai Szociális Charta számos rendelkezése magában foglalja a részes felek pozitív intézkedések hozatalára vonatkozó kötelezettségét. Például az Európai Szociális Charta 23. cikke az idős emberek számára biztosítja a szociális védelemhez való jogot. E rendelkezés értelmében az államoknak minden kellő intézkedést meg kell tenniük, amelynek célja különösen, hogy:

- i. az idős emberek a társadalom teljes körű tagjai maradjanak, ameddig lehetséges;

¹⁷⁸ EJEB, *Kurić és társai kontra Szlovénia* (Nagykamara), 26828/06. sz. ügy, 2012. június 26.

¹⁷⁹ *Uo.*, 388. pont.

¹⁸⁰ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország*, 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12., 237. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism-Europe kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4., 52. pont.

- ii. az idős emberek szabadon választhassák meg életvitelüket és a megszokott környezetükben függetlenül élhessenek, ameddig szeretnének és képesek rá;
- iii. az idős emberek számára biztosítva legyen a megfelelő támogatást nyújtó intézményekben való élet, a magánéletük tiszteletben tartásával és az intézményben való életkörülményeket érintő döntésekben való részvétellel.

A „teljes körű tagok” kifejezés azt jelenti, hogy az idős emberek koruk alapján nem zárhatók ki. A Szociális Jogok Európai Bizottsága e cikket úgy értelmezte, hogy az előírja az idős emberek hátrányos megkülönböztetéssel szemben való védelmét szabályozó törvény megalkotását. Az Európai Szociális Charta 15. cikk (2) bekezdése előírja a részes államok részére, hogy támogassák a nyílt munkaerőpiacon az egyenlő és hatékony munkavállalási jogot a fogyatékos emberek tekintetében,¹⁸¹ E célból a törvénynek tiltania kell a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetést¹⁸² azzal, hogy a nyílt munkaerőpiacon valóban egyenlő lehetőségeket alkot,¹⁸³ illetve megtiltja a fogyatékoság alapján történő elbocsátást és hatékony jogorvoslatot nyújt azoknak, akik jogtalanul kerültek hátrányos helyzetbe.¹⁸⁴ A munkafeltételeket illetően a munkáltató továbbá köteles az észszerű intézkedések követelményeinek megfelelően lépéseket tenni a hatékony munkavállalási jog és a fogyatékosággal élők alkalmazásának biztosítása érdekében, különösen tekintettel azokra a személyekre, akik munkahelyi baleset vagy foglalkozási betegség következtében váltak fogyatékosá.¹⁸⁵

Példa: A *The Central Association of Carers in Finland kontra Finnország*¹⁸⁶ ügy tárgya az idős emberek hosszú távú ellátásának újjászervezése Finnországban. A korábbi ellátó létesítményeket felváltották a bentlakásos intézmények. A két típus közötti fő különbség az árazási rendszerben rejlik. A hosszú távú ellátó intézmények díjait törvény rögzítette, lehetővé téve

181 Szociális Jogok Európai Bizottsága, XX-1. számú következtetések (2012), Csehország.

182 Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2003. évi következtetések, Szlovénia.

183 Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2012. évi következtetések, Orosz Föderáció.

184 Szociális Jogok Európai Bizottsága, XIX-1. számú következtetések (2008), Csehország.

185 Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2007. évi következtetések, a [15. cikk \(2\) bekezdésének értelmezése](#).

186 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *The Central Association of Carers in Finland kontra Finnország*, 71/2011. sz. panasz, 2012. december 4.

a szolgáltatást az alacsony jövedelmű emberek részére is. Ezzel szemben a bentlakásos intézmények vagy a 24 órás segítséggel rendelkező bentlakásos intézmények díjait – különösen a díjak felső határát – nem szabályozta egyetlen rendelkezés sem. Ennek eredményeként az ilyen szolgáltatásra szoruló emberek magasabb díjat fizettek, mint az intézményi ellátásban részesülő személyek. A panaszt tevő egyesület azt állította, hogy a szabályozás hiánya és az árazási rendszer bizonytalanságokat szült és megakadályozta az idős embereket abban, hogy az állapotuk miatt szükséges szolgáltatásokat igénybe vegyék. A Bizottság megállapította, hogy sérült az Európai Szociális Charta 23. cikke. A Szociális Jogok Európai Bizottsága az alábbi érveket vélte meghatározónak a következtetéseiben:

i. a díjak elégtelen szabályozása és az a tény, hogy az ilyen szolgáltatásokra vonatkozó igény meghaladta a kínálatot, jogi bizonytalanságokat okozott az ellátásra szoruló idős emberek részére a különböző és bonyolult díjpolitikák miatt. Kihangsúlyozták, hogy „bár az önkormányzatok átalakíthatják a díjakat, nincsen hatékony biztosíték arra, hogy az állapota miatt ilyen szolgáltatásra szoruló összes idős ember hozzáférhessen a szolgáltatásokhoz”;

ii. a helyzet az Európai Szociális Charta 23. cikk első franciabekezdésének b pontjában biztosított módon „az idős emberek részére elérhető szolgáltatásokra és létesítményekre és ezek felhasználására biztosított lehetőségekre vonatkozó tájékoztatáshoz” való jog elé gőrgött akadályt.

2.6. Gyűlölet-bűncselekmények

Főbb pont

- Az előítélet által motivált bűncselekmények, ismertebb nevükön a gyűlölet-bűncselekmények vagy előítéleten alapuló bűncselekmények, nem csak az érintett személyekre vannak hatással, hanem a közösség és a társadalom egészére is.

A társadalom bizonyos csoportjaival szemben fennálló intolerancia által vezérelt bűncselekményeket, mint a fenyegetés, fizikai támadások, vagyonban tett kár vagy akár gyilkosság, gyűlölet-bűncselekményeknek vagy előítéleten alapuló bűncselekményeknek hívjuk. Gyűlölet-bűncselekmény ezért lehet bármilyen bűncselekmény, amelyet egy személy érzékelt tulajdonságai miatt követnek el.

A gyűlölet-bűncselekményeket a többi bűncselekménytől az előítéleten alapuló indíték különbözteti meg.

A gyűlölet-bűncselekmények másik jellemzője, hogy a büntett hatása túlnyúlik a tényleges áldozatokon. Az egész csoportot érinti, amellyel az áldozat azonosítja magát és szociális megosztottságot okoz az áldozat csoportja és a társadalom egésze között. Ezért komoly veszélyt jelent a társadalomra nézve. A gyűlölet-bűncselekményeket ezért nem lehet hétköznapi bűncselekményekként kezelni. A gyűlölet-bűncselekmények megfelelő kezelése érdekében az erőszakos cselekmény mögötti előítéleten alapuló indítékot kell feltárni. A gyűlölet-bűncselekményeket a bűncselekmények különleges kategóriájaként kell elismerni a jogrendszerben. Speciális képzéseket, kézikönyveket, tájékoztatókat és egyéb megfelelő eszközöket kell biztosítani a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó személyek (rendőrök, ügyészek, bírák) számára a kivizsgálásukra és megítélésére vonatkozó teljesítmény javításához.

Az uniós jog alapján elviekben megállapítást nyert, hogy a gyűlölet-bűncselekmények speciális büntetőjogi lépéseket követelnek.¹⁸⁷ Bár a megkülönböztetésmentességi irányelvek nem kötelezik a tagállamokat arra, hogy a büntetőjogot alkalmazzák a hátrányos megkülönböztetés megszüntetésére, az Európa Tanács kerethatározata az összes uniós tagállamot arra kötelezi, hogy a faj, bőrszín, származás, vallás vagy meggyőződés, nemzeti vagy etnikai származás alapján történő erőszakra vagy gyűlöletre való uszítással, valamint a rasszista vagy idegengyűlölő anyagok terjesztésével, a népirtás, háborús bűncselekmények vagy az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények tagadásával vagy trivializálásával kapcsolatban büntetőjogi szankciókat alkalmazzanak.¹⁸⁸ A tagállamoknak ezen felül a rasszista vagy idegengyűlölő szándékot mint súlyosbító körülményt is figyelembe kell venniük.

Ma az Európai Uniónak az áldozatok jogairól szóló irányelve az Unió egyetlen olyan hivatalos dokumentuma, amely védi a gyűlölet-bűncselekmények

187 A rasszizmus, az idegengyűlölet és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem megerősítéséről szóló, 2013. március 14-i európai parlamenti állásfoglalás (2013/2543(RSP)). Lásd még: (2012), *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 15. o.

188 A Tanács 2008/913/IB kerethatározata (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről (A rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló kerethatározat), HL L 328., 2008.12.06., 55–58. o.

leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBT) áldozatait.¹⁸⁹ Ez magában foglalja a szexuális irányultságot, nemi identitást és nemi önkifejezést mint alapot az áldozatok jogainak elismerésekor, és segít abban, hogy a bűncselekmények áldozatai megfelelő tájékoztatást, támogatást és védelmet kapjanak és képesek legyen büntetőeljárásban részt venni. Az államok kötelesek továbbá egyéni elbírálást végezni az előítéleten vagy megkülönböztető indítékon alapuló bűncselekményt elszennvedő áldozatok konkrét védelmi szükségleteinek felderítéséhez (az irányelv 22. cikke).

Ki kell hangsúlyozni, hogy az áldozat nem feltétlenül tagja a gyűlölt csoportnak. A társítás útján történő hátrányos megkülönböztetés fogalma révén a védelem azoknak a személyeknek is jár, akik csak feltételezhetően rendelkeznek egy bizonyos tulajdonsággal, vagy a sajátos tulajdonságokkal bíró csoporthoz kapcsolódnak.

Az EJEE-ben a hátrányos megkülönböztetés tilalma magában foglalja a rasszizmus, idegengyűlölet, vallási intolerancia vagy egy személy fogyatékossága, szexuális irányultsága vagy nemi identitása alapján elkövetett bűncselekmények megakadályozására irányuló kötelezettséget is. Az államok egyértelmű kötelezettsége továbbá, hogy megvédjék az egyéneket az erőszakkal szemben, különösen amikor tájékoztatták őket a halált okozó vagy súlyos testi sérülés kockázatáról. Az EJEB számos esetben kimondta,¹⁹⁰ hogy a megkülönböztető indíttatású erőszak és brutalitás az indíték nélküli bűncselekménnyel való egyenlő elbánása szemet huny az alapjogokat kifejezetten romboló cselekmények konkrét jellege felett. Azt is kihangsúlyozta, hogy míg az elrettentés megfelelő módjának kiválasztása elviekben az állam saját mérlegelési körébe tartozik, a komoly cselekményekkel szembeni sikeres küzdelem hatékony büntetőjogi rendelkezéseket kíván. Az EJEB azt is megállapította, hogy az államok kötelesek kivizsgálni, hogy egy erőszakos cselekmény mögött nem bújik-e meg megkülönböztető indíték és az előítéleten alapuló indíték felett való átsiklás az EJEE 14. cikkének megsértésének minősül-e.¹⁹¹ Ez a megközelítés kiterjeszti az EJEE által kínált védelmet a veszélyeztetett csoportok tagjaira, akik gyűlölet-bűncselekmények áldozatai, függetlenül attól, hogy a visszaélést állami szervek

189 Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

190 Lásd: EJEB, *M. C. és A. C. kontra Románia*, 12060/12. sz. ügy, 2016. április 12., 113. pont.

191 Lásd például: EJEB, *Abdu kontra Bulgária*, 26827/08. sz. ügy, 2014. március 11., lásd a 6.3. alfejezetet.

vagy harmadik felek követték-e el.¹⁹² Más szóval a megkülönböztető indíttatású erőszak az emberi jogok megsértésének egy súlyos formája. Ennek tükröződnie kell abban, miként végzik a kivizsgálásokat és miként támogatják és védik az áldozatokat.

Példa: Az *Identoba és társai kontra Grúzia* ügyben,¹⁹³ amely az LMBT egyesületek egy békés gyülekezése elleni homofób támadás volt, az EJEE megerősítette, hogy a szexuális irányultság alapon történő „gyűlölet-bűncselekmény” az EJEE 3. cikkének megsértésének minősül a 14. cikkkel összefüggésben. Az EJEB kihangsúlyozta, hogy a grúz hatóságok ismerték vagy ismerniük kellett a demonstrációval járó kockázatokat, figyelembe véve a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek grúziai helyzetéről szóló különböző jelentéseket. Mivel a rendőrség nem biztosította időben és megfelelően a védelmet, a hatóságok nem tudták a megfelelő védelemre vonatkozó kötelezettségüket teljesíteni.

Példa: Az *M. C. és A. C. kontra Románia* ügyben¹⁹⁴ a panaszosokat az évente megrendezésre kerülő meglegfelvonulásról hazafelé menet támadta meg egy csoport. Homofób támadásnak lettek kitéve, amely során megverték őket. Az EJEB úgy találta, hogy a hatóságok nem vették figyelembe a homofób támadás kivizsgálása során az esetleges megkülönböztető indítékokat és megállapította, hogy a 3. cikk (eljárással kapcsolatos rész) sérült az EJEE 14. cikkével együtt értelmezve.

Példa: A *Virabyan kontra Örményország* ügyben¹⁹⁵ a panaszost – az ellenzéki párt egyik tagját – egy kormányellenes tüntetésen tartóztatták le. Ezután a rendőrségre vitték, ahol komoly sérüléseket szenvedett. Panaszában előadta, hogy a fogdában politikai véleménye alapján rossz bánásmódban részesült. Az EJEB megállapította, hogy az állam nem vizsgálta ki az esetleges okozati kapcsolatot az állítólagos politikai indítékok és a panasztevő által elszenvedett támadás között. Ezért megállapították az EJEE 14. cikkének megsértését a 3. cikkkel összefüggésben (eljárással kapcsolatos rész).

192 Például lásd: EJEB, *R. B. kontra Magyarország*, 64602/12. sz. ügy, 2016. április 12., 39. pont.

193 EJEB, *Identoba és társai kontra Grúzia*, 73235/12. sz. ügy, 2015. május 12., lásd még a 4.7. alfejezetet.

194 EJEB, *M. C. és A. C. kontra Románia*, 12060/12. sz. ügy, 2016. április 12.

195 EJEB, *Virabyan kontra Örményország*, 40094/05. sz. ügy, 2012. október 2.

Példa: A *Nachova és társai kontra Bulgária* ügyben¹⁹⁶ két roma származású férfit lőttek agyon az őket jogosulatlan távollét miatt letartóztató katonai rendőrségtől való menekülésük közben. Az egyik áldozat szomszédja azt állította, hogy a lövöldözést követően az áldozatokat meggyilkoló járőr azt kiabálta, hogy „átkozott cigányok”. Az EJEB megállapította, hogy az állam nem csupán alapjában véve, hanem az eljárás szempontjából is megsértette az áldozatok élethez való jogát (az EJEE 2. cikke szerint) a halálesetek megfelelő kivizsgálásának hiánya miatt. Megállapítást nyert, hogy a kivizsgálás hiánya a 2. cikk megsértésének is minősül a megkülönböztetésmentességhez való joggal összefüggésben, mivel az államnak kötelessége lett volna a lehetséges megkülönböztető indítékokat kivizsgálni.

Példa: A *Škorjanec kontra Horvátország* ügy¹⁹⁷ rasszista indíttatású erőszakos cselekményekkel volt kapcsolatos. Az EJEB úgy rendelkezett, hogy a hatóságok azon kötelezettsége, hogy kivizsgálják a lehetséges rasszista indítékokat, nem csak az áldozat tényleges vagy vélt személyes állapotán vagy tulajdonságain alapuló erőszakos bűncselekményeket érinti, hanem az áldozat egy másik, ténylegesen vagy feltehetően sajátos állapottal vagy védett tulajdonsággal bíró személlyel való tényleges vagy vélt kapcsolatán alapuló cselekményeket is. Az EJEB megjegyezte, hogy az ügyészi hivatalok arra a tényre támaszkodtak, hogy maga a panaszos nem roma származású, így elutasították annak kivizsgálását, hogy a támadók roma származásúnak gondolták-e. A hatóságok nem vették figyelembe és nem hozták kapcsolatba a támadás rasszista indítékát a panaszos roma származású partnerével. Ennek eredményeként az EJEB megállapította, hogy megsértették az EJEE 3. cikkét a 14. cikkel összefüggésben.

Számos esetben az EJEB a nemi alapú erőszakot a nők elleni hátrányos megkülönböztetés egyik formájának vélte.¹⁹⁸

¹⁹⁶ EJEB, *Nachova és társai kontra Bulgária* (Nagykamara), 43577/98. és 43579/98. sz. ügy, 2005. július 6.,

¹⁹⁷ EJEB, *Škorjanec kontra Horvátország*, 25536/14. sz. ügy, 2017. március 28.

¹⁹⁸ Lásd még: EJEB, *Opuz kontra Törökország*, 33401/02. sz. ügy, 2009. június 9., lásd a 6.3. alfejezetet.

Példa: Az *Eremia kontra Moldovai Köztársaság* ügyben¹⁹⁹ az első kérelmezőt a rendőr férje bántalmazta. Két lányuk, a második és harmadik kérelmező rendszeresen szemtanúi voltak az erőszaknak, ami hatással volt pszichés állapotukra. Az EJEB megállapította, hogy az, hogy a hatóságok nem védtek meg a kérelmezőket, azt tükrözte, hogy nem vették elég komolyan a nőkkel szemben elkövetett erőszakot. Az, hogy a hatóságok nem foglalkoztak a nőkkel szemben elkövetett erőszak problémájával, a Moldovai Köztársaságban nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetésnek és a 14. cikk megsértésének minősül az EJEE 3. cikkével összefüggésben.

Példa: Az *M. G. kontra Törökország* ügyben²⁰⁰ a kérelmezőt a férje bántalmazta a házasságuk alatt, majd fenyegette őt a válásuk során. Panaszában előadta, hogy a hatóságok nem védik meg a családon belüli erőszakkal és a Törökországban jelenlévő, nőkkel szembeni szisztematikus és állandó erőszakkal szemben. Az EJEB megállapította, hogy bár a kérelmező 2007-ben elvált, az új jogszabály 2012-ben való hatályba lépéséig nem részesült hatékony védelemben a volt férjével szemben, annak ellenére, hogy több kérelmet is benyújtott a nemzeti bíróságokhoz. Ennek alapján az EJEB megállapította a 14. cikk megsértését az EJEE 3. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Halime Kiliç kontra Törökország* ügyben²⁰¹ a kérelmező lánya távoltartási végzést szerzett erőszakos férjével szemben. Azonban a hatóságok nem tették meg a szükséges intézkedéseket a védelme érdekében és a nő halálos sérüléseket szenvedett. Az EJEB megállapította, hogy a nemzeti hatóságok azáltal, hogy nem büntették meg a férjet azért, mert nem tartotta tiszteletben a távoltartási végzést, nem voltak elég hatékonyak, így a férj büntetlenül bántalmazhatta tovább feleségét. Ennek alapján az EJEB megállapította a 14. cikk megsértését az EJEE 2. cikkével összefüggésben.

A kivizsgálásra vonatkozó kötelezettségen túl az államoknak meg kell akadályozniuk azon magánszemélyek részéről elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket, amelyekről a hatóságoknak tudomása van,²⁰² vagy

199 EJEB, *Eremia kontra Moldovai Köztársaság*, 3564/11. sz. ügy, 2013. május 28.

200 EJEB, *M. G. kontra Törökország*, 646/10. sz. ügy, 2016. március 22.

201 EJEB, *Halime Kiliç kontra Törökország*, 63034/11. sz. ügy, 2016. június 28.

202 EJEB, *Đorđević kontra Horvátország*, 41526/10. sz. ügy, 2012. július 24., 138. és 149. pont, lásd a 2.4.2. alfejezetet.

közbe kell lépniük a bűncselekmény áldozatainak védelméért a magánfelek cselekményeivel kapcsolatban.

Példa: A *Jehova Tanúi Gldani Gyülekezetének 97 tagja és 4 társa kontra Grúzia* ügyben²⁰³ egy ultraortodox csoport támadta meg a Jehova Tanúinak egy csoportját. Habár tudott róla, a rendőrség nem avatkozott közbe, hogy megakadályozza az erőszakot. A későbbi nyomozást felfüggesztették, amikor a rendőrség azt állította, hogy nem tudták ellenőrizni az elkövetők személyazonosságát. Az EJEB megállapította, hogy az, hogy a rendőrség nem akadályozta meg az áldozatok rasszista indíttatású megtámadását, illetve később a megfelelő nyomozás hiánya az EJEE 3. cikkének (az embertelen és megalázó bánásmódtól vagy büntetéstől való mentesség joga) és 9. cikkének (vallásszabadsághoz való jog) megsértésének minősül a 14. cikkel összefüggésben, mivel vallási alapon történt.

Az Európa Tanács joga alapján a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény) elítéli a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formáját²⁰⁴.

2.7. Gyűlöletbeszéd

Főbb pont

- A gyűlöletbeszéd az egyik védett tulajdonságon alapuló gyűlöletet szítja.

A gyűlöletbeszéd magában foglal minden olyan nyilvános véleménynyilvánítást, amely gyűlöletet, hátrányos megkülönböztetést vagy egy bizonyos csoport iránti ellenszenvet terjeszt, vált ki, támogat vagy igazol. Azért veszélyes, mert hozzájárul az egyes csoportokkal szemben fennálló egyre erősödő intoleranciához. A szóbeli támadások fizikai támadásokká alakulhatnak.

²⁰³ EJEB, *A Jehova Tanúi Gldani Gyülekezetének 97 tagja és 4 társa kontra Grúzia*, 71156/01. sz. ügy, 2007. május 3.

²⁰⁴ Európa Tanács, az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról, CETS 210., 2011. Lásd az [1.1.1. alfejezetet](#).

A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság szerint²⁰⁵ a gyűlöletbeszéd egy bizonyos személy vagy csoport becsmérlésének, gyűlöletének vagy pocskondiázásának bármilyen formájú támogatásaként, népszerűsítéseként vagy az arra való felbujtásaként, illetve az ilyen személy vagy csoport zaklatásaként, inzultálásaként, negatív sablonos ábrázolásaként, megfélemezéseként, illetve az ilyen típusú megnyilvánulások igazolásaként értelmezhető.

A gyűlöletbeszéd az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények vagy háborús bűnök nyilvános tagadásának, elcsépelésének vagy igazolásának formáját is felveheti, valamint az ilyen bűncselekmények elkövetésével elítélt személyeket magasztalhatja.²⁰⁶

A gyűlölet-bűncselekmény és gyűlöletbeszéd célja ugyanaz, azaz egy bizonyos csoporthoz tartozó emberek méltóságának és értékeinek aláásása. A gyűlölet-bűncselekményekkel ellentétben azonban a gyűlöletbeszéd nem mindig minősül bűncselekménynek.

Az EJE alapján a gyűlöletbeszéd – ideértve az interneten terjedő gyűlöletbeszédet – tekintetében még fejlődik az EJE esetjoga, amely magában foglalja a különböző jogok kiegyenlítését: a megkülönböztetés tilalmát, a magánélethez és a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot. Az alábbi példákban az EJE megerősítette, hogy a megkülönböztetésmentesség elve egyéb jogok élvezetét korlátozhatja.

Példa: Az *M'Bala M'Bala kontra Franciaország* ügyben²⁰⁷ a kérelmezőt – egy komikust – azért ítélték el, mert a műsoraiban igazságtagadó és antiszemita nézeteiről beszélt. Azt állította, hogy az elítélésével sérült a véleménynyilvánításra vonatkozó szabadsága. Az EJE megállapította, hogy a gyűlölet és antiszemitizmus kinyilvánítása, valamint a holokauszttagadás támogatása nem tartozik az EJE 10. cikkének védelmébe. A Bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmező „a szabad véleménynyilvánításhoz való jogával el akarta téríteni a 10. cikket valódi céljától olyan célból, amely nem egyezett az Egyezmény tartalmával és szellemével és amely, ha elfogadják, hozzájárult volna az Egyezményben szereplő jogok és szabadságok megsemmisüléséhez”. A panaszát nem fogadták el.

205 Európa Tanács, ECRI, 15. sz. általános szakpolitikai ajánlás a gyűlöletbeszéd szembeni fellépésről, 2015. december 8.

206 Uo.

207 EJE, *M'Bala M'Bala kontra Franciaország* (hat.), 25239/13. sz. ügy, 2015. október 20.

Példa: A *Vejdeland és társai kontra Svédország* ügyben²⁰⁸ a kérelmezőket homofób szórólapok iskolában való terjesztése miatt ítélték el. Az EJB megállapította, hogy a szabad véleménynyilvánításba való beavatkozás a demokratikus társadalomban mások jó hírnevének és jogainak védelme miatt volt szükséges, és mint ilyen nem sérült az EJE 10. cikke.

Példa: A *Karahmed kontra Bulgária* ügyben²⁰⁹ a kérelmező minden pénteken járt a szófiai mecsetbe imádkozni. Egyik pénteken az egyik jobboldali politikai párt 150 szimpatizánsa ment tüntetni a mecset hangszóróiból, az imafelhívás idején kiszűrődő zaj ellen. Sértegették, illetve tojással és kövekkel dobálták meg az összegyűlt hívőket. Ezután dulakodás alakult ki a demonstrálók és a hívők között, amikor az egyik demonstráló felrakta saját hangosbemondóját a mecset tetejére, hogy elnyomja a hívők hangját és az egyik hívő próbálta azt leszerelni. Mivel a hazai hatóságok nem tudtak megfelelő egyensúlyt alkotni intézkedéseik során, amellyel biztosíthatták volna a demonstrálók hatékony és békés joggyakorlását, valamint a kérelmező és a többi hívő közös imádkozáshoz való jogainak gyakorlását, valamint később sem tudtak megfelelően reagálni az eseményekre, főként a gyűlöletbeszédre, így megállapításra került, hogy az állam nem tartotta be az EJE 9. cikke (vallásszabadság) szerinti egyértelmű kötelezettségeit.

Amennyiben egy külső személy megjegyzései a gyűlöletbeszéd és az egyének fizikai sérthetlenségére irányuló közvetlen fenyegetések formáját veszik fel, a tagállamok felelősségre vonhatják az internetes hírportálokat, amennyiben azok nem teszik meg a jogtalan megjegyzések haladéktalan törléséhez szükséges lépéseket, akár a feltételezett áldozat vagy harmadik felek erre való felhívása nélkül is.

Példa: A *Delfi AS kontra Észtország* ügyben²¹⁰ a kérelmező vállalat az egyik legnagyobb hírportál tulajdonosa Észtországban. Miután kiraktak egy cikket a portálukra, amely egy komptársasággal foglalkozott, számos névtelen komment érkezett, amely a komptársaság tulajdonosára irányuló személyes fenyegetést és támadó nyelvezetet tartalmazott. A portál hetekkel később csak a kérelmező követelésére törölte a kommenteket, de nem volt hajlandó kártérítést fizetni. A kérelmező vállalattal szemben rágalmazásért indítottak

208 EJB, *Vejdeland és társai kontra Svédország*, 1813/07. sz. ügy, 2012. február 9.

209 EJB, *Karahmed kontra Bulgária*, 30587/13. sz. ügy, 2015. február 24.

210 EJB, *Delfi AS kontra Észtország* (Nagykamara), 64569/09. sz. ügy, 2015. június 16.

eljárást, amelyben végül 320 euró kártérítés kifizetésére kötelezték. Az EJB megállapította, hogy a törvénytelen kommentek megakadályozására vagy eltávolítására irányuló kötelezettség és a kérelmező vállalatra kiszabott 320 eurós büntetés nem minősült a szabad véleménynyilvánításhoz való jogának aránytalan korlátozásának. A kommentek tartalmát illetően megállapítást nyert, hogy a gyűlölet megnyilvánulásai és a kirívó fenyegetések egyértelműen törvénytelenek voltak – gyűlöletbeszédnek minősültek –, ezért nem volt szükség további nyelvi vagy jogi elemzésre.²¹¹

Az EJB úgy vélte, hogy a nagy hírportálokra vonatkozó arra irányuló kötelezettség, hogy vezessenek be hatékony intézkedéseket a gyűlöletbeszéd és az erőszakra felbujtó beszéd terjesztésének korlátozására, nem egyezik meg a „magáncenzúrával”. Az ilyen beszéd lehetséges áldozatának azon képessége, hogy folyamatosan figyelje az internetet, valójában korlátozottabb, mint a nagy kereskedelmi internetes hírportálok jogtalan kommentek megakadályozásához vagy eltávolításához való képessége.

Az EJB-et gyakran arra kéri, hogy teremtsen egyensúlyt a versengő jogok között. Az alábbi példák olyan eseteket mutatnak be, amelyekben a véleménynyilvánítás fontosabbnak minősült, mint a gyűlöletbeszéd szankcionálása.

Példa: A *Perinçek kontra Svájc* ügyben²¹² a kérelmezőt – egy török egyetemi tanárt – azért ítélték el, mert nyilvánosan tagadta, hogy a Török Birodalom kiirtotta volna az örmény embereket. Különös tekintettel a kontextusra, amelyben a kijelentéseket tette, az a tény, hogy nem voltak annyira hatással az örmény közösség tagjainak méltóságára, hogy büntető ítéletet kérjenek, illetve az a tény, hogy a nemzetközi jog szerint nincs arra vonatkozó kötelezettség Svájcban, hogy ezeket a kijelentéseket bűncselekménnyé nyilvánítsák, az EJB megállapította, hogy a kérelmező kijelentése a közérdek témájához kapcsolódott és nem minősül gyűlöletre vagy intoleranciára való

211 Vö. EJB, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt kontra Magyarország*, 22947/13. sz. ügy, 2016. február 2., ahol a Bíróság megállapította, hogy a vulgáris kifejezések használata önmagában nem volt meghatározó és hogy figyelembe kell venni bizonyos internetes portálokon a kommunikáció stílusának sajátosságait. A kommentekben használt kifejezések bár alacsony stílusréteghez tartoztak, számos internetes portál kommunikációjával megegyeztek, így a hozzájuk kapcsolható hatás kisebb volt.

212 EJB, *Perinçek kontra Svájc* (Nagykamara), 27510/08. sz. ügy, 2015. október 15.

felhívásnak. Az EJEB megállapította, hogy demokratikus társadalmakban a szóban forgó örmény közösség jogainak védelme érdekében nem kell a kérelmezőt jelen esetben megbüntetni.

Példa: A *Sousa Goucha kontra Portugália* ügyben²¹³ a kérelmező – egy ismert homoszexuális műsorvezető – egy élő televíziós műsorban vált vicc tárgyává, amelyben nőként utaltak rá. Az EJEB úgy vélte, hogy azok a viccek, amelyekben a homoszexuális férfiakat a nőkhöz hasonlítják, nem minősül homofób gyűlöletbeszédnek. Ezért a hatóságok döntése, miszerint nincs szükség vádemelésre, nem sértette a 14. cikket az Egyezmény 8. cikkével összefüggésben.

A nemzetközi jogban a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR) kiköti, hogy bármilyen háborús propaganda és a nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet bármiféle támogatása, amely magában foglalja a hátrányos megkülönböztetésre, gyűlöletre vagy erőszakra való felbujtást, törvény által tiltott.

Ebben a tekintetben az Emberi Jogi Bizottság kihangsúlyozta, hogy a 20. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom kiterjed az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányával ellentétes agresszív cselekményt vagy rendbontást eredményező bármilyen formájú propagandára. A 2. bekezdés a nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet ellen irányul, amely hátrányos megkülönböztetésre, gyűlöletre vagy erőszakra való felbujtásnak minősül akár az ilyen propaganda vagy támogatás céljának belső vagy külső céljai vannak az érintett államra nézve.²¹⁴

A népirtásra való felbujtás bűncselekménynek számít a nemzetközi jog szerint és még akkor is büntetendő, ha a szóban forgó tett a kérdéses időben és helyen nem volt törvénytelen a helyi jog szerint. A Julius Streicher elleni híres ítéletben a Nürnbergben működő Nemzetközi Katonai Törvényszék (IMT) megállapította, hogy „beszédeiben és cikkeiben hétről hétre, hónapról hónapra az antiszemitizmus vírusával furakodott a németek fejébe és aktív üldözésre

²¹³ EJEB, *Sousa Goucha kontra Portugália*, 70434/12. sz. ügy, 2016. március 22.

²¹⁴ ENSZ, Emberi Jogi Bizottság, 11. sz. általános megjegyzés.

szította a németeket.”²¹⁵ Az IMT emberiség ellen elkövetett bűntett tárgyában találta a férfit bűnösnek.

A népirtás bűntettének megelőzéséről és büntetéséről szóló ENSZ-egyezmény III. cikke akként rendelkezik, hogy a népirtás, a népirtásban való bűnrészeség, a népirtásra való közvetlen és nyilvános felbujtás, a népirtás kísérlete mind büntetendő.

2003-ban a Ruandai Nemzetközi Büntető Törvényszék (ICTR) három korábbi médiavezért ítélte el, mert médiakampányukkal kulcsszerepet játszottak abban, hogy a hutuk meggyilkolták a tuszikat Ruandában, 1994-ben.²¹⁶ Népirtásért, népirtásra való közvetlen és nyilvános felbujtásért és az emberiség ellen elkövetett pusztításért és üldözésért ítélték el őket. Az eljáró kamara megjegyezte, hogy a „gyűlöletbeszéd az agresszió egy megkülönböztetett formája, amely lerombolja a megtámadott csoport tagjainak méltóságát. Alacsonyabb státuszt hoz létre nem csak a csoport tagjainak szemében, hanem azok szemében is, akik embertelenül bánnak velük. Egy személy lekicsinylése az etnikai identitása vagy egyéb csoporthoz való tartozása miatt már önmagában és egyéb következményekkel együtt is visszafordíthatatlan kárt tud okozni”.²¹⁷

215 Nemzetközi Katonai Törvényszék, 1946. október 1-i ítélet, megtalálható: *The Trial of German Major War Criminals. Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany*, 22. rész, 501. o.

216 ENSZ, Ruandai Nemzetközi Büntető Törvényszék, *Ügyész kontra Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza és Hassan Ngeze*, ICTR-99-52-T. sz. ügy.

217 Uo.

3

A kedvezőtlenebb bánásmód igazolhatósága az uniós megkülönböztetésmentességi jog szerint

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Objektív kimentési ok: A faji egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (2) bekezdés b) pont A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (2) bekezdés b) pont Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk b) pont A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (1) bekezdés b) pont A kimentés speciális indokai: Valódi foglalkozási követelmény: A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 14. cikk (2) bekezdés; A faji egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk; A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk (1) bekezdés Vallási intézmények: A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk (2) bekezdés Életkor: A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 6. cikk A közbiztonság védelme: A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (5) bekezdés EUB, C-354/16. sz. ügy, <i>Kleinstein kontra Mars GmbH</i>, 2017	A kedvezőtlenebb bánásmód igazolhatósága az európai megkülönböztetésmentességi jog szerint	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma)

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUB, C-188/15. sz. ügy, <i>Boungaoui és ADDH kontra Micropole SA</i> , 2017		
EUB, C-416/13. sz. ügy, <i>Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo</i> , 2014		
EUB, C-285/98. sz. ügy, <i>Kreil kontra Bundesrepublik Deutschland</i> , 2000		
EUB, C-207/98. sz. ügy, <i>Mahlburg kontra Land Mecklenburg-Vorpommern</i> , 2000		
EUB, 222/84. sz. ügy, <i>Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary</i> , 1986		

Bizonyos körülmények között a bíróságok elfogadhatják, hogy a megkülönböztető bánásmód elfogadható módon történt. Az uniós jog szerinti kimentési okok megközelítése az egyes különbségek ellenére lényegében megegyezik az EJEB megközelítésével.

Az EJEE szerint az EJEB megközelítése az, hogy mind a közvetlen, mind a közvetett hátrányos megkülönböztetés vonatkozásában egy általánosan megfogalmazott indokolást kell érvényesíteni. Ezzel szemben **az uniós jog** a közvetlen hátrányos megkülönböztetés csupán néhány speciális kivételét határozza meg és az általános kimentési okokat csak a közvetett hátrányos megkülönböztetés terén kell vizsgálni. Más szóval a megkülönböztetésmentességi irányelvek szerint a feltételezett közvetlen megkülönböztetés eseteiben az eltérő bánásmód csak ott igazolható, ahol az ezekben az irányelvekben kifejezetten meghatározott konkrét célok elérése a fontos.

Meg kell jegyezni, hogy az EJEE szerinti objektív indokok igazolhatósági tesztje és a megkülönböztetésmentességi irányelvekből származó kivételek szerinti igazolhatósági teszt nagyon hasonlítanak. Mindkét teszt magában foglalja az elérni kívánt cél jogszerűségének vizsgálatát és az e célok eléréséhez alkalmazott módszerek arányosságát.

3.1. Az objektív kimentési okok alkalmazása az EJEE szerint

Főbb pontok

- Az EJEE szerint az eltérő bánásmódot a vélt közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés eseteiben objektíven kell igazolni.
- Az eltérő bánásmód ott igazolható, ahol jogszerű cél eléréséről van szó és ahol ennek a célnak az eléréséhez használt módszerek megfelelőek és szükségesek.

Az objektív kimentési okok a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés tekintetében is elérhetők **az EJEE-ben**. Az EJEB szerint:

„a nagyjából hasonló helyzetben lévő személyek bánásmódjában való eltérés [...] megkülönböztető, ha nincs rá objektív és észszerű indok; más szóval, ha nem egy jogszerű cél eléréséről szolgálja vagy ha nincs észszerű arányossági viszony az alkalmazott módszerek és az elérni kívánt cél között.”²¹⁸

Az ennek megfelelően igazolt eltérő bánásmód nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek.

Az EJEB esetjoga azt mutatja, hogy a személyes méltóság központjában álló kérdésekhez (például a faji vagy etnikai származáson, magán- és családi életen alapuló hátrányos megkülönböztetés) kapcsolódó eltérő bánásmódot nehezebb

Az eltérő bánásmód igazolásaként bizonyítani kell, hogy:

- a szóban forgó szabály vagy gyakorlat jogszerű célt kíván elérni;
- a cél eléréséhez választott módszerek (azaz az eltérő bánásmódhoz vezető intézkedés) a cél elérésével arányosak és ahhoz szükségesek.

Ahhoz, hogy megállapítsa, hogy az eltérő bánásmód arányos-e, a bíróságnak meg kell bizonyosodnia arról, hogy:

- a cél eléréséhez nem áll rendelkezésre más módszer, amely kisebb mértékben korlátozza az egyenlő bánásmódhoz való jogot. Más szóval az elszenvedett hátrány az elérni kívánt cél eléréséhez szükséges lehető legkisebb sérelemmel jár;
- az elérni kívánt cél megfelelően fontos az ilyen szintű, hátrányt okozó beavatkozás igazolásához.

²¹⁸ EJEB, *Burden kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara). 13378/05. sz. ügy, 2008. április 29., 60. pont; EJEB, *Guberina kontra Horvátország*, 23682/13. sz. ügy, 2016. március 22., 69. pont.

igazolni, mint a szélesebb körű társadalompolitikai megfontolásokhoz kapcsolódóakat, különösen ahol ezeknek pénzügyi hatásai is vannak. Az EJB ezzel kapcsolatban a „mérlegelési mozgástér” kifejezést használja, amely az államnak az eltérő bánásmód igazolására vonatkozó mérlegelési jogára utal. Ahol ez a mozgástér „szűknek” minősül, ott az EJB magasabb fokú vizsgálatot alkalmaz.

3.2. Az objektív kimentési okok alkalmazása az uniós jog alapján

Főbb pont

- Az uniós jog szerint az objektív kimentés a közvetett hátrányos megkülönböztetés esetén lehetséges.

Az uniós jog alapján az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek a lehetséges objektív kimentési okok hasonló megfogalmazását alkalmazzák a közvetett hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban. A faji egyenlőségről szóló irányelv kijelenti:

„Közvetett hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek.”²¹⁹

Például az elérhetetlen magasságba tett villamosenergiafogyasztás-mérők elhelyezésére vonatkozó ügyben²²⁰ az EUB megállapította, hogy – az ilyen gyakorlat igazolására – az előterjesztő bíróságnak kell megállapítania, hogy volt-e más megfelelő és kevésbé korlátozó módja az elérni kívánt cél teljesítésének (a villamosenergia-átvitel biztonsága és az áramfogyasztás megfelelő rögzítése).

²¹⁹ A faji egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk b) pont; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2. cikk (2) bekezdés b) pont; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2. cikk b) pont; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2. cikk (1) bekezdés b) pont.

²²⁰ EUB, C-83/14. sz. ügy, „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra Komisia za zashtita ot diskriminatsia (nagytanács), 2015. július 16. (lásd részletesen a [2.2.3. alfejezetet](#)).

Ha ilyen intézkedések nem voltak, a gyakorlat nem aránytalan, kivéve, ha a kerület lakói sérelmet szenvedtek az elektromos áramhoz való hozzáféréskor olyan körülmények között, amelyek nem támadó vagy megbélyegző jellegűek, és amelyek lehetővé teszik számukra, hogy rendszeresen ellenőrizzék az áramfogyasztást.

A foglalkoztatás területén az EUB vonakodott elfogadni a vállalatvezetés által olyan okokkal magyarázott eltérő bánásmódot, amelyek a munkáltatók gazdasági aggályaihoz kapcsolódnak, miközben a szélesebb körű, pénzügyi hatásokkal bíró társadalmi és foglalkoztatáspolitikai célokon alapuló eltérő bánásmódot hajlandóbb volt elfogadni. Az utóbbi megfontolásokkal foglalkozó ügyekben az EUB az államoknak széles körű „mérlegelési jogkört” biztosít. Például az EUB megállapította, hogy a felsőoktatás támogatásának²²¹ vagy a munkahelytől gyerekevelés miatt távol töltött évek miatt elszenvedett hátrányok kompenzálásának céljai²²² jogszerű célok, amelyek indokolták a közvetett megkülönböztetést. Ezzel szemben az EUB kihangsúlyozta, hogy a közkiadások korlátozása nem szolgálhat indokként.²²³

Az EUB az EU Alapjogi Chartájában biztosított megkülönböztetésmentesség elvét illetően is hasonló megközelítést követett. Az EUB rámutatott, hogy a megkülönböztető bánásmód akkor igazolható, ha egy objektív és észszerű feltételre épül, azaz, ha a különbség egy törvényileg engedélyezett, a szóban forgó törvény által elérni kívánt célhoz kapcsolódik és arányos az érintett bánásmód által elérni kívánt céllal.²²⁴

Példa: Az EUB az objektív kimentést a *Bilka - Kaufhaus GmbH kontra Weber Von Hartz* ügyben magyarázta el részletesen.²²⁵ Ebben az ügyben a részmunkaidős munkavállalók, akik a Bilka (egy áruház) foglalkoztatási nyugdíjkonstrukciójából ki lettek zárva, arról panaszkodtak, hogy ez nőkkel szemben elkövetett közvetett megkülönböztetésnek minősül, mivel a részmunkaidős munkavállalók nagy része nő. Az EUB megállapította, hogy ez közvetett megkülönböztetésnek minősül, hacsak a jogok élvezetében való

221 EUB, C-238/15. sz. ügy, *Maria do Céu Bragança Linares Verruga és társai kontra Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche*, 2016. december 14.

222 EUB, C-173/13. sz. ügy, *Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice and Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 2014. július 17.

223 EUB, C-4/02. és C-5/02. sz. egyesített ügyek, *Hilde Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Main és Silvia Becker kontra Land Hessen*, 2003. október 23.

224 EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22.

225 EUB, 170/84. sz. ügy, *Bilka - Kaufhaus GmbH kontra Karin Weber Von Hartz*, 1986. május 13.

különbségtétel nem indokolható. Az indoklás érdekében be kell bizonyítani, hogy: „a Bilka által választott intézkedések megfelelnek a vállalkozás valódi igényének, az elérni kívánt célok eléréséhez megfelelőek és ezért szükségesek”.

A Bilka azzal érvelt, hogy a megkülönböztető bánásmód mögötti cél az volt, hogy elvegyék a dolgozók kedvét a részmunkaidőtől, egyúttal ösztönözzék a teljes munkaidőben való munkavégzést, mivel a részmunkaidős munkavállalók nem voltak hajlandók este vagy vasárnap dolgozni, ami megnehezítette a megfelelő személyzet fenntartását. Az EUB megállapította, hogy ez jogszerű célnak minősül. Nem válaszolta meg azonban azt a kérdést, hogy a részmunkaidős munkavállalók nyugdíjkonstrukcióból való kizárása arányos volt-e ezzel a céllal. Abból a követelményből, hogy a meghozott intézkedések „szükségesek” legyenek, az következik, hogy azt is bizonyítani kell, hogy nincs más olyan észszerű eszköz, amely kisebb mértékben avatkozna be az egyenlő bánásmód elvének érvényesülésébe. A jogot a nemzeti bíróságnak kellett már alkalmaznia az adott tényállásra.

3.3. Speciális kimentési okok az uniós jog szerint

Főbb pontok

- Az uniós jog alapján a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek vannak speciális kivételei, amelyek a védelmet igénylő területre szabottak.
- A speciális kivételek magukban foglalják:
 - o a valódi szakmai követelményeket;
 - o a vallási intézményekkel kapcsolatos kivételeket;
 - o az életkorral kapcsolatos hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó kivételeket.

Ahogy az a fentiekben megjegyeztük, a megkülönböztetésmentességi irányelvek szerint számos speciális mentesség létezik, amely lehetővé teszi a megkülönböztető bánásmód indoklását bizonyos körülmények között. A „valódi

szakmai követelmény” kivétel minden irányelvben megtalálható²²⁶ (kivéve az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelvet, mivel az nem kapcsolódik a munkavállaláshoz). A követelmény lehetővé teszi a munkáltatók részére, hogy a magánszemélyek között egy védett tulajdonság alapján tegyenek különbséget, amennyiben ez a tulajdonság kapcsolatban van a teljesítményhez szükséges képességgel vagy az adott munkához szükséges képesítéssel.²²⁷ A másik kettő kivétel csak a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben (2000/78/EK) szerepel:²²⁸ egyrészt a vallási vagy meggyőződési alapon történő megkülönböztetés engedélyezése egyházi szervezet munkáltatók által;²²⁹ másrészt pedig az életkor alapján történő hátrányos megkülönböztetés engedélyezése bizonyos körülmények között.²³⁰ Az EUB-nek a megkülönböztető bánásmódra vonatkozó kivételek értelmezésével kapcsolatos szigorú megközelítése azt sugallja, hogy minden kivételt megszorítóan kell értelmezni, mivel a magánszemélyek részére az uniós jog által létrehozott jogok fontosságára helyezi a hangsúlyt.²³¹

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 2. cikk (5) bekezdése vezette be továbbá a közbiztonság védelméhez kapcsolódó okokból történő hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó kivételt. A rendelkezés célja egyrészt az egyenlő bánásmód elve és a közrend, biztonság és egészség, a bűncselekmények megakadályozásának biztosítása, másrészt az egyéni jogok és szabadságok védelme közötti ellentét megakadályozása és az ezek közötti közvetítés volt. Mindezek szükségesek egy demokratikus társadalom működéséhez. A 2. cikk (5) bekezdését, amely meghatározza a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó egyik kivételét, szigorúan kell értelmezni. Az EUB megállapította, hogy például azok az intézkedések, amelyekkel a légi baleseteket kívánják elkerülni a pilóták rátermettségének és fizikai képességeinek ellenőrzésével az emberi mulasztás által okozott baleset elkerülése érdekében, az irányelv 2. cikk (5) bekezdésében szerepelnek.

²²⁶ A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 14. cikk (2) bekezdés; a faji egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk (1) bekezdés.

²²⁷ Uo.

²²⁸ A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, HL L 303., 2000.12.02., 16–22. o.

²²⁹ A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk (2) bekezdés.

²³⁰ A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 6. cikk.

²³¹ Lásd például: EUB, 222/84. sz. ügy, *Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, 1986. május 15., 36. pont.

Megállapította azonban, hogy a pilóták 60 év feletti munkavégzését tiltó rendelkezés aránytalan.²³² Azt is megállapította, hogy a törvény által szabályozott kötelező érvényű egészségbiztosítási rendszer alapján a fogorvosokra vonatkozó 68 éves korhatárt meghatározó rendelkezés az irányelv 2. cikk (5) bekezdésével összeegyeztethetőnek tekinthető, ha az a szociális biztonsági rendszer pénzügyi stabilitására leselkedő komoly kockázat megelőzését szolgálja az egészség egy magasabb szintű védelme érdekében.²³³

3.3.1. Valódi foglalkozási követelmény

A megkülönböztetésmentességi irányelvek szerint, amennyiben a foglalkoztatás területével foglalkoznak:

„a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az eltérő bánásmód, amely valamely [védett tulajdonsághoz] kapcsolódó tulajdonságon alapul, nem jelent megkülönböztetést, amennyiben a vonatkozó konkrét foglalkozási tevékenység természetéből vagy végzésének a körülményeiből adódóan ez a tulajdonság valódi és döntő szakmai követelménynek számít, feltéve hogy a cél jogszerű és a követelmény arányos.”²³⁴

Ez az indokolás lehetővé teszi a munkáltatók számára, hogy egy védett tulajdonság alapján tegyenek különbséget az egyének között, amennyiben ez a tulajdonság közvetlenül kapcsolódik a konkrét pozícióhoz szükséges feladatok ellátásához szükséges alkalmassághoz vagy kompetenciához.

Példa: A *Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo* ügyben²³⁵ (lásd: 5.5. alfejezet) a helyi rendőrtisztek felvételére vonatkozó 30 éves korhatár volt a vita tárgya. Az EUB megerősítette, hogy a speciális fizikai képességek birtoklása „valódi és meghatározó foglalkozási követelménynek” tekinthető a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) 4. cikk

232 EUB, C-447/09. sz. ügy, *Reinhard Prigge és társai kontra Deutsche Lufthansa AG* (nagytanács), 2011. szeptember 13., lásd a 3.3.3. alfejezetet.

233 EUB, C-341/08. sz. ügy, *Domnica Petersen kontra Berufungsausschuss für Zahnärzte für den Bezirk Westfalen-Lippe* (nagytanács), 2010. január 12., 60–64. pont.

234 A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 14. cikk (2) bekezdés; a faji egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 4. cikk (1) bekezdés.

235 EUB, C-416/13. sz. ügy, *Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo*, 2014. november 13.

(1) bekezdése értelmében. Megjegyezte továbbá, hogy „a speciális fizikai képességek birtoklása az életkorhoz kapcsolódó egy tulajdonság”.²³⁶ Ebben az esetben az EUB úgy határozott azonban, hogy a korhatár aránytalan.²³⁷

Vannak olyan hagyományos foglalkozások, amelyek beletartoznak a valódi szakmai követelményhez kapcsolódó eltérési lehetőségbe: a *Bizottság kontra Németország* ügyben az EUB – a Bizottság által a nemek szerinti megkülönböztetés kapcsán az eltérési lehetőség hatóköréről végzett felmérésre támaszkodva – megnevezett bizonyos foglalkozásokat, amelyekben ez a mentség valószínűleg alkalmazható.²³⁸ Külön figyelmet fordítottak a művészeti foglalkozásokra, amelyek az egyének részéről eredendően meglévő tulajdonságokat tehetnek szükségessé; ilyen például, hogy egy énekesnő ízlésesen illeszkedjen az előadás stílusához, hogy egy bizonyos szerepet fiatal színész játsszon el, hogy egy táncosnak jó fizikuma legyen, vagy hogy a divatszakmában bizonyos típusokba tartozó férfiak vagy nők dolgozzanak modellként. Ez azonban nem arra irányult, hogy teljes listát állítsanak össze. Ide sorolható még például egy etnikai szempontból kínai származású személy alkalmazása egy kínai étteremben az eredetiség fenntartása érdekében vagy nők alkalmazása egy csak nők által látogatható edzőteremben.

Példa: A *Bizottság kontra Franciaország* ügyben²³⁹ az EUB megállapította, hogy bizonyos körülmények között nem jogellenes, ha férfiak által lakott börtönökben elsősorban férfiak részére, míg a nők által lakott börtönökben nők részére tartják fenn a munkahelyeket. Ez a kivétel azonban csak olyan pozíciókkal kapcsolatban alkalmazható, amelynél egy konkrét nemhez való tartozás a tevékenységek szempontjából lényeges. Ebben az esetben a francia hatóságok az álláshelyek egy bizonyos százalékát a férfi jelöltek

236 *Uo.*, 37. pont.

237 Az EUB indoklásáért lásd az *5.5. alfejezetet*. Vö. EUB, C-229/08. sz. ügy, *Colin Wolf kontra Stadt Frankfurt am Main* (nagytanács), 2010. január 12., 40. pont, ahol az EUB fenntartotta a 30 éves maximum felvételi korhatárt a helyszínen dolgozó rendőrök esetében. Az EUB kiemelte, hogy a fizikai alkalmasság egy korhoz kapcsolódó tulajdonság, amely valódi és meghatározó foglalkozási követelményt jelent ebben az esetben. Ennek oka, hogy a helyszíni feladatok magas fizikai alkalmasságot követelnek. Vö. EUB, C-258/15. sz. ügy, *Gorka Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias* (nagytanács), 2016. november 15., valamint lásd az *5.5. alfejezetet*, ahol az EUB úgy vélte, hogy a rendőrök 35 éves felvételi korhatára nem minősül megkülönböztető bánásmódnak.

238 EUB, 248/83. sz. ügy, *Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Németországi Szövetségi Köztársaság*, 1985. május 21.

239 EUB, 318/86. sz. ügy, *Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság*, 1988. június 30.

részére kívánták fenntartani, mivel szükség lehetett az erő alkalmazására a potenciális bajkeverők elriasztásához, illetve más, csak férfiak által végezhető feladatok is voltak. Bár az EUB elvileg elfogadta az érvelést, a francia hatóságok nem tettek eleget az átláthatóság követelményének a csak férfi pályázók által betölthető konkrét tevékenységeket illetően; a nemek alkalmasságára vonatkozó általánosítások nem elegendők.

Példa: A *Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary* ügyben²⁴⁰ egy Észak-Írországban dolgozó rendőrőr arról panaszkodott, hogy szerződését nem újították meg. A rendőrkapitány ezt azzal indokolta, hogy a női tisztviselőket nem képezték ki a lőfegyverek kezelésére és ez azért volt így, mert „súlyos belső zavargások esetén a rendőrök fegyverviselése tovább növeli annak kockázatát, hogy merényletnek esnek áldozatul, ami ellentétes lenne a közbiztonság követelményeivel”. Az EUB megállapította, hogy bár figyelembe kellene venni a biztonsági kockázatot, a kockázatot a férfiakra és nőkre egyformán érvényes és a nők nincsenek nagyobb veszélyben. Amennyiben az indokolás nem kifejezetten a nőkre jellemző biológiai tényezőkhez kapcsolódik, például terhesség során a gyermek védelme, a megkülönböztető bánásmód nem indokolható a közvélemény azon követelményével, hogy a nőket védeni kell.

Példa: A *Mahlburg kontra Land Mecklenburg-Vorpommern* ügyben²⁴¹ a terhes panasztevő nem kapott meg egy határozatlan idejű ápolói állást, ahol a munka egy jelentős részét a műtőben kellett volna végezni. Ezt azzal indokolták, hogy a műtőben található káros anyagok miatt a magzat veszélyben volt. Az EUB megállapította, hogy mivel az állás határozatlan idejű volt, nem volt arányos a panaszos eltiltása a pozíciótól, mert a műtőben való munkaképtelensége csak átmeneti állapot. Míg az állapotos nők munkafeltételeinek korlátozásai elfogadhatóak, ezeket szigorúan körül kell írni, olyan feladatokra korlátozva, amelyek ártalmatlanok lehetnek, és nem foglalhatja magában a munkától való általános eltiltást.

Példa: Az *Asma Bougnaoui és ADDH kontra Micropole SA* ügyben²⁴² (lásd az [5.8. alfejezetet](#)) az EUB megállapította, hogy az iszlám fejkendő munkahelyen való viselése valódi és meghatározó foglalkozási követelménynek minősül. Az EUB megállapította, hogy a foglalkoztatási

240 EUB, 222/84. sz. ügy, *Marguerite Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, 1986. május 15.

241 EUB, C-207/98. sz. ügy, *Mahlburg kontra Land Mecklenburg-Vorpommern*, 2000. február 3.

242 EUB, C-188/15. sz. ügy, *Asma Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole SA* (nagytanács), 2017. március 14.

egyenlőségről szóló irányelv az indokolt, hátrányos megkülönböztetéshez vezető szabályra vonatkozó követelménye csak akkor valósul meg, ha azt objektíven, a vonatkozó foglalkozási tevékenységek jellege vagy a környezet diktálja. Ezért a kivétel nem fedi a szubjektív megfontolásokat, azaz, amikor a munkáltató nem veszi figyelembe az ügyfél arra vonatkozó kérését, hogy ne az iszlám fejkendőt viselő dolgozó szolgálja ki.

Példa: Egy osztrák ügyben²⁴³ egy férfi nőgyógyász panaszkodott a törvényileg szabályozott egészségbiztosítással történő szerződés odaítélésének szabályairól. A női pályázók automatikusan 10%-kal több pontot kaptak a kiválasztási eljárásban. A panasztevő azt állította, hogy bár minden kategóriában maximális pontszámot kapott, a listán a harmadik helyen szerepelt a női orvosok részére kiosztott extra pontszámok miatt. Az osztrák Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az eset körülményeiben a nem egy valódi foglalkozási követelmény, mert nem volt elegendő számú női nőgyógyász (a nőgyógyászok csupán 23%-a volt nő) és néhány beteg női orvost szeretett volna kapni.

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (18) preambulumbekzdése a valódi foglalkozási követelmény alóli, a biztonsághoz és védelemhez kapcsolódó bizonyos közszolgáltatásokra vonatkozó kivétel egy konkrétabb megnyilvánulását tartalmazza. Ez önmagában nem egy különálló kivétel, inkább úgy kell rá tekinteni, mint a valódi foglalkozási követelmény alóli kivétel egyik következményének pontosítására egy adott területen:

„Jelen irányelv nem írja elő, különösen a fegyveres erők és a rendőrség, a büntetés-végrehajtási vagy a segélynyújtó szolgálat részére, hogy olyan embereket vegyen fel vagy alkalmazzon, akik nem rendelkeznek a szükséges képességgel a számukra előírt feladatok elvégzéséhez, tekintettel az ilyen szolgáltatások működési kapacitásának megőrzéséhez szükséges legitim célra.”²⁴⁴

Általában ez olyan helyzetre vonatkozhat, ahol a fizikailag nagyon nehéznek vélt bizonyos álláshelyek esetében bizonyos kor felett vagy fogyatékoság mellett az jelentkezők visszautasításra kerülnek. Ebben a vonatkozásban az irányelv 3. cikk (4) bekezdése lehetővé teszi a tagállamok részére, hogy a feltételek alkalmazása alól a fegyveres erőket kifejezetten kizárja. Míg ez a rendelkezés

243 Ausztria, Alkotmánybíróság, V 54/2014-20, 2014. december 9.

244 A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2000/78/EK, HL L 303., 2000.12.2., 17. o.

nem szerepel a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelvben, a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetéshez és a fegyveres erőkhöz kapcsolódó két ügyön keresztül meg lehet vizsgálni működésüket. Ezen ügyeket az egyenlő bánásmódról szóló irányelv 2. cikk (2) bekezdése szerint lehet megközelíteni, amely tartalmazza a most a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) 14. cikk (2) bekezdésében található „valódi foglalkozási követelmény” védelmét.

Példa: A *Sirdar kontra The Army Board és Secretary of State for Defence* ügyben²⁴⁵ a panasztevő egy kommandós alakulat séfjeként szolgált. A katonai kiadások csökkentése után elbocsátották, aminek eredményeképp bevezették az „interoperabilitás” elvét a kommandós alakulatok vonatkozásában. Az „interoperabilitás” szerint minden egyénnek tudnia kell harcolni a munkaerőhiány miatt. Az EUB elfogadta, hogy a csak férfiakból álló kommandós alakulatok indokoltak voltak a fegyveres erők harcképességének biztosítása miatt és hogy ezáltal az interoperabilitás elve kizárta a nőket. Ennek oka az volt, hogy a kommandó egy kis speciális erő, amely általában a támadások első hullámában vesz részt. Az EUB a szabályt szükségesnek vélte a harcképesség biztosítására vonatkozó cél elérésében.

Példa: A *Kreil kontra Bundesrepublik Deutschland* ügyben²⁴⁶ a panasztevő villamosmérnöki állásra jelentkezett a fegyveres erőkhöz. Az állást viszont nem kapta meg, mivel a nőket eltiltották minden fegyver használatával együtt járó katonai állástól és így csak orvosi és zenés szolgáltatásokban vehettek részt. Az EUB megállapította, hogy ez a kizárás túlzottan tág értelmű, mivel majdnem minden katonai állásra vonatkozott csupán azért, mert az ilyen állásokat betöltő nőknek egyszer valamikor lehet, hogy fegyvert kell használnia. Az indokolásnak jobban kellene kapcsolódnia az ilyen pozícióban általában teljesítendő feladatokhoz. A kormány indokolásának hitelességét is megkérdőjelezték, mivel a nők részére nyitott állásokban is részt kellett venniük egy alap fegyverképzésen önvédelmi és védelmi okokból. Ezért az intézkedés nem volt arányos a cél elérésével. Ezen kívül nem szabadna különbséget tenni a nők és férfiak között azért, mert a nőknek nagyobb védelemre van szükségük, kivéve, ha ezek a nők helyzetére jellemző tényezőkhez kapcsolódnak, például a terhesség alatti védelem.

245 EUB, C-273/97. sz. ügy, *Angela Maria Sirdar kontra The Army Board és Secretary of State for Defence*, 1999. október 26.

246 EUB, C-285/98. sz. ügy, *Kreil kontra Bundesrepublik Deutschland*, 2000. január 11.

A nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés a konkrét biztonsági vagy segítségnyújtási szolgáltatások hatékonyságára vagy sikerességére hivatkozva idővel egyre nehezebb, ahogy a nemi szerepek és társadalmi hozzáállások fejlődnek. Ennek fényében a tagállamoknak időről időre újra kell gondolniuk a korlátozó intézkedéseket.²⁴⁷

3.3.2. Vallási intézmények

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv kifejezetten engedélyezi a „vallásra” vagy „meggyőződésre” épülő szervezetek számára, hogy a munkavállalóik részére bizonyos feltételeket szabjanak. Az irányelv 4. cikk (2) bekezdése lefekteti, hogy azzal nem sérül „az egyházak és olyan egyéb állami vagy magánszervezetek joga, amelyek szellemisége valláson vagy meggyőződésen alapul [...], hogy a nekik dolgozó egyénektől elvárják, hogy jóhiszeműen és a szervezet szellemiségét szem előtt tartva járjanak el”. Továbbá a vallási szervezetekhez kapcsolódó munkáltatók a „valódi foglalkozási követelmény” védelmének hatálya alá tarthatnak, lehetővé téve a szóban forgó szervezet vallási tanain alapuló eltérő bánásmódot.

A 4. cikk (1) és (2) bekezdése tehát lehetővé teszi például az egyházak számára, hogy elutasítsák a nők mint papok, lelkészek vagy lelkipásztorok alkalmazását, amennyiben ez sérti az adott vallás szellemiségét. Miközben az EUB-nek még nem volt lehetősége dönteni a jelen rendelkezés értelmezéséről, nemzeti szinten azt már alkalmazták. A lenti két ügy a vallási/meggyőződési alapon történő eltérő bánásmód indoklásához szükséges védelem érvényesítéséhez kapcsolódik.

Példa: A német bíróságok előtt lévő egyik ügyben²⁴⁸ egy katolikus egyesület által vezetett gyermekgondozási központban dolgozó személyt azért bocsátottak el, mert kilépett a katolikus egyházból. A Szövetségi Munkaügyi Bíróság megállapította, hogy a panasztevő megsértette a hűségre vonatkozó kötelezettségét. Bár a munkája nem volt vallásos jellegű, a vallása és meggyőződése valódi, törvényes és igazolt foglalkozási követelménynek minősült.

²⁴⁷ A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 31. cikk (3) bekezdés.

²⁴⁸ Németország, Szövetségi Munkaügyi Bíróság, 2 AZR 579/12, 2013. április 25.

Példa: Az *Amicus* ügyben²⁴⁹ az egyesült királysági bíróságok arra kaptak felkérést, hogy döntsenek a valódi foglalkozási követelmény védelmét átültető nemzeti szabályozás megfelelőségéről a vallásos munkáltatókkal kapcsolatban a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv segítségével. Kihangsúlyozták, hogy az egyenlő bánásmódhoz való jog alóli bármely kivételt szigorúan kell értelmezni. A nemzeti szabályozások engedélyezték az eltérő bánásmódot, amennyiben a munkavállalás „egy szervezett vallás céljából” történik, valamint kihangsúlyozták, hogy ez lényegesen megszorítóbb, mintha egy „vallási szervezet céljaiból” történne. A bíróság tehát egyetértett a kormány beadványaival, hogy ez a kivétel nagyon kevés, a vallás népszerűsítéséhez vagy képviseléséhez kapcsolódó (például lelkészi) állásra vonatkozna csak. Nem tenné lehetővé a vallási szervezetek, például egyházi iskolák vagy egyházi gondozói otthonok részére, hogy azal érveljenek, hogy egy tanári (amelynek célja az oktatás) vagy ápolói állás (amelynek célja az egészség) „egy szervezett vallás céljának” része.

3.3.3. Életkoron alapuló kivételek

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) 6. cikke²⁵⁰ az életkoron alapuló eltérő bánásmódra két különálló kimentési okot hoz fel.

A 6. cikk (1) bekezdése engedélyezi az életkoron alapuló eltérő bánásmódot, ha az „törvényes foglalkoztatáspolitikai, munkaerőpiaci és szakképzési célokat” követ, feltéve, hogy betartja az arányossági tesztet. Néhány példa, amikor az eltérő bánásmód indokolható: A 6. cikk (1) bekezdés b) pontja engedélyezi „a foglalkoztatáshoz való hozzájutás minimum korhatárhoz, szakmai tapasztalathoz vagy szolgálatban eltöltött időhöz kötését”. Ez a lista azonban nem teljes, így azeseti alapon bővíthető.

Az EUB ismételten megállapította, hogy a tagállamok széles körű döntési jogkörrel rendelkeznek nem csak a szociál- és foglalkoztatáspolitikai területén elérni kívánt konkrét cél, hanem az ennek eléréséhez szükséges intézkedések meghatározásának vonatkozásában is.²⁵¹ Az EUB elfogadta az alperes államok

249 Egyesült Királyság, Felsőbíróság, *Amicus MSF Section, R. (on the application of) kontra Secretary of State for Trade and Industry*, EWHC 860 (Admin), 2004. április 26.

250 A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, HL L 303., 2000.12.02., 16–22. o.

251 EUB, C-501/12–C-506/12., C-540/12. és C-541/12. sz. egyesített ügyek, *Thomas Specht és társai kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland*, 2014. június 19., 46. pont.

által érvényesíthető különböző célokat, azonban kiemelte, hogy ahhoz, hogy a szociál- és foglalkoztatáspolitikai célok törvényesek legyenek, „közérdekűnek” kell lenniük.²⁵² Elismerte például, hogy „a munkaerőfelvétel megkönnyítése érdekében létrehozott kiegyensúlyozott korstruktúra hatályba léptetése, a köztisztviselők, azok közül is különösen a fiatalok támogatása és a nyugdíjba vonuláskor felmerülő jogviták elkerülése”, törvényes célok.²⁵³ Az egyetemi oktatók kötelező nyugdíjba vonulásával foglalkozó ügyben megállapította, hogy törvényes cél lehet a minőségi oktatás biztosítása és a professzori állások generációk közötti lehető legjobb szétosztása.²⁵⁴ Az *Abercrombie & Fitch Italia Srl* ügyben²⁵⁵ az EUB azt vizsgálta, hogy a 25 év alatti dolgozókra vonatkozó nulla órás szerződések és a 25 éves kor elérésekor történő automatikus elbocsátás törvénytelen életkoron alapuló megkülönböztetésnek minősül-e. Az EUB úgy határozott, hogy a rendelkezés nem képezett akadályt, mivel a foglalkoztatás- és munkaerőpolitika törvényes célját követte, és az e cél eléréséhez meghatározott eszközök megfelelőek és szükségesek voltak. A *Kleinstauber kontra Mars GmbH* ügyben²⁵⁶ az EUB megállapította, hogy a részmunkaidős munkavállalókra vonatkozó korengedményes nyugdíj kiszámítási módja nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek. Az EUB azt is megjegyezte, hogy nem lehet létrehozni olyan ösztönzőt, amely szerint a kötelező nyugdíjkorhatárig a vállalkozásban maradhat a munkavállaló anélkül, hogy ez a munkavállaló a vállalkozásból korán kilépő munkavállalóhoz képest előnyösnek tartsa döntését. Úgy ítélte meg, hogy a szóban forgó, a foglalkoztatáspolitikai és szociális védelem alá eső ügyek területén fennálló érdekek közötti egyensúly létrehozását célzó célkitűzések a foglalkoztatási nyugdíj biztosítása miatt közérdekű célkitűzéseknek minősülnek.

A 6. cikk (2) bekezdése engedélyezi az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést a foglalkoztatási szociális biztonsági rendszerek szerinti el-látáshoz való hozzáférés tekintetében az arányossági teszt teljesítése nélkül. Az EUB kihangsúlyozta, hogy a 6. cikk (2) bekezdésében meghatározott kivétel

252 EUB, C-388/07. sz. ügy, *The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England) kontra Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*, 2009. március 5., 46. pont.

253 EUB, C-159/10. és C-160/10. sz. egyesített ügyek, *Gerhard Fuchs és Peter Köhler kontra Land Hessen*, 2011. július 21., 60. pont.

254 EUB, C-250/09. és C-268/09. sz. egyesített ügyek, *Vasil Ivanov Georgiev kontra Tehniceski universitet – Sofia, filial Plovdiv*, 2010. november 18., 52. pont.

255 EUB, C-143/16. sz. ügy, *Abercrombie & Fitch Italia Srl kontra Antonino Bordonaro*, 2017. július 19.

256 EUB, C-354/16. sz. ügy, *Ute Kleinstauber kontra Mars GmbH*, 2017. július 13.

szigorúan értelmezendő²⁵⁷ és megállapította, hogy a nyugdíjárulékok korral kapcsolatos növekményei nem tartoznak e rendelkezés hatálya alá.²⁵⁸

Példa: A *David Hütter kontra Technische Universität Graz* ügyben²⁵⁹ az EUB-t arra kérték, hogy mérlegeljen egy osztrák törvényre vonatkozó hivatkozást, amely előírta, hogy a 18 éves kor előtt szerzett munkatapasztalat nem vehető figyelembe a fizetés meghatározásakor. D. Hütter és kollégája is a TUG gyakornokai voltak és mindkettőjüknek felkínáltak egy három hónapos szerződést, amikor letöltötték a gyakornoki idejüket. A szóban forgó törvény alapján az éppen 18 éves D. Hütter fizetését a 6,5 hónapos munkatapasztalat alapján állapították meg, míg kollégájánál, aki 22 hónappal volt idősebb nála, 28,5 hónap tapasztalatot vettek figyelembe. Ez eltérést okozott havi fizetésükben annak ellenére, hogy mindketten hasonló szintű tapasztalattal rendelkeztek. Az EUB elfogadta, hogy a törvény elsődleges céljait törvényesnek lehet tekinteni oly módon, hogy: (1) az általános középszintű oktatásban részesült személyek ne kerüljenek hátrányba a szakképesítéssel rendelkező személyekkel szemben; és (2) elkerülhető legyen, hogy a gyakornoki programok költségesebbek legyenek, és ezáltal támogatni lehessen azon fiatal személyek integrálódását a munkaerőpiacra, akik ilyen típusú képzésben részesültek. Az EUB azonban megállapította, hogy az objektív igazolás nem elfogadható, mivel aránytalan hatással van a fiatalabb dolgozókra, főleg azokban az esetekben, ahol azonos tapasztalattal bírnak, mégis a jelentkező életkora hatással volt a díjazás mértékére, ahogyan ebben az esetben is.

Példa: A *Franz Lesar kontra Telekom Austria AG* ügy²⁶⁰ szintén az osztrák joghoz kapcsolódik, amely nem vette figyelembe a köztisztviselők 18 éves korukig teljesített gyakornoki és munkavállalási idejét a nyugdíjjogosultság megállapításakor és a nyugdíj összegének kiszámításakor. Az EUB megjegyezte, hogy a köztisztviselőkre vonatkozó nyugdíjrendszer egy olyan rendszer, amely az adott foglalkoztatási terület dolgozóinak a kötelező szociális védelmi rendszerek által biztosított juttatások helyett egyéb juttatásokat biztosít és célja a „nyugdíj vagy rokkantsági ellátás rendszerébe

257 EUB, C-476/11. sz. ügy, *HK Danmark, Glennie Kristensen nevében eljárva kontra Experian A/S*, 2013. szeptember 26., 46. pont.

258 *Uo.*, 54. pont.

259 EUB, C-88/08. sz. ügy, *David Hütter kontra Technische Universität Graz*, 2009. június 18.

260 EUB, C-159/15. sz. ügy, *Franz Lesar kontra Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt*, 2016. június 16.

való belépés vagy az arra vonatkozó jogosultsági korhatár rögzítése” a 2000/78/EK irányelv 6. cikk (2) bekezdése értelmében. Ezért az EUB megállapította, hogy a közvetlenül az életkoron alapuló eltérő bánásmód akkor indokolt, ha a közszolgáltatási nyugdíjrendszeren belül a rendszerbe való belépéshez és a nyugdíjellátásra való jogosultsághoz egységes életkort kíván biztosítani.

A *Hütter* ügyben hozott döntést követően az osztrák jogot módosították. Az átmeneti intézkedések ugyanakkor továbbra is hátrányos helyzetbe hozták azokat a személyeket, akik az előző rendszerben hátrányban voltak és ezért az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés fennmaradt.²⁶¹ Az osztrák kormány kifejtette, hogy az új törvényt „kölségvetési megfontolások motiválták”. Az EUB megállapította, hogy a költségvetési megfontolások hatással lehetnek a tagállamok által választott intézkedésekre, de önmagukban nem alkotnak törvényes célt a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 6. cikk (1) bekezdése értelmében.²⁶²

A 6. cikk (1) bekezdésben meghatározott törvényes céloknak a foglalkoztatáspolitikához, munkaerőpiachoz és szakképzéshez kell kapcsolódniuk. Ennek megfelelően csak néhány törvényes cél használható az eltérő bánásmód igazolásaként.

Példa: A *Hörnfeldt kontra Posten Meddelande AB*²⁶³ ügyben az EUB egy nemzeti intézkedést vizsgált, amely lehetővé tette az egyik munkáltatónak, hogy az egyik munkavállalójának a szerződését csak azért bontsa fel, mert az betöltötte a 67. életévét, és amely nem vette figyelembe azt az öregségi nyugdíj szintet, amelyben az érintett személy részesülni fog. Az EUB megállapította, hogy ez az intézkedés a foglalkoztatás- és munkaerőpiaci politikák törvényes céljaival objektíven és észszerűen indokolható,

261 Az új törvény a 18 éves kor előtt teljesített képzést és szolgálati időt figyelembe vette, ugyanakkor a törvény bevezette – csak a hátrányos megkülönböztetésben részesülő köztisztviselőkre vonatkozóan – az előmenetelhez szükséges három éves meghosszabbítási időt. Lásd: EUB, C-530/13. sz. ügy, *Leopold Schmitzer kontra Bundesministerin für Inneres* (nagytanács), 2014. november 11., 9–15. pont. Lásd még: C-417/13. sz. ügy, *ÖBB Personenverkehr AG kontra Gotthard Starjakob*, 2015. január 28., és EUB, C-529/13. sz. ügy, *Georg Felber kontra Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur*, 2015. január 21.

262 EUB, C-530/13. sz. ügy, *Leopold Schmitzer kontra Bundesministerin für Inneres* (nagytanács), 2014. november 11. 41. pont.

263 EUB, C-141/11. sz. ügy, *Torsten Hörnfeldt kontra Posten Meddelande AB*, 2012. július 5.

amennyiben a cél eléréséhez megfelelő és szükséges eszközöket használnak. Az EUB megjegyezte, hogy ez egy olyan mechanizmus, amely a politikai, gazdasági, szociális, demográfiai és/vagy költségvetési megfontolások közötti egyensúly létrehozásán és az emberek dolgozói létének meghosszabbítására vagy a korai nyugdíjazás közötti döntésen alapul.

Példa: A *Reinhard Prigge és társai kontra Deutsche Lufthansa AG*²⁶⁴ ügyben az EUB a Lufthansa alkalmazásában álló pilótákra vonatkozó kötelező 60 éves nyugdíjkorhatárt vizsgálta. A kollektív szerződésben található záradék értelmében a munkaszerződések automatikusan megszűnnek annak a hónapnak a végén, amikor az adott személy betölti a hatvanadik életévét. A kollektív szerződésben meghatározott korhatárok alacsonyabbak, mint a nemzeti törvényalkotásban meghatározott korhatár. Az EUB megjegyezte, hogy az irányelvben kikötött alapelvek nemcsak a törvényi, szabályozói vagy közigazgatási rendelkezésekre, hanem a kollektív szerződésekre is vonatkoznak. A 6. cikkben meghatározott életkor alapján történő megkülönböztetésmentesség elve alóli kivételek szerint az EUB megállapította, hogy a légiforgalmi biztonság nem minősül törvényes célnak jelen cikk értelmében.

Az EUB megállapította, hogy a forgalombiztonsági megfontolások a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 2. cikk (5) bekezdése és 4. cikk (1) bekezdése szerint törvényes célnak minősülnek. Azonban az eset körülményeiben a munkaszerződés automatikus megszűnése a 60. életév betöltésével aránytalan. Az EUB különösen a tevékenység bizonyos körülmények között 65 éves korig történő folytatását engedélyező nemzeti és nemzetközi törvényekre hivatkozott. Továbbá az EUB megjegyezte, hogy nem volt kézzelfogható oka annak, hogy a pilótákat 60 éves kor felett ne tekintsék fizikailag alkalmasnak a hivatásuk ellátására.²⁶⁵

264 EUB, C-447/09. sz. ügy, *Reinhard Prigge és társai kontra Deutsche Lufthansa AG* (nagytanács), 2011. szeptember 13.

265 Vö. EUB, C-45/09. sz. ügy, *Gisela Rosenblatt kontra Oellerking Gebäudereinigungsges.mBH* (nagytanács), 2010. október 12., ahol az EUB megállapította, hogy az öregségi nyugdíjkorhatárt vagy egy előre meghatározott kort (például 65 évet) elérő munkavállalók munkaviszonyának automatikus megszüntetését meghatározó kollektív szerződések igazoltan életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősültek. Az EUB figyelembe vette azt a tényt, hogy a nyugdíjba vonuló munkavállalók nyugdíj formájában pénzügyi kompenzációra jogosultak és hogy a kötelező nyugdíjazás azon a szerződésen alapul, amely a mechanizmus használatát tekintve jelentős rugalmasságot biztosít, lehetővé téve a szociális partnereknek, hogy az érintett munkaerőpiac teljes helyzetét és a szóban forgó állások sajátos jellemzőit is figyelembe vegyék. Az EUB azt is megvizsgálta, hogy a német törvény automatikusan nem kötelezi a munkavállalókat, hogy kivonuljanak a munkaerőpiacról, sőt megakadályozza, hogy azt a személyt életkora alapján ne alkalmazzák, aki a nyugdíjkorhatár felett kíván továbbra is dolgozni.

Példa: Az *Európai Bizottság kontra Magyarország*²⁶⁶ ügyben az EUB a 62. életévüket betöltő bírák, ügyészek és jegyzők kötelező nyugdíjazását előíró törvény arányosságát vizsgálta. A kormány azzal védte meg a vitatott nemzeti intézkedéseket, hogy két célt követtek: egyrészt az állami szektorban történő kötelező nyugdíjazás korhatárának szabványosítását, másrészről a fiatal ügyvédek bírói, ügyészi vagy védőügyvédi pályához való hozzáférését megkönnyítő „kiegyensúlyozottabb korstruktúra” létrehozását, ezáltal pedig a gyorsabb karrier biztosítását. Az EUB megállapította, hogy ezek a célok törvényesek. Az EUB azonban úgy határozott, hogy a nyugdíjkorhatár csökkentése nem volt megfelelő és szükséges e célok eléréséhez. E döntés oka a nyugdíjkorhatár 70-ről 62-re való hirtelen, csupán egy év alatt történő csökkentése volt. Az EUB kifejtette, hogy a „hirtelen és jelentős” rendelkezések átmeneti intézkedések nélkül csökkentették a korhatárt. Ez azt jelentette, hogy az érintett személyek nem tudták felkészíteni magukat. Az EUB azt is megállapította, hogy a módosítások nem tudtak közép- és hosszútávon kiegyensúlyozott korstruktúrát eredményezni. Az EUB kifejtette, hogy míg 2012-ben a személyzeti fluktuáció jelentős volt annak köszönhetően, hogy a nyolc korcsoportot egyetlen korcsoportra cserélték, a fluktuáció 2013-ban, amikor csak egy korcsoportot kell cserélni, lassulni fog.²⁶⁷

Az EUB megállapította, hogy a feltételezett közvetlen igazolás objektív igazolásához készült teszt nagyon hasonlít a közvetlen életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés indoklásához, azonban az EUB kihangsúlyozta, hogy nem azonos vele. A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 6. cikk (1) bekezdése azt a terhet rója a tagállamokra, hogy az igazolás címén hivatkozott cél törvényes jellegét magasabb bizonyítási küszöb szerint határozzák meg.²⁶⁸

Meg kell jegyezni, hogy az EUB megközelítése megegyezik az EJB megközelítésével, amely a különböző nyugdíjkorok kérdését az EJE-vel összefüggésben vizsgálja, lásd az *Andrle kontra Cseh Köztársaság* ügyet²⁶⁹ a 4.2. és az 5.1. alfejezetben. Ebben az értelemben az életkorhoz kapcsolódó kivételek megegyeznek a bíróságok foglalkoztatás- és szociálpolitikai igazolásaihoz való megközelítésével.

266 EUB, C-286/12. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Magyarország*, 2012. november 6.

267 A magyar parlament 2013. március 11-én elfogadott új törvényt, amelyben több mint 10 évvel, 65 évre csökkentették a bírák, ügyészek és jegyzők nyugdíjkorhatárát.

268 EUB, C-388/07. sz. ügy, *The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England) kontra Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*, 2009. március 5., 65. pont.

269 EJB, *Andrle kontra Cseh Köztársaság*, 6268/08. sz. ügy, 2011. február 17.

4

Kiválasztott védelmi területek

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUMSZ, 157. cikk A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 3. cikk (1) bekezdés a) pont A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 3. cikk (1) bekezdés a) pont A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 1. cikk, 14. cikk (1) bekezdés a) pont 2003/109/EK tanácsi irányelv, 11. cikk (1) bekezdés a) pont EUB, C-548/15. sz. ügy, <i>De Lange kontra Staatssecretaris van Financiën</i>, 2016 EUB, C-122/15. sz. ügy, <i>C.</i>, 2016 EUB, C-81/12. sz. ügy, <i>Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i>, 2013 EUB, C-7/12. sz. ügy, <i>Riežniece kontra Zemkopības ministrija és Lauku atbalsta dienests</i>, 2013 EUB, C-147/08. sz. ügy, <i>Römer kontra Freie und Hansestadt Hamburg</i>, 2011 EUB, C-79/99. sz. ügy, <i>Schnorbus kontra Land Hessen</i>, 2000 EUB, C-116/94. sz. ügy, <i>Meyers kontra Adjudication Officer</i>, 1995	Foglalkoztatás	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Danilenkov és társai kontra Oroszország</i>, 67336/01. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>I. B. kontra Görögország</i>, 552/10. sz. ügy, 2013

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUMSZ, 18. cikk A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) 2003/109/EK tanácsi irányelv, 11. cikk (1) bekezdés d) pont EUB, C-299/14. sz. ügy, <i>Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen kontra García-Nieto</i>, 2016 EUB, C-318/13. sz. ügy, <i>X.</i>, 2014 EUB, C-20/12. sz. ügy, <i>Giersch kontra État du Grand-Duché de Luxembourg</i>, 2013 EUB, 32-75. sz. ügy, <i>Cristini kontra SNCF</i>, 1975	Jólét és szociális biztonság	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 1. sz. jegyzőkönyv, 1. cikk (a tulajdon védelme) EJEB, <i>Gouri kontra Franciaország</i> (hat.), 41069/11. sz. ügy, 2017 EJEB, <i>Bah kontra Egyesült Királyság</i>, 56328/07. sz. ügy, 2011 EJEB, <i>Stummer kontra Ausztria</i> (Nagykamara), 37452/02. sz. ügy, 2011 EJEB, <i>Andrle kontra Cseh Köztársaság</i>, 6268/08. sz. ügy, 2011
EUMSZ, 18. cikk A munkavállalók közösségen belüli szabad mozgásáról szóló rendelet (1612/68/EGK), 12. cikk A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 3. cikk (1) bekezdés g) pont 2003/109/EK tanácsi irányelv, 11. cikk (1) bekezdés b) pont EUB, C-491/13. sz. ügy, <i>Ben Alaya kontra Bundesrepublik Deutschland</i>, 2014 EUB, C-523/11. és C-585/11. sz. egyesített ügyek, <i>Prinz kontra Region Hannover és Seeberger kontra Studentenwerk Heidelberg</i>, 2013 EUB, C-147/03. sz. ügy, <i>Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság</i>, 2005 EUB, 9-74. sz. ügy, <i>Casagrande kontra Landeshauptstadt München</i>, 1974	Oktatás	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 1. sz. jegyzőkönyv, 2. cikk (oktatáshoz való jog) EJEB, <i>Çam kontra Törökország</i>, 51500/08. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i>, 5335/05. sz. ügy, 2011

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, (13) preambulumbekkezdés EUMSZ, 57. cikk A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 3. cikk (1) bekezdés h) pont Alapjogi Charta, 7. cikk, 34. cikk (3) bekezdés 2003/109/EK irányelv, 11. cikk (1) bekezdés f) pont EUB, C-83/14. sz. ügy, <i>„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisia za zashtita ot diskriminatsia</i> (nagytanács), 2015 EUB, C-571/10. sz. ügy, <i>Servet Kamberaj kontra IPES és társai</i>, 2012	Az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatást is beleértve	EJEE, 3. cikk (a kényszer tilalma), 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 1. sz. Jegyzőkönyv, 1. cikk (a tulajdon védelme) Európai Szociális Charta, E. cikk (megkülönböztetésmentesség), 13. cikk (4) bekezdés és 31. cikk (1) bekezdés EJEB, <i>Moldovan és társai kontra Románia</i> (2. sz.), 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005 EJEB, <i>Vrountou kontra Ciprus</i>, 33631/06. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Hunde kontra Hollandia</i> (hat.), 17931/16. sz. ügy, 2016 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>CEC kontra Hollandia</i>, 90/2013. sz. panasz, 2014 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>FEANTSA kontra Hollandia</i>, 86/2012. sz. panasz, 2014
Alapjogi Charta, 47. cikk	Az igazság- szolgálat- táshoz való hozzáférés	EJEE, 6. cikk (tisztességes tárgyaláshoz való jog) EJEB, <i>Paraskeva Todorova kontra Bulgária</i>, 37193/07. sz. ügy, 2010 EJEB, <i>Anakomba Yula kontra Belgium</i>, 45413/07. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>Moldovan és társai kontra Románia</i> (2. sz.), 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Alapjogi Charta, 7. cikk EUB, C-391/09. sz. ügy, <i>Runevič-Vardyn és Wardyn kontra Vilniaus miesto savivaldybės administracija</i>, 2011 EUB, C-104/09. sz. ügy, <i>Roca Álvarez kontra Sesa Start España ETT SA</i>, 2010	A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog	EJEE, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 12. cikk (házasságkötéshez való jog) és 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Kacper Nowakowski kontra Lengyelország</i>, 32407/13. sz. ügy, 2017 EJEB, <i>A. H. és társai kontra Oroszország</i>, 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017 EJEB, <i>Pajić kontra Horvátország</i>, 68453/13. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Vallianatos és társai kontra Görögország</i> (Nagykamara), 29381/09. és 32684/09. sz. ügyek, 2013 EJEB, <i>X és társai kontra Ausztria</i> (Nagykamara), 19010/07. sz. ügy, 2013
Alapjogi Charta, 12. cikk	Politikai részvétel	EJEE, 10. cikk (a véleménynyilvánítás szabadsága), 11. cikk (a gyülekezés és egyesülés szabadsága), 1. sz. jegyzőkönyv, 3. cikk (szabad választásokhoz való jog) EJEB, <i>Pilav kontra Bosznia-Hercegovina</i>, 41939/07.sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Partei Die Friesen kontra Németország</i>, 65480/10. sz. ügy, 2016

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Alapjogi Charta, 21. cikk EUMSZ, 18. és 21. cikk EUB, C-182/15. sz. ügy, <i>Petruhhin kontra Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra</i>, 2016 EUB, C-42/11. sz. ügy, <i>A João Pedro Lopes Da Silva Jorge ellen kiadott európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatos eljárás</i> (nagytanács), 2012	Büntetőügyek	EJEE, 2. cikk (az élethez való jog), 3. cikk (a kínzás tilalma), 5. cikk (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog), 6. cikk (tisztességes tárgyaláshoz való jog), 7. cikk (büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül) és 7. sz. jegyzőkönyv, 4. cikk (kétszeres eljárás alá vonás vagy büntetés tilalma) EJEB, <i>Martzaklis és társai kontra Görögország</i>, 20378/13. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Stasi kontra Franciaország</i>, 25001/07. sz. ügy, 2011 EJEB, <i>D. G. kontra Írország</i>, 39474/98. sz. ügy, 2002 EJEB, <i>Bouamar kontra Belgium</i>, 9106/80. sz. ügy, 1988

Főbb pont

- Az EJEE alkalmazási köre sokkal szélesebb, mint az uniós megkülönböztetésmentességi irányelveké mind az alapvető jogok tekintetében, mind abban a tekintetben, hogy az Egyezmény 14. cikkének alkalmazásában miként értelmezik azokat.

Az európai megkülönböztetésmentességi jog tiltja a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetést, azonban azt csak bizonyos összefüggésekben teszi.

Az EJEE 14. cikke az EJEE által biztosított összes alapvető jog élvezetére vonatkozik és az EJEE 12. sz. jegyzőkönyve minden olyan jogot tartalmaz, amelyet nemzeti szinten biztosítanak még akkor is, ha ez nem tartozik az EJEE-jog hatálya alá. Ezzel szemben az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmának hatálya három területre terjed ki: foglalkoztatás, jóléti rendszer, illetve áruk és szolgáltatások. Jelenleg, az **1. fejezetben** megvitatottak értelmében, csak a faji egyenlőségről szóló irányelv vonatkozik mindhárom területre. A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmódról szóló irányelv kiterjesztése mind a három említett területre

tárgyalás alatt van, azonban jelenleg ez az irányelv csak a foglalkoztatásra érvényes. A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról szóló irányelv (átdolgozott) és az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv a foglalkoztatás és az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre vonatkozik, ám a jóléti rendszerhez való hozzáféréshez nem.

Ez a fejezet az európai megkülönböztetésmentességi jog alkalmazási körét mutatja be. Különös tekintettel a benne foglalt alapvető védelmi területeket vizsgálja.

4.1. Foglalkoztatás

Az uniós jog alapján a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem a foglalkoztatás területén a megkülönböztetésmentességi irányelvekben meghatározott összes védett tulajdonságra vonatkozik. Ide tartozik a munkavállaláshoz való hozzáférés, a munkafeltételek, ideértve az elbocsátásokat és fizetést, a pályaválasztási tanácsadáshoz és képzéshez való hozzáférést és a dolgozói és munkáltatói szervezeteket.

A megkülönböztetésmentességi irányelvekben található „munkavállaláshoz való hozzáférés” fogalmát az EUB széles körben értelmezi. Minden munkát kereső emberre vonatkozik²⁷⁰ a kiválasztási feltételek²⁷¹ és a felvételi feltételek²⁷² vonatkozásában.²⁷³

Példa: A *Meyers kontra Adjudication Officer* ügyben²⁷⁴ az EUB megállapította, hogy a munkavállaláshoz való hozzáférés „nem csak a munkakapcsolat létrejötte előtt szerzett feltételeket” tartalmazza, hanem mindazon befolyásoló tényezőt, amelyet figyelembe kell venni, mielőtt az adott

270 EUB, C-415/10. sz. ügy, *Galina Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH*, 2012. április 19.

271 EUB, C-317/14. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Belga Királyság*, 2015. február 5.

272 EUB, C-416/13. sz. ügy, *Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo*, 2014. november 13.

273 A faji egyenlőségről szóló irányelv, 3. cikk (1) bekezdés a) pont; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 3. cikk (1) bekezdés a) pont; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 1. cikk és 14. cikk (1) bekezdés a) pont.

274 EUB, C-116/94. sz. ügy, *Meyers kontra Adjudication Officer*, 1995. július 13.

személy eldönti, hogy elfogadja-e a munkaaajánlatot. Ezért egy adott állami juttatás kifizetése (amely a jövedelem mértékétől függően kifizetendő) is ehhez a területhez tartozik. Ennek oka, hogy a pályázóra befolyással lehet az állás elfogadásáról szóló döntésében, hogy jogosult-e erre a juttatásra. Ebben az esetben ennek a megfontolása hatással volt a munkavállaláshoz való hozzáférésre.

Példa: A *Schnorbus kontra Land Hessen* ügyben²⁷⁵ a panasztevő a bírói testületbe való belépéséhez szükséges képesítés megszerzése keretében jelentkezett egy képzési helyre. A nemzeti jog szerint nemzeti vizsgát kellett tennie a képzési idő és egy második vizsga után. A panasztevő átment az első vizsgán, de nem kapta meg a gyakornoki állást, mondván, hogy nincs szabad hely. Jelentkezését ezért addig elhalasztották, amíg az állások nem váltak elérhetővé. A panasztevő azt mondta, hogy azért került hátrányos helyzetbe, mert a katonai szolgálatot teljesítő férfi pályázók elsőbbséget élveztek. Az EUB megállapította, hogy a gyakornoki állásra való felvétel időpontját szabályozó nemzeti törvény a „munkavállaláshoz való hozzáférés” hatályába esett, mivel a gyakornoki idő már önmagában „munkavállalásnak” minősült az igazságszolgáltatáshoz tartozó állás megszerzésének részeként.

Példa: Egy labdarúgóklub pénzügyi tisztségviselőjének homofób megjegyzéseivel foglalkozó *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării* ügyben²⁷⁶ az EUB megállapította, hogy a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv vonatkozik a tisztségviselő állítására is mint a klub felvételi politikájának része, annak ellenére, hogy nem volt tényleges felvételi eljárás és nem volt olyan azonosítható panasztevő, aki a hátrányos megkülönböztetés áldozatának vallotta volna magát.²⁷⁷

Ehhez hasonlóan az EUB elég széles körűen értelmezte, hogy a foglalkoztatás feltételeibe mi tartozik bele. Ez végül ahhoz vezetett, hogy a munkaviszonyból származó bármilyen feltétel ebbe a kategóriába tartozik.

²⁷⁵ EUB, C-79/99. sz. ügy, *Julia Schnorbus kontra Land Hessen*, 2000. december 7.

²⁷⁶ EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

²⁷⁷ Lásd még: EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

Példa: A *Meyers kontra Adjudication Officer* ügyben²⁷⁸ a panaszos – egy egyedülálló szülő – közvetett nemi alapon történő megkülönböztetésre hivatkozott az egyedülálló szülők családi hitelre való jogosultságának kiszámítási módja miatt. Az EUB feladata volt annak pontosítása, hogy a családi hitel (állami juttatás) kizárólag szociális biztonsági kérdés vagy egy foglalkoztatási feltétel, amely fontos tényezője e megfontolás meghatározásának. Az EUB figyelembe vette, hogy a szóban forgó családi hitel akkor esedékes, amikor az alábbi három feltétel teljesül: a panasztevő jövedelme nem halad meg egy meghatározott összeget; a panasztevő vagy partnere dolgozik; a panasztevő vagy partnere gyermeket nevelnek. Az EUB megállapította, hogy az egyenlő bánásmódról szóló irányelv (amelyet már a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv váltott fel) csak azért nem tekinthető alkalmazhatatlannak, mert a szóban forgó juttatás a szociális biztonsági rendszer részét képezi. Ezzel szemben egy szélesebb körű megközelítést fogadtak el, amely azt vizsgálta, hogy a juttatást a munkaviszonnyal kapcsolatban adták-e. Ebben az esetben a családi hitelrendszerből való haszonhúzás céljából a panasztevőnek nyilatkoznia kellett, hogy ő vagy partnere jövedelemtermelő munkát végeznek-e. A munkaviszony létesítésének követelményével került a családi hitelrendszer a munkafeltétel kategóriájába.

A foglalkoztatás és munkafeltételek fogalmának széleskörű alkalmazása következtében az EUB megállapította, hogy a munkahelyi gyermekmegőrzők,²⁷⁹ a munkaidő csökkentése,²⁸⁰ a szülői szabadság feltételei²⁸¹ szintén ide tartoznak.

Az EUB az elbocsátások és fizetések egy viszonylag rugalmas megközelítését is elfogadta. Az elbocsátások hatókörét illetően majdnem minden olyan helyzet beletartozik, amikor a munkaviszony megszűnik. Ez magában foglalja például, amikor a munkaviszony önkéntes létszámleépítés részeként ér véget²⁸² vagy a munkaviszony a kötelező nyugdíjba vonulás miatt szűnik meg.²⁸³

278 EUB, C-116/94. sz. ügy, *Meyers kontra Adjudication Officer*, 1995. július 13.

279 EUB, C-476/99. sz. ügy, *H. Lommers kontra Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*, 2002. március 19.

280 EUB, C-236/98. sz. ügy, *Jämställdhetsombudsmannen kontra Örebro läns landsting*, 2000. március 30.

281 EUB, C-222/14. sz. ügy, *Konstantinos Maïstrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton*, 2015. július 16.

282 EUB, 19/81. sz. ügy, *Arthur Burton kontra British Railways Board*, 1982. február 16.

283 EUB, C-411/05. sz. ügy, *Félix Palacios de la Villa kontra Cortefiel Servicios SA* (nagytanács), 2007. október 16.

Példa: A *Riežniece kontra Zemkopības ministrija és Lauku atbalsta dienests* ügyben²⁸⁴ a kérelmezőt, egy köztisztviselőt, a szülői szabadság igénybevétele után bocsátottak el. Az elbocsátás hivatalos indoka a kérelmező posztjának megszűnése volt. Az EUB megállapította, hogy a munkavállalók értékelése, egy poszt megszüntetésével kapcsolatban, nem helyezheti azokat a dolgozókat a többi dolgozóval szemben kedvezőtlenebb helyzetbe, akik szülői szabadságra mentek. Az EUB megállapította, hogy közvetett megkülönböztetés történt, mert a szülői szabadságot nagyobb arányban veszik igénybe nők, mint férfiak.

A fizetés az Európai Unió működéséről szóló szerződés 157. cikke szerint: „rendes alap- vagy minimálbér, illetve illetmény, valamint minden egyéb olyan juttatás, amelyet a munkavállaló a munkáltatójától közvetlenül vagy közvetve, késpénzben vagy természetben a munkaviszonyára tekintettel kap”. Ez magába foglal számos, különböző, a dolgozónak járó juttatást a munkaviszony létesítése folytán. E meghatározás hatályát az EUB előtt már számos ügyben figyelembe vették és megállapították, hogy ez tartalmazza a munkavállalással kapcsolatos valamennyi juttatást, ideértve a vasúti utazási kedvezményt,²⁸⁵ a külföldi munkavégzés támogatását,²⁸⁶ a karácsonyi bónuszt,²⁸⁷ és a foglalkoztatói nyugdíjat,²⁸⁸ figyelembe véve a katonai szolgálat időszakát²⁸⁹, illetve a betegség esetén is megszakitás nélkül fizetett bért.²⁹⁰ Amit lényegében vizsgálunk annak meghatározásakor, hogy a kérdés a „fizetés” hatályába esik-e, az egyfajta juttatás, amely a munkaviszony létezéséből származik.

284 EUB, C-7/12. sz. ügy, *Riežniece kontra Zemkopības ministrija és Lauku atbalsta dienests*, 2013. június 20.

285 EUB, 12/81. sz. ügy, *Eileen Garland kontra British Rail Engineering Limited*, 1982. február 9.

286 EUB, 20/71. sz. ügy, *Luisa Sabbatini, lánykori nevén Bertoni, kontra Európai Parlament*, 1972. június 7.

287 EUB, C-333/97. sz. ügy, *Susanne Lewen kontra Lothar Denda*, 1999. október 21.

288 EUB, C-262/88. sz. ügy, *Douglas Harvey Barber kontra Guardian Royal Exchange Assurance Group*, 1990. május 17.

289 EUB, C-220/02. sz. ügy, *Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft der Privatangestellten kontra Wirtschaftskammer Österreich* (nagytanács), 2004. június 8.

290 EUB, C-171/88. sz. ügy, *Ingrid Rinner-Kühn kontra FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 1989. július 13.

Példa: A *Jürgen Römer kontra Freie und Hansestadt Hamburg* ügyben²⁹¹ a panasztevő Hamburg városának dolgozott adminisztrációs munkatársként, amíg munkaképtelenné nem vált. Miután bejegyzett élettársi kapcsolatba lépett partnerével, azt kérte, hogy a kiegészítő nyugdíját számítsák újra egy kedvezőbb adólevonási kategóriában, amely házastársaknak elérhető. Az illetékes hatóság ezt elutasította azzal, hogy a kérelmező nem házas, hanem bejegyzett élettársi kapcsolatban él. Az EUB megerősítette, hogy a panasztevőnek fizetett kiegészítő nyugdíj fizetésnek minősül. Ezért ha egy tagállam az azonos nemű párokat a házastársakéhoz hasonló jogi helyzetbe hozza, a házastársaknak járó juttatások alóli kizárás közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül. A házasság és család védelme nem szolgálhat az ilyen megkülönböztetés érvényes indoklásaként. Az EUB úgy határozott, hogy az azonos nemű pároknak hozzá kell férniük a munkaerőpiachoz és a juttatásokhoz, ideértve a házaspároknak nyújtott nyugdíjhoz való jogot is.

Példa: A nyugdíjból származó jövedelem kiegészítő adójával foglalkozó C. ügyben²⁹² az EUB kiemelte, hogy a „fizetés” jelentését széles körben, a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) hatálya szerint kell értelmezni. Az EUB kihangsúlyozta, hogy a „fizetés” fogalma minden olyan juttatást tartalmaz, amelyet a munkavállaló kap a foglalkoztatása kapcsán. A „fizetés” fogalma attól is függ, hogy a jogszabályok szerinti munkaszerződés alapján vagy önkéntes alapon kapják-e. Olyan juttatásokat is tartalmazhat, amelyet a munkaviszony megszűnése után fizetnek vagy azért, hogy biztosítsák, hogy egy dolgozó akkor is kapjon jövedelmet, amikor tényleges munkát nem végez. Az EUB azonban megállapította, hogy a nyugdíjjövedelem adóterhe a munkaviszonyon kívül áll és ezért nem esik a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 157. cikkének hatálya alá, hanem közvetlenül és kizárólag a vonatkozó adórendelkezésekben meghatározott egyes kategóriákba tartozó személyekre vonatkozó nemzeti adótörvényekből ered.

Példa: A *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres* ügyben²⁹³ az EUB úgy vélte, hogy a munkavállalóknak házasságkötésükkor nyújtott juttatások a munkavállalók fizetésének részét képezik. A kérelmező, egy másik férfival kapcsolatban lévő

291 EUB, C-147/08. sz. ügy, *Jürgen Römer kontra Freie und Hansestadt Hamburg* (nagytanács), 2011. május 10.

292 EUB, C-122/15. sz. ügy, C., 2016. június 2.

293 EUB, C-267/12. sz. ügy, *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 2013. december 12. Lásd a 2.1.2. alfejezetet.

homoszexuális férfi azért nem kapott ilyen juttatást, mert nem teljesítette az ehhez szükséges házasságkötési feltételt. Az EUB megállapította, hogy a házastársak és az élettársak közötti eltérő bánásmód szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

A „pályaválasztási tanácsadás és szakképzés” meghatározása az emberek szabad mozgásával összefüggésben kapott figyelmet az EUB joggyakorlatában²⁹⁴. Az EUB széles körű értelmezését fogadta el ennek a kifejezésnek.

Példa: A *Gravier kontra Ville de Liège* ügyben²⁹⁵ egy francia nemzetiségű diák a Liège-ben található Académie Royale des Beaux-Arts iskolában akart képregényművészetet tanulni. A panasztevőnek beiratkozási díjat kellett fizetnie, míg a helyi diákoknak nem. Az EUB megállapította, hogy a szakképzés magában foglal „minden olyan oktatási formát, amely egy adott hivatás, szakma vagy foglalkozás képesítésére készít fel vagy amely biztosítja az ilyen hivatáshoz, szakmához vagy foglalkozáshoz szükséges képzést és készségeket [...], függetlenül a diákok vagy hallgatók korától és képzettségi szintjétől még akkor is, ha a képzési program az általános oktatás egy elemét is tartalmazza”.

Példa: A szakképzés fenti definícióját a *Blaizot kontra Université de Liège és társai*²⁹⁶ ügyben is alkalmazták, ahol a panasztevő állatorvosi képzésre jelentkezett. Az EUB megállapította, hogy az egyetemi diploma általában a „szakképzés” hatálya alá tartozik még akkor is, ha a program végén átadott végső képesítés közvetlenül nem járul hozzá az adott szakmához, hivatáshoz vagy foglalkozáshoz szükséges képesítéshez. Elegendő volt, hogy a szóban forgó program a hivatáshoz, szakmához vagy foglalkozáshoz szükséges tudást, képzést és készségeket biztosítja. Ezért amennyiben az adott szakmák nem igényelnek hivatalos képesítést vagy az egyetemi diploma önmagában nem az adott hivatásba való hivatalos belépési követelmény, attól a programot még „szakképzésnek” lehet tekinteni. Ez alól az egyetlen

294 A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló 1612/68/EGK rendelet 7. cikkének (3) bekezdése szerint a munkavállalók „a szakiskolai képzésben és az átképzésben” a „hazai munkavállalókat megillető jog alapján és azonos feltételek szerint” részesülhetnek (HL L 257, 1968.10.19., 2–12. o.).

295 EUB, 293/83. sz. ügy, *Françoise Gravier kontra Ville de Liège*, 1985. február 13.

296 EUB, 24/86. sz. ügy, *Vincent Blaizot kontra Université de Liège és társai*, 1988. február 2.

kivételt azok „a képzések jelentik, amelyek – különleges jellegük miatt – az általános tudásukat fejleszteni kívánó személyeknek szólnak és nem azoknak, akik egy adott szakmára szeretnének felkészülni”.

Példa: A *J. J. de Lange kontra Staatssecretaris van Financiën*²⁹⁷ ügyben (lásd az [5.5. alfejezetet](#)) az EUB úgy határozott, hogy a szakképzési költségek adóügyi kezelése a képzéshez való tényleges hozzáférésre hatással lehet. Ebben az esetben a szakképzés költségeinek az adóköteles jövedelemből való levonásának joga életkor függvényében különbözött. Az EUB a nemzeti bíróságra hagyta annak meghatározását, hogy a nemzeti törvényalkotás szükséges-e a fiatal emberek munkaerőpiacon való pozíciójának támogatásához.

Az uniós jog alapján a hátrányos megkülönböztetés tilalma a munkavállalói és munkáltatói szervezetekre is vonatkozik. Ez nem csak a tagsággal és a munkavállalói vagy munkáltatói szervezetekhez való hozzáféréssel foglalkozik, hanem a szervezeteken belüli személyek bevonásával is. Az Európai Bizottság által kiadott iránymutatás szerint ez biztosítja, hogy ne legyen hátrányos megkülönböztetés az e szervekből származó tagság vagy juttatások vonatkozásában.²⁹⁸

A terhességhez és anyasághoz kapcsolódó meghatározást illetően kérjük, olvassa el az [5.1. alfejezetet](#).

A nemzeti bíróságok a foglalkoztatás területén fennálló megkülönböztetés tilalmát is szélesen értelmezik.

Példa: Az Észak-Macedóniából származó egyik ügyben²⁹⁹ egy munkáltató úgy döntött, hogy nem hosszabbítja meg egyik munkavállalója szerződését, illetve nem ajánl fel neki másikat, miután tudomást szerzett terhességéről. A hazai bíróság megállapította, hogy ez terhesség miatti hátrányos megkülönböztetésnek minősül.

²⁹⁷ EUB, C-548/15. sz. ügy, *J. J. de Lange kontra Staatssecretaris van Financiën*, 2016. november 10.

²⁹⁸ Tanácsi irányelvre vonatkozó javaslat a személyek közötti, fajra vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, COM(1999) 566 végleges, 1999.11.25.

²⁹⁹ Észak-Macedónia, Szkopje II Elsőfokú Bíróság, I RO 618/15. sz. ügy, 2016. március 3., forrás: *European Equality Law Review* (2016), 2. kötet, 97. o.

Példa: Egy lengyel ügyben³⁰⁰ a panasztevő egy ukrán származású angolnár volt. 12 éve dolgozott egy lengyel iskolában több határozott idejű szerződéssel; a többi tanárral ellentétben, akik határozatlan idejű szerződésekkel rendelkeztek. Az iskola vezetői azzal érveltek, hogy a határozott idejű szerződések többek között a tartózkodási engedély korlátozott ideje is indokolta. A Legfelsőbb Bíróság megjegyezte, hogy a megkülönböztetés tilalmába a foglalkoztatás minden szintje beletartozik, ideértve a munkaszerződés e típusát is. Leszögezte, hogy az eltérő bánásmód – amennyiben csak az ukrán származás és a tartózkodási engedélyek alapján történt – állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

Bár az **EJEE** nem biztosítja a foglalkoztatáshoz való jogot, a 8. cikket úgy értelmezték, hogy bizonyos körülmények között a foglalkoztatás területét is lefedi. A *Sidabras és Džiautas kontra Litvánia* ügyben³⁰¹ a volt KGB-ügynökök közszolgálati, illetve a magánszektor egyes részeiben való foglalkoztatására vonatkozó kormányzati tilalomról úgy ítélték, hogy a 8. cikk hatáskörébe esik a 14. cikkel együtt. Nevezetesen „nagyon jelentős mértékben érintette az arra való képességüket, hogy a külvilággal kapcsolatba kerüljenek, és a megélhetésük előteremtése terén súlyos nehézségeket idézett elő, ami nyilvánvalóan kihat a magánélet élvezetére is”.³⁰² A *Bigaeva kontra Görögország* ügyben szintén megállapították, hogy a 8. cikk a foglalkoztatás területén is alkalmazható, éppúgy, mint a foglalkozáshoz való hozzáférés területén.³⁰³

Példa: Az *I. B. kontra Görögország* ügyben³⁰⁴ a kérelmezőt azután bocsátották el állásából, hogy kollégái arról panaszkodtak, hogy HIV-pozitív. Az EJEB megállapította, hogy a foglalkoztatással és a HIV betegséggel küzdő személyeket érintő helyzetekkel foglalkozó kérdések a magánélet területéhez tartoznak és úgy találta, hogy a kérelmező elbocsátásával megsértették az Egyezmény 14. cikkét a 8. cikkel együtt. Az EJEB döntését

300 Lengyelország, Legfelsőbb Bíróság, III PK 11/16, 2016. november 7.; a bíróság megsemmisítette az ítéletet és visszautalta az ügyet, hogy megállapítsák, a határozott idejű szerződések kötése diszkriminatív volt-e.

301 EJEB, *Sidabras és Džiautas kontra Litvánia*, 55480/00. és 59330/00. sz. ügyek, 2004. július 27., lásd a 6.4. alfejezetet.

302 Uo., 48. pont.

303 EJEB, *Bigaeva kontra Görögország*, 26713/05. sz. ügy, 2009. május 28.

304 EJEB, *I. B. kontra Görögország*, 552/10. sz. ügy, 2013. október 3.

arra a tényre alapozta, hogy a Semmítőszék nem tudta megfelelően kifejezni, miként érvényesültek a munkáltató érdekei a harmonikus munkakörnyezet fenntartásakor a kérelmező érdekei felett. Más szóval, nem tudta a kérelmező és a munkáltató ellentétes érdekeit összehangolni az Egyezmény által előírt módon.

Az EJB a szakszervezeti tagság alapján történő hátrányos megkülönböztetést is tiltja. A szakszervezet alakításához való jog önálló jogként szerepel az EJB-ben.³⁰⁵

Példa: A *Danilenkov és társai kontra Oroszország* ügyben³⁰⁶ a kérelmezők a munkáltatójuk részéről tapasztaltak zaklatást és kedvezőtlenebb bánásmódot a szakszervezeti tagságuk miatt. A nemzeti bíróságok elutasították a polgári jogi kérelmüket, mondván, hogy a hátrányos megkülönböztetés csak büntetőjogi eljárásban állapítható meg. Azonban az államügyész elutasította a büntetőjogi eljárást, mert a bizonyítási eljárás azt írta elő az államnak, hogy „kétséget kizáróan” bizonyítsa be, hogy a hátrányos megkülönböztetést a vállalat egyik vezetője kezdeményezte. Az EJB megállapította, hogy a szakszervezetekre vonatkozó szabad egyesülés hatékony jogi védelmének hiánya a nemzeti jogban a 11. cikk megsértésének minősül a 14. cikkel összefüggésben.

Az Európai Szociális Charta 1. cikk (2) bekezdése előírja, hogy a nemzeti jogszabályok tiltsák a foglalkoztatás területén a hátrányos megkülönböztetést, többek között nem, faj, etnikai származás, vallás, fogyatékoság, életkor,³⁰⁷ szexuális irányultság és politikai vélemény alapján, ideértve a lelkiismereti okból történő megtagadást vagy meg nem tagadást.³⁰⁸ A felvételi vagy foglalkoztatási feltételekre vonatkozó hátrányos megkülönböztetés általánosságban tilos (különösen díjazás, képzés, előléptetés, áthelyezés és elbocsátás vagy egyéb

305 Például, EJB, *Demir és Baykara kontra Törökország* (Nagykamara), 34503/97. sz. ügy, 2008. november 12.

306 EJB, *Danilenkov és társai kontra Oroszország*, 67336/01. sz. ügy, 2009. július 30.

307 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia*, 74/2011. sz. panasz, 2013. július 2., 115–117. pont.

308 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország*, 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12., 238. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2006. következtetések, Albánia; Szociális Jogok Európai Bizottsága, 2012. következtetések, Izland, Moldova és Törökország.

káros cselekedet).³⁰⁹ A részmunkával kapcsolatban is kell lennie megfelelő jogi óvintézkedéseknek a hátrányos megkülönböztetéssel szemben. Szabályokat kell kialakítani a be nem jelentett túlóra megakadályozására és a rész- és teljes munkaidős dolgozók egyenlő fizetésére.³¹⁰

Az Európai Szociális Charta 4. cikk (3) bekezdése biztosítja az egyenlő értékű munkáért való egyenlő fizetséghez való jogot nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés nélkül. A Charta 20. cikke a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés nélküli foglalkoztatás és munkavállalás kérdéseivel is foglalkozik, ideértve a fizetést. Az Európai Szociális Charta 27. cikke biztosítja, hogy minden családos ember, aki alkalmazásban áll vagy alkalmazásban kíván lenni, megszerezze e jogot hátrányos megkülönböztetés nélkül és amennyire lehetséges a munkavállalás és a családi feladatok közötti eltérések nélkül.

4.2. A jóléthez és szociális biztonsághoz való hozzáférés

Az uniós jogban csak a faji egyenlőségről szóló irányelv biztosít széles körű védelmet a hátrányos megkülönböztetéssel szemben a jóléti rendszerhez és a szociális biztonság egyéb formáihoz való hozzáférés terén. Ide tartozik a természetbeni juttatásokhoz való hozzáférés, amelyet az állam „közösén” folyósít, például állami egészségügy, oktatás és a szociális védelmi rendszer.

A szociális védelem területének pontos hatálya (ideértve a szociális biztonságot és egészségügyet) bizonytalan, mivel nem kerül kifejtésre a faji egyenlőségről szóló irányelvben, de mégis az EUB esetjogán keresztül kell értelmezni. A szociális biztonságról szóló irányelv (79/7/EGK)³¹¹ a nemi alapon történő egyenlő bánásmódot csak a „kötelező szociális biztonsági rendszerekkel” kapcsolatban határozza meg, szemben a „foglalkoztatási szociális biztonsági” rendszerekkel, amellyel a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) foglalkozik. A szociális biztonságról szóló irányelv 3. cikke határozza meg azokat a jóléti rendszereket, amelyek a „korábbi rendszereket kiegészíteni vagy helyettesíteni kívánó szociális segítségnyújtás” mellett védelmet

309 Szociális Jogok Európai Bizottsága, XIX-1. számú következtetések (2002), Ausztria.

310 Szociális Jogok Európai Bizottsága, XIX-1. számú következtetések (2002), Ausztria.

311 A Tanács 79/7/EGK irányelve (1978. december 19.) a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról, HL L 6., 1979.1.10., 24–25. o.

nyújtanak betegség, rokkantság, idős életkor, munkahelyi baleset, foglalkozási betegség és munkanélküliség esetén. A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) tárgyi hatályát a 7. cikk adja meg. Ugyanazokat a kockázatokat foglalja magában, mint a szociális biztonságról szóló irányelv. A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) 7. cikk (1) bekezdés b) pontja szerint a foglalkozási szociális biztonsági rendszerekre is vonatkozik, amelyek egyéb szociális juttatást biztosítanak készpénzben vagy természetben és különösen a túlélő hozzátartozói ellátásra és a családi pótlékra, amennyiben ezek a juttatások a munkáltató által a dolgozónak a munkájáért fizetett ellenértéknek minősül.

A törvényileg szabályozott szociális biztonsági rendszerek és a foglalkozási szociális biztonsági rendszerek közötti különbség jelentős, mivel a szociális biztonságról szóló irányelv megenged bizonyos kivételeket, míg a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) nem.

Példa: Az X. ügy³¹² a rokkantsági ellátás feltételeivel foglalkozik, amely a szociális biztonságról szóló irányelv (79/7/EGK) hatálya alá tartozó kötelező szociális biztonsági rendszer részét képezi. A férfi kérelmező munkahelyi baleset miatt kapott kártérítést. Az odaítélt összeg kevesebb volt, mint az, amelyet egy hasonló korú és hasonló helyzetben lévő nőnek fizettek volna. Az EUB elutasította a kormány azon indoklását, hogy a kártérítés mértékében fennálló különbség azzal indokolható, hogy a férfiak és nők várható élettartama eltérő³¹³. Az EUB rámutatott arra a tényre, hogy általános statisztikai adatokból nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a női biztosított várható élettartama mindig hosszabb, mint az ugyanolyan idős, hasonló helyzetben lévő férfi biztosítotté.

A „szociális kedvezmények” hatálya az EUB esetjogának köszönhetően jól kidolgozott az emberek szabad mozgásáról szóló joganyag alkalmazásában és értelmezése rendkívül széles körű.

312 EUB, C-318/13. sz. ügy, X., 2014. szeptember 3.

313 Uo., 37–40. pont.

Példa: A *Cristini* ügyben³¹⁴ a panasztevő egy olasz állampolgár, aki gyerkeivel Franciaországban élt, és akinek néhai férje az uniós jog szerinti „munkavállaló” volt. A francia vasúttársaság a nagycsaládok számára kedvezményes utazási igazolványt kínált, de ezt nem adta meg A. Cristini számára az állampolgársága miatt. A társaság azzal érvelt, hogy az uniós jog értelmében a „szociális előnyök” csak munkaszerződésből eredő előnyök lehetnek. Az EUB ezzel nem értett egyet és megállapította, hogy a fogalom minden előnyt tartalmaz a munkaszerződéstől függetlenül, ideértve a kedvezményes vasúttjegyeket³¹⁵ is.

Példa: A *Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen kontra Jovanna García-Nieto és társai* ügyben³¹⁶ egy német munkavállalói központ nem volt hajlandó megélhetési juttatásokat adni egy spanyol állampolgárnak és fiának az első három hónapos Németországban való tartózkodásuk idejére. A német törvények szerint a külföldi állampolgárok nem férhetnek hozzá a szociális juttatásokhoz a Németországban való első három hónapos tartózkodásuk idején. Az EUB megállapította, hogy ez a szabály megfelelt az uniós törvényeknek. A szabad mozgás jogáról szóló 2004/38/EK irányelv lehetőséget ad az uniós polgárok számára, hogy legfeljebb három hónapig minden formalitás nélkül tartózkodjanak más uniós államokban, kivéve érvényes személyi igazolvány vagy útlevél birtoklását. Ezért az irányelv lehetővé teszi az államnak, hogy elutasítsa a szociális támogatást az uniós polgárok vonatkozásában az adott területen való első három hónapos tartózkodásuk ideje alatt. Ezen időszakban elegendő megélhetési eszközzel és személyes orvosi fedezettséggel kell rendelkezniük. Az EUB úgy határozott, hogy ez a fajta elutasítás nem igényli az érintett személy egyedi helyzetének kiértékelését.

Példa: Az *Elodie Giersch és társai kontra État du Grand-Duché de Luxembourg* ügyben³¹⁷ a kérelmezők – Luxemburgban alkalmazott határmenti dolgozók gyermekei – nem voltak jogosultak a felsőoktatásra vonatkozó pénzügyi támogatásra, mert nem Luxemburgban volt az állandó lakhelyük. Az EUB

314 EUB, 32-75. sz. ügy, *Anita Cristini kontra Société nationale des chemins de fer français*, 1975. szeptember 30.

315 Lásd még: EUB, C-75/11. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Osztrák Köztársaság*, 2012. október 4., amelyben a kedvezményes osztrák tömegközlekedés rendszerét vitatták meg.

316 EUB, C-299/14. sz. ügy, *Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen kontra García-Nieto*, 2016. február 25.

317 EUB, C-20/12. sz. ügy, *Elodie Giersch és társai kontra État du Grand-Duché de Luxembourg*, 2013. június 20.

megjegyezte, hogy a tagállam azoknak tarthatja fenn a tanulmányi támogatást, akik megfelelően közeli kapcsolatban állnak az adott tagállammal. Azonban az azt vizsgáló államok, hogy egy személynek milyen szintű kötődése van az adott társadalomhoz vagy az adott tagállam munkaerőpiacához, nem támaszkodhatnak csupán az állandó lakóhely feltételére. Más elemeket is figyelembe kell venniük. Például azt, hogy valamelyik szülő, aki továbbra is támogatja a diákot, egy határmenti dolgozó, akinek stabil munkahelye van az adott tagállamban és már régóta ott dolgozik.

Az EUB a „szociális előnyöket” az *Even* ügyben olyan előnyökként definiálta:

„amelyeket – akár munkaszerződéshez kapcsolódnak, akár nem – általában a hazai dolgozóknak nyújtanak elsősorban az objektív dolgozói státuszuk miatt vagy csupán azért, mert állandó lakhelyük a területen van és ennek kiterjesztése más tagállamok állampolgáira ezért megkönnyítené ezek mobilitását a Közösségen belül”.³¹⁸

A kifejezés gyakorlatilag minden jogra vonatkozik, amennyiben megfelelnek az *Even*-féle meghatározásnak: nincs különbség az abszolút módon és a mérlegelés alapján adott jogok között. A meghatározás továbbá nem zárja ki a munkaviszony megszűnése után nyújtott, szociális előnynek minősülő jogokat, például a nyugdíjhoz való jogot.³¹⁹ A szabad mozgás területén a szociális kedvezmény lényegében bármely olyan kedvezményhez kapcsolódik, amely miatt egy bevándorló munkás integrálódni képes a befogadó állam társadalmába. A bíróságok elég megengedőek voltak abban, hogy valamit szociális előnynek állapítsanak meg, például:

- kamatmentes „szülési kölcsön” folyósítása – a szülést ösztönző kölcsön mögötti érvek ellenére az EUB ezt szociális előnynek minősítette, mivel olyan eszköznek látta, amely csökkenti az alacsony jövedelmű családok pénzügyi terheit,³²⁰

318 EUB, 207/78. sz. ügy, *Gilbert Even és az Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) ellen folytatott büntetőeljárás*, 1979. május 31., 22. pont.

319 EUB, C-35/97. sz. ügy, *Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság*, 1998. szeptember 24.

320 EUB, 65/81. sz. ügy, *Francesco Reina és Letizia Reina kontra Landeskreditbank Baden-Württemberg*, 1982. január 14.

- kulturális megállapodás alapján nyújtott összeg a hazai dolgozók külföldi tanulmányainak támogatására;³²¹
- magánszeméllyel szemben indított büntetőeljárás saját nyelvén való megtárgyalásához való jog;³²²
- rokkantsági ellátás fizetése, amelynek célja a rokkantsággal összefüggő extra kiadások fedezete.³²³

Az EJEB alapján nincs külön szociális biztonsághoz való jog, bár az az EJEB esetjogából egyértelmű, hogy a szociális biztonság egyes formái, úgy mint a szociális juttatások, a nyugdíj, az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikke³²⁴ vagy a 8. cikk hatálya alá esik.³²⁵

Példa: Az *Andrle kontra Cseh Köztársaság* ügyben³²⁶ a kérelmező panaszában arra hivatkozott, hogy a nőekkel ellentétben a gyermeket nevelő férfiak esetében nem csökkentették a nyugdíjkorhatárt. Az EJEB megállapította, hogy a férfiak és nők közötti eltérő bánásmód objektív és észszerű módon indokolható azzal, hogy a nőket így kompenzálják az őket érintő egyenlőtlenségek (mint például az általában alacsonyabb bérek és nyugdíjak) és az arra vonatkozó elvárás következtében kialakult nehézségek miatt, hogy teljes munkaidőben kell dolgozniuk a gyereknevelés és háztartás vezetése mellett. Ezért a szóban forgó egyenlőtlenség orvoslására tett intézkedések időzítése és terjedelme nem volt egyértelműen észszerűtlen és nem sérült az Egyezmény 14. cikke az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben.³²⁷

321 EUB, 235/87. sz. ügy, *Annunziata Matteucci kontra Communauté française de Belgique és Commissariat général aux relations internationales of the Communauté française de Belgique*, 1988. szeptember 27.

322 EUB, 137/84. sz. ügy, *Robert Heinrich Maria Mutsch ellen folytatott büntetőeljárás*, 1985. május 11.

323 EUB, C-206/10. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság*, 2011. május 5.

324 Lásd például: EJEB, *Nagy Béláné kontra Magyarország* (Nagykamara), 53080/13. sz. ügy, 2016. december 13., rokkantsági nyugdíjhoz való jogra vonatkozóan.

325 Különösen lásd az alábbi ügyeket: EJEB, *Andrejeva kontra Lettország* (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009. február 18.; EJEB, *Gaygusuz kontra Ausztria*, 17371/90. sz. ügy, 1996. szeptember 16.; EJEB, *Koua Poirrez kontra Franciaország*, 40892/98. sz. ügy, 2003. szeptember 30., lásd mindet az 5.7. alfejezet alatt.

326 EJEB, *Andrle kontra Cseh Köztársaság*, 6268/08. sz. ügy, 2011. február 17.

327 A speciális intézkedésekért lásd a 2.5. alfejezetet.

Példa: A *Stummer kontra Ausztria* ügyben³²⁸ a kérelmező huszonnyolc évet töltött börtönben, amely alatt huzamosabb ideig dolgozott. A nemzeti nyugdíjrendszer a börtönben végzett munkát nem vette figyelembe a nyugdíjjogosultság kiszámításakor. Az EJEB megállapította, hogy a dolgozó fogvatartottak hozzákapcsolása az öregkori nyugdíjrendszerhez a szociális és gazdaságpolitika választásának kérdése maradt az állam mérlegelési jogkörén belül és nem állapította meg a 14. cikk megsértését az Egyezmény 1. sz. jegyzőkönyvének 1. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Fábián kontra Magyarország* ügyben³²⁹ a kérelmező – egy közszolgálatban álló nyugdíjas – panasza arról a jogi módosításról szólt, amely felfüggesztette a közszolgálat különböző kategóriáiban egyidejűleg alkalmazott személyek időskori nyugdíjának kifizetését, miközben a magánszektorban dolgozó nyugdíjasok továbbra is jogosultak voltak a nyugdíjra. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező nem bizonyította, hogy mint egy közszolgálatban álló nyugdíjas, lényegében ugyanabban a helyzetben volt, mint a magánszektorban dolgozó nyugdíjasok az időskori nyugdíjra való jogosultságát tekintve. Ebből az következik, hogy nem sértették meg a 14. cikket az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben. Az EJEB megállapította, hogy a jogszabályi módosítás után a kérelmező nyugdíjba vonulását követő foglalkoztatása eredményezte a nyugdíjkifizetések felfüggesztését. Pontosan arról volt szó, hogy köztisztviselőként az államtól kapta a fizetését és ez összeegyeztethetetlen volt azzal, hogy egyidejűleg időskori nyugdíjat is kapjon ugyanabból a forrásból. A pénzügyi, szociális és foglalkoztatáspolitikai szempontok szerint az állami költségvetésből származó nyugdíj és bér egyidejű felhalmozásának vitatott tilalmát az alperes állam nyugdíjrendszerében lévő pénzügyileg fenntarthatatlan jellemzők javítását célzó törvényi intézkedések részeként mutatták be. Ez nem akadályozta meg azt, hogy a magánszektorban dolgozó személyek egyidejűleg kapják a nyugdíjat és a fizetést, mert ők a fizetésüket a közszektorban dolgozókkal ellentétben nem az államtól kapják, hanem az utóbbi közvetlen irányításán kívüli magán költségvetésekből.

Bár az EJEB-ben nincs szó egészségügyi ellátáshoz való jogról, az EJEB megállapította, hogy az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó kérdések,³³⁰ például

328 EJEB, *Stummer kontra Ausztria* (Nagykamara), 37452/02. sz. ügy, 2011. július 7.

329 EJEB, *Fábián kontra Magyarország* (Nagykamara), 78117/13. sz. ügy, 2017. szeptember 5.

330 Lásd: Európa Tanács, az Emberi Jogok Európai Bírósága (2015), *Health-related issues in the case-law of the European Court of Human Rights*, Tematikus jelentés.

az orvosi nyilvántartásokhoz való hozzáférés,³³¹ a 8.³³² vagy a 3. cikk hatálya alá esik, ahol az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya elég komoly ahhoz, hogy embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy a magánélet megsértésének minősüljön.³³³ Ezért az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés területén történő hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó panaszok a 14. cikk hatálya alá tartoznak.

Példa: A *Durisotto kontra Olaszország* ügyben³³⁴ a kérelmező panasza az volt, hogy más beteggel ellentétben az ő lánya nem vehetett részt egy kísérleti kezelésben. A hazai bíróság megállapította, hogy a vonatkozó klinikai vizsgálati módszer egy bizonyos ideig volt elérhető és a kérelmező lánya a kezelést ez idő alatt nem kezdte meg. A vonatkozó jogszabály által előírt engedélyezési feltétel tehát nem teljesült a kérelmező lányának esetében. Az EJB megállapította, hogy bár a gyakorlatilag hasonló helyzetben lévő személyek kezelésében volt különbség, erre volt mentesség. A hazai bíróság döntését megfelelően indokolták és az nem volt önkényes. Továbbá a jogszerű cél az egészség védelme volt, amely arányos volt ezzel a céllal. Ezenfelül a kísérleti kezelés terápiás értékét a vonatkozó időben tudományosan nem igazolták. Ezért az EJB elutasította az indítványt azzal, hogy egyértelműen megalapozatlan.

Az egyéb szociális juttatásokhoz való hozzáférés, különösképpen, ahol a családi egységnek kívánnak kedvezni, az EJE 8. cikkének hatálya alá esik. Azonban az államoknak a jelen területen fennálló mérlegelési jogköre viszonylag széles körű. Az EJB kihangsúlyozta, hogy a társadalom és annak szükségleteinek közvetlen ismerete miatt az államok elvileg jobban el tudják dönteni, hogy szociális vagy gazdasági szempontból mi a közérdek. Ezért az EJB általában tiszteletben tartja a törvényalkotó politikaválasztását, kivéve, ha „az nem rendelkezik nyilvánvalóan észszerű alapokkal”.³³⁵

331 EJB, *K. H. és társai kontra Szlovákia*, 32881/04. sz. ügy, 2009. április 28.

332 Uo.

333 EJB, *Murray kontra Hollandia* (Nagykamara), 10511/10. sz. ügy, 2016. április 26.; EJB, *Ślawomir Musiał kontra Lengyelország*, 28300/06. sz. ügy, 2009. január 20.

334 EJB, *Durisotto kontra Olaszország*, 62804/13. sz. ügy, 2014. május 6.

335 Lásd például: EJB, *Stummer kontra Ausztria* (Nagykamara), 37452/02. sz. ügy, 2011. július 7., 89. pont.

Példa: A *Bah kontra Egyesült Királyság* ügyben³³⁶ a kérelmező – egy Sierra Leonéból származó állampolgár – határozatlan idejű engedélyt kapott, hogy az Egyesült Királyságban maradhasson. A hatóságok engedélyezték a kiskorú fia számára, hogy kövesse őt, azzal a feltétellel, hogy nem igényel közpénzből segítséget. A megérkezése után nem sokkal a kérelmezőt arra kötelezték, hogy hagyja el szálláshelyét és találjon új lakást. Az új szállás megtalálásához a nő a helyi hatóságoktól kért segítséget; azonban ezt elutasították a bevándorlási szabályok és a fia bevándorló státusza miatt, pedig általában a nem szándékosan hontalanná vált kisgyermekes szülői státuszra vonatkozó prioritás feljogosította volna erre. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező eltérő bánásmódja fiának feltételes bevándorló státuszából következett, nem pedig a származásából. A kérelmező döntött úgy, hogy fiát az országba hozza és tisztában volt a fia országba lépésének feltételével. A törvény a korlátozottan rendelkezésre álló források jogszerű szétosztását tűzte ki célul. A helyi hatóság segített a kérelmezőnek magántulajdonú ingatlant találni és felajánlott neki egy szociális otthont tizenhét hónapon belül. A kérelmező esetében a megkülönböztető bánásmód észszerűen és objektíven indokolható volt.

Példa: A *Gouri kontra Franciaország* ügyben³³⁷ a kérelmező – egy Algériában élő algériai állampolgár – nem kapott rokkantsági ellátást Franciaországban, mivel nem Franciaországban volt az állandó lakcíme. Panaszában előadta, hogy az ellátás egy külföldön élő személy részére történő kifizetésének megtagadása állandó lakóhely alapján történő megkülönböztető bánásmódnak minősül, mivel ugyanezt az ellátást egy Franciaországban élő személy megkapja. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező az alperes államtól özvegyi nyugdíjat kapott és csak a kiegészítő rokkantsági ellátást függesztették fel. Mivel a juttatás célja az volt, hogy a Franciaországban tartózkodó magánszemélyek minimális jövedelemszintjét biztosítsa az országban érvényes megélhetési költségek figyelembevételével, nem volt összehasonlítható helyzetben a Franciaországban élő emberekkel. Következésképpen a kérelmezőt nem érte kár.

Az **Európai Szociális Charta** számos cikke a szociális biztonsághoz, jóléthez és egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréshez kapcsolódik. Ezek közé tartoznak a következők: 11. cikk (az egészség védelméhez való jog), 12. cikk (szociális

³³⁶ EJEB, *Bah kontra Egyesült Királyság*, 56328/07. sz. ügy, 2011. szeptember 27.

³³⁷ EJEB, *Gouri kontra Franciaország (hat.)*, 41069/11. sz. ügy, 2017. február 28.

biztonsághoz való jog), 13. cikk (szociális és egészségügyi segítségre való jog) és 14. cikk (a szociális jóléti szolgáltatásokból való részesülés joga).

A Szociális Jogok Európai Bizottsága például területi és/vagy társadalmi-gazdasági helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek vélte, hogy különbséget tettek a törvényes abortuszt viszonylag akadálytalanul igénybe vevő nők és az ilyen hozzáféréssel nem rendelkező nők között. Ugyanebben az esetben a nemi és/vagy egészségügyi helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetést is vizsgálta azon nők körében, akik a terhesség törvényes megszakítását igényelték, illetve a férfiak és nők közötti megkülönböztetést egyéb törvényes orvosi eljárásokhoz való hozzáférés tekintetében, amelyet nem ugyanazon az alapon nyújtanak. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megjegyezte, hogy annak következtében, hogy Olaszországban nincs ellenvetést nem emelő orvos és egyéb egészségügyi dolgozó számos létesítményben, egyes esetekben a nők rá vannak kényszerítve, hogy az országon belül vagy azon kívül egyik kórházból a másikba menjenek, ami megkülönböztetésnek minősül.³³⁸

A Szociális Jogok Európai Bizottsága azt is megállapította, hogy az egészség védelméhez való jog szerint keletkező egyértelmű kötelezettségek részeként a részes államok kötelesek megfelelő és pontos ellátást biztosítani megkülönböztetés nélkül, ideértve a nemi és reprodukciós egészséghez kapcsolódó szolgáltatásokat. Ennek eredményeként az egészségügyi rendszer, amely nem biztosítja a nők speciális egészségügyi igényeit, sérti a 11. cikket vagy a Charta E. cikkét a 11. cikkel összefüggésben.³³⁹

4.3. Oktatás

Az uniós jog alapján az oktatáshoz való hozzáférés területén a hátrányos megkülönböztetéstől való védelmet eredetileg a 1612/68/EGK rendelet 12. cikke szerinti személyek szabad mozgásának kontextusában alakították ki, különösen a dolgozók gyermekeire összpontosítva. Az EU Alapjogi Chartájának 14. cikke biztosítja az oktatáshoz való jogot és a folyamatos és szakképzéshez való hozzáférést. Az EUB oktatáshoz kapcsolódó esetjoga főként egy másik

338 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Planned Parenthood Federation – European Network (IPPF EN) kontra Olaszország*, 87/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 10., 189–194. pont.

339 *Uo.*, 66. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország*, 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12., 162. és 190. pont.

tagállam oktatási intézményeihez való egyenlő hozzáféréssel és az oktatás finanszírozásához való egyenlő hozzáféréssel foglalkozik.

Példa: A *Bizottság kontra Ausztria* ügyben³⁴⁰ azoknak a diákoknak, akik egy osztrák egyetemen kívánták folytatni tanulmányaikat és egy másik, Ausztriától eltérő tagállamban szereztek középiskolai bizonyítványt, be kellett mutatniuk a bizonyítványt és igazolniuk kellett, hogy a bizonyítványt kiállító ország vonatkozó képzésének speciális felvételi követelményeit teljesítették. Az EUB megállapította, hogy az osztrák és nem osztrák bizonyítvánnyal rendelkező hallgatók egyetemi oktatáshoz való hozzáférési feltételei különböztek és a nem osztrák bizonyítvánnyal rendelkezők hátrányos helyzetben voltak, ami közvetett megkülönböztetésnek minősül.

Példa: A *Casagrande kontra Landeshauptstadt München* ügyben a panasztevő egy olasz állampolgár lánya volt, aki Németországban dolgozott.³⁴¹ A német hatóságok havi szociális ösztöndíjat fizettek az iskoláskorú gyermekeknek, hogy segítsék „iskolai részvételüket”. Az EUB megállapította, hogy bármely intézkedés, amely az iskolai részvétel megkönnyítését célozza, az oktatás hatálya alá tartozik.

Példa: A *Laurence Prinz kontra Region Hannover és Philipp Seeberger kontra Studentenwerk Heidelberg* ügyben³⁴² az EUB megállapította, hogy egy másik tagállamban folytatott tanulmányokra vonatkozó tanulmányi ösztöndíj kizárólag állandó lakóhely alapján történő biztosítása aránytalan.

Példa: A *Mohamed Ali Ben Alaya kontra Bundesrepublik Deutschland* ügyben³⁴³ egy tunéziai állampolgár többször jelentkezett német egyetemek matematika szakára (egy előkészítő nyelvi kurzussal együtt) és felvételt is nyert. A német hatóságok azonban nem adtak neki lakhatási engedélyt, mondván, hogy kétségek merültek fel, miért is szeretne Németországban tanulni, hiszen nem tudott megfelelően németül és nem volt semmi

340 EUB, C-147/03. sz. ügy, *Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság*, 2005. július 7.

341 EUB, 9-74. sz. ügy, *Donato Casagrande kontra Landeshauptstadt München*, 1974. július 3.

342 EUB, C-523/11. és C-585/11. sz. egyesített ügyek, *Laurence Prinz kontra Region Hannover és Seeberger kontra Studentenwerk Heidelberg*, 2013. július 18.

343 EUB, C-491/13. sz. ügy, *Mohamed Ali Ben Alaya kontra Bundesrepublik Deutschland*, 2014. szeptember 10.

kapcsolat a tervezett kurzus és a hivatása között. Az EUB megállapította, hogy amennyiben harmadik országok állampolgárai teljesítik a felvételi feltételeket, úgy rendelkeznek a belépés jogával.

Az EJEE 1. sz. jegyzőkönyv 2. cikke tartalmazza az oktatáshoz való önálló jogot.³⁴⁴ Ennek megfelelően az EJEB az oktatás területén felmerülő hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos panaszokat úgy tekinti, hogy a 14. cikk hatálya alá tartoznak.³⁴⁵

Példa: A *Horváth és Kiss kontra Magyarország* ügyben³⁴⁶ roma származású gyermekeket fogyatékossgal élő gyermekeknek fenntartott iskolákba helyeztek el. Az EJEB megállapította, hogy ez egy hátrányos csoport tagjainak megkülönböztető bánásmódjának minősült. Az állam nem tudott megfelelő intézkedéseket hozni azért, hogy a roma származású gyerekek a képességüknek megfelelő iskolákban tanulhassanak.³⁴⁷

Példa: A *Ponomaryovi kontra Bulgária* ügyben³⁴⁸ a kérelmezők – két orosz iskolás gyermek – törvényesen, de állandó tartózkodási engedély nélkül éltek anyjukkal Bulgáriában. A bolgár állampolgárokkal és az állandó tartózkodási engedéllyel rendelkező idegenekkel ellentétben fizetniük kellett, hogy folytatni tudják középiskolai tanulmányaikat. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezőkkel megkülönböztető módon bántak, mert csak az állampolgárságuk és bevándorlási státuszuk miatt kellett tandíjat fizetniük. A nemzeti hatóságok nem tudták másképp indokolni az eltérő bánásmódot, így az EJEB úgy határozott, hogy az Egyezmény 14. cikke sérült az 1. sz. jegyzőkönyv 2. cikkével összefüggésben.

Az EJEB megvizsgálta a megfelelő lakhatás biztosításával kapcsolatos ügyeket a fogyatékossgal élő emberek tekintetében.

344 Lásd: Európa Tanács, EJEB (2017), *Útmutató az Emberi jogok európai egyezményének 1. sz. jegyzőkönyve 2. cikkéhez – Oktatáshoz való jog*.

345 Az EJEE szerinti oktatás alapján történő hátrányos megkülönböztetést a 2.2.1. alfejezetben (EJEB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* [Nagykamara], 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13.) és a 6.3. alfejezetben (EJEB, *Oršuš és társai kontra Horvátország* [Nagykamara], 15766/03. sz. ügy, 2010. március 16.) tárgyaljuk.

346 EJEB, *Horváth és Kiss kontra Magyarország*, 11146/11. sz. ügy, 2013. január 29.

347 Lásd még: EJEB, *Lavida és társai kontra Görögország*, 7973/10. sz. ügy, 2013. május 30.

348 EJEB, *Ponomaryovi kontra Bulgária*, 5335/05. sz. ügy, 2011. június 21.

Példa: A *Çam kontra Törökország* ügyben³⁴⁹ az EJEB megállapította, hogy megszegték az Egyezmény 14. cikkét az 1. sz. jegyzőkönyv 2. cikkével összefüggésben, mert a diákot látáskárosodása miatt nem vették fel a zeneakadémiára annak ellenére, hogy sikeres felvételi vizsgát tett. Az EJEB kiemelte, hogy a 14. cikket az Európai Szociális Chartával és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményrel együtt kell értelmezni arra a megfelelő elhelyezésre vonatkozóan, amelyre a fogyatékossgal élő személyek jogosultak. Az EJEB kihangsúlyozta, hogy az illetékes nemzeti hatóságok nem tettek meg mindent, hogy a kérelmező igényeit felmérjék és nem adtak magyarázatot arra, hogy hogyan és miért akadályozta őt a vaksága a zenei tanulmányai folytatásában. Továbbá a zeneakadémia nem próbálta meg oktatási módszerét úgy alakítani, hogy az vak diákok számára is elérhető legyen.

Az Európai Szociális Charta 15. cikk (1) bekezdése a fogyatékossgal élő gyermekek és felnőttek számára egyenlő hozzáférést biztosít az oktatáshoz és szakképzéshez. A 17. cikk továbbá minden gyermek számára biztosítja az oktatáshoz való jogot mindkét bekezdésében.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága szerint az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést minden gyermeknek biztosítani kell. E vonatkozásban különös figyelmet kell fordítani az olyan sérülékeny csoportokra, mint a kisebbséghez tartozó gyermekek, a menedékkérő gyermekek, menekült gyermekek, kórházban lévő gyermekek, gondozásban lévő gyermekek, terhes tinédzserek, tinédzser anyák, a szabadságelvonással sújtott gyermekek stb. Az e csoportokba tartozó gyermekeket az általános oktatási intézményekbe és a szokásos oktatási rendszerekbe kell integrálni. Szükség szerint különleges intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy ezek a gyermekek egyenlően férjenek hozzá az oktatáshoz.³⁵⁰

A Szociális Jogok Európai Bizottsága kiemelte, hogy az egészségügyi oktatás területén a megkülönböztetésmentesség elve nem csak az oktatás módját, hanem az oktatási anyagok tartalmát is magában foglalja. Ezért a megkülönböztetésmentesség elvének két célja van: az oktatás hozzáféréseben a gyermekeket nem szabad megkülönböztetni, valamint az oktatás a lealacsonyító

³⁴⁹ EJEB, *Çam kontra Törökország*, 51500/08. sz. ügy, 2016. február 23.

³⁵⁰ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3., 34. pont.

sztereotípiák és az egyes csoportokkal szemben fennálló előítéletek eszközeként nem használható.³⁵¹

4.4. Az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatást is beleértve

Az uniós jog alapján a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés (beleértve a lakhatást) területén a faji vagy etnikai alapra vonatkozik a faji egyenlőségről szóló irányelv szerint, illetve nemi alapra vonatkozik az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv szerint. Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (13) preambulumbekzdése pontosítja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, mondván, hogy a megkülönböztetés tilalma minden olyan személyre vonatkozik, „aki a nyilvánosság számára hozzáférhető és a magán- és családi életén kívül eső területeken kínált árukat és szolgáltatásokat biztosít, valamint az ilyen vonatkozású ügyletekre”. Kifejezetten kizárja a „média vagy reklámtartalmakra” és az „állami vagy magánoktatásra” vonatkozó alkalmazást, bár ez utóbbi nem szűkíti le a faji egyenlőségről szóló irányelv hatályát, amely kifejezetten tartalmazza az oktatást. Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv az Európai Unió működéséről szóló szerződés 57. cikkére is utal:

„Jelen Szerződés alkalmazásában »szolgáltatás« a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás [...]

»Szolgáltatásoknak« minősülnek különösen:

- a) ipari jellegű tevékenységek
- b) kereskedelmi jellegű tevékenységek
- c) kézműipari tevékenységek
- d) szabadfoglalkozásúként végzett tevékenységek.”

Ezért úgy tűnhet, hogy ez a terület minden olyan kontextust lefed, ahol árut vagy szolgáltatást díjazás ellenében biztosítanak, amennyiben ez nem egy

³⁵¹ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) kontra Horvátország*, 45/2007. sz. panasz, 2009. március 30., 48. pont.

teljesen személyes környezetben és az állami vagy magánoktatás kizárásával történik. Például a „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* ügyben³⁵² az EUB megerősítette, hogy a villamosenergia-ellátás a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) 3. cikk (1) bekezdés h) pontja hatálya alá tartozik.³⁵³

A nemzeti szervektől származó joggyakorlat azt jelzi, hogy ebbe olyan esetek tartoznak bele, mint a beengedés és a kapott szolgáltatás színvonala a kocsmákban,³⁵⁴ éttermekben és szórakozóhelyeken,³⁵⁵ üzletekben,³⁵⁶ biztosításkötéskor,³⁵⁷ valamint a „magán” eladók, például kutyatenyésztők³⁵⁸ eljárásai. Bár a faji egyenlőségről szóló irányelvben az egészségügyi ellátás kifejezetten szerepel, a szolgáltatások körébe is beletartozhat, különösen magán egészségügyi ellátás esetén, vagy ha az egyének kötelesek betegbiztosítást kötni az egészségügyi költségeik fedezésére. Ebben az értelemben az EUB a szolgáltatásokat az egészségügyi ellátást fedező szolgáltatások szabad mozgásának kontextusában értelmezi, amelyet egy profitot termelő szerv díjazás ellenében biztosít.³⁵⁹

352 EUB, C-83/14. sz. ügy, „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (nagytanács), 2015. július 16.

353 *Uo.*, 43. pont.

354 Magyarország, Egyenlő Bánásmód Hatóság, 72. sz. ügy, 2008. április 27. Angol nyelvű összefoglaló: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „Hungary”, *European Anti-Discrimination Law Review*, 8. sz., 2009. július, 49. o.

355 Svédország, Legfelsőbb Bíróság, *Escape Bar and Restaurant kontra Etnikai alapú megkülönböztetés elleni ombudsman*, T-2224-07. sz. ügy, 2008. október 1. Angol nyelvű összefoglaló: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „Sweden”, *European Anti-Discrimination Law Review*, 8. sz., 2009. július, 68. o.

356 Ausztria, Döblingi Kerületi Bíróság, GZ 17 C 1597/05f-17, 2006. január 23.

357 Franciaország, Nîmesi Fellebbviteli Bíróság, *Lenormand kontra Balenci*, 08/00907. sz. ügy, 2008. november 6.; Franciaország, Semmitőszék Büntetőbírósága, M 08-88.017. és 2074. sz. ügyek, 2009. április 7. Angol nyelvű összefoglaló: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „France”, *European Anti-Discrimination Law Review*, 9. sz., 2009. december, 59. o.

358 Svédország, Fellebbviteli Bíróság, *Szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni ombudsman kontra A. S.*, T-3562-06. sz. ügy, 2008. február 11. Angol nyelvű összefoglaló: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „Sweden”, *European Anti-Discrimination Law Review*, 8. sz., 2009. július, 69. o.

359 EUB, C-158/96. sz. ügy, *Raymond Kohll kontra Union des caisses de maladie*, 1998. április 28.; EUB, C-157/99. sz. ügy, *B. S. M. Smits, férjezett neve Geraets, kontra Stichting Ziekenfonds VGZ és H. T. M. Peerbooms kontra Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen*, 2001. július 12.; EUB, C-385/99. sz. ügy, *Müller-Fauré kontra Onderlinge Waarborgmaatschappij OZ Zorgverzekeringen UA és E. E. M. van Riet kontra Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen*, 2003. május 13.

A faji egyenlőségről szóló irányelv nem definiálja a lakhatást. Felmerült azonban, hogy ezt a nemzetközi emberi jogok fényében kellene értelmezni, különös tekintettel a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogra az EU Alapjogi Chartájának 7. cikke és az EJE 8. cikke alapján (mivel ezeknek minden EU-tagállam szerződő fele, és az EU a jövőben csatlakozni fog az EJE-hez), valamint a megfelelő lakáshoz való jogra a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (amelynek minden tagállam szerződő fele) 11. cikke alapján. Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága (CESCR) szerint a megfelelő lakásnak számos követelménynek kell eleget tennie. Így különösen az időjárás viszontagságai ellen védelmet nyújtó minőségűnek kell lennie; tükröznie kell a benne lakók kulturális követelményeit (így ide tartoznak a járművek, lakóautók, táborhelyek és egyéb nem állandó szerkezetek); közművekkel és csatornával kell rendelkeznie; és megfelelő infrastruktúrával kell a közszolgáltatásokhoz és munkalehetőségekhez kapcsolódnia. Megfelelő védelmet kell nyújtania a gyorsított vagy kényszer-kilakoltatással szemben, és megfizethetőnek kell lennie.³⁶⁰ A lakhatás ilyen értelmezése jelenik meg az FRA összefoglaló jelentésében: *A romák és travellerok lakáshelyzete az Európai Unióban: Az egyenlőség felé tett lépések.*³⁶¹

Ezt a szemléletet átvéve a lakhatáshoz való hozzáférés nemcsak azt jelentené, hogy biztosítani kell az egyenlő bánásmódot az állami vagy magán bérbeadók és ingatlanügynökök részéről annak eldöntésében, hogy bizonyos személyeknek kiadják vagy eladják-e az ingatlant. Beletartozna az egyenlő bánásmóddal való jog a lakások kiosztásához is (például rossz minőségű vagy távoli lakások egyes etnikai csoportok részére), fenntartásához (például egyes csoportok által lakott ingatlanok fenntartásának hiánya) és kiadásához (például a bérlők védelmének hiánya vagy magasabb bérleti díjak/foglalók bizonyos csoportok esetén). Ezen felül az EU Charta 34. cikk (3) bekezdése megfogalmazza: „A társadalmi kirekesztés és a szegénység leküzdése érdekében az Unió – az uniós jog, valamint a nemzeti jogszabályok és gyakorlat által lefektetett szabályokkal összhangban – elismeri és tiszteletben tartja a jogot a tisztességes megélhetést célzó szociális támogatásra és lakástámogatásra mindazok esetében, akik nem rendelkeznek az ehhez elégséges pénzeszközökkel.”

360 ENSZ, CESCR (1991), 4. sz. általános megjegyzés; A megfelelő lakhatáshoz való jog (11. cikk (1) bekezdés), ENSZ-dokumentum E/1992/23, 1991. december 13.

361 FRA (2010), *The state of Roma and Traveller housing in the European Union – Steps towards equality*, Összefoglaló jelentés, Bécs, FRA.

Példa: A *Servet Kamberaj kontra IPES és társai* ügyben³⁶² egy határozatlan idejű olasz tartózkodási engedéllyel rendelkező albán állampolgártól bizonyos lakhatási ellátásokat azért tagadtak meg, mert a harmadik országok állampolgárai részére fenntartott költségvetés már kimerült. A lakhatási támogatás vonatkozásában az EUB megállapította, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeli állampolgárokkal szembeni bánásmód nem lehet kedvezőtlenebb, mint az uniós polgároké. Ha azonban a támogatás nem tartozik a 2003/109/EK irányelv 11. cikk (1) bekezdés d) pontja szerinti szociális biztonság és szociális védelem fogalmába, úgy ezen irányelv 11. cikkének (4) bekezdése nem irányadó (a fő támogatásokra vonatkozó egyenlő bánásmód korlátozásának lehetősége).

Az EJEE alapján az EJEB a 8. cikket úgy értelmezte, hogy az tartalmazza a magánéletre hatással lévő tevékenységekhez kapcsolódó ügyeket, ideértve a gazdasági és szociális jellegű kapcsolatokat. Az EJEB a 8. cikk szerinti lakhatás tiszteletben tartásához való jog értelmezéséhez is széles körű megközelítést alkalmaz. Az EJEB a lakhatás széles körű tiszteletének jogát fogalmazta meg, ideértve a mobilházakat – például lakóautókat vagy lakókocsikat – még olyan helyeken is, ahol illegálisan tartózkodnak.³⁶³ Ha az állam által biztosított lakás különösen rossz állapotban van, huzamosabb ideig nehézséget okozva a lakóknak, az az EJEB szerint embertelen bánásmódnak minősül.

Példa: A *Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.)* ügyben³⁶⁴ a kérelmezőket elűzték otthonukból, amelyet különösen megrázó körülmények között romboltak le. A ház újjáépítése lassan haladt és a közben számukra biztosított szálláshely nagyon rossz állapotú volt. Az EJEB kijelentette:

„a kérelmezők életkörülményei az elmúlt tíz évben, különösen a súlyosan túlszűfolt és nem megfelelő higiéniával rendelkező környezet és azok káros hatása a kérelmezők egészségére és jóllétére azon időszak hosszával együtt, amely alatt a kérelmezőknek ilyen körülmények között kellett élniük,

362 EUB, C-571/10. sz. ügy, *Servet Kamberaj kontra Istituto per l'Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai* (nagytanács), 2012. április 24.

363 EJEB, *Buckley kontra Egyesült Királyság*, 20348/92. sz. ügy, 1996. szeptember 29.

364 EJEB, *Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.)*, 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005. július 12.

valamint a hatóságok általános hozzáállása komoly mentális szenvedést és ezáltal emberi méltóságuk csorbitását és a megalázottság érzését okozták”.³⁶⁵

E megállapítás és más tényezők miatt az EJEB úgy határozott, hogy az EJEE 3. cikkével ellentétes megalázó bánásmód történt.³⁶⁶

Példa: A *Vrountou kontra Ciprus* ügyben³⁶⁷ a kérelmező nem kapott menekültigazolványt, amely jogosulttá tette volna a hatóságok által kínált számos juttatás igénybevételére, beleértve a lakhatási támogatást is. A döntés oka az volt, hogy nem egy lakóhelyét elhagyni kényszerült férfinak, hanem egy lakóhelyét elhagyni kényszerült nőnek volt a gyermeke. Az EJEB megállapította, hogy az eltérő bánásmódra nem volt objektív és észszerű mentség, és ez az egyenlőtlen bánásmód az EJEE 14. cikkének megsértését eredményezte az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Hunde kontra Hollandia* ügyben³⁶⁸ a kérelmező – egy elutasított menedékkérő – panaszában előadta, hogy a menedék és szociális támogatás megtagadása az Egyezmény 3. cikkével ellentétes módon csorbitotta emberi méltóságát. Az EJEB megjegyezte, hogy a menekültügyi eljárás lezárása után a kérelmező négyhetes türelmi időt kapott, amely idő alatt megtartotta az állam által támogatott ellátásra és szálláshelyre vonatkozó jogosultságát. Ezt követően kérvényezhetett egy úgynevezett „nem visszautasítható tartózkodási engedélyt” és/vagy jelentkezhetett egy olyan központba, ahol szabadságát korlátozták volna. Ezért az EJEB úgy határozott, hogy a hatóságok nem szegték meg a 3. cikk szerinti kötelezettségüket azzal, hogy a kérelmező helyzetével kapcsolatban inaktívak vagy közömbösek maradtak és az ügyet visszautasították, mert az egyértelműen megalapozatlan volt.

Az Európai Szociális Chartában a megfelelő lakhatáshoz való jogot a 31. cikk (1) bekezdése, míg a megfelelő lakhatáshoz való jogot a családok tekintetében a 16. cikk biztosítja. A Szociális Jogok Európai Bizottsága jelen rendelkezést úgy pontosította, hogy minden olyan lakás ide tartozik, amely az alapvető feltételekkel rendelkezik – úgymint víz, fűtés, hulladéklerakó, szennyvízelvezetés

³⁶⁵ *Uo.*, 110. pont.

³⁶⁶ Az EJEB esetjoga azt mutatja, hogy bizonyos körülmények között a megkülönböztető bánásmód megalázó bánásmódnak minősülhet. Például lásd: EJEB, *Smith és Grady kontra Egyesült Királyság*, 33985/96. és 33986/96. sz. ügy, 1999. szeptember 27., 121. pont.

³⁶⁷ EJEB, *Vrountou kontra Ciprus*, 33631/06. sz. ügy, 2015. október 13.

³⁶⁸ EJEB, *Hunde kontra Hollandia (hat.)*, 17931/16. sz. ügy, 2016. július 5.

és elektromosság. A lakás nem lehet túlszűfolt és biztonságosnak kell lennie. Az így biztosított jogokat tehát hátrányos megkülönböztetés nélkül kell biztosítani, különös tekintettel a romák vagy travellerek esetében.³⁶⁹

Példa: A Franciaország ellen benyújtott panaszában a *FEANTSA*³⁷⁰ azt állította, hogy az, ahogyan a lakhatáshoz kapcsolódó törvényeket végrehajtották, a 31. cikk szerinti lakhatáshoz való jogot és az Európai Szociális Charta E. cikke szerinti megkülönböztetés tilalmát szegte meg. A panaszos azzal érvelt kifejezetten, hogy bár a francia népesség nagy részének esetében javult a lakások minősége az elmúlt 30 évben, az ország nem tudta mindenki számára biztosítani a lakhatáshoz való jogot és különösen a legveszélyeztetettebbek lakásigényeit nem tudta teljesíteni. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy Franciaország a 31. cikket hatszor sértette meg:

- elégtelen fejlesztés a nem megfelelő lakások felszámolása terén és számos háztartásban a megfelelő feltételek hiányának megszüntetésére vonatkozóan;
- a kilakoltatások megakadályozásáról és a kilakoltatott családok átköltöztetésére irányuló intézkedésekről szóló törvények elégtelen végrehajtása;
- a hajléktalanok számának csökkentésére irányuló intézkedések mind mennyiségi, mind minőségi értelemben elégtelenek voltak;
- az alacsony jövedelmű csoportok részére elérhető szociális lakhatás elégtelen biztosítása;
- a szociális lakhatási rendszer és a kapcsolódó jogorvoslatok hibás működése;
- a travellerek közbülső szálláshelyeiről szóló törvény hibás végrehajtása (az E. cikkel összefüggésben).

369 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Movement ATD Fourth World kontra Franciaország*, 33/2006. sz. panasz, 2007. december 5., 149–155. pont. Lásd még: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) kontra Görögország*, 49/2008. sz. panasz, 2009. december 11.; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Franciaország*, 51/2008. sz. panasz, 2009. október 19.

370 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) kontra Franciaország*, 39/2006. sz. panasz, 2007. december 5.

Példa: A *FEANTSA kontra Hollandia* ügyben³⁷¹ a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy Hollandia nem tartotta be az Európai Szociális Chartát, mivel nem biztosított megfelelő hozzáférést a gyorssegélyekhez (étel, ruházat és menedék) a felnőtt irreguláris bevándorlók részére.

A **nemzetközi jog** szerint a CRPD 9. cikke kötelezővé teszi az olyan intézkedések bevezetését, amelyek biztosítják a fogyatékossgal élő személyek részére, hogy másokkal egyenlő módon hozzáférjenek az információkhoz, közleményekhez és más, például elektronikus szolgáltatásokhoz. Ezt a kötelezettséget a hozzáférhetőség elé görgetett akadályok és korlátok azonosításával és megszüntetésével lehet teljesíteni.³⁷²

Példa: Ez a román ügy³⁷³ a szociális lakhatáshoz való hozzáférés feltételeivel foglalkozik. Annak kiértékelése, hogy egy kérelmező rendelkezik-e a szociális lakhatáshoz való hozzáférés jogával, egy pontrendszer alapján történt. A pontszámokat különböző kategóriák szerint adták: négy pontot kaptak a fogyatékossgal élő személyek, 10 pontot a felsőfokú végzettséggel rendelkezők és 15 pontot a veteránok és háborús özvegyek, forradalmárok és volt politikai foglyok. A Megkülönböztetés Elleni Küzdelem Nemzeti Tanácsa megállapította, hogy ezek a szabályok korlátozták a fogyatékossgal élő személyek szociális lakhatáshoz való hozzáférését, ami fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

- 371 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) kontra Hollandia*, 86/2012. sz. panasz, 2014. július 2. Lásd még: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Conference of European Churches (CEC) kontra Hollandia*, 90/2013. sz. panasz, 2014. július 1.
- 372 Lásd: ENSZ, Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (2010), 1/2010. sz. közlemény, CRPD/C/9/D/1/2010, 2013. április 16. (a magántulajdonú pénzügyi intézmények által a látássérült személyek számára egyenlő módon biztosított bankkártyás szolgáltatásokról).
- 373 Románia, Megkülönböztetés Elleni Küzdelem Nemzeti Tanácsa, 349. határozat, 2016. május 4.; European network of legal experts in gender equality and non-discrimination (2016), *National equality body decision on social housing criteria in Bucharest*.

4.5. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés

Az uniós jog és az EJEE alapján³⁷⁴ az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és a megkülönböztetés tilalma közötti viszony két szempontból vizsgálható:

- i. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés hátrányos megkülönböztetés esetén: jogorvoslat szerzésének lehetősége olyan helyzetekben, ahol bizonyos személyek hátrányos helyzetbe kerültek. E helyzet leírása a **6.4. alfejezetben** található.³⁷⁵
- ii. Az igazságszolgáltatáshoz való megkülönböztetésmentes hozzáférés: ez az igazságszolgáltatás korlátozásaihoz kapcsolódik, amellyel számos ember szembesül függetlenül attól, hogy hátrányos megkülönböztetés áldozata volt-e. Ez azt jelenti, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés mindenki számára történő hatékony biztosítása megköveteli, hogy az igazságszolgáltatási rendszer úgy legyen megszervezve, hogy senkit ne akadályozzon a hozzáférésben fizikai, nyelvi, pénzügyi vagy egyéb ok miatt. Például a pénzügyi korlátok azok esetében, akiknek nincs elegendő anyagi eszköze arra, hogy bírósági eljárásokat kezdeményezzenek, egy jogi segítségnyújtó rendszeren keresztül ledönthetők lehetnek.³⁷⁶

Az uniós jog alapján az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke határozza meg. A 20. cikke továbbá megerősíti, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő, valamint a 21. cikk tiltja a hátrányos megkülönböztetést.

Az **uniós jog szerinti** igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatban a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága kiemelte, hogy az EU-nak meg kell tennie a szükséges lépéseket, hogy a fogyatékossgal élő személyek által az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés területén tapasztalt hátrányos

374 További információért lásd: FRA és Európa Tanács (2016), *Kézikönyv az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez kapcsolódó európai jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

375 Lásd még: FRA (2012), *Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés az EU-ban történő hátrányos megkülönböztetés esetén – Az egyenlőség felé tett lépések*, Luxembourg, Kiadóhivatal

376 Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés (2015), *Equality and non-discrimination in the access to justice*, 2054. sz. határozat, 2015. április 24. Lásd még: ENSZ, CEDAW Bizottság (2015), 33. sz. általános ajánlás: „A nők igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseiről”, CEDAW/C/GC/33, 2015. július 23.

megkülönböztetéssel megküzdjön, azáltal, hogy a tagállamok biztosítják az eljárások teljes körű alkalmazkodását és az igazságszolgáltatási személyzet Egyezményről szóló képzésének finanszírozását.³⁷⁷

Az EJEE-ben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogát a 13. cikk biztosítja, a 6. cikk szerinti tisztességes tárgyaláshoz való jog kontextusában. Az EJEB számos ügygel foglalkozott az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés területén bekövetkező hátrányos megkülönböztetéssel.

Példa: A *Paraskeva Todorova kontra Bulgária* ügyben³⁷⁸ a nemzeti bíróságok egy roma származású személy elítélésekor kifejezetten elutasították az ügyész felfüggesztett ítéletre irányuló javaslatát, mondván, hogy a roma kisebbség körében büntetlenség gyakorlása áll fenn és az adott személlyel példát lehet statuálni. Az EJEB megállapította, hogy ez a kérelmező tisztességes tárgyaláshoz való jogát sértette a megkülönböztetéstől való mentességhez való jogával összefüggésben.

Példa: A *Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.)* ügyben³⁷⁹ megállapították, hogy a büntető és polgári eljárásokban való túl késedelmes határozathozatal (hét év az első fokú ítéletig) a 6. cikk megsértésének minősült. A késedelem oka a nagyszámú eljárási hiba és a hatóságok roma kérelmezők felé való megkülönböztető hozzáállása volt, ami a 6. (és 8.) cikkel összefüggésben a 14. cikk megsértésének minősült.

Példa: Az *Anakomba Yula kontra Belgium* ügyben³⁸⁰ a nemzeti jog, amely lehetetlenné tette a kérelmező számára, hogy állami segítséget kapjon az apasági keresete finanszírozásához azért, mert nem volt belga állampolgár, a 6. cikk megszegésének minősült a 14. cikkel összefüggésben. Ez nem azt jelenti, hogy az állampolgársággal nem rendelkezők az állami finanszírozáshoz való abszolút joggal rendelkeznének. E körülmények között az EJEB határozatát több tényező is befolyásolta, ideértve azt, hogy a kérelmezőt azért utasították el, mert nem rendelkezett érvényes tartózkodási engedéllyel, bár az engedélyének megújítása éppen

377 ENSZ, Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottság (2015), *Az Európai Unió első jelentéséről szóló záró észrevételek*, CRPD/C/EU/CO/1, 2015. október 2., 39. pont.

378 EJEB, *Paraskeva Todorova kontra Bulgária*, 37193/07. sz. ügy, 2010. március 25.

379 EJEB, *Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.)*, 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005. július 12.

380 EJEB, *Anakomba Yula kontra Belgium*, 45413/07. sz. ügy, 2009. március 10., lásd: 4.5. és 5.7. alfejezetek.

folyamatban volt. Az EJEB továbbá azt is megvizsgálta, hogy az egy éves korlátozás az apasági ügyekkel kapcsolatban létezett, ami azt jelenti, hogy észszerűen nem volt elvárható a kérelmező részéről, hogy várjon a jelentkezéssel addig, amíg az engedélye megújul.

4.6. A „személyes” szféra: magán- és családi élet, örökbefogadás, otthon és házasság

Mind az uniós jog, mind az EJE alapján a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához való jog biztosítva van (az EJE 8. cikke³⁸¹ és az EU Alapjogi Chartájának 7. cikke).

Az **EJE alapján** az EJEB az évek során esetjogát a számos magán- és családi élethez kapcsolódó ügyet tartalmazó 8. cikk szerint fejlesztette. Az EJEB a 8. cikk általános funkcióját határozta meg:

„a magánélet fogalma az Egyezmény 8 cikkének értelmében egy tágabb értelmezés, amely magában foglalja többek között a más emberekkel való kapcsolat létrehozásához és fejlesztéséhez való jogot [...] a »személyes fejlődéshez« való jogot [...] vagy az önrendelkezési jogot. Olyan elemeket is magában foglal, mint a nevek [...] nemek meghatározása, szexuális irányultság és szexuális élet, amelyek a 8. cikk által védett személyes szférához tartoznak [...] és a gyermekvállalásra irányuló döntés tiszteletben tartásához való jogot”³⁸²

Példa: A *Cusan és Fazzo kontra Olaszország* ügyben³⁸³ egy házaspár nem adhatta gyermekének az anya vezetéknévét, mert a hazai törvények szerint a törvényes gyermekek automatikusan az apa vezetéknévét kapják meg születéskor. Az EJEB megállapította, hogy a törvényes gyermek vezetéknévének megválasztása kizárólag a szülők neméből származó

381 Az EJE 8. cikkének hatályára vonatkozó magyarázat az EJEB honlapján megtalálható: Roagna, I. (2012), *Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights*.

382 EJEB, *E. B. kontra Franciaország* (Nagykamara), 43546/02. sz. ügy, 2008. január 22., 43. pont.

383 EJEB, *Cusan és Fazzo kontra Olaszország*, 77/07. sz. ügy, 2014. január 7.

hátrányos megkülönböztetésen alapult. Miközben a szabály, miszerint a férj vezetéknévét kapja meg a törvényes gyermek, szükséges lehet a családi egység hagyományának tiszteletben tartásához azáltal, hogy minden családtag az apa vezetéknévét kapja meg, az a tény, hogy ettől a szabálytól nem lehetett eltérni az új gyermek születésének bejegyzésekor, túlzottan szigorú és megkülönböztető volt a nőkkel szemben.

Az EJEB az öröklésről, az elvált szülők gyermekekhez való hozzáféréséről, örökbefogadásról és az apaság kérdéseiről szóló szabályokkal kapcsolatos eltérő bánásmódhoz kapcsolódó számos ügyet megvizsgált.³⁸⁴

A *Mazurek kontra Franciaország*,³⁸⁵ *Sommerfeld kontra Németország*³⁸⁶ és *Rasmussen kontra Dánia*³⁸⁷ ügyek az öröklésről, az apa házasságon kívül született gyermekeihez való hozzáféréséről és az apaság kérdéseiről szóló szabályokkal kapcsolatos eltérő bánásmódot vették figyelembe. A 8. cikk az örökbefogadás ügyére is kiterjedt. Sok ügy, például az *E. B. kontra Franciaország* (lásd az [5.3. alfejezetet](#)) azt mutatja, hogy az örökbefogadás az EJEE hatálya alá tartozik, annak ellenére, hogy az EJEE nem tartalmazza az örökbefogadáshoz való jogot.

Példa: A *Gas és Dubois kontra Franciaország* ügyben³⁸⁸ a biológiai anya homoszexuális élettársa nem fogadhatta örökbe partnere gyermekét. A francia jog szerint az egyszerű örökbefogadás azt eredményezi, hogy a szülői felelősséghez kapcsolódó valamennyi jogot elveszik a gyermek apjától vagy anyjától az örökbefogadó szülő javára, kivéve, ahol a magánszemély a házastársa gyermekét fogadja örökbe. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezők helyzetét nem lehet összehasonlítani a házaspárok helyzetével, mert a francia jog szerint a házasság különleges státusszal ruházza fel azokat, akik között létrejött, és az EJEE nem megy olyan messzire, hogy rákényszerítse az államokat az azonos neműek házasságának meghatározására. Az EJEB megjegyezte, hogy az élettársi kapcsolatban élő heteroszexuális párok kérelmét ugyanígy elutasították volna a vonatkozó

384 Lásd még: FRA és Európa Tanács (2015), *Kézikönyv a gyermekek jogaihoz kapcsolódó európai jogról*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

385 EJEB, *Mazurek kontra Franciaország*, 34406/97. sz. ügy, 2000. február 1.

386 EJEB, *Sommerfeld kontra Németország* (Nagykamara), 31871/96. sz. ügy, 2003. július 8.

387 EJEB, *Rasmussen kontra Dánia*, 8777/79. sz. ügy, 1984. november 28.

388 EJEB, *Gas és Dubois kontra Franciaország*, 25951/07. sz. ügy, 2012. március 15.

rendelkezések szerint és így, amíg a kérelmezők ugyanolyan jogi helyzetben voltak, nem volt szexuális irányultságon alapuló különbség a bánásmódot tekintve és ezért nem sérült a 14. cikk az EJEE 8. cikkével összefüggésben.

Példa: Az *X és társai kontra Ausztria* ügyben³⁸⁹ a nem házas, azonos nemű kérelmezők közül az egyik a másik gyermekét akarta örökbe fogadni. A *Gas és Dubois kontra Franciaország* ügygel ellentétben az osztrák jog vonatkozó rendelkezései engedélyezték a nem házas heteroszexuális párok között a másik szülő általi örökbefogadást. Tekintve, hogy a jog abszolút megtiltotta a másik szülő általi örökbefogadást azonos nemű párok esetén, a nemzeti bíróságok nem vizsgálták meg érdemben az örökbefogadási kérelmet, illetve az apa örökbefogadásra vonatkozó beleegyezésének megtagadása sem játszott szerepet a nemzeti bíróságok megfontolásaiban. Az EJEB megállapította, hogy ez a tény a kérelmezők felé irányuló eltérő bánásmódnak minősül a nem házas heteroszexuális párokkal szemben, amit nem tudtak észszerűen és objektíven megindokolni.

Példa: Az *A. H. és társai kontra Oroszország* ügyben³⁹⁰ a kérelmezők (amerikai állampolgárok) egy orosz gyermek örökbefogadásának utolsó szakaszában jártak, amikor az orosz Duma új törvényt fogadott el, amely megtiltotta, hogy amerikai állampolgárok orosz gyermekeket fogadjanak örökbe. A folyamatban lévő eljárást leállították. A kérelmezők arra hivatkoztak, hogy ez a tilalom megsértette a családi élet tiszteletben tartásához való jogukat és ez állampolgárság alapján történő megkülönböztetésnek minősült. Az EJEB megállapította, hogy az orosz gyermekek örökbefogadásának törvényi tilalma csak az amerikai szülőjelöltekre vonatkozott. A kormány nem tudott kellő indoklással szolgálni az összes amerikai örökbefogadó szülőjelöltre visszaható hatállyal és különbségtétel nélkül alkalmazott, az örökbefogadási eljárás szakaszától és az egyéni körülményektől független általános tilalomra. Az EJEB ezért megállapította, hogy megsértették a 14. cikket az Egyezmény 8. cikkével összefüggésben.

Az államok viszonylag széles körű mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a bevándorlási politikájuk meghatározásában. Bár az EJEE nem biztosítja az „idegeneknek” egy bizonyos országba való belépéshez vagy letelepedéshez való jogát, néhány esetben a családegyesítés elutasítása a 8. cikk által biztosított jogokat sérti meg.

389 EJEB, *X és társai kontra Ausztria* (Nagykamara), 19010/07. sz. ügy, 2013. február 19.

390 EJEB, *A. H. és társai kontra Oroszország*, 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017. január 17.

Példa: A *Pajić kontra Horvátország* ügyben³⁹¹ a kérelmező tartózkodási engedélyt igényelt családegyesítés címén. A nemzeti hatóságok elutasították kérelmét, mert a vonatkozó hazai jog kizárta ezt a lehetőséget az azonos nemű párok esetében. Ezzel szemben az ugyanilyen helyzetben lévő nem házas, de különböző nemű pároknak engedélyezték. Az EJEB megállapította, hogy a hazai hatóságok nem terjesztettek elő semmiféle igazolást vagy mutattak be alapos indokot az azonos és különböző nemű párok családegyesítésére vonatkozó eltérő bánásmódjára. Sőt, a kizárólag vagy döntően a kérelmező szexuális irányultságán alapuló eltérő bánásmód megkülönböztetésnek minősül, ami az Egyezmény szerint nem elfogadható.³⁹²

A 8. cikk hatálya rendkívül széles. Az EJE-nek más területre is van hatása, például az élettársi kapcsolat vagy házasság megkötésére, amelyet kifejezetten a 12. cikk véd.

Példa: A *Muñoz Díaz kontra Spanyolország* ügyben³⁹³ a hatóságok nem ismerték el a roma kérelmező házasságának érvényességét, annak megállapításakor, hogy jogosult-e a túlélői nyugdíjra, annak ellenére, hogy korábban úgy bántak vele, mintha házas lenne. Az EJEB megállapította, hogy mivel az állam a kérelmezőt úgy kezelte, mintha házassága érvényes lenne, hasonló helyzetben volt más „jóhiszemű” házastársakkal (azokkal, akik technikai okok miatt nem voltak érvényes házasok, de akként tekintettek rájuk), akik jogosultak voltak a túlélő hozzátartozói nyugdíjra. Bár az EJEB megállapította, hogy a házasság érvényességének nem elismerése nem volt hátrányos megkülönböztetés (a 14. cikk értelmében, a 12. cikkel összefüggésben), de az, hogy a kérelmezőt nem úgy kezelték, mint a többi jóhiszemű házastársat és nem kapott nyugdíjat, azzal megszegtek a 14. cikket az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Vallianatos és társai kontra Görögország* ügyben³⁹⁴ a görög jogot kérdőjelezték meg, amely 2008-ban bevezette a különböző nemű párok körében az élettársi kapcsolat alapítását, amely a házasságnál kevésbé

391 EJEB, *Pajić kontra Horvátország*, 68453/13. sz. ügy, 2016. február 23.

392 Lásd még: EJEB, *Taddeucci és McCall kontra Olaszország*, 51362/09. sz. ügy, 2016. június 30.

393 EJEB, *Muñoz Díaz kontra Spanyolország*, 49151/07. sz. ügy, 2009. december 8.

394 EJEB, *Vallianatos és társai kontra Görögország* (Nagykamara), 29381/09. és 32684/09. sz. ügyek, 2013. november 7.

formális és rugalmasabb, de a hatálya alól kizárta az azonos nemű párokat. Az EJB megjegyezte, hogy az Európa Tanács 47 tagállamából 19 engedélyezte a bejegyzett élettársi kapcsolatot és ebből a 19 államból 17 elismerte a heteroszexuális- és a homoszexuális párokat is. Továbbá azt is megállapította, hogy nem volt meggyőző és alapos indok az azonos nemű párok közötti élettársi kapcsolat tilalmára. Más szóval, amikor egy állam bevezeti a bejegyzett élettársi formát, azt minden párnak elérhetővé kell tenni, szexuális irányultságától függetlenül. Tehát sérült a 14. cikk a 8. cikkel összefüggésben.

Ezt követően az EJB-nek meg kellett állapítania, hogy a 8. cikk tartalmazta-e az állam egyértelmű kötelezettségét arra, hogy jogi keretrendszert vezessen be az azonos nemű párok elismerésére és védelmére.

Példa: Az *Oliari és társai kontra Olaszország* ügyben³⁹⁵ három homoszexuális pár azért fordult a bírósághoz, mert nem köthettek házasságot, illetve semmilyen más típusú polgári együttélési formát sem. Az EJB az azonos nemű párok jogi elismerése felé mutató európai és nemzetközi trendeket említette. Továbbá azt, hogy az olasz Alkotmánybíróság ismételt felhívta a figyelmet a homoszexuális kapcsolatokra vonatkozó jogok és kötelezettségek jogi elismerésére. Ezért az EJB megállapította, hogy az adott körülmények között Olaszországnak egyértelmű kötelezettsége volt, hogy biztosítsa a kérelmezők magán- és családi életének megfelelő tiszteletben tartását az azonos nemű párok hivatalos elismerésével. Az azonos nemű párok elismeréséről szóló jogi keretrendszernek legalább „a stabil és elkötelezett kapcsolatban lévő párokra vonatkozó főbb jogokat” kell meghatároznia.³⁹⁶ Következésképpen az EJB megállapította, hogy azzal, hogy nem fogadtak el ilyen törvényt, Olaszország átlépett mérlegelési jogkörén és nem tudta teljesíteni egyértelmű kötelezettségét, ezzel megsértve a 14. cikket az EJE 8. cikkével összefüggésben.

Míg az emberi méltóság védelme általában szükségessé teszi az EJB mérlegelési jogkörének leszűkítését, ezt egyensúlyba kell hozni a veszélyeztetett helyzetben lévők védelmével, akiknek a jogai sérülhetnek.

³⁹⁵ EJB, *Oliari és társai kontra Olaszország*, 18766/11. és 36030/11. sz. ügyek, 2015. július 21.

³⁹⁶ *Uo.*, 174. pont.

Példa: A *Kacper Nowakowski kontra Lengyelország* ügyben³⁹⁷ a kérelmező – egy süketnéma apa – kapcsolatát a szintén halláskárosult fiával korlátozták. A kérelmező különösen azt panaszolta, hogy a hazai bíróságok elutasították a kapcsolattartás kibővítését. Az EJB megállapította, hogy a hazai bíróságok nem vettek figyelembe egyetlen eszközt sem, amellyel segíthettek volna a kérelmezőnek a fogyatékosága miatt felmerülő akadályok leküzdésében és így nem tettek meg minden szükséges lépést, amely észszerűen elvárható lett volna tőlük a kapcsolattartás megkönnyítése céljából. Ezért az EJB az Egyezmény 8. cikkének megszegését állapította meg, mivel szükségtelennek gondolták, hogy a panaszt a 14. cikk alapján külön is megvizsgálják az Egyezmény 8. cikkével összefüggésben.

A fenti ügyben az EJB úgy vélte, hogy az apa érdekei kéz a kézben jártak a gyermek érdekeivel, azaz a gyermek érdeke is volt, hogy kapcsolata legyen az apjával. Azonban, ha a gyermek érdekei esetlegesen ellentétben állnak a szülő érdekeivel, az állam szélesebb körű mérlegelési jogkört élvez, hogy megállapítsa, miként tudja a gyermekeket legjobban megvédeni.

Példa: A *Rasmussen kontra Dánia* ügyben³⁹⁸ egy apa az elévülési szabályt kifogásolta, amely megakadályozta abban, hogy igazolja apaságát. Az EJB megállapította, hogy ez nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetésnek minősült, de indokoltan. Ennek jogszerű célja a gyermek biztonságának és bizonyosságának biztosítása azáltal, hogy megakadályozzák az apaság igazolásával járó későbbi visszaélést. Mivel nem volt egységes hozzáállás e kérdésben az EJE tagállamai körében, az EJB az államnak széles körű mérlegelési jogkört adott és megállapította, hogy az eltérő bánásmód indokolt volt.³⁹⁹

Az uniós jogban a családjog az uniós tagállamok kizárólagos hatáskörében marad. Azonban az uniós jog tartalmaz néhány határokon átnyúló következményekkel járó kérdést. Az EJB családi élethez való jogra vonatkozó esetjoga főként az emberek szabad mozgásának területén fejlődött az uniós állampolgárok

³⁹⁷ EJB, *Kacper Nowakowski kontra Lengyelország*, 32407/13. sz. ügy, 2017. január 10.

³⁹⁸ EJB, *Rasmussen kontra Dánia*, 8777/79. sz. ügy, 1984. november 28.

³⁹⁹ *Uo.*, 40–42. pont.

családtagjainak tekintetében.⁴⁰⁰ Az EJEB megállapította, hogy „ha az uniós állampolgárok nem élhetnek normális családi életet a fogadó tagállamban, a szabadságok gyakorlása, amit a Szerződés biztosít számukra, komoly akadályokba ütközik”.⁴⁰¹ Egy másik terület, ahol a családi megfontolások és a megkülönböztetésmentesség elve szerepet játszhat, az a menekültügy és bevándorlási jog területe. Például annak megállapításakor, hogy ki minősül a nemzetközi védelem kedvezményezettjének, az államok kötelesek a családi élet védelmét biztosítani.⁴⁰² Továbbá az EJEB családi jogokra vonatkozó esetjoga a nők és férfiak közötti hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozik a szülői jogok tekintetében. Egy apa szülői szabadsághoz való jogával foglalkozó ügyben az EUB megállapította, hogy a szülői szabadságra való jogosultsághoz csatolt eltérő feltétel „állandósítaná a férfiak és a nők közötti hagyományos szerepeket azáltal, hogy a férfiak számára a nőkéhez képest másodlagos szerepet tartana fenn a szülői funkciók gyakorlása tekintetében” és megállapította, hogy ez nemi alapon történő közvetlen megkülönböztetésnek minősült.⁴⁰³

Példa: A *Pedro Manuel Roca Álvarez kontra Sesa Start España ETT SA* ügyben⁴⁰⁴ a kérelmezőtől megtagadták az úgynevezett „szoptatási” szabadságot, mivel gyermeke édesanyja önálló vállalkozó volt. Az EUB megállapította, hogy ez a férfiakkal szembeni hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

Példa: A *Malgožata Runevič-Vardyn és Łukasz Paweł Wardyn kontra Vilniaus miesto savivaldybės administracija és társai* ügyben⁴⁰⁵ a kérelmezők egyike egy lengyel kisebbséghez tartozó litván állampolgár, a másik pedig egy lengyel állampolgár volt. Panaszuk abban állt, hogy a vilniausi anyakönyvi hivatal által kiadott házassági anyakönyvi kivonaton elírták a nevüket. A kérelmezők szerint az írásforma nem felelt meg a kérelmezők hivatalos

400 Lásd még például: EUB, C-165/14. sz. ügy, *Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado* (nagytanács), 2016. szeptember 13., 5.7. alfejezet.

401 EUB, C-127/08. sz. ügy, *Blaise Baheten Metock és társai kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform* (nagytanács), 2008. július 25., 62. pont.

402 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról, HL L 337., 2011.12.20., 9–26. o.

403 EUB, C-222/14. sz. ügy, *Konstantinos Maistrellis kontra Ypourgos Dikaioynis, Diafaneias kai Anthroponon Dikaionaton*, 2015. július 16., lásd: 5.1. alfejezet.

404 EUB, C-104/09. sz. ügy, *Pedro Manuel Roca Álvarez kontra Sesa Start España ETT SA*, 2010. szeptember 30.

405 EUB, C-391/09. sz. ügy, *Malgožata Runevič-Vardyn és Łukasz Paweł Wardyn kontra Vilniaus miesto savivaldybės administracija és társai*, 2011. május 12.

nyelvével. Az EUB megállapította, hogy az EUMSZ 21. cikke nem zárja ki az anyakönyvi kivonaton szereplő vezeték- és utónevek módosításának elutasítását, amennyiben a visszautasítás vélhetően nem okoz komoly kellemetlenséget az érintett feleknek.⁴⁰⁶

Példa: A *Mircea Florian Freitag* ügyben⁴⁰⁷ Mircea Florian, egy román állampolgárságú férfi, Romániában született „Pavel” vezetéknevvel. Édesanyja elvált apjától és hozzáment egy Freitag vezetéknevű német állampolgárhoz. Mircea Florian így kettős állampolgár lett és vezetéknevét Freitagra cserélte. Évekkel később, Mircea Florian, aki továbbra is életvitelszerűen tartózkodott Németországban, Romániába ment, hogy visszaváltoztassa nevét „Pavel”-re. Ezután arra kérte a német anyakönyvi hivatalt, hogy változtassák meg a nevét és ennek megfelelően frissítsék az anyakönyvet, így a nevét a német jogszabályok is elismerik. Azonban a német jog szerint ez csak akkor volt lehetséges, ha a szóban forgó nevet akkor szerezték, amikor az illető egy másik uniós tagállamban tartózkodott életvitelszerűen. Az EUB kihangsúlyozta, hogy:

- i. az arra vonatkozó szabályok, hogy egy személy vezetéknevét miként vezetik be az anyakönyvbe, a tagállamok hatáskörébe tartoznak;
- ii. a nemzeti törvények, amelyek a tagállamok bizonyos állampolgárait hátrányos helyzetbe juttatják csupán azért, mert gyakorolták a szabad mozgást és egy másik tagállamban való tartózkodást, az Európai Unió működéséről szóló szerződés 21. cikk (1) bekezdése által biztosított szabadságok korlátozásának minősülnek;
- iii. az illetékes hatóságok által gyakorolt döntési jogkört az Európai Unió működéséről szóló szerződés 21. cikkének teljes mértékben eleget téve kell gyakorolni.

406 Vö. EUB, C-438/14. sz. ügy, *Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff kontra Standesamt der Stadt Karlsruhe és Zentraler Juristischer Dienst der Stadt Karlsruhe*, 2016. június 2., ahol az EUB megállapította, hogy egy német által egy másik tagállamban (ahol szintén állampolgár) választott nevet, amely számos nemesi névelemet tartalmaz, nem feltétlenül kell Németországban elismerni, amennyiben igazolható közrendi okokból, hogy a törvény előtt az adott tagállam összes lakosa egyenlő abban, hogy az elv betartása érdekében megfelelő és szükséges.

407 EUB, C-541/15. sz. ügy, *Mircea Florian Freitag által indított eljárás*, 2017. június 8.

Ezért az EUB megállapította, hogy a legálisan szerzett vezetéknev elismerésének visszaautásítása egy adott tagállam által azért, mert a nevet nem azon időszak alatt szerezték, míg az illető egy másik tagállamban tartózkodott életvitelszerűen, megakadályozza az EUMSZ 21. cikkében foglalt szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog gyakorlását.

4.7. Politikai részvétel: szólásszabadság, gyülekezés és egyesülés szabadsága és szabad választások

Az uniós jog ezen a területen korlátozott számú jogot biztosít. Az EUSZ 10. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy minden állampolgárnak joga van az Unió demokratikus életében részt venni és a döntéseket a lehető legnyilvánosabban és az állampolgárokhoz a lehető legközelebb eső szinten kell meghozni. Az EUMSZ 10. cikke⁴⁰⁸ arra kötelezi az intézményeket, hogy adjanak lehetőséget az állampolgároknak és érdekvédelmi szervezeteknek, hogy elmondják és nyilvánosan ismertessék véleményüket az Unió tevékenységének minden területén. Az EUMSZ 20. cikke kifejezetten biztosítja az uniós állampolgárok részére a helyhatósági és európai parlamenti választásokon való aktív és passzív választójogot. Az EU Charta biztosítja a szólásszabadságot és információszabadságot (11. cikk),⁴⁰⁹ a gyülekezés és egyesülés szabadságát (12. cikk) és az európai parlamenti és helyhatósági választásokra vonatkozó politikai jogokat (39. és 40. cikk).

Példa: A *Spanyolország kontra Egyesült Királyság* ügyben⁴¹⁰ az EUB megállapította az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdése b) pontját illetően, hogy ez a rendelkezés az állampolgárság alapján történő megkülönböztetésmentesség elvére vonatkozik az európai parlamenti választásokon történő szavazáshoz való jog gyakorlásában, biztosítva, hogy

408 Lásd például: EUB, T-754/14, *Michael Efler és társai kontra Európai Bizottság*, 2017. május 10., ahol az EUB úgy határozott, hogy a Bizottság megszegte többek között az EUSZ 11. cikk (4) bekezdését azzal, hogy nem engedélyezte az európai polgárok tervezett, „Stop TTIP” nevű kezdeményezését.

409 Lásd például: EUB, C-547/14. sz. ügy, *Philip Morris Brands SARL és társai kontra Secretary of State for Health*, 2016. május 4.

410 EUB, C-145/04. sz. ügy, *Spanyol Királyság kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága* (nagytanács), 2006. szeptember 12.

az adott tagállamban tartózkodó, de állampolgársággal nem rendelkező összes lakos rendelkezzen szavazáshoz való joggal abban a tagállamban, ahol tartózkodik az adott állam állampolgáraihoz hasonlóan.

Példa: A *Delvigne* ügyben⁴¹¹ egy francia állampolgár megtámadta a hazai rendelkezéseket, mert azok automatikusan és véglegesen megfosztották őt a szavazati jogaitól, ideértve az európai parlamenti választásokon való aktív és passzív szavazati jogát is, miután gyilkosságért 12 éves szabadságvesztésre ítélték. Mivel nem tudott hasznát húzni a jogszabály későbbi változtatásaiból, Thierry Delvigne-t megfosztották állampolgári jogaitól, mely jogfosztás az ítélet miatt történt, amely még az előtt vált véglegessé, hogy az új Büntető Törvénykönyv hatályba lépett. Ezért egyenlőtlen bánásmódra hivatkozott. Az EUB megállapította, hogy a francia jog a Chartában található jogok megengedett korlátozása volt: az ilyen vitatott korlátozás arányos, amennyiben figyelembe veszi az elkövetett bűncselekmény jellegét és komolyságát, illetve a büntetés időtartamát. Továbbá az új törvénykönyv lehetővé teszi, hogy a T. Delvigne helyzetében lévő személyek a tilalom feloldását kérjék és megkapják.

Az **Európa Tanács** egyik fő célja a demokrácia előmozdítása. Ezt tükrözi az **EJEE-ben** foglalt számos jog, amely megkönnyíti a politikai részvételt. Az EJEE széles körű biztosítékokat tartalmaz nem csak az aktív és passzív szavazáshoz való jog (az 1. sz. jegyzőkönyv 3. cikke),⁴¹² de az ehhez kapcsolódó szólásszabadság (10. cikk) és a gyülekezéshez és egyesüléshez való jog (11. cikk) megalkotásában is.

Példa: A *Pilav kontra Bosznia-Hercegovina* ügyben⁴¹³ egy bosnyák politikust megfosztottak passzív választójogától a nemzeti elnökségi választásokon a tartózkodási helye miatt. Bosznia-Hercegovina két politikai egységből áll: a Bosznia-hercegovinai Föderációból és a Boszniai Szerb Köztársaságból. Az elnökségi szavazáson való részvételi jog tényleges gyakorlásához a kérelmezőt arra kérték, hogy a Boszniai Szerb Köztársaságból költözzön át a Bosznia-hercegovinai Föderációba. Tehát, míg elméletileg jogosult

411 EUB, C-650/13. sz. ügy, *Thierry Delvigne kontra Commune de Lesparre Médoc és Préfet de la Gironde* (nagytanács), 2015. október 6.

412 Európa Tanács, EJEB (2016), *Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights – Right to free elections*.

413 EJEB, *Pilav kontra Bosznia-Hercegovina*, 41939/07.sz. ügy, 2016. június 9.

volt az elnökségi szavazáson való passzív részvételre, a gyakorlatban nem használhatta ezt a jogot, mivel a Boszniai Szerb Köztársaságban élt. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezőt a nemzeti hatóságok hátrányosan megkülönböztették tartózkodási helye és etnikai származása miatt. Ezzel séřült az Egyezmény 12. sz. jegyzőkönyvének 1. cikke.

Példa: Az *Identoba és társai kontra Grúzia* ügyben⁴¹⁴ a kérelmezők békés demonstrációt tartottak Tbiliszipben a homofóbia elleni nemzetközi nap alkalmából. A demonstrációt egy erőszakos ellendemonstráció zavart meg és a kérelmezők szóbeli és fizikai támadást is szenvedtek. Annak fényében, hogy a nemzeti hatóságok nem biztosították, hogy a felvonulást békésen tarthassák meg, az EJEB megállapította a 14. cikk megszegését a 11. cikkel összefüggésben.⁴¹⁵

Példa: A *Partei Die Friesen kontra Németország* ügyben⁴¹⁶ a kérelmező párt nem szerezte meg a parlamenti mandátumhoz szükséges szavazatok minimum 5%-át. Az EJEB-nek el kellett döntenie, hogy az 5%-os határ sértette-e a kisebbségi pártok választásokon való részvételi jogát. Megjegyezte, hogy a kérelmező hátrányos helyzete a választási eljárásban annak következménye, hogy a népesség csupán kis részének érdekeit képviselte. Amikor azt vizsgálta, hogy a kérelmezőnek mint nemzeti kisebbségi pártnak speciális bánásmódban kellett-e volna részesülnie, az EJEB arra a következtetésre jutott – a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény fényében is –, hogy az EJE nem írja elő az államok részére, hogy a nemzeti kisebbségi pártokat mentesítse a választási határértékek alól. A nevezett Keretegyezmény célja, hogy előmozdítsa a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek hatékony részvételét a közügyekben. Előírja a minimum határérték alóli felmentést a nemzeti kisebbségek megválasztott szervekben való részvételének javításához, de nem teszi kötelezővé, hogy a nemzeti kisebbségi pártok mentesüljenek a választási határértékek alól. Ebből következik, hogy nem sértették meg a 14. cikket az 1. sz. jegyzőkönyv 3. cikkével összefüggésben.

A szabad egyesüléshez való jog fogalmába bele kell érteni a politikai pártok megalakításának védelmét, amelyre vonatkozóan az EJEB magas szintű védelmet

414 EJEB, *Identoba és társai kontra Grúzia*, 73235/12. sz. ügy, 2015. május 12.

415 Lásd még: EJEB, *Bączkowski és társai kontra Lengyelország*, 1543/06. sz. ügy, 2007. május 3.

416 EJEB, *Partei Die Friesen kontra Németország*, 65480/10. sz. ügy, 2016. január 28.

ad a külső hatásokkal szemben⁴¹⁷. Hasonlóképpen – mint ahogy az [5.11. alfejezet](#) is kiemeli – a politikai vita területén a szólásszabadság jogának megsértését nagyon alaposan kivizsgálják.⁴¹⁸

A nemzetközi jogban a CRPD 29. cikke értelmében az államok kötelesek biztosítani, hogy a fogyatékossgal élő személyek hatékonyan és teljes körűen, másokkal egyenlő módon vehessenek részt a politikai és közéletben, beleértve a szavazati joguk biztosítását. A CRPD 12. cikke (2) bekezdése szerint az államoknak el kell ismerniük és meg kell védeniük a fogyatékossgal élő személyek jogképességét „egyenlően másokhoz, az élet minden területén”, ideértve a politikai életet is. A Bizottság elismerte, hogy a szavazati jog kizárása pszichoszociális vagy intellektuális fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősül.⁴¹⁹

4.8. Büntetőügyek

Az EJEE alapján a megkülönböztetés tilalma számos jogon keresztül kapcsolódhat a büntetőügyekhez, ilyen például a tisztességes eljáráshoz való jog (6. cikk), a szabadsághoz és biztonsághoz való jog (5. cikk), a visszamenőleges hatályú büntetés tilalma (7. cikk) és a kétszeres eljárás alá vonás vagy büntetés tilalma (7. sz. jegyzőkönyv 4. cikk), az élethez való jog (2. cikk) és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alóli mentességhez való jog (3. cikk). A nők és egyéb sérülékeny csoportok (például romák vagy LMBT személyek) elleni erőszakra vonatkozóan is fontos az esetjog, ahol az EJEB kihangsúlyozza, hogy az államok kötelesek kivizsgálni a megkülönböztető erőszak indokait. Az EJEB számos döntésben elismerte, hogy a válasz hiánya az erőszakra, a 14. cikk megsértését jelenti.⁴²⁰

417 Lásd például: EJEB, *Demokratikus Társadalom Párt (DTP) és társai kontra Törökország*, 3840/10., 3870/10., 3878/10., 15616/10., 21919/10., 39118/10. és 37272/10. sz. ügyek, 2016. január 12.

418 EJEB, *Karácsony és társai kontra Magyarország* (Nagykamara), 42461/13. és 44357/13. sz. ügyek, 2016. május 17.

419 Lásd például: ENSZ, Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (2013), 4/2011 sz. közlemény, CRPD/C/10/D/4/2011, 2013. szeptember 9., 9.2. és azt követő pontok.

420 Lásd többek között: EJEB, *Opuz kontra Törökország*, 33401/02. sz. ügy, 2009. június 9. a nők elleni erőszakkal kapcsolatban; EJEB, *Boacă és társai kontra Románia*, 40355/11. sz. ügy, 2016. január 12. a romák ellen elkövetett erőszakkal kapcsolatban; és EJEB, *M. C. és A. C. kontra Románia*, 12060/12. sz. ügy, 2016. április 12. az LMBT személyek ellen elkövetett erőszakkal kapcsolatban. További részletekért és példákért lásd a gyűlölet-bűncselekményekről szóló [2.6. alfejezetet](#).

A már máshol korábban megvitatott témakörökön túl az EJEE a megkülönböztető indokból történő önkényes őrizetbe vétel elkerüléséhez való jogot, valamint az őrizetbe vétel alatt, diszkriminatív okból történő embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elkerüléséhez való jogot is védi.⁴²¹

Példa: A *Martzaklis és társai kontra Görögország* ügyben⁴²² a börtönkórházban fogva tartott HIV-pozitív rabok főként a rossz higiéniai állapotokról és a megfelelő orvosi kezelés hiányáról, a túlsúlyolt és nem megfelelően fűtött szobákról, a rossz tápértékű ételről, valamint a szabálytalan és nem egyénenként felírt orvosi kezelésről panaszkodtak. A börtönhatóságok azzal indokolták elszigetelésüket, hogy az a jobb megfigyelés és az állapotuk kezelése miatt szükséges. Az EJEB megállapította, hogy a betegség továbbterjedésének megelőzése miatt történő elszigetelés nem volt szükséges, mivel a rabok HIV-pozitívak és nem AIDS-esek voltak. Az őrizettel járó szenvedést meghaladó mértékben voltak kitéve fizikai és mentális szenvedésnek. Következésképpen az EJEB megállapította, hogy a nem megfelelő fizikai és higiéniai feltételek, a megfelelő kezelés adminisztrációjának szabálytalanságai és a HIV-pozitív rabok elszigetelésének objektív és észszerű indoklásának hiánya a 3. cikk megsértésének minősül az EJEE 14. cikkével összefüggésben.

Példa: A *D. G. kontra Írország* ügyben és a *Bouamar kontra Belgium* ügyben⁴²³ (lásd az [5.5. alfejezetet](#)), a kisebbséghez tartozó kérelmezőket a nemzeti hatóságok vették őrizetbe. Itt az EJEB úgy vélte, hogy bár sérültek a szabadsághoz való jogaik, nem történt hátrányos megkülönböztetés, mert az eltérő bánásmódot a kisebbségek védelmével indokolták.

Példa: A *Stasi kontra Franciaország* ügyben⁴²⁴ a kérelmező panaszában azt állította, hogy nem megfelelően bántak vele a börtönben homoszexualitása miatt és a hatóságok nem tették meg a szükséges lépéseket a védelmében. A kérelmező például azt állította, hogy rózsaszín csillagot kellett viselnie, illetve rabtársai megverték és cigarettával égették. Az EJEB megjegyezte, hogy a hatóságok mindent megtettek, hogy megvédjék: a kérelmezőt elzárták a többi rabtól és az épületfelügyelő, egy orvos és egy pszichiáter

421 EJEB, *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017. január 24.

422 EJEB, *Martzaklis és társai kontra Görögország*, 20378/13. sz. ügy, 2015. július 9.

423 EJEB, *D. G. kontra Írország*, 39474/98. sz. ügy, 2002. május 16.; EJEB, *Bouamar kontra Belgium*, 9106/80. sz. ügy, 1988. február 29.

424 EJEB, *Stasi kontra Franciaország*, 25001/07. sz. ügy, 2011. október 20.

is figyelte. Az EJEB anélkül, hogy a panaszt a 14. cikk szerint is megvizsgálta volna, megállapította, hogy a hatóságok minden szükséges lépést megtettek, hogy megvédjék őt a fizikai bántalmazástól az őrzete alatt és nem sérült a 3. cikk.

Az EJEE 14. cikke ott is alkalmazandó, ahol a büntetőjog rendelkezései megkülönböztetettek⁴²⁵ vagy ahol az ilyen diszkriminatív rendelkezéseken alapuló ítéletek a személy bünygi előéletében megmaradnak.⁴²⁶

Az uniós jog alapján az EUB jól megalapozott esetjoga szerint⁴²⁷ még ha azok a területek, ahol a büntetőjog és a büntetőeljárás szabályai olyan ügyek, amelyekért a tagállamok a felelősek, a nemzeti jogszabályok nem különböztethetik meg azokat a személyeket, akiket az uniós jog az egyenlő bánásmódhoz való joggal ruház fel. Az alábbi ügyben a megkülönböztetésmentesség elvét egy európai elfogatóparancs végrehajtása kapcsán alkalmazták egy eljárásban.⁴²⁸

Példa: A *João Pedro Lopes Da Silva Jorge* ügyben⁴²⁹ egy portugál állampolgárt öt év börtönre ítélték Portugáliában kábítószer-kereskedelem miatt. Később feleségül vett egy francia állampolgárt, akivel Franciaországban éltek. Egy francia cég alkalmazta határozatlan idejű szerződéssel. Nem akarta feladni magát a portugál hatóságoknak, így azt kérvényezte, hogy Franciaországban vonulhasson börtönbe. Azonban az európai elfogatóparancs végrehajtásának megtagadását engedélyező francia rendelkezés csak a francia állampolgárokról vonatkozott. Az EUB kimondta, hogy a tagállamok nem korlátozhatják az elfogatóparancsok végrehajtásának megtagadását csak a saját állampolgáraikra úgy, hogy automatikusan és abszolút kizárják a végrehajtás szerinti tagállam területén tartózkodó, de más tagállamok állampolgárait, függetlenül az adott tagállammal való kapcsolatuktól. Ez állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősül az Európai Unió működéséről szóló szerződés 18. cikkének értelmében.

425 EJEB, *S. L. kontra Ausztria*, 45330/99. sz. ügy, 2003. január 9.

426 EJEB, *E. B. és társai kontra Ausztria*, 31913/07., 38357/07., 48098/07., 48777/07. és 48779/07. sz. ügyek, 2013. november 7.

427 EUB, 186/87. sz. ügy, *Ian William Cowan kontra Trésor public*, 1989. február 2.

428 Vö. EUB, C-182/15. sz. ügy, *Aleksei Petruhin kontra Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra* (nagytanács), 2016. szeptember 6., amelynek tárgya egy, a mozgás szabadságát gyakorló uniós polgár harmadik államnak való kiadatása.

429 EUB, C-42/11. sz. ügy, *A João Pedro Lopes Da Silva Jorge ellen kiadott európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatos eljárás* (nagytanács), 2012. szeptember 5.

5

Védett tulajdonságok

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUMSZ, 8. és 157. cikk Alapjogi Charta, 21. és 23. cikk A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK) EUB, C-222/14. sz. ügy, <i>Maistrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton</i>, 2015 EUB, C-363/12. sz. ügy, <i>Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School</i> (nagytanács), 2014 EUB, C-167/12. sz. ügy, <i>C. D. kontra S. T.</i> (nagytanács), 2014 EUB, C-427/11. sz. ügy, <i>Kenny kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance és Commissioner of An Garda Síochána</i>, 2013 EUB, C-243/95. sz. ügy, <i>Hill és Stapleton kontra The Revenue Commissioners és Department of Finance</i>, 1998 EUB, 43-75. sz. ügy, <i>Defrenne kontra Sabena</i>, 1976	Nem	EJEE, 2. cikk (az élethez való jog), 3. cikk (a kínzás tilalma), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Emel Boyraz kontra Törökország</i>, 61960/08. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>Konstantin Markin kontra Oroszország</i> (Nagykamara), 30078/06. sz. ügy, 2012 EJEB, <i>Andrle kontra Cseh Köztársaság</i>, 6268/08. sz. ügy, 2011 EJEB, <i>Ünal Tekeli kontra Törökország</i>, 29865/96. sz. ügy, 2004

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 4. cikk (1) bekezdés EUB, C-423/04. sz. ügy, <i>Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions</i>, 2006 EUB, C-117/01. sz. ügy, <i>K. B. kontra National Health Service Pensions Agency és Secretary of State for Health</i>, 2004	Nemi identitás	EJEB, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) és 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Y. Y. kontra Törökország</i>, 14793/08. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Hämäläinen kontra Finnország</i> (Nagykamara), 37359/09. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>Van Kück kontra Németország</i>, 35968/97. sz. ügy, 2003
Alapjogi Charta, 21. cikk A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) EUB, C-528/13. sz. ügy, <i>Léger kontra Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes és Etablissement français du sang</i>, 2015 EUB, C-148/13–C-150/13. sz. egyesített ügyek, <i>A és társai kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> (nagytanács), 2014 EUB, C-199/12–C-201/12. sz. egyesített ügyek, <i>Minister voor Immigratie en Asiel kontra X és Y, valamint Z kontra Minister voor Immigratie en Asiel</i>, 2013 EUB, C-81/12. sz. ügy, <i>Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i>, 2013	Szexuális irányultság	EJEB 5. cikk (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog), 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 12. cikk (házasságkötéshez való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Taddeucci és McCall kontra Olaszország</i>, 51362/09. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>O. M. kontra Magyarország</i>, 9912/15. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>E. B. és társai kontra Ausztria</i>, 31913/07., 38357/07., 48098/07., 48777/07. és 48779/07. sz. ügyek, 2013 EJEB, <i>Schalk és Kopf kontra Ausztria</i>, 30141/04. sz. ügy, 2010 EJEB, <i>E. B. kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 43546/02. sz. ügy, 2008 EJEB, <i>S. L. kontra Ausztria</i>, 45330/99. sz. ügy, 2003 EJEB, <i>Karner kontra Ausztria</i>, 40016/98. sz. ügy, 2003 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>INTERIGHTS kontra Horvátország</i>, 45/2007. sz. panasz, 2009

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (CRPD) A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) EUB, C-363/12. sz. ügy, <i>Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School</i> (nagytanács), 2014 EUB, C-354/13. sz. ügy, <i>FOA kontra KL</i>, 2014 EUB, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, <i>HK Danmark</i>, 2013	Fogyatékossg	EJEB, 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) Európai Szociális Charta, E. cikk (megkülönböztetésmentesség) EJEB, <i>Guberina kontra Horvátország</i>, 23682/13. sz. ügy, 2016 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>AEH kontra Franciaország</i>, 81/2012. sz. panasz, 2013 EJEB, <i>Glor kontra Svájc</i>, 13444/04. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>Pretty kontra Egyesült Királyság</i>, 2346/02. sz. ügy, 2002 EJEB, <i>Price kontra Egyesült Királyság</i>, 33394/96. sz. ügy, 2001
Alapjogi Charta, 21. cikk A munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmódról szóló 2000/78/EK irányelv EUB, C-548/15. sz. ügy, <i>De Lange kontra Staatssecretaris van Financiën</i>, 2016 EUB, C-441/14. sz. ügy, <i>DI, az Ajos A/S nevében eljárva kontra Estate of Karsten Eigil Rasmussen</i>, 2016 EUB, C-258/15. sz. ügy, <i>Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias</i>, 2016 EUB, C-501/12–C-506/12., C-540/12. és C-541/12. sz. egyesített ügyek, <i>Specht kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland</i>, 2014 EUB, C-416/13. sz. ügy, <i>Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo</i>, 2014 EUB, C-144/04. sz. ügy, <i>Mangold kontra Helm</i>, 2005	Életkor	EJEB, 5. cikk (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog), 6. cikk (tisztességes eljáráshoz való jog) és 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog) Európai Szociális Charta, 1. cikk (2) bekezdés, 23. és 24. cikk EJEB, <i>Schwizgebel kontra Svájc</i>, 25762/07. sz. ügy, 2010 EJEB, <i>V. kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 24888/94. sz. ügy, 1999 EJEB, <i>T. kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 24724/94. sz. ügy, 1999 EJEB, <i>D. G. kontra Írorság</i>, 39474/98. sz. ügy, 2002 EJEB, <i>Bouamar kontra Belgium</i>, 9106/80. sz. ügy, 1988 Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia</i>, 74/2011. sz. panasz, 2013

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) Tanácsi kerethatározat a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni harcról EUB, C-83/14. sz. ügy, „<i>CHEZ Razpredelenie Bulgaria</i>” AD kontra <i>Komisija za zashtita ot diskriminatsia</i> (nagytanács), 2015 EUB, C-54/07. sz. ügy, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV</i>, 2008	Faj, etnikum, bőrszín és nemzeti kisebbséghez tartozás	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 12. sz. jegyzőkönyv, 1. cikk (a megkülönböztetés általános tilalma) EJEB, <i>Boacă és társai kontra România</i>, 40355/11. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Biao kontra Dánia</i> (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina</i> (Nagykamara), 27996/06. és 34836/06. sz. ügyek, 2009 EJEB, <i>ERRC kontra Írország</i>, 100/2013. sz. panasz, 2015
EUMSZ, 18. cikk Alapjogi Charta, 45. cikk A szabad mozgás jogáról szóló irányelv (2004/38/EK) Tanácsi irányelv a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról (2003/109/EK) EUB, C-392/15. sz. ügy, <i>Európai Bizottság kontra Magyarország</i>, 2017 EUB, C-165/14. sz. ügy, <i>Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado</i> (nagytanács), 2016 EUB, C-571/10. sz. ügy, <i>Servet Kamberaj kontra IPES és társai</i>, 2012 EUB, C-508/10. sz. ügy, <i>Európai Bizottság kontra Hollandia</i>, 2012 EUB, C-200/02. sz. ügy, <i>Chen kontra Secretary of State for the Home Department</i>, 2004 EUB, C-281/98. sz. ügy, <i>Angonese kontra Cassa di Risparmio di Bolzano SpA</i>, 2000 EUB, 186/87. sz. ügy, <i>Cowan kontra Trésor public</i>, 1989	Állampolgárság vagy nemzeti származás	Az Európa Tanács állampolgárságról szóló egyezménye EJEE, 3. cikk (a kényszer tilalma), 5. cikk (a szabadsághoz és biztonsághoz való jog), 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 4. sz. jegyzőkönyv, 3. cikk (saját állampolgárok kiutasításának tilalma), 1. sz. jegyzőkönyv, 2. cikk (oktatáshoz való jog) EJEB, <i>Dhahbi kontra Olaszország</i>, 17120/09. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>Rangelov kontra Németország</i>, 5123/07. sz. ügy, 2012 EJEB, <i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i>, 5335/05. sz. ügy, 2011 EJEB, <i>Andrejeva kontra Lettország</i> (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>Zeibek kontra Görögország</i>, 46368/06. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>Anakomba Yula kontra Belgium</i>, 45413/07. sz. ügy, 2009

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
		EJEB, <i>Koua Poirrez kontra Franciaország</i>, 40892/98. sz. ügy, 2003 EJEB, <i>C. kontra Belgium</i>, 21794/93. sz. ügy, 1996 EJEB, <i>Moustaquim kontra Belgium</i>, 12313/86. sz. ügy, 1991
Alapjogi Charta, 10. és 21. cikk EUB, C-188/15. sz. ügy, <i>Bougnaoui és ADDH kontra Micropole SA</i>, 2017 EUB, C-157/15. sz. ügy, <i>Achbita és Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV</i>, 2017	Vallás vagy meggyőződés	EJEE, 3. cikk (a kínzás tilalma), 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 9. cikk (vallásszabadság), 10. cikk (a véleménynyilvánítás szabadsága), 1. sz. jegyzőkönyv, 2. cikk (oktatáshoz való jog) EJEB, <i>İzzettin Doğan és társai kontra Törökország</i> (Nagykamara), 62649/10. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Ebrahimian kontra Franciaország</i>, 64846/11. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>S. A. S. kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>Eweida és társai kontra Egyesült Királyság</i>, 48420/10., 59842/10., 51671/10. és 36516/10. sz. ügyek, 2013 EJEB, <i>Vojnity kontra Magyarország</i>, 29617/07. sz. ügy, 2013 EJEB, <i>Milanović kontra Szerbia</i>, 44614/07. sz. ügy, 2010 EJEB, <i>O'Donoghue és társai kontra Egyesült Királyság</i>, 34848/07. sz. ügy, 2010 EJEB, <i>Alujer Fernandez és Caballero García kontra Spanyolország</i> (hat.), 53072/99. sz. ügy, 2001 EJEB, <i>Cha'are Shalom Ve Tsedek kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 27417/95. sz. ügy, 2000

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) EUB, C-317/14. sz. ügy, <i>Európai Bizottság kontra Belga Királyság</i>, 2015	Nyelv	Az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménye EJEE, 6. cikk (3) bekezdés és 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Macalín Moxamed Sed Dahir kontra Svájc</i> (hat.), 12209/10. sz. ügy, 2015 EJEB, <i>Belga nyelvészeti ügy</i>, 1474/62. sz. ügy és 5 másik ügy, 1968
Alapjogi Charta, 21. cikk EUB, C-149/10. sz. ügy, <i>Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon</i>, 2010	Társadalmi származás, születés és tulajdon	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma), 1. sz. jegyzőkönyv, 1. cikk (a tulajdon védelme) EJEB, <i>Wolter és Sarfert kontra Németország</i>, 59752/13. és 66277/13. sz. ügyek, 2017 EJEB, <i>Chassagnou és társai kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 25088/94., 28331/95. és 28443/95. sz. ügyek, 1999
Alapjogi Charta, 21. cikk	Politikai vagy más vélemény	EJEE, 3. cikk (a kínzás tilalma), 10. cikk (a véleménynyilvánítás szabadsága), 11. cikk (gyülekezés és egyesülés szabadsága), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Redfearn kontra Egyesült Királyság</i>, 47335/06. sz. ügy, 2012 EJEB, <i>Virabyan kontra Örményország</i>, 40094/05. sz. ügy, 2012

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUB, C-406/15. sz. ügy, <i>Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agensiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol</i> , 2017	Egyéb helyzet	EJEE, 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) ESC, E. cikk (megkülönböztetésmentesség) Szociális Jogok Európai Bizottsága, <i>Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország</i> , 102/2013. sz. panasz, 2016 EJEB, <i>Varnas kontra Litvánia</i> , 42615/06. sz. ügy, 2013

Főbb pontok

- A megkülönböztetésmentesség elve nem az összes eltérő bánásmódot tiltja, hanem csak azokat, amelyek az egyik védett tulajdonságon alapulnak.
- A védett tulajdonság egy olyan azonosítható, objektív vagy személyes tulajdonság, vagy „állapot”, amely az egyéneket vagy csoportokat megkülönbözteti a többiekől.
- Az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvek szerint a védett tulajdonságok kifejezetten az alábbiakhoz kötődnek: nem, faj vagy etnikai származás, életkor, fogyatékoság, vallás vagy meggyőződés és szexuális irányultság.
- Az EJEE szerint a nyitott végű lista alkalmanként tovább bővíthető.

Az uniós jog alapján a megkülönböztetésmentességi irányelvek tiltják az egyes „tiltott indokokon” alapuló eltérő bánásmódot, beleértve a védett tulajdonságok fix és korlátozott listáját. Ezek a tulajdonságok magukban foglalják a nemet (az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv [2004/113/EK],⁴³⁰ a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv [átdolgozott szöveg] [2006/54/EK]),⁴³¹ szexuális irányultságot, fogyatékoságot, életkort, a vallást vagy meggyőződést (a foglalkoztatási egyenlőségről szóló

430 A Tanács 2004/113/EK irányelve (2004. december 13.) a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról, HL L 373., 2004.12.21., 37–43. o.

431 Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelve (2006. július 5.) a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg), HL L 204., 2006.7.26., 23–36. o.

irányelv [2000/78/EK]⁴³² és a faji vagy etnikai származást (a faji egyenlőségről szóló irányelv [2000/43/EK]).⁴³³ Az EU Charta 21. cikke a hátrányos megkülönböztetés tilalmát is magában foglalja, amely egy nem teljes listát is tartalmaz a védett tulajdonságokról az „így különösen” megfogalmazást követően.⁴³⁴ Az EU Charta az uniós intézményekre kötelező érvényű, de a tagállamokra is vonatkozik az uniós jog értelmezésekor és alkalmazásakor.

A „védett tulajdonság” az egyén valamely olyan tulajdonsága, amelyet nem szabad relevánsnak tekinteni az eltérő bánásmód vagy bizonyos előnyök biztosítása szempontjából.

Az EJE 14. cikke egy nyitott végű listát tartalmaz, amely összhangban van az irányelvekkel, de meg is haladja azokat. A 14. cikk kimondja, hogy semmiféle hátrányos megkülönböztetés nem alkalmazható „például nem, faj, bőrszín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb

vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján.” Az „egyéb helyzet” kategóriája lehetővé tette az EJE számára, hogy olyan tulajdonságokat is felhasználjon (többek között), amelyeket a megkülönböztetésmentességi irányelvek kifejezetten védenek, név szerint: fogyatékoság, életkor és szexuális irányultság.

432 A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, HL L 303., 2000.12.02., 16–22. o.

433 A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, HL L 180., 2000.7.19., 22–26. o.

434 Az EU Charta és az irányelvek közötti kapcsolatot illetően a *Georg Felber kontra Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur ügyben* (EUB, C-529/13. sz. ügy, *Georg Felber kontra Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur*, 2015. január 21.) az EUB-nek az életkoron alapuló megkülönböztetésmentesség elvét az EU Charta 21. cikkében foglalt és a 2000/78 irányelvben pontosított módon kellett értelmeznie. Az EUB emlékeztetett, hogy amennyiben a tagállamok olyan intézkedéseket fogadnak el, amelyek a 2000/78 irányelv hatálya alá tartoznak, amely konkretizálja az életkoron alapuló megkülönböztetésmentesség elvét a munkavállalás és foglalkoztatás területén, úgy az irányelvet tiszteletben kell tartaniuk. Következésképpen az EUB úgy határozott, hogy a kérdéseket kizárólag a 2000/78 irányelv fényében vizsgálja.

5.1. Nem

A nemi alapú megkülönböztetés viszonylag magától értetődő, mivel arra a megkülönböztetésre utal, amely azon a tényen alapul, hogy az adott egyén nő vagy férfi. **Az uniós jog alapján** ez az uniós szociálpolitika legfejlettebb területe és régóta kulcsfontosságú jognak tekintik. Az ilyen alapú védelem fejlesztése két célt szolgált: először is gazdasági célt olyan szempontból, hogy segített megszüntetni a piacon egyre növekvő versenytorzulásokat; másodsor pedig politikai szinten biztosított a Közösség számára egy olyan oldalt, melynek célja a társadalmi fejlődés, illetve az élet- és munkafeltételek javítása volt. Következésképpen a nemi alapú megkülönböztetés elleni védelem az EU alapfunkciója maradt: a nemi egyenlőség egy „alapérték” (EUSZ 2. cikk) és az Unió egyik „célja” (EUSZ 3. cikk). Az egyenlő bánásmód biztosításának szociális és gazdasági jelentőségének elfogadására az a központi szerepe világított rá, amelyet az EU Alapjogi Chartájától kapott.

A nemi alapú megkülönböztetési ügyek olyan férfiakkal vagy nőkkel foglalkoznak, akikkel kedvezőtlenebbül bánnak, mint az ellenkező nem képviselőivel.

Példa: A *Konstantinos Maïstrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton* ügyben⁴³⁵ a panasztevő köztisztviselőként dolgozott. Szülői szabadságot kért, míg felesége munkanélküli volt. Az EUB megállapította, hogy az egyenlő lehetőségek, illetve a férfiak és nők foglalkoztatás és munkavállalás területén történő egyenlő bánásmódjának elve szerint a férfi köztisztviselők is elmehetnek szülői szabadságra még akkor is, ha feleségük munkanélküli.

Példa: A *Defrenne kontra Sabena* ügyben⁴³⁶ a kérelmező panaszában előadta, hogy kevesebb pénzt kapott, mint férfi munkatársai annak ellenére, hogy ugyanabban a munkakörben dolgozott. Az EUB megállapította, hogy ez egyértelműen nemi alapú megkülönböztetésnek minősül. E határozat meghozatalakor az EUB kihangsúlyozta az Unió gazdasági és szociális dimenzióját és azt, hogy a megkülönböztetésmentesség segít abban, hogy az Unió elérje ezeket a célokat.

435 EUB, C-222/14. sz. ügy, *Konstantinos Maïstrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton*, 2015. július 16.

436 EUB, 43-75. sz. ügy, *Gabrielle Defrenne kontra Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena*, 1976. április 8.

Példa: A *Margaret Kenny és társai kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance és Commissioner of An Garda Síochána* ügyben⁴³⁷ a kérelmezők a minisztérium alkalmazásában álló, hivatali munkára kijelölt női köztisztviselők volt. Arról panaszkodtak, hogy fizetésük alacsonyabb volt, mint férfi munkatársaiké, akik a rendőrség tagjai számára fenntartott különleges munkakörben végeztek adminisztratív munkát. A nemzeti hatóságok a fizetésbeli különbséget azzal indokolták, hogy a rendőrség tagjainak mindig be kell tartani a műveleti erők igényeit. Az EUB kifejtette, hogy annak meghatározásához, hogy két különböző csoport ugyanazt a munkát végzi-e, nem elegendő azt megállapítani, hogy az e csoportok által végzett feladatok hasonlóak-e. A munka jellegét, a képzési követelményeket és a munkakörülményeket is figyelembe kell venni. A szakmai képzés tehát az egyik feltétele annak megállapításához, hogy a teljesített munka hasonlít-e.

Példa: Az *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres* ügy⁴³⁸ a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmóddal foglalkozik az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése területén. Konkrétan az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelvhez kapcsolódik, ami lehetővé teszi az uniós tagállamok számára, hogy nem-specifikus kockázati tényezőket alkalmazzanak a biztosítási szerződések díjainak és juttatásainak kiszámításakor. Ennek eredményeként a nők és férfiak különböző összegű hozzájárulásokat fizetnek a magánbiztosítási rendszerben. Az EU Alapjogi Chartája alapján az EUB úgy határozott, hogy a biztosított személy nemének mint kockázati tényezőnek a figyelembevétele a biztosítási szerződésekben hátrányos megkülönböztetésnek minősül és kijelentette, hogy az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv 5. cikkének (2) bekezdése érvénytelen. Így 2012. december 21-től a magánszemélyek díjaiban és juttatásaiban való arányos különbségek sem engedélyezettek, amennyiben a nemi indok meghatározó tényező.

Az EUB kihangsúlyozta, hogy a férfiak és nők közötti eltérő bánásmód igazolásához be kell bizonyítani, hogy az adott bánásmód objektív tényezőkön alapul, amelyek nem kapcsolódnak a nemi alapú megkülönböztetéshez. Ez akkor

437 EUB, C-427/11. sz. ügy, *Kenny kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance és Commissioner of An Garda Síochána*, 2013. február 28.

438 EUB, C-236/09. sz. ügy, *Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL kontra Conseil des ministres* (nagytanács), 2011. március 1.

van így, ha az intézkedések jogszerű szociálpolitikai célokat tükröznek, amelyek megfelelnek a cél eléréséhez, illetve szükségesek⁴³⁹. Ezért az olyan intézkedés igazolása nem elfogadható, amely csak a nők kárára van, vagy amely csak a munkáltatók pénzügyi vagy igazgatási megfontolásain alapul.

A terhességgel és anyasággal kapcsolatos hátrányos megkülönböztetés a nemi alapú megkülönböztetés egyik formája. A terhesség, anyaság és szülés megvédése érdekében az Unió számos elsődleges és másodlagos jogszabályt hozott létre.⁴⁴⁰ Az EUMSZ 157. cikke megállapítja a férfiak és nők közötti egyenlő fizetés kötelezettségét és általános jogi alapot biztosít a nemi egyenlőség területén hozott intézkedések elfogadásához, ami magában foglalja a terhesség vagy anyaság alapján, a munkahelyen történő egyenlőséget és megkülönböztetésmentességet. Az EU Charta 33. cikkének (2) bekezdése kimondja, hogy „a család és a munka összeegyeztetése érdekében mindenkinek joga van a védelemre a gyermekvállalással összefüggő okból történő elbocsátás ellen, valamint joga van a fizetett szülési és szülői szabadságra, ha gyermeke születik, vagy gyermeket fogad örökbe.” Az átdolgozott, nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv mellett többek között a terhes dolgozókról szóló irányelv⁴⁴¹ elsődleges célja a terhes dolgozók, a nemrég szült és a szoptató dolgozók munkahelyi egészségének és biztonságának javítása. Ezt egészíti ki a szülői szabadságról szóló irányelv,⁴⁴² amely a család és a munka összeegyeztetésének megkönnyítéséhez kialakított minimális előírásokat tartalmazza.

Az EUB nagyban hozzájárult a jog e területén való fejlődéséhez a törvényben szereplő elvek további pontosításával és alkalmazásával, valamint a vonatkozó jogok széles körű értelmezésével. Az EUB szerint a terhességhez és anyasághoz kapcsolódó jogok védelme nem csupán az alapvető nemi egyenlőség támogatását jelenti, hanem az anya szülés utáni egészségének és az anya és

439 EUB, C-173/13. sz. ügy, *Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice and Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales*, 2014. július 17., 79. pont.

440 További információért lásd például: Európai Bizottság, European Network of Legal Experts in the Field of Gender Equality (2012), „*Fighting Discrimination on the Grounds of Pregnancy, Maternity and Parenthood - The application of EU and national law in practice in 33 European countries*”.

441 A Tanács 92/85/EGK irányelve (1992. október 19.) a várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről, HL L 348., 1992.11.28., 1-7. o.

442 A Tanács 2010/18/EU irányelve (2010. március 8.) a BUSINESSEUROPE, az UEAPME, a CEEP és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött, felülvizsgált keretmegállapodás végrehajtásáról és a 96/34/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 68., 2010.3.18., 13-20. o.

újszülött gyermeke közötti kötelék kialakításának támogatását is. A *Dekker*⁴⁴³ és *Hertz* ügyekben⁴⁴⁴ az EUB megállapította, hogy mivel csak a nők képesek teherbe esni, a terhes nők alkalmazásának elutasítása vagy elbocsátása azért, mert terhesek vagy édesanyák, nemi alapon történő közvetlen megkülönböztetésnek minősül, amelyet nem indokol semmiféle érdek, a munkáltató gazdasági érdeke sem. A *Melgar* ügyben⁴⁴⁵ például egyértelműen kimondta, hogy „a határozott idejű szerződés meg nem újítása a munkavállaló terhessége miatt nemi alapú közvetlen megkülönböztetésnek minősül”, mely ellentétes az uniós joggal. Továbbá a nők nem kötelezhetők arra, hogy elmondják terhességüket a munkáltatónak a felvételi eljárás során vagy a foglalkoztatás bármely más szakaszában⁴⁴⁶. Az EUB továbbá megállapította, hogy a terhességhez vagy anyasághoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó kedvezőtlen bánásmód közvetlen, nemi alapú megkülönböztetésnek minősül.⁴⁴⁷

Azonban a már létező jogi keretrendszer nem szabályozza az anyává/apává válás nem hagyományos módjait. A béranyaság egyre elterjedtebb Európában és ez szakadékot hoz létre a szociális valóság és a törvényalkotás között. Erre a kérdésre két ügy hívta fel a figyelmet, amelyről az EUB döntött 2014-ben.

Példa: A *C. D. kontra S. T.*⁴⁴⁸ és *Z. kontra A Government Department and The Board of Management of a Community School* ügyekben⁴⁴⁹ az EUB megállapította, hogy az uniós jog nem írja elő, hogy egy anya, aki béranyasági megállapodás útján vállal gyermeket, jogosult lenne az anyasági vagy örökbefogadási szabadsággal egyenértékű fizetett szabadságra. *C. D.*, aki egy egyesült királysági kórházban dolgozott és *Z.*, egy ír tanár is béranyát

443 EUB, C-177/88. sz. ügy, *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker kontra Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus*, 1990. november 8.

444 EUB, C-179/88. sz. ügy, *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark kontra Dansk Arbejdsgiverforening*, 1990. november 8. Vegye figyelembe, hogy a *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark* *Birthe Vibeke Hertz* nevében járt el.

445 EUB, C-438/99. sz. ügy, *Maria Luisa Jiménez Melgar kontra Ayuntamiento de Los Barrios*, 2001. október 4.

446 EUB, C-32/93. sz. ügy, *Carole Louise Webb kontra EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 1994. július 14.; EUB, C-320/01. sz. ügy, *Wiebke Busch kontra Klinikum Neustadt GmbH & Co. Betriebs-KG*, 2003. február 27.

447 EUB, C-32/93. sz. ügy, *Carole Louise Webb kontra EMO Air Cargo (UK) Ltd.*, 1994. július 14.; EUB, C-421/92. sz. ügy, *Gabriele Habermann-Beltermann v. Arbeiterwohlfahrt, Bezirksverband Ndb./Opf. e.V.*, 1994. május 5.

448 EUB, C-167/12. sz. ügy, *C. D. kontra S. T.* (nagytanács), 2014. március 18.

449 EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School* (nagytanács), 2014. március 18.

fogadott fel. Mindkét nő az anyasági vagy örökbefogadási szabadsággal egyenértékű fizetett szabadságot igényelt. Az igényléseket visszautasították azzal, hogy C. D. és Z. soha nem voltak terhesek és nem örökbefogadó szülők. Az EUB mindkét esetben megállapította, hogy a leendő anya nem támaszkodhat sem a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), sem a terhes dolgozókról szóló irányelv, sem a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv rendelkezéseire, amelyek tiltják a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetést.

A terhes dolgozókról szóló irányelv esetében az EUB megállapította, hogy az anyasági szabadság biztosítása azt feltételezi, hogy az érintett dolgozó terhes volt és gyermeknek adott életet. Így tehát a megbízó anya⁴⁵⁰ nem tartozik az irányelv hatálya alá még akkor sem, ha ő szoptathatja a gyermeket vagy ha ő szoptatja a gyermeket szülés után.

A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelvet (átdolgozott szöveg) illetően az EUB megállapította, hogy az anyasági szabadság elutasítása egy megbízó anya részére nem minősül nemi alapú hátrányos megkülönböztetésnek, mivel a béranyát fogadó apa sem jogosult a szabadságra és így az elutasítás nem helyezi a női dolgozókat hátrányos helyzetbe a férfi dolgozókkal ellentétben. Továbbá az örökbefogadási szabadsággal egyenértékű fizetett szabadság elutasítása a béranyát fogadó anya részére az irányelv hatályán kívül esik.

Végül az EUB úgy vélte, hogy az, hogy valaki nem tud gyermeket vállalni, nem minősül „fogyatékoságnak” a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv értelmében.⁴⁵¹

Példa: A *De Weerd* ügy⁴⁵² a keresőképtelenségi ellátásra vonatkozó nemzeti jogszabályokkal foglalkozik. 1975-ben a nemzeti törvény bevezette a férfiak és egyedülálló nők részére a keresőképtelenségi ellátást, függetlenül a keresőképtelenné válásuk előtti jövedelmüktől. 1979-ben ezt módosították és az ellátást a házasság nők részére is elérhetővé tették. Azonban bevezették azt a követelményt, miszerint a jogosultnak egy bizonyos szintű jövedelemben kellett részesülnie az előző évben. A törvényalkotást

450 Egy anya, aki béranyát fogadott, hogy gyermeke lehessen.

451 Lásd: [5.4. alfejezet](#).

452 EUB, C-343/92. sz. ügy, *M. A. De Weerd, lánykori nevén Roks, és társai kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen és társai*, 1994. február 24.

megtámadták, mondván, hogy (többek között) a jövedelemre vonatkozó követelmény a nőkkel szemben közvetve megkülönböztető (akik a férfakkal ellentétben valószínűleg nem keresték meg az előírt jövedelmet). Az állam azzal érvelt, hogy az eltérő joggyakorlást költségvetési megfontolások indokolták a nemzeti költségek féken tartása céljából. Az EUB megállapította, hogy míg az uniós jog nem akadályozza meg az államot abban, hogy szabályozza, mely személyek részesüljenek a szociális biztonsági ellátásokból, ezt nem teheti megkülönböztető módon.

Példa: A *Hill és Stapleton kontra The Revenue Commissioners és Department of Finance* ügyben⁴⁵³ az EUB világossá tette, hogy a munka és család összeegyeztethetőségének elve az egyenlőség elvéből következik. A kormány bevezette a megosztott munkakör rendszerét a közigazgatás területén, miszerint egy munkakör átmeneti alapon két személy között megosztható, a teljes munkaidő 50%-ában dolgozva és a normál fizetés 50%-ában részesülve. A dolgozók visszatérhettek a munkakörükbe teljes munkaidőben, ahol ezek a posztok elérhetővé váltak. A szabályok lehetővé tették a teljes munkaidőben dolgozók részére, hogy minden évben egyvel feljebb lépjenek a fizetési ranglétrán. Azonban a munkakört megosztó egyének esetében a növekmény meglehetősen alacsony volt, két év munkamegosztás felelt meg egy évnél előrelépésnek. Az ügyben szereplő két panasztevő teljes munkaidőben tért vissza munkaköréhez és arról panaszkodtak, miként alkalmazták rájuk nézve a növekményt. Az EUB megállapította, hogy ez nemi alapon történő közvetett megkülönböztetésnek minősül, mivel főként nők voltak, akik részt vettek a munkamegosztásban. A kormány azzal érvelt, hogy az eltérő bánásmód indokolt volt, mivel a tényleges szolgálati idővel kapcsolatos emelés elvén alapult. Az EUB megállapította, hogy ez csak egy olyan kijelentés, amelyet objektív feltételekkel nem tudtak alátámasztani (nem volt bizonyíték arra, hogy más személyek szolgálati idejét a ténylegesen ledolgozott munkaórák alapján számolták volna ki). Az EUB tehát kimondta, hogy „a munkáltató nem igazolhatja a munkakör-megosztásból származó hátrányos megkülönböztetést csupán azzal, hogy a megkülönböztetés elkerülése nagyobb költségeket eredményezett volna.”

Az EJE-ben is jól ki van dolgozva a nemi alapú hátrányos megkülönböztetés elleni védelem. Az EJE kimondja, hogy a nemi egyenlőség fontos cél az Európai

⁴⁵³ EUB, C-243/95. sz. ügy, *Kathleen Hill és Ann Stapleton kontra The Revenue Commissioners és Department of Finance*, 1998. június 17.

Tanács tagállamai számára.⁴⁵⁴ A nemi egyenlőséghez kapcsolódó esetjog számos jogkérdést tartalmaz.

Az EJEB esetjogában nagyon fontos terület a nemi egyenlőség, amely olyan ügyekkel foglalkozik, ahol a nők erőszak áldozatai (lásd a [2.6. alfejezetet](#)). Az EJEE megállapította, hogy a nemi alapú erőszak a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés egyik formája és sérti a 2. és 3. cikket az EJEE 14. cikkével összefüggésben.⁴⁵⁵

A férfiak és nők közötti egyenlőség elve miatt is talált az EJEB jogsértést a foglalkoztatás és szülői szabadság területén.

Példa: Az *Emel Boyraz kontra Törökország* ügyben⁴⁵⁶ a kérelmezőt elbocsátották biztonsági őr állásából azzal, hogy a biztonsági őr feladatai olyan kockázatokat és kötelezettségeket foglaltak magában, amellyel a nők nem tudnak megbirkózni, például éjszakai munka ritkán lakott területen, illetve lőfegyver és fizikai erő használata. Az EJEB megállapította, hogy a hatóságok nem indokolták megfelelően, hogy a nők miért nem képesek biztonsági őrként dolgozni a férfiakkal összevetve. Az EJEB arra is rávilágított, hogy a kérelmező négy éve dolgozott biztonsági őrként és nem voltak arra utaló jelek, hogy a neme miatt nem tudta volna ellátni feladatait. Következésképpen a 14. cikk sérült.

Példa: A *Konstantin Markin kontra Oroszország* ügyben⁴⁵⁷ a kérelmező – a fegyveres erők egy elvált rádiós felderítője – három év szülői szabadságot kérvényezett három gyermeke után. Ezt elutasították azzal, hogy a hazai jogban nincs alapja az igényének. Azonban később kapott két év szülői szabadságot és a felettesei anyagilag is segítették a nehéz családi helyzete fényében. A kérelmező arról panaszkodott, hogy a férfi katonák a nőkkel ellentétben nem jogosultak a három éves szülői szabadságra, amelyet a kisgyermek gondozására vehetnek ki. Úgy vélte, hogy az eltérő bánásmód nemi alapú hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Az EJEB megállapította,

454 EJEB, *Konstantin Markin kontra Oroszország* (Nagykamara), 30078/06. sz. ügy, 2012. március 22., 127. pont.

455 Például lásd: EJEB, *Opuz kontra Törökország*, 33401/02. sz. ügy, 2009. június 9.; EJEB, *Halime Kiliç kontra Törökország*, 63034/11. sz. ügy, 2016. június 28.; EJEB, *M. G. kontra Törökország*, 646/10. sz. ügy, 2016. március 22. (lásd a [2.6. alfejezetet](#)).

456 EJEB, *Emel Boyraz kontra Törökország*, 61960/08. sz. ügy, 2014. december 2.

457 EJEB, *Konstantin Markin kontra Oroszország* (Nagykamara), 30078/06. sz. ügy, 2012. március 22.

hogy a férfiak a nőkhez hasonló helyzetben vannak a szülői szabadságot illetően. Az EJB nem fogadta el, hogy az eltérő bánásmód észszerűen és objektíven akár a nemi szerepek hagyományos megosztásával, akár azzal indokolható, hogy a katonák szülői szabadsága negatív hatással lenne a harci erejükre és a fegyveres erők működési eredményességére. Ezért egy bizonyos embercsoportra alkalmazott, nemi alapú automatikus korlátozás minden elfogadható mérlegelési jogkörön kívül esett, és az EJB úgy határozott, hogy sérült a 14. cikk az EJE 8. cikkével összefüggésben.

A nemi egyenlőség ügyeinek másik kategóriája a szociális ellátásokra jogosultsághoz kapcsolódó, különböző életkorokra vonatkozó követelményekkel foglalkozik. A szociális biztonság és pénzügyi ügyek területén az EJB széles körű mérlegelési jogkört biztosít a nemzeti hatóságok részére. Az *Andrle* ügyben az EJB megerősítette, hogy a nemi egyenlőség lehetővé teszi az olyan speciális intézkedések meghozatalát, amelyek a férfiak és nők közötti tényleges egyenlőtlenségeket ellensúlyozzák.

Példa: Az *Andrle kontra Cseh Köztársaság* ügyben⁴⁵⁸ a kérelmező arról panaszkodott, hogy a nőkkel ellentétben a gyermeket nevelő férfiak esetében nem csökkentették a nyugdíjkorhatárt. A cseh kormány azzal érvelt, hogy az eltérő bánásmód a régi kommunista rendszernek volt köszönhető, ahol a gyermekkel rendelkező nőknek teljes munkaidőben kellett dolgozniuk a gyermeknevelés és háztartás vezetése mellett. Az intézkedés a nőknél lévő kettős teher ellensúlyozását célozta meg. A hatóságok már megkezdték a nyugdíjrendszer fokozatos reformját a nyugdíjkorhatár kiegyenlítése céljából. Azonban a kérelmező korosztályára még a régi rendszer vonatkozott. Az EJB elfogadta, hogy az intézkedés e sajátos, történelmi körülményekben és a nőkkel szembeni speciális bánásmód szükségességében gyökerezett. A Bíróság megállapította, hogy ez az indoklás észszerű és objektív. Az EJB azt is megállapította, hogy a szóban forgó egyenlőtlenség megszüntetésére hozott intézkedések időzítése és hatálya nem egyértelműen észszerűtlen és nem haladta meg az e területen az államoknak adott széles mérlegelési jogkört. Ezért az állam nem sértette meg a megkülönböztetésmentesség elvét.

458 EJB, *Andrle kontra Cseh Köztársaság*, 6268/08. sz. ügy, 2011. február 17.

Az *Andrle* ügyben az EJB világosan elkülönítette a férfiak és nők eltérő kezelését a szülői szabadság és a nyugdíj területén. Eszerint a nem elégtelen mentség arra, hogy a férfiakat kizárják a szülői szabadságra való jogosultság alól, ami egy rövid távú intézkedés és a megreformálása nem tartalmazna olyan komoly pénzügyi következményeket, mint a nyugdíjrendszeré. Ezért a nyugdíjrendszereket illetően az államok széles körű mérlegelési jogkört élveznek. Azonban például a *Di Trizio kontra Svájc* ügyben⁴⁵⁹ (lásd részletesen a [6.3. alfejezetben](#)) az EJB megállapította, hogy hátrányos megkülönböztetésnek minősül a rokkantsági ellátások kiszámítási módja, amely a szülés után kevesebb munkaórában dolgozó nőket hátrányosan érinti.

A *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* ügyben⁴⁶⁰ (lásd részletesen az [1.3.2. alfejezetben](#)) az EJB az olyan férfiak és nők életfogytiglani szabadságvesztés-büntetés területén való eltérő elbánását vizsgálta, akik mentesültek az életfogytig tartó szabadságvesztés alól. A statisztika, a nők nemi alapú bántalmazásokkal szembeni védelme, a börtönben való visszaélések és szexuális zaklatások, valamint a terhesség és anyaság védelme alapján úgy határozott, hogy a női bűnelkövetők életfogytig tartó büntetés alóli felmentése általános szabályként közérdek.

A nemi egyenlőség területén az EJB a névválasztással és a szülők gyermekeknek adott vezetéknevével foglalkozó nemzeti rendelkezéseket is vizsgálta. Például a *Cusan és Fazzo kontra Olaszország* ügyben⁴⁶¹ (lásd részletesen a [4.6. alfejezetben](#)) megállapította, hogy az a szabály, miszerint a házaspár nem adhatja az anya vezetéknevét a gyermeknek, nők elleni megkülönböztetésnek minősül.

Példa: Az *Ünal Tekeli kontra Törökország* ügyben⁴⁶² a kérelmező arról panaszkodott, hogy a nemzeti jog arra kötelezi a nőket, hogy házasságkötéskor vegyék fel a férjük nevét. Bár a jog megengedte, hogy a nők megtartsák a leánykori nevüket a férjük neve mellett, az EJB megállapította,

459 EJB, *Di Trizio kontra Svájc*, 7186/09. sz. ügy, 2016. február 2.

460 EJB, *Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország* (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017. január 24.

461 EJB, *Cusan és Fazzo kontra Olaszország*, 77/07. sz. ügy, 2014. január 7.

462 EJB, *Ünal Tekeli kontra Törökország*, 29865/96. sz. ügy, 2004. november 16.

hogy ez nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetésnek minősül, mert a nemzeti jog a férjeket nem kötelezi arra, hogy változtassák meg a vezetéknévüket.

A nemzetközi jog alapján a nemi egyenlőséget alapvetőnek tekintik az emberi jogok szempontjából. Számos ENSZ-szervezet küzd a főként nők által elszenvedett nemi alapú hátrányos megkülönböztetés ellen. Azt is kihangsúlyozták, hogy a nők gyakran áldozatai a halmozott megkülönböztetésnek (amikor két vagy több indok miatt kerülnek hátrányos helyzetbe) és az interszekcionális megkülönböztetésnek (amikor több indok működik és van kapcsolatban egymással egy időben elválaszthatatlan módon) is⁴⁶³. Az ENSZ emberi jogi szervei a nemi sztereotípiák által okozott károkat⁴⁶⁴ és a káros nemi sztereotípiák megszüntetésének szükségességét is kihangsúlyozták a nemi egyenlőség előmozdításaért⁴⁶⁵. A nemi sztereotípiákon alapuló eltérő bánásmód nők elleni megkülönböztetésnek minősülhet. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága kimondta, hogy a „nemi alapú feltételezések és elvárások általánosságban helyezik a nőket hátrányos helyzetbe az alapvető jogok élvezetét tekintve [...]”. A gazdasági, szociális és kulturális szerepekről alkotott nemi alapú feltételezések nem ellentétesek a férfiak és nők közötti felelősség megosztásával egyetlen olyan területen sem, ahol az az egyenlőséghez szükséges.”⁴⁶⁶ A Nőkkel Szembeni Megkülönböztetés Felszámolásával Foglalkozó Bizottság szintén kiemelte, hogy a nemi sztereotípiák a fő okai és következményei a nemi alapú hátrányos megkülönböztetésnek.⁴⁶⁷ Például a foglalkoztatás területén való hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozó egyik ügyben a bizottság megállapította

463 Lásd például: ENSZ, Fogyatékossággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (2016), 3. sz. *általános megjegyzés (2016) a fogyatékossággal élő nőkről és lányokról*, CRPD/C/GC/3, 2016. szeptember 2.; CEDAW Bizottság (2010), 28. sz. *általános ajánlás a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről* szóló Egyezmény 2. cikke szerinti részes államok fő kötelezettségeiről, CEDAW/C/2010/47/GC.2, 2010. október 19., 18. pont.

464 Az, hogy az ENSZ emberi jogi szervei miként alkalmazták ezeket a szerződéseket a nemi sztereotípiákkal kapcsolatban a nők emberi jogainak elősegítése fényében, megtalálható az OHCHR megbízására készült jelentésben (2013), *Gender Stereotyping as a Human Rights Violation*, 20-43.o.

465 ENSZ, Fogyatékossággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (2016), 3. sz. *általános megjegyzés (2016) a fogyatékossággal élő nőkről és lányokról*, CRPD/C/GC/3, 2016. szeptember 2.

466 ENSZ, CESCR (2005), 16. sz. *általános megjegyzés: A férfiak és nők valamennyi gazdasági, szociális és kulturális jog élvezetéhez való egyenlő jogai* (Egyezségokmány 3. cikke), E/C.12/2005/4, 2005. augusztus 11., 11. pont.

467 ENSZ, CEDAW Bizottság (2010), 28/2010. sz. *közlemény*, CEDAW/C/51/D/28/2010, 2012. február 24., 8.8. pont.

az Egyezmény megsértését abban, hogy a nemzeti bíróságokat olyan sztereotipikus előítéletek befolyásolták, miszerint a házasságon kívüli kapcsolatok a nők tekintetében nem, míg a férfiak tekintetében elfogadhatók.

5.2. Nemi identitás

Főbb pontok

- Az EJEE értelmében a nemi identitást az „egyéb helyzet” kategóriája szerint védik.
- Az uniós jog szerint a nemi identitást korlátozott mértékben védik nemi alapon. Olyan magánszemélyekre vonatkozik, akik nemváltóztató műtéten esnek vagy estek át.

Így a nemi identitás szélesebb körben elfogadott meghatározása nem csak azokat foglalja magában, akik nemváltó műtéten esnek át („transzszexuálisok”), hanem azokat a személyeket is, akik más eszközt választanak nemük kifejezéséhez (például transzvesztitizmus vagy „cross-dressing”) vagy egyszerűen az ellenkező nem tagjaihoz kapcsolódó beszédformát vagy kozmetikumokat alkalmaznak.

Kihangsúlyozandó azonban, hogy az **uniós** megkülönböztetésmentességi jog szerint jelenleg nincs speciális rendelkezés egy személy nemi identitásán vagy nemi önkifejezésén alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemre.⁴⁶⁸ A *P kontra S* és *Cornwall County Council* ügyet követve⁴⁶⁹ a nemi

„A nemi identitás alatt minden ember mélyen és egyedi módon megélt társadalmi nemét értjük, amely megegyezhet a személynek születéskor tulajdonított biológiai nemmel vagy eltérhet attól, és amelybe beletartozik az egyén személyes testérzete (amelyhez kapcsolódhat a testi megjelenés vagy működés saját szándékából történő megváltoztatása orvosi, műtéti vagy egyéb úton) és a társadalmi nem egyéb kifejezési eszközei, mint például az öltözködés, a beszédstílus vagy a gesztusok.”

Forrás: Yogyakarta elvek (2007), Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással, 2007. március. Ezeket az elveket a nemzetközi emberi jog egy független szakértői szerve fogadta el.

468 A nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés kifejezett tiltását a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i 2012/29/EU európai parlamenti és a tanácsi irányelv írja elő, HL L 315., 2012.11.14., 57–73. o.

469 EUB, C-13/94. sz. ügy, *P kontra S and Cornwall County Council*, 1996. április 30.

identitáson alapuló megkülönböztetésmentesség csak részben tartozik a férfiak és nők egyenlő bánásmódjának elvének hatályaiba. Az EUB megállapította, hogy a férfiak és nők egyenlő bánásmódjának elve nem korlátozódhat az azon a tényen alapuló megkülönböztetés tilalmára, hogy egy személy az egyik vagy a másik nemhez tartozik. Ennek megfelelően a nemi alap magában foglalja egy egyén hátrányos megkülönböztetését, mert az „nemváltó műtéten szeretne átmenni vagy ment át”. Ezért az uniós jog szerint értelmezett nemi alap jelenleg csak nagyon szűk értelemben védi a nemi identitást. Ezt a megközelítést a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK) újból megerősíti.⁴⁷⁰ Az ezt a területet szabályozó nemzeti jogszabályok tanulmányai is azt mutatják, hogy nincs egységes megközelítés Európában; vannak olyan államok, ahol a „nemi identitással” a „szexuális irányultság” részeként foglalkozik és vannak olyanok, amelyek a „nemi alapú megkülönböztetés” részeként.

Példa: A *K. B. kontra NHS Pensions Agency* ügyben⁴⁷¹ K. B. transzszexuális partnere nem kaphatott özvegyi nyugdíjat. A visszautasítás oka az volt, hogy a transzszexuális pár nem teljesítette a házasságkötésre vonatkozó követelményt; az éppen hatályos angol jog szerint transzszexuális párok nem házasodhattak. A hátrányos megkülönböztetés kérdését figyelembe véve az EUB megállapította, hogy nem történt nemi alapú megkülönböztetés, mert annak megállapításakor, hogy ki jogosult a túlélő hozzátartozói nyugdíjra, nem bántak senkivel kedvezőtlenebbül azért, mert férfi vagy nő. Az EUB a figyelmét más irányba fordította. Ezután a házasság kérdése került középpontba. Kiemelte, hogy a transzszexuálisok soha nem tudtak házasságot kötni és így soha nem részesülhettek a túlélő hozzátartozói nyugdíjból, míg a heteroszexuálisok igen. Ezután Christine Goodwin EJB előtt tárgyalta ügyét vették figyelembe.⁴⁷² E megfontolások alapján az EUB úgy határozott, hogy a szóban forgó brit jogszabály nem felelt meg az egyenlő bánásmód elvének, mivel nem tette lehetővé a transzszexuális párok részére, hogy részesülhessenek partnerük fizetéséből.

470 Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelve (2006. július 5.) a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg), HL L 204., 2006.7.26., 23–36. o.

471 EUB, C-117/01. sz. ügy, *K. B. kontra National Health Service Pensions Agency és Secretary of State for Health*, 2004. január 7.

472 EJB, *Christine Goodwin kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 28957/95. sz. ügy, 2002. július 11.

Példa: Hasonló megfontolások merültek fel a *Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions* ügyben.⁴⁷³ S.M. Richards, aki férfiként született, nemváltoztató műtéten esett át. Az ügy az egyesült királysági állami nyugdíjjogosultsággal foglalkozott, mivel abban az időben a nők 60 éves korukban váltak jogosulttá az állami nyugdíjra, míg a férfiak 65 éves korukban. Amikor S.M. Richards 60 éves korában állami nyugdíjat igényelt, elutasították azzal az indoklással, hogy jogilag férfinek minősül és ezért 65 éves koráig nem kérvényezheti az állami nyugdíj folyósítását. Az EUB megállapította, hogy ez nemváltoztatáson alapuló egyenlőtlen bánásmódnak minősült és következésképpen ellentétes volt a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról szóló irányelv 4. cikk (1) bekezdésével.⁴⁷⁴

Az EJE-ben a nemi identitás fogalmát szélesebb körben értelmezik. Az EJB megállapította, hogy az Egyezmény 14. cikke szerint a megkülönböztetés tilalma a nemi identitáshoz kapcsolódó kérdéseket is magában foglalja.⁴⁷⁵ Az EJB kihangsúlyozta, hogy „a nem és a szexuális irányultság két különböző és intim tulajdonság [...]”. A kettő összetévesztése ezért egy adott személy jó hírnevére irányuló támadásnak minősül, ami a személy intim tulajdonsága miatt elég súlyos szintet képes elérni.⁴⁷⁶

A „nemi identitáson” alapuló hátrányos megkülönböztetés a „hagyományos szociális felfogásokból és a transzszexuális személyekhez kötött jogi rendszerekből” származhat.⁴⁷⁷ A nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban két fő jogi kérdés létezik. Az első a nemváltoztatás eléréséhez kapcsolódik. A második a nem elismerésére vonatkozó jogi eljárásokhoz kapcsolódik, ami lehetővé teszi a transznemű személyek részére, hogy az általuk előnyben részesített nemi identitással éljenek.

473 EUB, C-423/04. sz. ügy, *Sarah Margaret Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions*, 2006. április 27.

474 A Tanács 79/7/EGK irányelve (1978. december 19.) a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról, HL L 6., 1979.1.10., 24–25. o.

475 EJB, *Identoba és társai kontra Grúzia*, 73235/12. sz. ügy, 2015. május 12., 96. pont.

476 EJB, *Sousa Goucha kontra Portugália*, 70434/12. sz. ügy, 2016. március 22., 27. pont.

477 FRA (2015), *Protection against discrimination on grounds of sexual orientation, gender identity and sex characteristics in the EU – Comparative legal analysis – Update 2015*, Luxembourg, Kiadóhivatal, 15. o.

Példa: A *Hämäläinen kontra Finnország* ügyben⁴⁷⁸ a kérelmező férfi azonosítóját csak akkor voltak hajlandók nőire módosítani a nemváltoztató műtétje után, ha házasságát élettársi kapcsolattá alakítja. Az EJEB megerősítette, hogy az államok kötelesek elismerni a posztoperatív transzszexuálisok által vállalt nemváltoztatást többek között az egyén személyi állapotához kapcsolódó összes adat megváltoztatásának lehetőségével. Azonban a kérelmező esetében az EJEB a 14. cikk értelmében elutasította a panaszt. A Bíróság megállapította, hogy a nő személyazonosító szám kiadása iránti kérelmével kapcsolatban tapasztalt problémákat nem a helyzetéből adódó hátrányos megkülönböztetés okozta, valamint a ciszneműek és az ő helyzete nem hasonlított ahhoz eléggé, hogy egymással össze lehessen hasonlítani. Az EJEB a 8. cikk szerinti panaszt is elutasította, mondván, hogy a kérelmező házasságának bejegyzett élettársi kapcsolattá való alakítása nem lenne hatással a családi életére. A házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat jogi fogalma majdnem egy és ugyanaz Finnországban és az átalakításnak nem lett volna a biológiai gyermek apjára vagy a gondozásra, felügyeletre és a gyermek nevelésére vonatkozó kötelezettségére hatással.

A fenti ítélet megerősítette az államok azon kötelezettségét, hogy lehetővé tegyék a jogi nem elismerést. Ugyanakkor azonban az a jogi követelmény, hogy egy személynek először meg kell változtatnia a személyi állapotát a nemének jogi megváltoztatásához, nem sérti az Egyezményt, amennyiben az nem érinti az érintett személy családi életét (például a gyermekhez kapcsolódó jogait és kötelezettségeit).

Példa: Az *Y. Y. kontra Törökország* ügyben⁴⁷⁹ a kérelmező nemváltoztató műtétjét azzal az indokkal utasították el, hogy nem volt igaz rá, hogy „tartósan képtelen volt utódot nemzeni”, ahogy azt a hazai jog megkövetelte. Arról panaszkodott, hogy a nemváltoztató műtét engedélyezésének elutasításával (ami nélkül nem tudta megszerezni az általa előnyben részesített nem jogi elismerését) a török hatóságok hátrányosan megkülönböztették. Az EJEB kihangsúlyozta az egyén nemi identitásának szabad meghatározásának fontosságát és megállapította, hogy a kérelmező testi sérthetlenségének tiszteletben tartásának elve minden arra vonatkozó kötelezettségét kizárta, hogy alávesse magát a végleges sterilizációval járó kezelésnek.

478 EJEB, *Hämäläinen kontra Finnország* (Nagykamara), 37359/09. sz. ügy, 2014. július 16.

479 EJEB, *Y. Y. kontra Törökország*, 14793/08. sz. ügy, 2015. március 10.

Példa: A *Van Kück kontra Németország* ügyben⁴⁸⁰ a nemváltoztató műtéten és hormonkezelésen átesett kérelmező magántulajdonú egészségbiztosítója elutasította a kezelés költségeinek megtérítését. A német Fellebbviteli Bíróság, amelyhez a kérelmező a biztosítóval szembeni követelésével kapcsolatban fordult, úgy határozott, hogy az orvosi eljárás a megállapodás szerint előírt módon nem volt „szükséges”. Ezért a kérelmező nem volt jogosult a költségtérítésre. Az EJB megállapította, hogy – figyelembe véve a nemi identitás jellegét és a visszafordíthatatlan orvosi eljárásokon való részvételre vonatkozó döntés súlyát – a nemzeti bíróság megközelítésével nemcsak a kérelmező tisztességes eljáráshoz való joga sérült (megszegve az EJE 6. cikkét), hanem a magánélet tiszteletben tartásához való joga is, amelyet az EJE 8. cikke biztosít.

Példa: Határozatában⁴⁸¹ az athéni békebíró megerősítette a nemi identitás elismeréséhez való jogot nemváltoztató műtét nélkül is. Születésekor a kérelmezőt az anyakönyvben „nőneműként” jegyezték be. A kérelmező azonban kora gyermekkorától a nemi identitásbeli zavar jeleit mutatta. Hormonkezelésen (tesztoszteron injekciók) és kétoldali emlőeltávolításon esett át. A bíróság megállapította, hogy az a követelmény, miszerint nemváltoztató műtéten kell átesni ahhoz, hogy az anyakönyv meglévő bejegyzését módosítani lehessen, túlzás lenne és sértené az EJE 8. cikkét, valamint az ICCPR 2. és 26. cikkét. A bíróság úgy határozott, hogy a kérelmező esetében a férfi hormonok voltak túlsúlyban. Továbbá mivel a hímnem és egy férfinév a kérelmező személyiségének alapvető jellemzői, ezeket az anyakönyvben fel kell tüntetni; ezért a meglévő bejegyzést ennek megfelelően kell módosítani.

Az Európa Tanács joga alapján az Isztambuli Egyezmény tiltja a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést. Az LMBT-hez kapcsolódó ügyeket az ECRI kezdte nyomon követni az Európa Tanács tagállamaiban.⁴⁸²

A fent taglalt kérdések mellett vannak a nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó más jogi kérdések is. Hasonlóan problematikus

⁴⁸⁰ EJB, *Van Kück kontra Németország*, 35968/97. sz. ügy, 2003. június 12., 30. és 90–91. pont.

⁴⁸¹ Görögország, Athéni Békebíró, [418/2016. sz. határozat](#), 2016. szeptember 23., lásd: European network of legal experts in gender equality and non-discrimination (2016), *Recognition of gender identity without gender reassignment surgery*.

⁴⁸² Lásd: Európa Tanács, ECRI (2012), *Információs dokumentum a rasszizmus és intolerancia elleni európai bizottság ötödik nyomon követési ciklusáról*, 2012. szeptember 28., 9. pont.

például az, hogy sok állam előírja, hogy egy baba nemét születésekor hím- vagy nőneműként kell bejegyezni⁴⁸³. Egy másik erőteljesen bírált kérdés a kisbabákon végzett orvosi beavatkozás, amely célja a konkrét nem feltárása, amikor az újszülött neme nem egyértelmű.⁴⁸⁴

5.3. Szexuális irányultság

A szexuális irányultság alatt az „egyén azon képességét értjük, hogy azonos nemű vagy más nemű vagy bármely nemű személyek iránt képes mély érzelmi és szexuális vonzalmat érezni, illetve velük intim és szexuális kapcsolatot kialakítani.”

Forrás: Yogyakarta elvek (2007), Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással, 2007. március. Ezeket az elveket a nemzetközi emberi jog egy független szakértői szerve fogadta el.

A szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetéshez kapcsolódó ügyek foglalkoznak azokkal a személyekkel, akikkel azért bánnak kedvezőtlenebbül, mert melegek, leszbikusok vagy biszexuálisok, de a heteroszexualitás alapján történő hátrányos megkülönböztetést is tiltják.

Az alábbi példák azt mutatják, miként értelmezi az EUB a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

Példa: Az *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării* ügyben⁴⁸⁵ az Accept – LGBT jogokat támogató és védő román civil szervezet – panaszában előadta, a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben meghatározott egyenlő bánásmód elvét egy profi labdarúgó klub megsértette a munkaerőfelvételi ügyei révén. Különösen a klub egyik támogatója által tett nyilvános homofób kijelentésre utaltak, aki azt nyilatkozta egy interjúban, hogy soha nem venne fel homoszexuális játékost. Az EUB megállapította, hogy elegendő lett volna, ha a klub elhatárolódik ettől a megkülönböztető nyilvános kijelentéstől és igazolja, hogy felvételi politikája rendelkezik olyan kifejezett rendelkezésekkel, amelyek célja az egyenlő bánásmód elvének betartása.

483 FRA (2015), *The fundamental rights situation of intersex people*, Luxembourg, Kiadóhivatal; Európa Tanács, Emberi jogi főbiztos (2011), *Szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetésről* szóló európai tanulmány.

484 Az Európa Tanács számos dokumentuma helytelenítette ezt a vitatott gyakorlatot; lásd például az 1952-es határozatot (2013), *A gyermekek testi sérthetetlenséghez való joga*.

485 EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

Példa: A *Geoffrey Léger kontra Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes és Etablissement français du sang* ügyben⁴⁸⁶ egy másik férfival szexuális kapcsolatot létesítő férfi részére nem engedélyezték a véradást. A nemzeti hatóságok úgy vélték, hogy a kérelmező fokozottan ki volt téve komoly, véren keresztül átviható fertőző betegségeknek. Az EUB úgy határozott, hogy bár a véradástól való tartós eltiltás a homoszexuális férfiakat illetően összeegyeztethető volt az uniós joggal (EU Charta 21. cikke), ideértve a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, ez csak akkor volt igaz, amikor a magas szintű egészségvédelem biztosításának enyhébb eszköze nem létezett. Az EUB a hazai bíróságokra bízta, hogy megbizonyosodjanak, létezik-e hatékony technológia a fertőző betegségek, különösen a HIV kiszűrésére. Ilyen technológiák hiányában a bíróságoknak ellenőriznie kellett, hogy kérdőívvel és az orvossal való egyéni interjúval megállapítható-e a vért kapók egészségére leselkedő kockázat fennállása.

A menedékkérők bevallott szexuális irányultságának hitelességére irányuló vizsgálati módszerek az EUB esetjogába tartoznak⁴⁸⁷.

Példa: Az *A és társai kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* ügyben⁴⁸⁸ az EUB azt derítette ki, hogy az uniós normáknak megfelelően a nemzeti hatóságok miként tudnak meggyőződni a menedékkérők szexuális irányultságáról. A 2004/83/EK és 2005/85/EK irányelvek azokat a minimális követelményeket határozzák meg, amelyeket a harmadik országbeli állampolgároknak teljesíteni kell a menekült státusz igényléséhez; illetve a menedékkérelmek és a menedékkérők jogainak vizsgálati eljárásaira vonatkozó minimális előírásokat is előírják. A nemzeti hatóságok nem kérdezhetik ki részletesen a menedékkérőket a szexuális gyakorlataikkal kapcsolatban, illetve nem vethetik őket alá semmiféle „tesztnek” a homoszexualitásuk megállapításához, mert az ilyen bizonyíték jellegéből adódóan sértené az emberi méltóságot, amelynek tiszteletben tartását az EU Alapjogi Chartája biztosítja. Továbbá az EUB megállapította, hogy az,

486 EUB, C-528/13. sz. ügy, *Geoffrey Léger kontra Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes és Etablissement français du sang*, 2015. április 29.

487 További információért lásd: FRA (2017), *Current migration situation in the EU: Lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum seekers*, Luxembourg, Kiadóhivatal.

488 EUB, C-148/13–C-150/13. sz. egyesített ügyek, *A és társai kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (nagytanács), 2014. december 2.

hogy valaki a homoszexualitását a menekültügyi eljárás elején a vonatkozó hatóságok előtt nem nyilvánítja ki, nem eredményezheti azt, hogy az magánszemély nyilatkozata nem hiteles.

Példa: A *Minister voor Immigratie en Asiel kontra X és Y*, valamint *Z kontra Minister voor Immigratie en Asiel* ügyben⁴⁸⁹ az EUB megállapította, hogy a homoszexuális személyek a menekült fogalmának meghatározása szerint egy különleges társadalmi csoportot alkotnak a kifejezetten rájuk vonatkozó büntetőjogok miatt. A menedékjog akkor igazolható, amikor a személyt üldözik. A homoszexuális tettekért való börtönbüntetés elegendően komoly üldöztetésnek minősül, amennyiben ezt a büntetést tényleg alkalmazzák. A szexuális irányultság egy ember identitásának olyan alapvető tulajdonsága, melynek letagadására vagy elrejtésére senki sem kényszeríthető a származási országában az üldöztetés elkerülése céljából.⁴⁹⁰

Az **EJEE** 14. cikke kifejezetten nem sorolja a „szexuális irányultságot” a védett tulajdonságok közé. Az EJEB számos esetben kimondta azonban, hogy a szexuális irányultság a 14. cikk által védett „egyéb” tulajdonságok közé tartozik.⁴⁹¹

Példa: Az *S. L. kontra Ausztria* ügyben⁴⁹² a kérelmező arról panaszkodott, hogy a nemzeti jog az akkori állás szerint büntette a férfiak közötti közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot abban az esetben, ha az egyik fél tizennyolc év alatti. A vitatott rendelkezés nem vonatkozott az ellenkező nemre vagy a nők közötti szexuális kapcsolatokra. Az EJEB ezt szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősítette.

Az osztrák parlament később ezt a büntető rendelkezést – a fenti ügy tárgyát – hatályon kívül helyezte. De a hatályon kívül helyezett rendelkezésen alapuló büntetőítéleteket nem törölték az elítélt személyek bünyügyi nyilvántartásából.

489 EUB, C-199/12–C-201/12. sz. egyesített ügyek, *Minister voor Immigratie en Asiel kontra X és Y, valamint Z kontra Minister voor Immigratie en Asiel*, 2013. november 7.

490 A szexuális irányultsághoz kapcsolódó más esetjogért lásd: EUB, C-267/06. sz. ügy, *Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* (nagytanács), 2008. április 1., részletesen a 2.1.3. alfejezet alatt, és EUB, C-267/12. sz. ügy, *Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, 2013. december 12., a 2.1.2. alfejezet alatt tárgyalva.

491 Lásd például: EJEB, *Fretté kontra Franciaország*, 36515/97. sz. ügy, 2002. február 26., 32. pont.

492 EJEB, *S. L. kontra Ausztria*, 45330/99. sz. ügy, 2003. január 9.

Példa: Az *E. B. és társai kontra Ausztria* ügyben⁴⁹³ a kérelmezők arról panaszkodtak, hogy az osztrák hatóságok nem törölték a bűnügyi nyilvántartásból a közös megegyezésen alapuló homoszexuális kapcsolatok miatti büntetőítéleteiket annak ellenére, hogy a szóban forgó bűncselekményt eltörölték. Az EJEB megjegyezte, hogy a törvényerejét elvesztő jogi rendelkezés önmagában nem elegendő indok arra, hogy töröljenek egy büntetőítéletet az adott személy nyilvántartásából. Azonban mind az osztrák alkotmánybíróság, mind az EJEB megállapította, hogy a vitatott rendelkezés megsértette az osztrák alkotmányt és az emberi jogok európai egyezményét is. Mindkettő megállapította, hogy a rendelkezést azért törölték el, hogy a helyzet megfeleljen a jogszabályoknak és az egyenlőség elvének, valamint, hogy a bűnügyi nyilvántartások bejegyzéseinek megőrzése komoly negatív hatással lehet az érintett egyén magánéletére. Mivel a nemzeti hatóságok nem indokolták meg, hogy miért volt szükség a bejegyzések megtartására, az EJEB megállapította a 14. cikk megsértését az EJE 8. cikkével összefüggésben.

Az EJEB számos szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos ügyet megvizsgált az örökbefogadás és házasság területén is.

Példa: Az *E. B. kontra Franciaország* ügyben⁴⁹⁴ a kérelmező azért nem fogadhatott örökbe gyermeket, mert nem tudott férfi példaképet biztosítani. Tekintettel arra, hogy a nemzeti jog egyedülálló szülők részére engedélyezte az örökbefogadást, az EJEB megállapította, hogy a hatóságok döntése elsősorban azon a tényen alapult, hogy a kérelmező egy másik nővel volt kapcsolatban és élt együtt. Ennek megfelelően az EJEB megállapította, hogy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést történt.

Példa: A *Taddeucci és McCall kontra Olaszország* ügyben⁴⁹⁵ a kérelmezők – egy olasz és egy új-zélandi állampolgár – 1999 óta éltek homoszexuális párként. Amikor úgy döntöttek, hogy Olaszországban telepednek le, a második kérelmező családi okokból kérvényezett tartózkodási engedélyét elutasították, mert a kérelmezők nem voltak házasok és ezért az olasz állampolgár partnere nem számított családtagnak. Ugyanakkor csak

493 EJEB, *E. B. és társai kontra Ausztria*, 31913/07., 38357/07., 48098/07., 48777/07. és 48779/07. sz. ügyek, 2013. november 7.

494 EJEB, *E. B. kontra Franciaország* (Nagykamara), 43546/02. sz. ügy, 2008. január 22.

495 EJEB, *Taddeucci és McCall kontra Olaszország*, 51362/09. sz. ügy, 2016. június 30.

a heteroszexuális párok házasodhattak. Következésképpen a házasságkötés feltétele a kérelmezők esetében nem volt teljesíthető. Az EJEB megállapította, hogy a nemzeti jog szerinti azonos neműek házasságkötéséhez való jog hiánya, amely a tartózkodási engedély megszerzésének egyik előfeltétele, a 14. cikk megsértésének minősül az EJE 8. cikkével összefüggésben.

Az EJE 8. cikk szerinti szexuális irányultsághoz kapcsolódó kormányzati beavatkozástól is véd. Ezért amennyiben ilyen alapú hátrányos megkülönböztetés történik, lehetőség van egyszerűen a 8. cikk megsértésére hivatkozni a megkülönböztető bánásmód fennállására való hivatkozás nélkül.

Példa: A *Karner kontra Ausztria* ügyben⁴⁹⁶ a kérelmező együtt élt partnerével, a főbérelővel, aki meghalt. A nemzeti bíróságok a vonatkozó jogszabályokat úgy értelmezték, hogy azok kizárják a homoszexuális párokat az olyan bérleti szerződések automatikus jogutódlása alól, ahol a főbérelő hal meg. A kormány azzal érvelt, hogy az eltérő bánásmódot a hagyományos családok lakóhelyének elvesztésétől való védelme indokolja. Az EJEB kiemelte, hogy bár a hagyományos család védelme jogszerű célnak minősülhet, „a mérlegelési mozgástér [...] szűk [...], amennyiben nem szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetésről van szó”. Az EJEB úgy folytatta, hogy „az arányosság elve nem csupán azt írja elő, hogy a választott intézkedés általában megfeleljen a kitűzött cél megvalósításának. Azt is bizonyítania kell, hogy bizonyos embereknek – ebben az esetben a homoszexuális kapcsolatban élő embereknek – a bérleti törvény 14. cikkében található alkalmazási köréből való kizárása szükséges volt a cél eléréséhez”. Az EJEB így megállapította a hátrányos megkülönböztetést, mivel az államnak olyan intézkedéseket kellett volna hoznia, amelyek a homoszexuális párok hátrányos helyzetbe való hozása nélkül védik a hagyományos családokat.

Példa: A *Schalk és Kopf kontra Ausztria* ügyben⁴⁹⁷ az azonos nemű párt alkotó kérelmezők házasságkötési engedélyt kértek az illetékes hatóságtól. Kérelmüket visszautasították, mert a hazai jog szerint házasságot csak ellenkező nemű személyek köthetnek. A törvényt később megváltoztatták és az azonos nemű párok elismerésére és jogi hatály alá vonására létrehozták a bejegyzett élettársi kapcsolatot. Az EJEB első ízben megállapította, hogy

496 EJEB, *Karner kontra Ausztria*, 40016/98. sz. ügy, 2003. július 24., 34–43. pont.

497 EJEB, *Schalk és Kopf kontra Ausztria*, 30141/04. sz. ügy, 2010. június 24.

a stabil kapcsolatban élő azonos nemű párok „családot” alkotnak, de az, hogy nem tudnak házasságot kötni, nem minősül a 14. cikk megsértésének az EJEE 8. cikkével összefüggésben. A Bíróság kiemelte, hogy a nemzeti hatóságok jobban meg tudják vizsgálni a társadalom igényeit és tudnak rájuk reagálni, valamint figyelembe tudják venni a szociális és kulturális vonatkozásokat. Az EJEE 12. cikke nem írja el az azonos nemű párok házasságkötéséhez való jogának megalapítását és ezért a rendelkezés nem sérült.

Az EJEE 5. cikke szexuális irányultságtól függetlenül védi a személyek szabadságához való jogát. E jog megsértését az 5. cikk szerint vizsgálják.

Példa: Az *O. M. kontra Magyarország* ügyben⁴⁹⁸ a kérelmező – egy iráni állampolgár – homoszexualitása miatt kért menedéket. A hatóságok elrendelték őrizetbe vételét, mert nem tudta igazolni személyazonosságát vagy az országban maradáshoz való jogát. Az EJEB megállapította, hogy a hatóságok nem kellően egyéni módon, a nemzeti jog által előírtan végezték el az értékelést. Azon menedékkérők esetében, akik abban az országban tartoznak egy veszélyeztetett csoportba, amelyet el kell hagyniuk, a hatóságoknak különös gonddal kell eljárniuk, hogy elkerüljék azokat a helyzeteket, melyektől az adott személyeket ugyanabba a sorsba kényszerítenék, amiért azok eredetileg elmenekültek. A hatóságok nem vették figyelembe a kérelmező őrizetbe vételekor, hogy a férfi mennyire volt biztonságban a többi fogvatartott között, melyek közül sokan olyan országokból származtak, ahol széles körű kulturális vagy vallási előítélet létezik e személyekkel szemben. Következésképp az EJEB megállapította az EJEE 5. cikk (1) bekezdésének megsértését.

Az **Európai Szociális Charta** más tulajdonságok mellett a szexuális irányultságot is védi.

Példa: Az *INTERIGHTS kontra Horvátország* ügyben⁴⁹⁹ az iskolai anyagokban található homofób nyelvezettel foglalkoznak. A Szociális Jogok Európai Bizottsága kimondta, hogy bár az államok széles mérlegelési jogkörrel

⁴⁹⁸ EJEB, *O. M. kontra Magyarország*, 9912/15. sz. ügy, 2016. július 5.

⁴⁹⁹ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) kontra Horvátország*, 45/2007. sz. panasz, 2009. március 30.

rendelkeznek a nemzeti iskolai tanterv meghatározásában, kötelesek biztosítani a hazai jogrendszer segítségével, hogy az állam által jóváhagyott szexuális és családtervezési egészségügyi nevelés objektív és megkülönböztetésmentes legyen. A Bizottság megállapította, hogy az átlagos tantervben használt oktatási anyag a homoszexuális személyeket egyértelműen elfogultan, megkülönböztető és megalázó módon ábrázolta. Megállapította, hogy a megkülönböztető állítások az egészségügyi neveléshez való jog (Európai Szociális Charta 11. cikk (2) bekezdése) megsértésének minősülnek a megkülönböztetésmentességi záradék fényében.

5.4. Fogyatékoság

Sem az EJE, sem a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv nem határozza meg a fogyatékoság fogalmát. Az EUB szerepének jellege miatt gyakran a nemzeti bíróságok állapítják meg, mi számít fogyatékoságnak és az EUB elé terjesztett viták ténybeli háttérének részeként mutatják azt be.

A *Chacón Navas* ügyben⁵⁰⁰ az EUB a fogyatékoság fogalmát a 2000/78/EK irányelv szerint értelmezte a fogyatékoság orvosi megközelítéséhez közeli módon. Azonban az **1. fejezetben** megvitattak szerint az EU aláírta a CRPD-t,⁵⁰¹ amely most a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó uniós jog értelmezésének hivatkozási pontja.⁵⁰² Az EUB megállapította, hogy a „2000/78 irányelvet lehetőség szerint az Egyezmény szövegével megegyezően kell értelmezni.”⁵⁰³ Következésképpen az EUB a fogyatékoság meghatározására a CRPD-ben meghatározottak szerint utal, amely a fogyatékoság szociális megközelítését tükrözi. A CRPD 1. cikke szerint:

500 EUB, C-13/05. sz. ügy, *Sonia Chacón Navas kontra Eures Colectividades SA* (nagytanács), 2006. július 11.

501 Az EU vonatkozásában a CRPD 2011. január 22-én lépett hatályba.

502 EUB, C-312/11. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság*, 2013. július 4.; EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government department and The Board of Management of a Community School* (nagytanács), 2014. március 18.; EUB, C-356/12. sz. ügy, *Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern*, 2014. május 22.; EUB, C-395/15. sz. ügy, *Mohamed Daouidi kontra Bootes Plus SL és társai*, 2016. december 1.; EUB, C-406/15. sz. ügy, *Petya Milkova kontra Izpjalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, 2017. március 9.

503 EUB, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, *HK Danmark, Jette Ring nevében eljárva kontra Dansk almennyttigt Boligselskab és HK Danmark, Lone Skouboe Werge nevében eljárva kontra Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S nevében eljárva*, 2013. április 11.

„Fogyatékossgal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.”

A CRPD 2. cikkének (3) bekezdése szerint a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetésbe beletartozik minden fogyatékossgal alapján történő különbségtétel, kizárás vagy korlátozás, amely sérti vagy érvényteleníti az összes emberi jog és alapvető szabadság elismerését, élvezetét vagy gyakorlását másokkal egyenlő módon, politikai, gazdasági, szociális, kulturális, polgári vagy bármely egyéb területen.

A CRPD 2. cikkének (4) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Észszerű intézkedés: aránytalan vagy szükségtelen terhet nem jelentő, szükséges és megfelelő módosítások és kiigazítások – ha ez adott esetben szükséges – annak biztosítására, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos módon élvezhessenek vagy gyakorolhassanak minden emberi jogot és alapvető szabadságot.”

Továbbá a 2. cikk (3) bekezdése kifejezetten elismeri, hogy az észszerű intézkedés elutasítása a „hátrányos megkülönböztetés” meghatározásába tartozik. Az észszerű intézkedések visszautasítására abban az ügyben található példa, amelyben elutasították egy olyan hidroterápiás medencének az építési engedélyét, amely egy fogyatékossgal élő személy rehabilitációs igényeit elégítette volna ki.⁵⁰⁴ A Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága kiemelte, hogy a semlegesen alkalmazott jogszabálynak megkülönböztető hatása lehet, amennyiben nem veszik figyelembe azon egyének egyedi körülményeit, akikre a jogszabályt alkalmazzák. Megállapította, hogy a fejlesztési tervtől való eltérés a fogyatékossgal élő személyek egyéni igényeit tudná kielégíteni és biztosítani számukra az összes emberi jog élvezetét vagy gyakorlását másokkal azonos módon, hátrányos megkülönböztetés nélkül. Mivel a hatóságok a kérelmező esetének egyedi körülményeit és a különleges, fogyatékossgal kapcsolatos szükségleteit nem vették figyelembe, a Bizottság megállapította a CRPD több rendelkezésének is a megsértését.

⁵⁰⁴ ENSZ, Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága, 3/2011. sz. közlemény, CRPD/C/7/D/3/2011, 2012. május 21.

Mind az uniós jog, mind az Európa Tanács joga elismeri, hogy az államok kötelesek biztosítani, hogy az észszerű intézkedések lehetővé tegyék a fogyatékossgal élő személyek részére, hogy jogaikat teljes mértékben érvényesítsék. Ezért ennek sikertelensége hátrányos megkülönböztetésnek minősül.⁵⁰⁵

Példa: A *HK Danmark* ügyben⁵⁰⁶ két munkavállalót az egészségügyi problémáikból fakadó gyakori távollétük miatt bocsátottak el rövidebb felmondási idővel. A munkáltatók vitatták, hogy a kérelmezők egészségi állapota a „fogyatékossgal” fogalmába tartozott. Azzal érveltek, hogy a kérelmezők egyetlen gyengesége az volt, hogy nem tudtak teljes munkaidőben dolgozni. Az EUB megállapította, hogy a „2000/78 irányelv lehetőség szerint az Egyezmény szövegével megegyezően kell értelmezni.” Következésképpen az EUB megállapította, hogy a „fogyatékossgal fogalmát úgy kell érteni, hogy arra a korlátozásra utal, amely különösen fizikai, mentális vagy pszichológiai károsodásokból ered, melyek számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatják az adott személy teljes és hatékony szerepvállalását a szakmai életben, másokkal egyenlő módon.” Ez azt jelenti, hogy a fogyatékossgal nem jelenti szükségszerűen a munka vagy szakmai élet alól történő teljes kizárást.

Továbbá az EUB a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv 5. cikkét úgy értelmezi, hogy a munkáltatóknak meg kell tenni a szükséges lépéseket, hogy lehetővé tegyék a fogyatékossgal élő személy számára a munkához jutást, a munkában való részvételt és az előmenetelt. Az EUB a CRPD 2. cikkében meghatározott észszerű intézkedés széles körű meghatározására hivatkozott. Az EUB megjegyezte, hogy a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (20) preambulumbekzdésének, valamint az észszerű intézkedésről szóló 2. cikk (2) bekezdése értelmében az intézkedések nem csak anyagiak, hanem szervezetiak is lehetnek. Következésképp megállapította, hogy a munka-idő csökkentését észszerű intézkedésnek lehet tekinteni, amennyiben a csökkentés lehetővé teszi a munkavállalónak a munkavégzés folytatását. Az EUB a nemzeti bíróságra bízta annak kivizsgálását, hogy a munkaidő csökkentése e konkrét ügyben aránytalan teher volt-e a munkáltatóra nézve.

505 EJEB, *Çam kontra Törökország*, 51500/08. sz. ügy, 2016. február 23.; EJEB, *Horváth és Kiss kontra Magyarország*, 11146/11. sz. ügy, 2013. január 29.

506 EUB, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, *HK Danmark, Jette Ring nevében eljárva kontra Dansk almennyttigt Boligselskab* és *HK Danmark, Lone Skouboe Werge nevében eljárva kontra Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S nevében eljárva*, 2013. április 11.

Az uniós jogban a fogyatékoság fogalma a 2000/78/EK irányelv értelmében nem tartalmazza az összes egészségügyi állapotot (sok súlyosat sem), hanem csak azokat, amelyek megakadályozzák az adott személy számára „**a munkához jutást, a munkában való részvételt és az előmenetelt**”.⁵⁰⁷

Példa: A *C. D.*⁵⁰⁸ és *Z.* ügyben⁵⁰⁹ a felperes nem tudott teherbe esni. Ezen okból felfogadott egy béranyát. Az anyasági vagy örökbefogadási szabadsággal egyenértékű szabadságot kért. A kérelmét azonban elutasították arra hivatkozva, hogy nem volt terhes, illetve gyermeket sem fogadott örökbe. Az EUB megjegyezte, hogy az, hogy hagyományos úton nem tudott gyermeket vállalni, nem akadályozta meg számára a munkához jutást, a munkában való részvételt és az előmenetelt. Ezért megállapította, hogy állapota nem minősül fogyatékoságnak az irányelv értelmében. Az uniós jog tehát nem írja elő, hogy egy anya ilyen helyzetben anyasági vagy ennek megfelelő szabadságra lenne jogosult.

Annak megállapításához, hogy egy adott személy egészségügyi problémái a fogyatékoság fogalmának hatályába tartoznak-e, az egészségi állapot hatásait kell figyelembe venni. Különösen fontos megvizsgálni, hogy ez az egészségi állapot megakadályozza-e az adott személyt a más dolgozókkal azonos módon történő teljes és hatékony munkavégzésben.

Példa: A *FOA kontra Kommunernes Landsforening* ügyben⁵¹⁰ az EUB-nek kellett megállapítania, hogy egy korábban elbocsátott elhízott munkavállaló fogyatékos-e vagy sem. Az EUB megállapította, hogy az elhízás mint olyan nem számít fogyatékoságnak a 2000/78 irányelv értelmében, de néhány esetben fogyatékoságnak minősülhet. Az EUB kimondta, hogy az elhízás fogyatékoságnak tekinthető orvosi besorolástól függetlenül,⁵¹¹ amikor

⁵⁰⁷ EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School* (nagytanács), 2014. március 18., 81. pont (kiemelés utólag).

⁵⁰⁸ EUB, C-167/12. sz. ügy, *C. D. kontra S. T.* (nagytanács), 2014. március 18.

⁵⁰⁹ EUB, C-363/12. sz. ügy, *Z. kontra A Government Department és The Board of Management of a Community School* (nagytanács), 2014. március 18.

⁵¹⁰ EUB, C-354/13. sz. ügy, *Fag og Arbejde (FOA) kontra Kommunernes Landsforening (KL)*, 2014. december 18., lásd különösen az 53–64. pontokat.

⁵¹¹ Az EUB nem követte az államügyész által támogatott megközelítést, aki a WHO elhízásra vonatkozó besorolására hivatkozott és kimondta, hogy a III. osztályú elhízás fogyatékoságnak minősülhet.

például a csökkentett mobilitás vagy egészségi állapot miatt az adott személy nem tudja elvégezni munkáját vagy a szakmai tevékenység elvégzése kellemetlenséget okoz számára.

A *Mohamed Daoudi* ügyben⁵¹² az EUB azt vizsgálta, hogy egy munkavállaló ideiglenes (de nem ismert időtartamig tartó) keresőképtelensége miatt történő elbocsátása közvetlen fogyatékoságon alapuló megkülönböztetésnek minősült-e. A Bíróság úgy határozott, hogy a fogyatékoság miatti elbocsátás általában közvetlen megkülönböztetésnek tekinthető, feltéve, hogy a keresőképtelenség „sokáig” tartott.⁵¹³ Az, hogy „sokáig” tartott-e, egy olyan kérdés, amelyet a nemzeti bíróságoknak kell eldöntenie minden elérhető, objektív bizonyíték alapján. Ilyen bizonyíték lehet egy orvosi és tudományos adat és a személy állapotához kapcsolódó információk. Azt a tényt is magában foglalhatja, hogy a megkülönböztető cselekvés idején a személy rövid távú előrehaladására vonatkozó előrejelzés bizonytalan, vagy azt, hogy a személy keresőképtelensége valószínűleg jelentős ideig tart.

Az EJE alapján – bár a védett tulajdonságok listáján kifejezetten nem szerepel – a fogyatékoságot az EJE 14. cikk szerinti „egyéb” tulajdonságok közé sorolta értelmezésében.

Példa: A *Glor kontra Svájc* ügyben⁵¹⁴ az EJE megállapította, hogy a cukorbeteg kérelmező fogyatékosággal élő személynek tekinthető függetlenül attól, hogy a nemzeti jog ezt „kismértékű” fogyatékoságnak minősíti. A kérelmező köteles volt adót fizetni, mert nem tudta teljesíteni katonai szolgálatát, amely kártérítést mindazoknak meg kellett fizetnie, akik katonai szolgálatra voltak jogosultak. Az adómentességhez az adott személynek vagy „40%-os” fogyatékosággal kellett élnie (amely egyenértékű a láb térd alatti amputálásával) vagy a szolgálatot lelkiismereti okokból kellett megtagadnia. A szolgálatot megtagadó személyeknek „közszolgálatot” kellett végeznie. A kérelmező fogyatékosága olyan mértékű volt, hogy nem tudott a hadseregben szolgálni, de a fogyatékoság nem érte el a nemzeti törvény által, az adómentességhez előírt határértéket. Felajánlotta a „közszolgálat” teljesítését, de ezt elutasították. Az EJE megállapította, hogy az állam

512 EUB, C-395/15. sz. ügy, *Mohamed Daoudi kontra Bootes Plus SL és társai*, 2016. december 1.

513 Sem a CRPD, sem a 2000/78/EK irányelv nem határozza meg a fizikai, mentális, szellemi vagy érzékszervi károsodására vonatkozóan a „sokáig” fogalmát.

514 EJE, *Glor kontra Svájc*, 13444/04. sz. ügy, 2009. április 30.

a kérelmezővel ugyanúgy bánt, mint azokkal, akik jogos indok nélkül nem teljesítették katonai szolgálataikat. Ez hátrányos megkülönböztetésnek minősült, mivel a kérelmező más helyzetben volt (mivel elutasították a katonai szolgálatot, de hajlandó és képes volt közszolgálatot teljesíteni) és mint ilyen az államnak kivételt kellett volna teremtenie az aktuális szabályok vonatkozásában.

Példa: A *Guberina kontra Horvátország* ügyben⁵¹⁵ a kérelmező adómentességet kért a súlyosan fogyatékosság gyermeke igényeihez alakított új ingatlan megvásárlása után. A hatóságok nem vették figyelembe a fia speciális igényeit és megállapították, hogy nem felelt meg az adómentesség feltételeinek, mivel meglévő otthona is megfelelő volt. Az EJEB kiemelte, hogy a CRPD ratifikálásával Horvátországnak tiszteletben kellett tartania azokat az elveket, mint az észszerű intézkedés, hozzáférhetőség és a fogyatékossgal élő személyek elleni megkülönböztetésmentesség, és azzal, hogy nem vette figyelembe a kérelmező családjának igényeit a gyermek fogyatékossgával kapcsolatban, az az 1. sz. jegyzőkönyv 1. cikkének megsértése az Egyezmény 14. cikkével összefüggésben. Ebben az esetben az EJEB első ízben elismerte, hogy a kérelmező hátrányos megkülönböztetése a gyermeke fogyatékossga miatt „a 14. cikk szerinti fogyatékossgon alapuló hátrányos megkülönböztetés volt”.⁵¹⁶

Mint az EJEB szerinti többi védett tulajdonság esetén, nem szokatlan, hogy bizonyos ügyekkel egyéb alapvető jogok és nem a 14. cikk szerint foglalkoznak.

Példa: A *Price kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵¹⁷ a kérelmezőt hét napig tartó börtönbüntetésre ítélték. Terhessége alatt az anyja talidomidot szedett, amelynek következtében testi fogyatékossgát szenvedett, és ő ennek következtében hiányzó, illetve lényegesen rövidebb végtagokkal és rossz veseműködéssel született. Emiatt kerekesszéke kényszerült, segítséggel tudott csak mosdóba menni és tisztálkodni, illetve alváshoz is speciális berendezést igényelt. Az őrizetben eltöltött első éjszaka olyan cellába került, amely nem felelt meg a testi fogyatékossgal élő személyek igényeinek és ezért nem tudott megfelelően aludni, komoly fájdalmai voltak

⁵¹⁵ EJEB, *Guberina kontra Horvátország*, 23682/13. sz. ügy, 2016. március 22.

⁵¹⁶ Uo., 79. pont. Ez egy példa az ügynevezett társítás útján történő hátrányos megkülönböztetésre. Lásd a [2.1.4. alfejezetet](#).

⁵¹⁷ EJEB, *Price kontra Egyesült Királyság*, 33394/96. sz. ügy, 2001. július 10.

és testhőmérséklete is lecsökkent. A börtönbe szállítás után a kórházi szárnyban helyezték el, ahol némi átalakításokat el tudtak végezni, de ott is hasonló problémáktól szenvedett. Nem engedték neki, hogy feltöltse az elektromos kerekesszéket, amely lemerült. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezővel megalázóan bántak, ezzel megsértve a 3. cikket. Az EJEE 14. cikke szerinti alapvető jogok egyikén alapuló hátrányos megkülönböztetés ebben az ügyben nem merült fel.

Példa: A *Pretty kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵¹⁸ egy degeneratív betegségben szenvedő kérelmező biztosítékot akart szerezni a kormánytól arra, hogy férjét nem fogják azért bűnvádi eljárás alá helyezni, mert öngyilkosságához asszisztált, mikor az állapota olyan előrehaladott lesz, hogy nem fogja tudni saját maga megtenni. A nemzeti jog szerint az öngyilkosságban való segédkezés önmagában bűncselekménynek, illetve gyilkosságnak vagy emberölésnek minősül. Egyebek mellett a kérelmező azzal érvelt, hogy a magánélethez való (8. cikk szerinti) jog keretében védett, saját testéről való döntéshozatalhoz való joga sérült megkülönböztető módon, mivel az állam egységes tilalmat alkalmazott az asszisztált öngyilkosságra, amelynek aránytalanul negatív hatása volt azokra, akik rokkanttá váltak és ezért nem tudtak maguk véget vetni életüknek. Az EJEB megállapította, hogy annak elutasítása, hogy különbséget tegyenek azok között, „akik fizikailag képesek öngyilkosságot elkövetni és azok között, akik nem”, igazolható, mert a törvény alóli kivételek bevezetése gyakorlatilag lehetővé tenné a visszaélést és aláásná az élethez való jog védelmét.

Az Európai Szociális Charta alapján felülvizsgált Szociális Charta E. cikkének tartalma nagyon hasonlít az EJEE 14. cikkére. Bár a fogyatékoság kifejezetten nem szerepel az E. cikk szerinti tiltott tulajdonságok között sem, az „egyéb helyzetre” való hivatkozást tartalmazza.⁵¹⁹ A fogyatékosággal élő személyek jogaira hivatkozó másik rendelkezés az Európai Szociális Charta (felülvizsgált) 15. cikkében található, amely többek között az oktatáshoz való jogot írja elő.

⁵¹⁸ EJEB, *Pretty kontra Egyesült Királyság*, 2346/02. sz. ügy, 2002. április 29.

⁵¹⁹ Lásd például: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország*, 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11., 132. pont; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *International Association Autism- Europe kontra Franciaország*, 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4., 51. pont.

Példa: A *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország* ügyben⁵²⁰ a panasztevő szervezet arról panaszkodott, hogy az oktatást illetően az autista gyermekek hátrányos megkülönböztetésben szenvedtek. Azt állította, hogy a nem megfelelő francia helyek és létesítmények miatt a gyerekeknek speciális belga létesítményekbe kellett járniuk. A Szociális Jogok Európai Bizottsága szerint az oktatás azért fontos, mert a „független, szociális integráció és a közösségi életben való részvétel” egyik feltétele.⁵²¹ A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a francia hatóságok nem vették figyelembe a saját iskoláikban tanuló autista gyermekek speciális tanulási igényeit. Ezért külföldre kellett menniük azoknak a családoknak, akik speciális iskolában akarták autista gyermekeiket elhelyezni. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy ez hátrányos megkülönböztetésnek minősült. Továbbá a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy az autista gyermekek és serdülők oktatására szánt korlátozott állami szociális költségkeret közvetett módon a fogyatékossgal élő emberek hátrányára van. Ez közvetett megkülönböztetésnek minősült.

A nemzeti joghatóság alábbi példája az egyes szolgáltatások elutasítása és a szolgáltatók fogyatékossgal élő személyek felé fennálló kötelezettségei közötti kapcsolatot mutatja be.

Példa: A francia bíróságok előtt lévő egyik ügyben⁵²² három, kísérő nélküli fogyatékos kérelmező büntetőjogi panaszt nyújtott be az easyJet ellen, mert a légitársaság nem engedte, hogy felszálljanak a gépre a párizsi reptéren. Az easyJet kifejtette, hogy azért hozták létre a kísérő nélküli fogyatékos utasokra vonatkozó üzletpolitikát, mert a repülési személyzet nem volt kiképezve a „fogyatékos személyek kezelésére és segítésére”. A Semmitőszék megerősítette, hogy az easyJet szállítási politikája nem engedélyezte a fogyatékos személyeknek, hogy anélkül szálljanak repülőre, hogy igazolnák, képesek az önálló utazásra. Továbbá a Bíróság kimondta, hogy a 1107/2006/EK rendelet 4. cikke⁵²³ szerint a légitársaságok csak akkor

520 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország*, 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11.

521 Uo., 75. pont.

522 Franciaország, Semmitőszék Büntetőbírósa, *EasyJet kontra Gianmartini és társai*, 13-81586. sz. ügy, 2015. december 15.

523 Az Európai Parlament és a Tanács 1107/2006/EK, 2006. július 5-i rendelete a légi járműveken utazó fogyatékkal élő, illetve csökkent mozgásképességű személyek jogairól.

tagadhatják meg, hogy egy fogyatékos személy gépre szálljon, ha a nemzeti vagy nemzetközi jog, illetve az illetékes hatóság által megállapított biztonsági követelmények ezt szükségessé teszik. Azonban az easyJet nem bizonyította, hogy létezik ilyen biztonsági követelmény. A Semmítőszék kihangsúlyozta, hogy az easyJet köteles kiképezni a személyzetet az uniós rendelet és a francia nemzeti jog szerint. Határozatában az előterjesztő bíróság közigazgatási bírság megfizetésével sújtotta az easyJetet a fogyatékossgal élő személyekre irányuló megkülönböztető politikája miatt és a Semmítőszék a vállalat fellebbezését is elutasította.

5.5. Életkor

Az életkor mint védett tulajdonság az áldozat életkorán alapuló eltérő bánásmódhoz vagy jogélvezethez kapcsolódik. **Az EJE alapján** az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés kérdése számos jog keretében felmerülhet annak ellenére, hogy az életkoron alapuló megkülönböztetés mint olyan nem tartozik egyetlen konkrét jog hatályába sem (a vallással vagy szexuális irányultsággal ellentétben). Az EJE – más területekhez hasonlóan – olyan ügyekben határozott, melyekben a tények életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre utaltak, anélkül, hogy az esetet ténylegesen ebből a szempontból vizsgálta volna ki, különösen a gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszerben való bánásmódjához kapcsolódóan. Az EJE megállapította, hogy az „életkor” nem szerepel az „egyéb helyzetek” között.⁵²⁴

Példa: A *Schwizgebel kontra Svájc* ügyben⁵²⁵ egy 47 éves, egyedülálló anya arról panaszkodott, hogy elutasították örökbefogadási kérelmét. A nemzeti hatóságok a kérelmező és a gyermek közötti korkülönbségre alapozták döntésüket és arra, hogy az örökbefogadás komoly pénzügyi terhet róna a kérelmezőre, mivel annak már van egy gyermeke. Az EJE megállapította, hogy az örökbe fogadni kívánó fiatalabb nőkkel másképp bántak. Azonban az államok közötti, az örökbefogadás elfogadható korhatárára vonatkozó egységesség hiánya széles mérlegelési jogkört engedélyezett az államoknak. Továbbá a nemzeti hatóság korkülönbségre vonatkozó megfontolását nem önkényesen alkalmazták, hanem annak alapját a gyermek legjobb érdekei

⁵²⁴ EJE, *Schwizgebel kontra Svájc*, 25762/07. sz. ügy, 2010. június 10.

⁵²⁵ Uo.

és a második gyermek által, a kérelmezőre rótt pénzügyi teher képezte, amely a gyermek jólétére lett volna hatással. Ennek megfelelően az EJEB megállapította, hogy az eltérő bánásmód igazolható.

Példa: A *T. kontra Egyesült Királyság* és a *V. kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵²⁶ két fiút hallgattak ki és találtak bűnösnek 10 éves korukban elkövetett gyilkosság vádjában. A kérelmezők arról panaszkodtak, hogy nem részesültek tisztességes eljárásban, mert a koruk és az érettségük hiánya megakadályozta őket, hogy védelmükben hatékonyan vegyenek részt. Az EJEB megállapította, hogy kiskorú kihallgatásakor az államnak „teljes mértékben figyelembe kell vennie annak életkorát, érettségi szintjét, valamint szellemi és érzelmi képességeit”, valamint olyan lépéseket kell tennie, amelyek „segítenek az eljárás megértésében és az azon való részvételben”. Az EJEB anélkül, hogy megvizsgálta volna az ügyet a 14. cikk szempontjából, megállapította, hogy az állam ezt nem tette meg és ennek megfelelően megsértette az EJE 6. cikkét.

Példa: A *D. G. kontra Írország* ügyben és a *Bouamar kontra Belgium* ügyben⁵²⁷ a nemzeti hatóságok a kiskorú kérelmezőket őrizetbe vették. Az EJEB megállapította, hogy adott körülmények között ez sértette az önkényes őrizetbe vétel tilalmát (EJE 5. cikk). Mindkét esetben a kérelmezők azt állították, hogy a bánásmód a felnőttekkel összehasonlítva megkülönböztető volt, mivel a nemzeti jog nem engedélyezi, hogy adott körülmények között a felnőtteket megfosszák szabadságuktól. Az EJEB megállapította, hogy az elhatárolást és oktatást igénylő kiskorúak és az ugyanilyen követelményekkel rendelkező felnőttek közötti eltérő bánásmód nem megkülönböztető, mert a kiskorúakra alkalmazandó eljárás óvó – nem büntető – jellegéből fakad. Ennek megfelelően az eltérő bánásmódnak volt objektív és észszerű indoklása.

Az Európai Szociális Chartában is vannak az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetéshez kapcsolódó rendelkezések. Különösen az idős emberek szociális védelméhez való jogát meghatározó 23. cikk és a foglalkoztatás területén való, életkoron alapuló megkülönböztetéshez kapcsolódó 1. cikk (2) bekezdés és 24. cikk releváns.

⁵²⁶ EJEB, *T. kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 24724/94. sz. ügy, 1999. december 16.; EJEB, *V. kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 24888/94. sz. ügy, 1999. december 16.

⁵²⁷ EJEB, *D. G. kontra Írország*, 39474/98. sz. ügy, 2002. május 16.; EJEB, *Bouamar kontra Belgium*, 9106/80. sz. ügy, 1988. február 29.

Példa: A *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia* ügyben⁵²⁸ a Szociális Jogok Európai Bizottsága azt a nemzeti rendelkezést vizsgálta, amely lehetővé teszi, hogy a munkáltatók a tengerészek munkaszerződését 62 éves korukban felbontsák. A panasztevő azzal érvelt, hogy a vitatott rendelkezés életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága a panaszt az Európai Szociális Charta 24. cikke alapján vizsgálta, amely a védelemhez való jogot a munkaviszony megszüntetésének eseteiben biztosítja. Kihangsúlyozta, hogy a csupán életkor alapján való munkaviszony megszüntetés a védelemhez való jog korlátozásának minősülhet. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megerősítette azt az elvet, hogy az életkor alapján való munkaviszony megszüntetés nem mentség az elbocsátásra, kivéve, ha a megszüntetés objektív, észszerű, jogszerű célkitűzésen alapul, és ha a cél elérésének eszköze megfelelő és szükséges. A Bizottság továbbá megismételte, hogy az Európai Szociális Charta 24. cikke kimerítően állapítja meg azokat a jogos indokokat, amelyek alapján egy munkáltató megszüntethet egy munkaviszonyt. Csupán két típusú indokra lehet építeni: azokra, amelyek a munkavállaló teljesítményéhez vagy magatartásához kapcsolódnak és azokra, amelyek a vállalat működési követelményein alapulnak (gazdasági okok). Ezért, ha egy munkáltató egy bizonyos kor elérése miatt bocsát el valakit, az ellentétes az Európai Szociális Chartával, tekintettel arra, hogy az elbocsátás nem a két jogos indok valamelyikére épül.

A kormány azzal védte meg a vitatott rendelkezéseket, hogy a foglalkoztatáspolitikai és a működési követelmények megfontolásain alapulnak, valamint céljuk a tengeren dolgozók egészségének és biztonságának biztosítása. A Szociális Jogok Európai Bizottsága elfogadta a megfontolások jogszerűségét. Azonban a hozott intézkedések arányosságának, szükségességének és megfelelőségének vizsgálatakor a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a kormány nem indokolta, miért gondolta, hogy a tengerészek egészsége oly mértékben romlott volna, hogy nem lettek volna képesek folytatni 62 éves koruk után a munkájukat. Egyértelmű volt, hogy voltak más lehetőségek is a biztonság és a hajózás működési követelményeinek biztosítására, például a tengerészek rendszeres és kellően átfogó orvosi vizsgálatával. Következésképpen

⁵²⁸ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia*, 74/2011. sz. panasz, 2013. július 2.

a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a vonatkozó intézkedések az érintett személyeket megfosztották a védelemtől és megsértették az Európai Szociális Charta 24. cikkét.

A Szociális Jogok Európai Bizottsága azt is megállapította, hogy a korhatárra vonatkozó rendelkezés a tengerész hivatásra aránytalanul volt hatással. Ez a fajta eltérő bánásmód tehát hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ellentétben az Európai Szociális Charta 1. cikkének (2) bekezdése szerint biztosított foglalkoztatás területén fennálló megkülönböztetésmentességhez való joggal (egy dolgozó arra vonatkozó alapvető joga, hogy az általa szabadon választott hivatásból éljen meg).

Az uniós jog alapján az Alapjogi Charta 21. cikke tiltja a különböző tulajdonságok alapján történő hátrányos megkülönböztetést, ideértve az életkort is. Az EUB a *Mangold* ügyben⁵²⁹ az életkoron alapuló megkülönböztetésmentességet az uniós jog egyik általános elveként állapította meg. Az életkor alapján történő megkülönböztetés tilalmát a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) is tartalmazza. Az EUB kihangsúlyozta, hogy maga az irányelv nem határozza meg ezt az elvet, csupán az általános elvet „pontosítja”.⁵³⁰ Ezen elv forrása „számos nemzetközi okmányban és a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiban található meg”.⁵³¹ A *Kücükdeveci* ügyben⁵³² az EUB a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben részletezett életkoron alapuló megkülönböztetés rendelkezéseire úgy tekintett, hogy pontosítja (az EU Charta 20. cikkében kifejezett) az egyenlő bánásmód és (az EU Charta 21. cikkében kifejezett) megkülönböztetésmentesség általános elveit.

529 EUB, C-144/04. sz. ügy, *Werner Mangold kontra Rüdiger Helm* (nagytanács), 2005. november 22. Az ügy a W. Mangold és munkáltatója közötti vitával foglalkozik, amely a munkáltató által egy német jogi norma alkalmazásához kapcsolódott, mely lehetővé tette az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés egy adott formáját. Ez még az előtt történt, hogy a 2000/78/EK irányelvet Németországban végrehajtották volna.

530 EUB, C-441/14. sz. ügy, *Dansk Industri (DI), az Ajos A/S nevében eljárva kontra Estate of Karsten Eigil Rasmussen* (nagytanács), 2016. április 19., 23. pont.

531 *Uo.*, 22. pont.

532 EUB, C-555/07. sz. ügy, *Seda Küçükdeveci kontra Swedex GmbH & Co. KG* (nagytanács), 2010. január 19.

Példa: Az *Ajos A/S* nevében eljáró *Dansk Industri (DI)* kontra *Estate of Karsten Eigil Rasmussen* ügyben⁵³³ a vita ahhoz a nemzeti rendelkezéshez kapcsolódott, mely megfosztotta a munkavállalót a végkielégítéshez való jogától, amikor öregkori nyugdíjjogosultságát tudná érvényesíteni. Mivel az ügyben magánszemélyek vitatkoztak, az irányelv közvetlenül nem volt alkalmazandó, és mint ilyen, magánszeméllyel szemben nem lehetett rá támaszkodni. Azonban az EU az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést tiltó általános elvre támaszkodott és megállapította, hogy a vitatott nemzeti rendelkezés ilyen alapú hátrányos megkülönböztetésnek minősült. Továbbá úgy határozott, hogy amennyiben nem lehet a nemzeti rendelkezést az uniós jognak megfelelően értelmezni, a nemzeti bíróságnak mellőznie kell a rendelkezést.⁵³⁴

A megkülönböztetés egyik indokaként az életkor a többi megkülönböztetésmentességi indokhoz képest eltérő tulajdonságokkal bír. A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) számos kivételt meghatároz az életkor vonatkozásában (6. cikk). Így, amennyiben bizonyítható, hogy egy jogszerű cél eléréséhez megfelelő és szükséges, objektív indokról van szó, az életkoron alapuló eltérő bánásmód nemzeti jog szerint engedélyezhető. Következésképpen az életkoron alapuló eltérő bánásmód bizonyos körülmények között megengedett.

Példa: *A. J. J. de Lange* kontra *Staatssecretaris van Financiën* ügyben⁵³⁵ a vita azokra a nemzeti rendelkezésekre vonatkozik, amelyek lehetővé teszik a 30 év alatti személyek részére, hogy a szakképzési költségeiket teljes mértékben levonják az adóköteles jövedelmükből. Ezzel ellentétben a levonáshoz való jog azokra a személyekre korlátozódik, akik már elérték ezt a kort. Az EUB

533 EUB, C-441/14. sz. ügy, *Dansk Industri (DI)*, az *Ajos A/S* nevében eljárva kontra *Estate of Karsten Eigil Rasmussen* (nagytanács), 2016. április 19. Vö. EUB, C-499/08. sz. ügy, *Ingeniørforeningen i Danmark* kontra *Region Syddanmark* (nagytanács), 2010. október 12.

534 Uo., 37. pont. Az EUB ítéletét követően a dán Legfelsőbb Bíróság 2016. december 6-án hozta meg ítéletét (15/2014. sz. ügy). Megállapította, hogy a nemzeti jogi rendelkezést nem lehetett az uniós jognak megfelelően értelmezni, illetve a nemzeti jogot sem lehetett figyelmen kívül hagyni, mert így a hatáskörükön kívül jártak volna el. Ennek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság a munkáltató javára döntött. Megjegyezte, hogy az egyetlen lehetséges megoldás egy nemzeti szabályokat módosító és az uniós jogokat betartó, parlament által megalkotott aktus lenne. Lásd: Dánia, Legfelsőbb Bíróság (2016), „The relationship between EU law and Danish law in a case concerning a salaried employee” és Klinge, S. nemzeti ítélekezetről szóló bejegyzése (2016), „Dialogue or disobedience between the European Court of Justice and the Danish Constitutional Court? The Danish Supreme Court challenges the Mangold-principle”, *EU Law Analysis* (weboldal).

535 EUB, C-548/15. sz. ügy, *J. J. de Lange* kontra *Staatssecretaris van Financiën*, 2016. november 10.

megerősítette, hogy ebben az esetben a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv az irányadó, mert a rendszer célja a fiatal emberek képzéshez való hozzáféréseinek elősegítése. Azonban az EUB megjegyezte, hogy a vitatott adózási rendszer önmagában nem előfeltétele a szakképzéshez való hozzáférésnek, de a pénzügyi következményein keresztül hatással lehet a képzéshez való hozzáférésre. Az EUB az előterjesztő bíróságra hagyta annak megállapítását, hogy a vitatott adórendelet megfelel-e a fiatal emberek munkaerőpiacon való pozíciójának támogatásához. Annak vizsgálatakor, hogy a vitatott adózási rendszer szükséges volt-e, az EUB az alábbi kormányzati érvekre támaszkodott:

- i. a 30 év feletti személyek nem kerültek rendkívül hátrányos helyzetbe a rendszer által, mert 15.000 euróig (mely megfelel az átlagos, éves képzési költségnek) ők is levonhatják képzési költségeiket;
- ii. a 30 év feletti személyeknek általában ezen kor betöltése előtt lehetőségük van képzésen részt venni és szakmai tevékenységet végezni, amelynek eredményeként jobb anyagi helyzetben vannak, mint azok a fiatalok, akik nemrég végeztek az iskolában és az új képzés pénzügyi terheit legalább részben képesek viselni.

Ezen érvek és az uniós tagállamoknak, a szociálpolitika és foglalkoztatás területén adott széles körű cselekvési jogkör fényében az EUB nem volt meggyőződve, hogy a szóban forgó adózási rendszert elfogadó tagállam nem haladja-e meg azt, ami szükséges a fiatalok munkaerőpiacon való pozíciójának elősegítéséhez. Azonban a nemzeti bíróságnak kell megállapítania, hogy ez a helyzet áll-e fenn a jelen esetben.

Példa: A *Specht és társai kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland* ügy⁵³⁶ azzal a nemzeti rendelkezéssel foglalkozik, amely szerint a köztisztviselők fizetése azok felvételi idején való életkora alapján megállapítható. A kormány azzal érvelt, hogy a vitatott rendelkezés célja a korábbi szakmai tapasztalat megjutalmazása volt. Az EUB kimondta, hogy általános szabályként az e cél eléréséhez szükséges intézkedésnek figyelembe kell vennie a munkavállaló szolgálati idejének hosszát és azt kell a szakmai tapasztalathoz kötnie. A jelen ügyben azonban a kinevezés időpontjában történő fizetésemelés nem a korábbi szakmai tapasztalaton,

536 EUB, C-501/12–C-506/12., C-540/12. és C-541/12. sz. egyesített ügyek, *Thomas Specht és társai kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland*, 2014. június 19. Lásd még: EUB, C-20/13. sz. ügy, *Daniel Unland kontra Land Berlin*, 2015. szeptember 9.

hanem kizárólag az életkoron alapult. Az EUB arra a következtetésre jutott, hogy az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés ellentétes a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvvel.

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben szereplő egyik kivétel a felvételre vonatkozó korhatárokhoz kapcsolódik. Az, hogy a nemzeti jog által meghatározott korhatár bizonyos esetekben teljesíti-e az irányelvben szereplő feltételeket, esetenkénti alapon kell megvizsgálni. E vizsgálat esetén figyelembe kell venni minden fontos tényt és bizonyítékot, ideértve az érintett személyek feladatainak jellegét.

Példa: A *Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo* ügyben⁵³⁷ az EUB-t arról kérdezték, hogy a 30 éves felvételi korhatár egy helyi rendőrtiszt esetében tiltott megkülönböztetésnek minősül-e. Az EUB megerősítette, hogy „a konkrét fizikai képességek birtoklása a korhoz kapcsolódó egy tulajdonság”.⁵³⁸ Azt is kimondta, hogy a rendőrség működési kapacitásának és megfelelő működésének biztosítására irányuló cél jogszerűnek minősül az irányelv értelmében. Azonban az EUB elutasította a tagállam érveit, miszerint ebben az esetben a korhatár e cél eléréséhez volt szükséges. A kizárást eredményező fizikai tesztek kellő intézkedések lennének, melyekkel meg lehet vizsgálni, hogy a pályázók rendelkeznek-e a szakmai feladataik teljesítéséhez szükséges szintű fizikai alkalmassággal. Azzal is érvelt, hogy sem a pozícióhoz szükséges képzési követelmények, sem a nyugdíjba vonulás előtti munkaviszony észszerű hosszának biztosítása nem indokolja a korhatárt.

Példa: Ezzel szemben a *Gorka Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias* ügyben⁵³⁹ a baszk országban dolgozó rendőrökre vonatkozó 35 éves felvételi korhatár nem minősült megkülönböztető bánásmódnak. Az EUB különbséget tett ezen ügy és a *Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo* ügy között. Az alábbi tényekre hagyatkozott:

- i. a tisztekre rótt feladatok fizikailag megterhelőek;

⁵³⁷ EUB, C-416/13. sz. ügy, *Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo*, 2014. november 13.

⁵³⁸ *Uo.*, 37. pont.

⁵³⁹ EUB, C-258/15. sz. ügy, *Gorka Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias* (nagytanács), 2016. november 15.

- ii. úgy vélték, hogy az 55 év feletti rendőrtisztek már nincsenek birtokában a feladataik megfelelő teljesítéséhez szükséges képességnek;
- iii. a 35 évnél idősebb pályázók felvétele nem biztosít elegendő időt az adott személy részére, hogy kellően hosszú ideig végezhesék szakmai feladataikat.

Továbbá az EUB az eljárásban bemutatott statisztikai adatokra is támaszkodott, amelyekből látszott, miként fog a korpiramis a következő években fejlődni. Az adatokból kitűnt, hogy az adott korstruktúrát újjá kellett szervezni, hogy elegendő számú olyan ügynök legyen, akire a fizikailag legmegterhelőbb feladatokat lehet bízni. Ez úgy volt lehetséges, ha fokozatosan leváltják az idősebb ügynököket új dolgozókra, akik jobban alkalmasak a fizikailag megterhelő feladatok ellátására.

5.6. Faj, etnikum, bőrszín és nemzeti kisebbséghez tartozás

Az uniós jog alapján, bár a faji egyenlőségről szóló irányelv nem zárja ki az „állampolgárságot” a faj vagy etnikum fogalmából, az EUB az etnikum fogalmát az EJEE 14. cikke szerint értelmezte, mely „különösen a közös nemzetiség, hitvallás, nyelv, kulturális és hagyományos származási helyek és hátterek által kijelölt társadalmi csoportok ötletéből ered”.⁵⁴⁰

Példa: A *Feryn* ügyben⁵⁴¹ az EUB megállapította, hogy a munkáltató azon nyilvános kijelentése, hogy nem alkalmaz „bevándorlókat”, a munkaerő-felvétel során alkalmazott közvetlen megkülönböztetésnek minősült a faji egyenlőségről szóló irányelv értelmében.

A nemzetiség kifejezett kizárásától eltekintve, a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) nem tartalmazza a „faj vagy etnikai származás” meghatározását. Számos egyéb olyan okirat létezik, amely iránymutatást ad, hogyan kell a faji

⁵⁴⁰ EUB, C-83/14. sz. ügy, „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (nagytanács), 2015. július 16., 46. pont.

⁵⁴¹ EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding* kontra *Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

és etnikai származást érteni. Sem a „bőrszín”, sem egy nemzeti kisebbséghez való tartozás nem szerepel kifejezetten a faji egyenlőségről szóló irányelvben, de az EJEE különálló tulajdonságokként sorolja fel. Ezek a kifejezések látszólag összefonódnak a faj és/vagy etnikum meghatározásával, és itt is figyelembe kell venni.

A büntetőjog szerinti rasszizmus és idegengyűlölet elleni harcról szóló tanácsi kerethatározat úgy határozza meg a rasszizmust és idegengyűlöletet, mint „faji, bőrszín szerinti, vallási, származás szerinti vagy nemzeti, illetve etnikai hovatartozásuk alapján meghatározott csoportok ellen irányuló erőszakot vagy gyűlöletet”. Az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottsága (ECRI) is tágan értelmezi a „faji megkülönböztetést”, mely az alábbi tulajdonságokat tartalmazza: „faj, bőrszín, nyelv, vallás, állampolgárság vagy nemzeti vagy etnikai származás”.⁵⁴² Az faji megkülönböztetés megszüntetéséről szóló, 1966-os ENSZ-egyezmény (amelyet az Európai Unió összes tagállama és az Európa Tanács is aláírt) úgy határozza meg a faji megkülönböztetést, hogy az magában foglalja a „faji, bőrszín szerinti, származási vagy nemzeti vagy etnikai származás szerinti alapokat”.⁵⁴³ A Faji Megkülönböztetés Megszüntetésének Bizottsága, amely a szerződés értelmezéséért és betartásának ellenőrzéséért felelős, azt mondta, hogy ellentétes információk hiányában annak megállapítása, hogy egy személy egy bizonyos faji vagy etnikai csoporthoz tartozik-e, „az érintett személy önazonosításán alapszik”.⁵⁴⁴ Ez megakadályozza az államot abban, hogy kizárja bármelyik olyan etnikai csoportot a védelem alól, amelyet nem ismer el.

Bár az **uniós jog** kifejezetten nem sorolja a nyelvet, bőrszínt vagy származást a védett tulajdonságok közé, ez nem jelenti azt, hogy ezek a tulajdonságok nem lehetnek védettek a faj vagy etnikum részeként, amennyiben a nyelv, bőrszín és származás tulajdonképpen a fajhoz és etnikumhoz kapcsolódik. Az is kitűnik, hogy a nemzetiséget meghatározó tényezők is relevánsak a faj és etnikum vonatkozásában, a korábbi tulajdonság megfelelő körülmények között az utóbbi tulajdonságok közé is tartozhat.

542 Európa Tanács, ECRI, 7. sz. *általános szakpolitikai ajánlás a rasszizmus és faji megkülönböztetés leküzdésének nemzeti törvényéről*, CRI (2003)8, elfogadva 2002. december 13-án és módosítva 2017. december 7-én, I. rész, 1. b) és c) pont.

543 Az ENSZ Közgyűlése (1966), Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (ICERD), az ENSZ Szerződéseinek Tára, 660. kötet, 195. o.

544 ENSZ, Faji Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság, VIII. sz. *általános ajánlás az Egyezmény 1. cikk 1. és 4. bekezdéseinek értelmezéséről és alkalmazásáról*, A/45/18. sz. dok., 1990. augusztus 22.

Példa: A „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* ügy témája az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés⁵⁴⁵ (megvitatta a [2.2.3. alfejezetben](#)). A panasztevő azzal érvelt, hogy a villamosenergiafogyasztás-mérők elérhetetlen magasságba helyezése hátrányos helyzetbe hozta őt azokkal az ügyfelekkel szemben, akiknek a mérői elérhető helyen voltak. A villamosenergiafogyasztás-mérők magasba szerelésének egyetlen oka – az állításai szerint – az volt, hogy a kerület lakóinak többsége roma származású. E megfontolásra támaszkodva az EUB megállapította, hogy a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) ebben az esetben az villamosenergia-szolgáltató politikájára vonatkozik. Azt már a bolgár bíróságnak kellett eldöntenie, hogy a gyakorlat objektíven igazolható-e.

A vallást a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) kifejezetten önálló tulajdonságként védi. Azonban a vallási alapon történő megkülönböztetés feltételezett áldozatának érdekében állhat, hogy a vallási alapot összekapcsolja a faji alappal, mert – az uniós jog jelenlegi állása szerint – a faji alapon történő megkülönböztetéstől való védelem szélesebb hatályú, mint a vallási alapon történő megkülönböztetés: a faji egyenlőségről szóló irányelv nemcsak a foglalkoztatás területéhez, hanem az árukhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területéhez is kapcsolódik, míg a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv csak a foglalkoztatással foglalkozik.

Az EJE-ben a nemzetiséget vagy „nemzeti származást” különálló tulajdonságként sorolják fel. A lent részletezett esetjog azt mutatja, hogy a nemzetiség az etnikum alapvető elemeként értelmezhető. A faj és etnikum fogalmának kifejtésekor az EJE megállapította, hogy a nyelv, vallás, nemzetiség és kultúra elválaszthatatlanok a fajtól. A *Timishev kontra Oroszország* ügyben a csecsen származású kérelmezőt azért nem engedtek át a határon, mert a határőrök azt az utasítást kapták, hogy csecsen származású embereket ne engedjenek át. Az EJE az alábbi magyarázatot adta:

„Az etnikum és a faj egymáshoz kapcsolódó és egymást fedő fogalmak. Míg a faj fogalma az emberek alfajokba történő biológiai besorolásának ötletén alapszik olyan morfológiai jellemzők szerint, mint a bőrszín vagy arcjellemzők, az etnikum eredete a közös nemzetiség, a törzsi

⁵⁴⁵ EUB, C-83/14. sz. ügy, „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (nagytanács), 2015. július 16.

hovatartozás, vallási meggyőződés, közös nyelv, illetve a kulturális és hagyományos származások és hátterek által jelölt társadalmi csoport ötleében található.”⁵⁴⁶

Példa: A *Boacă és társai kontra Románia* ügyben⁵⁴⁷ a kérelmezők egy roma férfi örökösei, akit etnikai származása miatt állítólag a rendőrök megverték és hátrányos megkülönböztetést szenvedett. Az EJEB megállapította, hogy a nemzeti hatóságok nem teljesítették azon kötelezettségüket, hogy a bűncselekmények faji indítékait vizsgálják, és így megállapította a 14. cikk megsértését az EJE 3. cikkével (eljárással kapcsolatos rész) összefüggésben.⁵⁴⁸

Példa: A *Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina* ügyben,⁵⁴⁹ amely az első olyan ügy volt, melyben a 12. sz. jegyzőkönyv szerint döntöttek, a kérelmezők arról panaszkodtak, hogy nem indulhattak a választásokon. A kilencvenes évekbeli konfliktusok befejezéséért aláírt békeegyezmény részeként a három fő etnikai csoport egy hatalommegosztásra vonatkozó megállapodást is kötött. Ebben az szerepelt, hogy bármely választáson induló személynek nyilatkoznia kell, hogy a bosnyák, szerb vagy a horvát közösséghez tartozik-e. A zsidó vagy roma származású kérelmezők ezt megtagadták és faj, illetve etnikum alapján történő megkülönböztetésre hivatkoztak. Az EJEB a faj és etnikum közötti kapcsolat fenti magyarázatát elismételte, majd hozzátette: „egy személy etnikai származásán történő megkülönböztetése a faji megkülönböztetés egyik formája”. Az EJEB faji megkülönböztetésre vonatkozó megállapítása az etnikum és a vallás közötti kölcsönhatást mutatja be. Továbbá az EJEB megállapította, hogy a békemegállapodás kényes feltételei ellenére ez nem igazolhatja a megkülönböztetést.

546 EJEB, *Tyimisev kontra Oroszország*, 55762/00. és 55974/00. sz. ügy, 2005. december 13., 55. pont.

547 EJEB, *Boacă és társai kontra Románia*, 40355/11. sz. ügy, 2016. január 12.

548 Lásd még: EJEB, *Škorjanec kontra Horvátország*, 25536/14. sz. ügy, 2017. március 28. (megvitatva a 2.6. alfejezetben).

549 EJEB, *Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina* (Nagykamara), 27996/06. és 34836/06. sz. ügyek, 2009. december 22.

Az EJEB a faji vagy etnikum alapján történő megkülönböztetést illetően rendkívül szigorú: „a pluralizmus és a különböző kultúrák tiszteletének elvére épülő modern, demokratikus társadalomban semmi sem teheti objektíven indokolttá az olyan eltérő bánásmódot, amelynek alapját kizárólag vagy döntő mértékben egy személy etnikai származása képezi.”⁵⁵⁰ Azonban előfordul, hogy nehéz a megkülönböztetés alapját beazonosítani, mert ugyanazok a tények két különböző szemszögből is vizsgálhatók. Attól függően, hogy az etnikai származás az eltérő bánásmód indoka-e vagy sem, a következtetés is eltérő lehet.

Példa: A *Biao kontra Dánia* ügyben⁵⁵¹ a kérelmezők – egy togói származású, honosított dán állampolgár és ghánai felesége – arról panaszkodtak, hogy a Dániában történő családjegyzési kérelmüket elutasították a törvényi előírások be nem tartása miatt. A dán jog szerint az engedély akkor adható ki, ha be tudják bizonyítani, hogy a Dániához való együttes kötődésük erősebb bármely más országhoz való kötődésüknél, vagy ha legalább 28 éve dán állampolgárok. Az EJEB megállapította, hogy a vonatkozó szabály különbséget tett a dán származású és a nem dán származású dán állampolgárok között. Az állampolgárságról szóló európai egyezményre és az egyik európai szabvány felé tartó trendre való hivatkozással az EJEB megjegyezte, hogy nem volt egy olyan másik állam sem, amely a családjegyzítés feltételeinek meghatározásakor megkülönböztette volna az adott országba születő állampolgárokat a többi állampolgártól, ideértve a honosított személyeket is. Az EJEB véleménye szerint ez a szabály „hátrányos megkülönböztetést eredményez vagy aránytalanul előítélkező hatással van azokra a személyekre, akik a dán állampolgárságot későbbi életkorukban szereztek meg és akik nem dán származásúak.”⁵⁵² Végül az EJEB megállapította, hogy megsértették a 14. cikket az EJE 8. cikkével összefüggésben.

Az Európai Szociális Chartában a faj, etnikum, bőrszín és nemzeti kisebbséghez tartozás mint védett tulajdonság a Szociális Jogok Európai Bizottsága esetjogában is megtalálható.

550 Uo., 44. pont. Lásd még: EJEB, *Timishev kontra Oroszország*, 55762/00. és 55974/00. sz. ügyek, 2005. december 13., 58. pont.

551 EJEB, *Biao kontra Dánia* (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24.

552 Uo., 138. pont.

Példa: A *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Írország* ügyben⁵⁵³ a Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a veszélyeztetett kisebbségbe tartozó ír travellerek⁵⁵⁴ szükségleteire és eltérő életstílusára különös figyelmet kell fordítani. Következésképp megállapította, hogy Írország megsértette az Európai Szociális Charta 16. cikkét azzal, hogy nem biztosított kellő szálláshelyet a travellereknek (például állandó táborhelyet, csoportos lakhatást vagy átmeneti táborhelyeket). A Szociális Jogok Európai Bizottsága kihangsúlyozta, hogy azzal, hogy nem tudtak kellő szálláshelyet biztosítani a travellerek részére, hátrányos megkülönböztetésnek minősülhet, amennyiben a hatóságok „nem teszik meg a megfelelő lépéseket, hogy a mindenki számára elérhető jogok és kollektív hasznok valóban mindenki által és részére elérhetőek legyenek.”⁵⁵⁵ Azonban a Szociális Jogok Európai Bizottsága szerint nem sértették meg az E. cikket. Megállapította, hogy bár nem volt kellő számú megfelelő szálláshely a travellerek számára, a hatóságok mindent megtettek, hogy kielégítsék a traveller közösség egyedi igényeit.⁵⁵⁶

Példa: Az *ERRC kontra Portugália* ügyben⁵⁵⁷ az Európai Roma Jogi Központ (ERRC) annak megállapítására kérte a Szociális Jogok Európai Bizottságát, hogy a szociális lakásokhoz, a kifogásolható minőségű lakásokhoz való hozzáférés, az alap közművekhez való hozzáférés hiánya, a roma közösségek lakóhely szerinti elkülönítése, valamint a lakhatáshoz való jog egyéb szisztematikus megsértése a felülvizsgált Európai Szociális Charta által védett számos jog megsértésének minősül. A Szociális Jogok Európai Bizottsága egybehangzóan megállapította, hogy megsértették az E. cikket (megkülönböztetésmentesség), a 31. cikk (1) bekezdésével (a megfelelő

553 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Írország*, 100/2013. sz. panasz, 2015. december 1.

554 A különböző megkülönböztetésmentességi jog alkalmazásában az ír travellerek etnikai csoportnak minősülnek. Lásd például: ENSZ, Faji Megkülönböztetés Megszüntetésével Foglalkozó Bizottság (2005), Összefoglaló megállapítások Írországról, CERD/C/IRL/CO/2, 2005. április 14., 20. pont.

555 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Írország*, 100/2013. sz. panasz, 2015. december 1., 69. pont.

556 Lásd még: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma and Travellers Forum (ERTF) kontra Cseh Köztársaság*, 104/2014. sz. panasz, 2016. május 17.

557 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Portugália*, 61/2010. sz. panasz, 2011. június 30. Lásd még: Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) kontra Olaszország*, 58/2009. sz. panasz, 2010. június 25.

minőségű lakások támogatásának hiánya), a 16. cikkel (a családok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való joga) és a 30. cikkel (a szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel szembeni védelemhez való jog) összefüggésben.

A **nemzetközi jogban** a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény tiltja a faj, bőrszín, származás vagy nemzeti vagy etnikai származás alapján történő megkülönböztetést. Más nemzetközi okiratok is tiltják a faj, bőrszín és nemzeti származás alapján történő hátrányos megkülönböztetést.⁵⁵⁸

A nemzetközi jogban a faji megkülönböztetés: a faj, bőrszín, származás vagy nemzeti vagy etnikai származás alapján történő különbségtétel, kirekesztés, korlátozás vagy előnyben részesítés azzal a céllal vagy hatással, hogy semmissé tegye vagy csorbítsa az emberi jogok és alapvető szabadságok egyenlő elismerését vagy gyakorlását a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális életben vagy a közélet bármely más területén.⁵⁵⁹

5.7. Állampolgárság vagy nemzeti származás

Főbb pontok

- Az EJE-ben a nemzeti származás egy védett tulajdonság a megkülönböztetéssel szemben.
- Az uniós jogban az állampolgárságon alapuló megkülönböztetés a személyek szabad mozgásának vonatkozásában tiltott.

Az állampolgárság és nemzeti származás alapján történő megkülönböztetést a **nemzetközi jog** számos okirata tiltja: a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény.

⁵⁵⁸ ICCPR, 2., 4. és 26. cikk; ICESCR, 2. cikk; CRC, 2. cikk; Nemzetközi egyezmény a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről, 1. és 7. cikk.

⁵⁵⁹ ICERD 1. cikk (1) bekezdése.

Az **Európa Tanács** állampolgárságról szóló egyezményének 2. cikk a) pontja úgy határozza meg, mint „egy személy és egy állam közötti jogi köteléket”. Bár ez a szerződés nem kapott széles körű ratifikációt, a meghatározás a nemzetközi jog elfogadott szabályain alapul⁵⁶⁰ és a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) is támogatja.⁵⁶¹ A „nemzeti származás” jelölheti egy személy korábbi állampolgárságát, amelyet elvesztett vagy honosítás során szerzett, vagy utalhat egy államon belüli „nemzethez” való kötődésére (mint például Skócia az Egyesült Királyságban).

Az uniós jogban az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés a szerződések alkalmazási körében tiltott (EUMSZ 18. cikke). Amint azt az **1.2. alfejezetben** említettük, az uniós jog tiltja az állampolgárságon alapuló megkülönböztetést, különösen a személyek szabad mozgásának vonatkozásában (EUMSZ 45. cikke, polgárságról szóló irányelv⁵⁶²). Az EU Alapjogi Chartájának szabad mozgásról és tartózkodásról szóló 45. cikke szerint csak az uniós polgároknak van joga a tagállamok területén belül szabadon mozogni és tartózkodni.

Példa: *I.W. Cowan*⁵⁶³ egy Franciaországban nyaraló brit állampolgár, akire rátámadtak, mikor a metróállomást elhagyta. A francia jog kártérítést biztosít az ilyen körülmények között elsenvedett károkért, amikor az áldozat francia, tartózkodási engedéllyel rendelkezik vagy egy olyan ország állampolgára, amely Franciaországgal kölcsönös megállapodást kötött (amely az Egyesült Királyság esetében nem így volt). *I.W. Cowan* azt állította, hogy a francia kormány állampolgársága miatt hátrányosan megkülönböztette. Az EU megerősítette, hogy az uniós jog által szabályozott helyzetben lévő személyeket a tagállamok állampolgáraival teljesen azonos módon kell kezelni. Így minden uniós polgárra, aki a szabad mozgást gyakorolja, különösen a szolgáltatások igénybe vevőit, vonatkozik az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés tilalma.

560 ICJ, *Nottebohm* ügy (Liechtenstein kontra Guatemala) (második szakasz), 1955. április 6-i ítélet, ICJ Reports 1955, 4. o.: „az állampolgárság olyan jogi kötelék, amelynek alapja egy tényleges társadalmi kötődés, egy valódi, az életmódhoz, az érdekekhez és az érzelmekhez kötődő kapcsolat, amelyhez kölcsönös jogok és kötelezettségek járnak.”

561 Európa Tanács, ECRI, 7. sz. általános szakpolitikai ajánlás a rasszizmus és faji megkülönböztetés leküzdésének nemzeti törvényéről, CRI(2003)8, elfogadva 2002. december 13-án, 6. o.

562 Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjainak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról.

563 EUB, 186/87. sz. ügy, *Ian William Cowan kontra Trésor public*, 1989. február 2.

A megkülönböztetésmentességi elv nem kizárólag az uniós tagállamokra vonatkozik. A közjog által nem szabályozott alanyoknak is tiszteletben kell tartania ezt az elvet, amennyiben jogi autonómiájuk gyakorlásakor a foglalkoztatást vagy szolgáltatások nyújtását kollektív módon szabályozó előírásokat adnak ki.⁵⁶⁴ A különböző tagállamok munkakörülményeit olykor a jog, olykor a magánszemélyek által kötött vagy elfogadott megállapodások és egyéb aktusok által meghatározott rendelkezések szabályozzák. Ez az állampolgársági alapon történő megkülönböztetés tilalmának alkalmazását a hatósági aktusokra korlátozza, mely azzal a veszéllyel jár, hogy egyenlőtlenül alkalmazzák. Következésképp az EUB megállapította, hogy az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés tilalmára úgy kell tekinteni, hogy magánszemélyekre is vonatkozik.

A 45. cikk (2) bekezdés szerint a szabad mozgás és tartózkodás a tagállam területén törvényesen tartózkodó harmadik országok állampolgárainak is megadható.

Példa: A *Chen* ügy⁵⁶⁵ azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy egy gyermek tartózkodhat-e egy tagállamban, ha egy másikban született, miközben az anyja, akitől függ, egy harmadik ország állampolgára. Az EUB úgy vélte, hogy amikor egy tagállam az állampolgárság megszerzéséhez követelményeket állít fel, melyeket teljesítenek, egy másik tagállam nem élhet kifogással a jogosultsággal kapcsolatban tartózkodási engedély kérelme esetén.

Példa: Az *Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado*⁵⁶⁶ ügy uniós polgárokhoz és azok harmadik országbeli szüleikhez kapcsolódik. A kérelmező egy férfi, aki egyedül gondoskodott kiskorú gyermekéről. Ő harmadik ország állampolgára volt, míg a kiskorú uniós polgár. A nemzeti törvény automatikusan megtagadta a tartózkodási engedélyt a kérelmező részére kizárólag azért, mert büntetett előéletű. Az EUB megállapította, hogy amennyiben az elutasítás azzal jár, hogy a gyermeknek vagy gyermekeknek el kell hagynia az Unió területét, az ellentétes az uniós joggal. Az elutasítás

564 EUB, C-281/98. sz. ügy, *Roman Angonese kontra Cassa di Risparmio di Bolzano SpA*, 2000. június 6.

565 EUB, C-200/02. sz. ügy, *Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department*, 2004. október 19.

566 EUB, C-165/14. sz. ügy, *Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado* (nagytanács), 2016. szeptember 13.

csak akkor felel meg az uniós jognak, ha megállapítják, hogy valódi, fenyegető és elég komoly kockázat áll fenn a közrend vagy közbiztonság tekintetében. Ennek megfelelően a nemzeti hatóságoknak az ügy minden releváns körülményét meg kell vizsgálnia az arányosság elvének fényében, szem előtt tartva a gyermek legfőbb érdekeit és alapvető jogait.

Példa: Az *Európai Bizottság kontra Magyarország* ügyben⁵⁶⁷ az EUB azokat a magyar rendelkezéseket vizsgálta, amely más tagállamok állampolgárait kizárta a közjegyzői hivatásból. Az EUB megállapította, hogy a magyar jogrendszer szerint meghatározott közjegyzők nem gyakorolnak közhatalmat. Ezért az állampolgársági követelmény állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősül, melyet az EUMSZ 49. cikke tilt (letelepedés szabadsága).

Az EUB esetjoga folyamatosan hangolja össze az uniós állampolgárokra és az Unió területén törvényesen tartózkodó harmadik országok állampolgáira vonatkozó előírásokat. Az *O. Tümer kontra Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen* ügyben⁵⁶⁸ az EUB kimondta, hogy a munkavállalókat általánosságban védő okiratokra úgy kell tekinteni, hogy a harmadik országok állampolgárait is védik, még akkor is, ha törvényesen nem engedélyezett számukra a munkavállalás. A *Servet Kamberaj kontra IPES és társai* ügyben⁵⁶⁹ az EUB megállapította, hogy az egyenlő bánásmódhoz való jog megsértését úgy kell értelmezni, hogy védi a harmadik országok állampolgárainak szociális és lakhatási támogatáshoz való jogait, hogy biztosítsák mindazok számára a méltányos élet feltételeit, akik az EU Alapjogi Chartájának 34. cikkében védett elegendő forrásokkal nem rendelkeznek.

Az egyenlő bánásmód 2003/109/EK irányelvben megfogalmazott elve számos területen vonatkozik a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyekre, például: oktatás és szakképzés, ideértve a nemzeti jog szerinti

567 EUB, C-392/15. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Magyarország*, 2017. február 1. Lásd még: EUB, C-50/08. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Francia Köztársaság* (nagytanács), 2011. május 24.; EUB, C-51/08. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Luxemburgi Nagyhercegség* (nagytanács), 2011. május 24.; EUB, C-53/08. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Osztrák Köztársaság*, 2011. május 24.; EUB, C-54/08. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság*, 2011. május 24.

568 EUB, C-311/13. sz. ügy, *O. Tümer kontra Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen*, 2014. november 5.

569 EUB, C-571/10. sz. ügy, *Servet Kamberaj kontra Istituto per l'Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai* (nagytanács), 2012. április 24.

tanulmányi támogatásokat; szakmai diplomák, bizonyítványok és egyéb képesítések elismerése a vonatkozó nemzeti eljárásoknak megfelelően; szociális biztonság, szociális támogatás és a nemzeti jog szerint meghatározott szociális védelem; adóelőnyök; árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés és a nyilvánosság számára elérhetővé tett áruk és szolgáltatások értékesítése, valamint a lakásszerzés eljárásai.

Példa: Az *Európai Bizottság kontra Hollandia* ügyben⁵⁷⁰ az EUB azt vizsgálta, hogy a nem uniós polgárok által a tartózkodási engedély kibocsátásáért fizetendő adminisztratív díjak megfeleltek-e a 2003/109/EK irányelvnek.⁵⁷¹ Megállapítást nyert, hogy a harmadik országok állampolgárainál alkalmazott díjak túlzottak és aránytalanok az állampolgárokéhoz képest és ezért akadályt górgtetett a 2003/109/EK irányelv által biztosított jogok gyakorlása elé.

Az EJEE alapján az Európa Tanács minden tagállamának (mely magában foglalja az összes uniós tagállamot) biztosítania kell az EJEE által biztosított jogokat minden egyénnek a joghatóságukon belül, ideértve a harmadik országok állampolgárait is. Az EJEB egyensúlyt tart fenn aközött, hogy az államnak mely általa, az állampolgárság jogi kötelékét élvező személyeknek kínált előnyöket ellenőrizheti, illetve, hogy megakadályozza, hogy az állam hátrányosan megkülönböztesse azokat, akik lényeges ténybeli köteléket alakítottak ki az állammal. Az EJEB szigorúan ellenőrzi a szociális biztonsággal kapcsolatos ügyeket, amennyiben az egyének az állam felé erős ténybeli kötődést tudnak mutatni.

Miközben az EJEE nagyobb védelmet nyújt, mint az uniós jog az állampolgárságon történő hátrányos megkülönböztetést illetően, készséggel elfogadta, hogy az állampolgárság jogi kötelékének hiánya gyakran együtt jár az adott állammal való ténybeli kapcsolatok hiányával. Ez pedig a feltételezett áldozatot megakadályozza abban, hogy azt állítsák, az állampolgárokéhoz hasonló helyzetben vannak. Az EJEB megközelítésének lényege, hogy minél szorosabb egy egyén ténybeli kötődése egy adott államhoz, különösen adózás tekintetében,

⁵⁷⁰ EUB, C-508/10. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Holland Királyság*, 2012. április 26.

⁵⁷¹ A Tanács 2003/109/EK irányelve (2003. november 25.) a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról, HL L 16., 2004.1.23., 44–53. o.

annál kevésbé valószínű, hogy az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés igazolható.

Példa: A *Zeibek kontra Görögország* ügyben⁵⁷² a kérelmezőtől megtagadták a „nagy családosoknak” járó nyugdíjjogosultságot. Bár volt elegendő számú gyermeke, az egyik nem volt görög állampolgár akkor, amikor a kérelmező elérte a nyugdíjkorhatárt. Ez a helyzet a kormány azon korábbi döntéséből eredt, hogy a kérelmező egész családját megfosztotta az állampolgárságtól (amely önmagában szabálytalan volt), majd újra kiadta azt, de csak három gyermekének (mivel a negyedik már házas volt). Az EJB megállapította, hogy az állampolgárság visszavonásának politikáját különösen a görög muszlimoknál alkalmazták. A Bíróság azt is megállapította, hogy a nyugdíj megtagadása nem indokolható a görög nemzet megvédésével, mivel ez az indoklás önmagában nemzeti származáson alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül.⁵⁷³

Példa: A *Dhahbi kontra Olaszország* ügyben⁵⁷⁴ a kérelmező – egy tunéziai állampolgár – törvényes tartózkodási és munkavállalási engedéllyel lépett Olaszországba. A családi kedvezményre vonatkozó kérelmét elutasították, mert a vonatkozó törvény szerint csak az olasz állampolgárok és a hosszú távú tartózkodásra szóló tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országok állampolgárai voltak rá jogosultak. A kérelmező azt állította, hogy állampolgársága miatt került hátrányos helyzetbe. Az EJB megállapította, hogy kedvezőtlenebbül bántak vele, mint az uniós munkavállalókkal. A Bíróság úgy határozott, hogy nagyon súlyos indokokra volt szükség a kizárólag állampolgárság alapján történő eltérő bánásmódra és hogy az Olaszország által hivatkozott költségvetési érvek nem alkottak kellő mentséget. Ennek alapján megállapították a 14. cikk megsértését az EJE 8. cikkével összefüggésben.

Példa: Az *Anakomba Yula kontra Belgium* ügyben⁵⁷⁵ egy kongói állampolgár törvénytelenül tartózkodott Belgiumban, mert röviddel azután, hogy gyermeket szült, lejárt a tartózkodási engedélye és elindította a megújítási eljárást. Különvált a kongói férjétől és mind ő, mind a gyermek vér

572 EJB, *Zeibek kontra Görögország*, 46368/06. sz. ügy, 2009. július 9.

573 Lásd még: EJB, *Fawsie kontra Görögország*, 40080/07. sz. ügy, 2010. október 28.; EJB, *Saidoun kontra Görögország*, 40083/07. sz. ügy, 2010. október 28.

574 EJB, *Dhahbi kontra Olaszország*, 17120/09. sz. ügy, 2014. április 8.

575 EJB, *Anakomba Yula kontra Belgium*, 45413/07. sz. ügy, 2009. március 10.

szerinti apja, egy belga állampolgár szeretnék volna a gyermek apjának megállapítását. Ehhez a kérelmezőnek a szüléstől számított egy éven belül keresetet kellett indítania a házastársa ellen. A kérelmező jogi segítséget kért az eljárás költségeinek fedezésére, mivel nem volt elegendő pénze. Azonban ezt megtagadták, mert a finanszírozás csak a nem Európa Tanács államainak állampolgárai részére volt elérhető, amennyiben az igény a tartózkodáshoz való jog megállapításához kapcsolódott. A kérelmezőnek azt tanácsolták, hogy töltsen ki a tartózkodási engedély megújítására vonatkozó nyomtatványt, majd nyújtsa be kérelmét újra. Az EJEB megállapította, hogy jelen körülmények között a kérelmezőt megfosztották a tisztességes eljáráshoz való jogától állampolgársága alapján. Az állam indokolatlanul tett különbséget a tartózkodási engedéllyel rendelkezők és nem rendelkezők között abban a helyzetben, ahol a családi élet komoly kérdései forognak kockán, ahol rövid határidő áll rendelkezésre az apaság megállapításához és ahol az egyén az engedélye meghosszabbításán dolgozik.

Az államhatárok nem állampolgárok által történő átlépésére vonatkozó jogosultságát a nemzetközi közjog megfelelően létrehozta és az EJEB elfogadta. E vonatkozásban az EJEB elsődlegesen az egyének kitoloncolásával kapcsolatos panaszokba avatkozott be, ahol embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel, illetve kínzással szembesültek a rendeltetési államban (a 3. cikk szerint)⁵⁷⁶ vagy ahol olyan erős családi kötelékek alakultak ki a befogadó államban, amely az egyén távozásra kényszerítésével megszakad (a 8. cikk szerint).⁵⁷⁷

Példa: A *C. kontra Belgium* ügyben és a *Moustaquim kontra Belgium* ügyben⁵⁷⁸ a marokkói állampolgárságú kérelmezőket bűncselekmények miatt ítélték el és toloncolták ki az országból. Arról panaszkodtak, hogy ez állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősült, mivel sem a belga állampolgárokat, sem a más uniós tagállamból származó polgárokat nem toloncolnák ki hasonló helyzetben. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezők nem voltak a belga állampolgárokkal összehasonlítható helyzetben, mivel az állampolgárok rendelkeznek a hazájukban maradás jogával, melyet kifejezetten az EJE 4. sz. jegyzőkönyvének 3. cikke biztosít.

576 Lásd például: EJEB, *Trabelsi kontra Belgium*, 140/10. sz. ügy, 2014. szeptember 4.

577 EJEB, *Nunez kontra Norvégia*, 55597/09. sz. ügy, 2011. június 28.

578 EJEB, *C. kontra Belgium*, 21794/93. sz. ügy, 1996. augusztus 7.; EJEB, *Moustaquim kontra Belgium*, 12313/86. sz. ügy, 1991. február 18.

Továbbá a harmadik országok és az uniós tagállamok állampolgárai közötti eltérő bánásmód igazolható, mert az EU különleges jogrendet és uniós polgárságot hozott létre.

Ezeket az ügyeket azokhoz a helyzetekhez lehet hasonlítani, ahol a kérelmező szoros ténybeli kapcsolatot alakított ki a befogadó állammal huzamos ott tartózkodás vagy az államnak kifizetett adók révén.

Példa: Az *Andrejeva kontra Lettország* ügyben⁵⁷⁹ a kérelmező a volt Szovjetunió polgára volt és Lettorszáiban rendelkezett állandó tartózkodási engedéllyel. A nemzeti törvények úgy minősítették a kérelmezőt, mintha a függetlenség előtti időben Lettországon kívül dolgozott volna (annak ellenére, hogy ugyanazt a pozíciót töltötte be a lett területen a függetlenség előtt és után) és ezért a nyugdíját az idő alapján számították ki, amit a függetlenséget követően töltött el ugyanabban a pozícióban. Az ugyanezt a posztot betöltő lett állampolgárok ezzel szemben teljes szolgálati idejük alapján voltak jogosultak a nyugdíjra, ideértve a függetlenség előtti munkát is. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező a lett állampolgárokéval azonos helyzetben volt, mivel a nemzeti jog szerint „nem állampolgár, de állandó lakos” volt, aki ugyanúgy fizetett adót. Kimondták, hogy „nagyon súlyos indokokra” lenne szükség a kizárólag állampolgárság alapján történő eltérő bánásmód igazolására, amelyek jelen esetben nem léteznek. Bár elfogadta, hogy az állam általában széles mérlegelési jogkört élvez a fiskális és szociálpolitikai ügyekben, a kérelmező helyzete tényleg nagyon hasonló volt a lett állampolgárokéhoz az ilyen alapú megkülönböztetés igazolásához.

Példa: A *Ponomaryovi kontra Bulgária* ügyben⁵⁸⁰ két orosz, Bulgáriában élő tinédzsert zártak ki a középiskolából, mert nem fizették ki az előírt tandíjukat. Az EJEB megjegyezte, hogy az államoknak meglehetnek a törvényes indokai arra, hogy korlátozza az erőforrásigényes közszolgáltatások felhasználását a rövid távú és illegális bevándorlók részére, akik rendszerint nem járulnak hozzá ezek finanszírozásához. Továbbá bizonyos körülmények között az államok igazolhatóan különbséget tehetnek a területükön tartózkodó idegenek különböző kategóriái között. Azonban egyéb közszolgáltatásokkal ellentétben az oktatás egy olyan jog, amely az EJEB szerint közvetlen védelmet élvez. Az oktatás egy olyan különleges típusa a közszolgáltatásnak,

579 EJEB, *Andrejeva kontra Lettország* (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009. február 18.

580 EJEB, *Ponomaryovi kontra Bulgária*, 5335/05. sz. ügy, 2011. június 21.

amely nem csak közvetlenül azoknak kedvez, akik igénybe veszik, hanem szélesebb szociális funkciókat is szolgál. Az EJEB megkülönbözteti az egyetemi szintű oktatást, ahol az idegeneknek kiszabott magasabb díjak teljesen igazolhatók és az alap- és középszintű oktatást, ahol az államok szűkebb mérlegelési kört élveznek. A kérelmezők helyzetét illetően az EJEB kiemelte, hogy helyzetük nem egyezett meg a törvénytelenül érkező egyénnel. Kisgyermekként érkeztek Bulgáriába, teljesen beilleszkedtek és folyékonyan beszélnek a bolgár nyelvet. Végeredményben az EJEB megállapította, hogy Bulgária az állampolgárságuk és bevándorlási státuszuk alapján hátrányosan megkülönböztette a kérelmezőket és megsértette a 14. cikket az EJE 1. sz. jegyzőkönyvének 2. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Koua Poirrez kontra Franciaország* ügyben⁵⁸¹ egy elefántcsontparti állampolgár kérvényezett fogyatékossgal élők számára fizetendő ellátást. Ezt megtagadták azzal az indokkal, hogy az ellátás csak francia állampolgárok vagy olyan államok állampolgárai részére elérhető, amellyel Franciaországnak kölcsönös szociális biztonsági megállapodása van. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező valójában a francia állampolgárokkal megegyező helyzetben volt, mivel minden egyéb törvényi feltételt teljesített az ellátás igényléséhez és megkapott minden olyan szociális biztonsági ellátást, amely nem állampolgárság függvénye. Kimondta, hogy „különösen súlyos indokokra” van szükség a kérelmező és egyéb állampolgárok közötti eltérő bánásmód indoklására. A fent vizsgált ügyekkel ellentétben, ahol az állam széles körű mérlegelési jogkört kapott a fiskális és szociális biztonsági ügyekkel kapcsolatban az EJEB-et nem győzte meg Franciaország azon érvelése, miszerint egyensúlyt kell kialakítani az állami bevétel és kiadás között, vagy hogy nem létezik kölcsönösségi megállapodás Franciaország és Elefántcsontpart között. Érdekes módon a szóban forgó ellátás attól függetlenül fizetendő, hogy a kedvezményezett hozzájárult-e a nemzeti szociális biztonsági rendszerhez (amely miatt az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés a fenti esetekben nem tolerálható).

Példa: A *Rangelov kontra Németország* ügyben⁵⁸² egy előzetes le-tartóztatásban lévő bolgár állampolgártól megtagadták, hogy részt vegyen egy terápiás programban, amelyben egy hasonló helyzetben lévő német állampolgár részt vehetett volna. A hatóságok az elutasítást arra

581 EJEB, *Koua Poirrez kontra Franciaország*, 40892/98. sz. ügy, 2003. szeptember 30.

582 EJEB, *Rangelov kontra Németország*, 5123/07. sz. ügy, 2012. március 22.

a tényre alapozták, hogy már kiadták a kiutasítási végzést a kérelmezőre vonatkozóan és nem tudták felkészíteni a bolgár életre, mivel nem ismerték az ottani életkörülményeket. Az EJEB megállapította, hogy ez a kizárólag állampolgárságon alapuló megkülönböztetés a folyamatos fogva tartást önkényessé tette és ezáltal sérült az EJEE 14. cikke az 5. cikkel együtt.

5.8. Vallás vagy meggyőződés

Miközben az uniós jog a vallás vagy meggyőződés alapján történő hátrányos megkülönböztetéssel szemben néhány korlátozott védelmet tartalmaz, az EJEE hatálya sokkal szélesebb ennél, mivel a 9. cikk⁵⁸³ lelkiismereti, vallásszabadsághoz való önálló jogot tartalmaz.

Példa: Az *Alujer Fernandez és Caballero García kontra Spanyolország* ügyben⁵⁸⁴ a kérelmezők – baptista-evangélikus egyház tagjai – arról panaszkodtak, hogy a katolikusokkal ellentétben nem adhatták oda jövedelemadójuk egy részét közvetlenül az egyháznak. Az EJEB a panaszt elfogadhatatlannak minősítette, mivel arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező egyháza nem volt a katolikus egyházzal megegyező helyzetben egyrészt abból a szempontból, hogy ilyen irányú kérést nem nyújtottak be a kormánynak, másrészt mert a kormánynak hatályos kétoldalú megállapodása volt a Szentszékkal.

Példa: A *Cha'are Shalom Ve Tsedek kontra Franciaország* ügyben⁵⁸⁵ a kérelmező – egy zsidó szövetség – úgy vélte, hogy egy már létező zsidó szervezet által levágott hús nem felel meg a kóser húshoz kapcsolódó szigorú elveknek és engedélyt kért az államtól, hogy saját rituális leöléseket végezhesen. Ezt megtagadták azzal az indokkal, hogy nem volt kellően reprezentatív a francia zsidó közösségben és hogy már léteztek engedélyezett rituális leölések. Az EJEB megállapította, hogy a szervezet nem szenvedett tényleges megkülönböztetést az adott körülmények között, mivel egyéb forrásból származó húshoz hozzá tudott férni.

583 Az EJEE 9. cikk hatályának magyarázata megtalálható: Európa Tanács (2019), *Útmutató a 9. cikkhez*.

584 EJEB, *Alujer Fernandez és Caballero García kontra Spanyolország (hat.)*, 53072/99. sz. ügy, 2001. június 14.

585 EJEB, *Cha'are Shalom Ve Tsedek kontra Franciaország* (Nagykamara), 27417/95. sz. ügy, 2000. június 27.

Példa: A *Vojnity kontra Magyarország* ügyben⁵⁸⁶ a kérelmező – az igazhívők táborának egy tagja – gyermekláthatási jogát visszavonták, miután a nemzeti hatóságok megállapították, hogy visszaélt jogaival, mikor gyermekét saját vallásos hitének gyakorlásával kapcsolatban befolyásolta. Az EJB megállapította, hogy a kérelmező családi élet tiszteletben tartásához való jogának és a vallási meggyőződéseinek közléséhez és előmozdításához való jogának korlátozása a gyermeke nevelésében törvényes célt szolgált, nevezetesen, a gyermek érdekeit. Azonban megállapította, hogy a hatóságok figyelmen kívül hagyták az arányosság elvét a láthatási jogainak teljes visszavonásával. Úgy határozott, hogy a kérelmezőt a vallási meggyőződése alapján hátrányosan megkülönböztették, amikor a családi élet tiszteletben tartásához való jogát gyakorolta.

Példa: Az *Izzettin Doğan és társai kontra Törökország* ügyben⁵⁸⁷ a kérelmezők – az alevi vallás követői – a vallásuk gyakorlásával kapcsolatos szolgáltatások mint vallási közszolgáltatások elismerését kérték. A kérelmezők kérését elutasították a nemzeti törvények alapján. A kérelmezők arról panaszkodtak, hogy a kérésük elutasításával megsértették vallásszabadságukat és kedvezőtlenebbül bántak velük, mint az iszlám többségű lakosokkal szemben. Az EJB megállapította, hogy a vallásszabadság nem kötelez egyetlen államot sem vallási csoportokra privilégiumokat ruházó konkrét jogi keretrendszer létrehozására. Azonban, ha ez történt, minden vallási csoportnak igazságos lehetőséggel kell rendelkeznie és a privilégiumok megszerzésére vonatkozó feltételeket megkülönböztetés nélkül kell alkalmazni. Ezért az EJB ezt a vallási kisebbséghez tartozók és a vallási többséghez tartozó eltérő bánásmódot megkülönböztetőnek minősítette és úgy határozott, hogy megsérült a megkülönböztetés tilalma, valamint a vallásszabadsághoz való jog is.

Példa: A *Milanović kontra Szerbia* ügyben⁵⁸⁸ a kérelmezőt, a szerb Hare Krisna vallási közösség vezető tagját, többször megszárták. E támadásokat és azon véleményét, miszerint ezeket szélsőjobboldali csoport tagjai követték el, jelentette a rendőrségnek. A rendőrség kihallgatta a tanúkat és több lehetséges gyanúsítottat is, de soha nem azonosította az elkövetőket. Az EJB megállapította, hogy az állami hatóságoknak az is feladata, hogy minden észszerű lépést megtegyenek a vallási indítékok feltárása érdekében

586 EJB, *Vojnity kontra Magyarország*, 29617/07. sz. ügy, 2013. február 12.

587 EJB, *Izzettin Doğan és társai kontra Törökország* (Nagykamara), 62649/10. sz. ügy, 2016. április 26.

588 EJB, *Milanović kontra Szerbia*, 44614/07. sz. ügy, 2010. december 14.

és azért, hogy megállapítsák, az eseményekben szerepet játszhatott-e a vallási gyűlölet vagy előítélet annak ellenére, hogy a bántalmazást magánszemélyek követték el. Bár egyértelmű volt a rendőrségi jelentések fényében, hogy a támadások oka valószínűleg a kérelmező vallása, a hatóságok nem tartották be a 14. cikk követelményeit az Egyezmény 3. cikkével összefüggésben a nyomozás során.

Példa: Az *O'Donoghue és társai kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵⁸⁹ a kérelmező – egy Egyesült Királyságban menedéket kérő nigériai állampolgár – és partnere római katolikus templomban akartak összeházasodni. Mint bevándorlásszabályozás alá eső személy, kötelessége volt engedélyt kérni az államtitkártól alkalmassági bizonyítvány formájában, amiért fizetnie kellett. Ezek a formalitások nem voltak kötelezőek az Anglikán egyházban házasulandó párok esetében. Az alkalmassági bizonyítványt igénylő kérelmező felmentést kért a díj megfizetése alól rossz anyagi helyzetére hivatkozva, de a kérelmét elutasították. Az EJB megállapította, hogy a fenti rendszer vallás alapján történő hátrányos megkülönböztetés, amire nem adtak objektív és észszerű magyarázatot.

Az, hogy ténylegesen mi számít védelemre jogosult „vallásnak” vagy „meggyőződésnek”, az a következő, a vallás munkahelyen történő kifejezésre juttatásával foglalkozó ítélet tárgya volt.

Példa: Az *Eweida és társai kontra Egyesült Királyság* ügyben⁵⁹⁰ a gyakorló keresztény kérelmezők arról panaszkodtak, hogy a munkahelyükön vallás alapján történő megkülönböztetéstől szenvedtek. Az első és második kérelmező panaszában előadta, hogy munkáltatójuk nem engedte, hogy munka közben látható helyen keresztet viseljenek, továbbá a harmadik és negyedik kérelmező azt mondta, hogy azért bocsátották el őket, mert nem voltak hajlandók bizonyos feladatokat végrehajtani, melyek véleményük szerint elnéző a homoszexualitással szemben, mely gyakorlat nem felelt meg vallási meggyőződéseikkel. Az EJB jogsértést állapított meg az első kérelmezővel, a British Airways egyik dolgozójával kapcsolatban, kiemelve, hogy diszkrét méretű keresztet viselt, amely nem vonta el a figyelmet professzionális megjelenéséről. Továbbá nem volt arra bizonyíték, hogy

589 EJB, *O'Donoghue és társai kontra Egyesült Királyság*, 34848/07. sz. ügy, 2010. december 14.

590 EJB, *Eweida és társai kontra Egyesült Királyság*, 48420/10., 59842/10., 51671/10. és 36516/10. sz. ügyek, 2013. január 15.

mások érdekeit ez valóban sértette volna. A második kérelmező, egy ápoló vonatkozásában a jogsértés arányos volt a kívánt céllal (az ápolók és betegek egészségének és biztonságának védelme). A harmadik kérelmező, egy születési, házasságkötési és halálozási anyakönyvvezető esetében, aki azért kapott fegyelmit, mert nem volt hajlandó élettársi kapcsolatot folytatni, a hatóságok az államnak az akkor adott széles körű mérlegelési jogkörön belül jártak el, amikor mások jogainak hátrányos megkülönböztetése forog kockán. A negyedik kérelmező, egy magánszervezetnél dolgozó párkapcsolati és pszichoszexuális tanácsadó esetében az EJEB megállapította, hogy a kérelmezők vallásszabadságának más emberek jogainak fenntartása érdekében történő korlátozására észszerű és objektív magyarázat volt, mert a munkáltató a szolgáltatás igénybe vevővel szemben folytatott megkülönböztetésmentességi politikát. Ezért az állam a széles mérlegelési körén belül járt el.

A vallásszabadsághoz való alapvető joggal kapcsolatos számos ügyben az EJEB világossá tette, hogy egyetlen állam sem próbálhatja előírni, mi számít vallásnak vagy meggyőződésnek, és hogy ezek a fogalmak védik az „ateistákat, szabadgondolkodókat, szkeptikusokat és a közömbösöket”, így azokat, akik saját választásuk szerint „hisznek vagy nem hisznek, illetve gyakorolnak egy vallást”.⁵⁹¹ Ezek az ügyek arra is felhívják a figyelmet, hogy a vallás vagy meggyőződés lényegében személyes és szubjektív, és nem feltétlenül kapcsolódik intézmények köré szervezett hithez.⁵⁹² Az újabb vallások, mint a szcientológia, szintén védelemre jogosultak.⁵⁹³

Az EJEB a „hit” fogalmát az EJEE 1. sz. jegyzőkönyvének 2. cikke szerinti oktatáshoz való jog vonatkozásában dolgozta ki, amely kimondja, hogy az államnak tiszteletben kell tartania a szülők jogát annak biztosítására, hogy gyermekük oktatása „megfeleljen saját vallási és filozófiai meggyőződéseinek”. Az EJEB kimondta:

591 EJEB, *S. A. S. kontra Franciaország* (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014. július 1., 124. pont; EJEB, *Izzettin Doğan és társai kontra Törökország* (Nagykamara), 62649/10. sz. ügy, 2016. április 26., 103. pont.

592 EJEB, *Az Üdvhadserg Moszkvai Ága kontra Oroszország*, 72881/01. sz. ügy, 2006. október 5., 57–58. pont; EJEB, *Metropolitan Church of Bessarabia és társai kontra Moldova*, 45701/99. sz. ügy, 2001. december 13., 114. pont; EJEB, *Hasan és Chaush kontra Bulgária* (Nagykamara), 30985/96. sz. ügy, 2000 október 26., 62. és 78. pont.

593 EJEB, *Moszkvai Szcientológiai Egyház kontra Oroszország*, 18147/02. sz. ügy, 2007. április 5.

„Általános jelentésében a »meggyőződés« szó önmagában nem szinonimája a »vélemény« és »gondolat« szavaknak az Egyezmény 10. cikkében felhasznált módon, amely a szólásszabadságot biztosítja; sokkal inkább a 9. cikkben található »hiedelmek« kifejezéshez kapcsolódik (a francia szövegben: »meggyőzések«) – és olyan nézeteket jelöl, amelyek rendelkeznek bizonyos szintű megalapozottsággal, komolysággal, rendezettséggel és fontossággal.”⁵⁹⁴

Egy egyén vallásos meggyőződésének egyik egyértelmű jele a vallási öltözet viselete. Az EJB a vallásszabadsághoz kapcsolódó ügyekkel a szekularizmust fenntartani kívánó államok vonatkozásában találkozott. Itt különös jelentősége van az állam azon kifejezett céljának, hogy megakadályozza a káoszt és megvédje mások jogait és szabadságait.

Példa: Az *S. A. S. kontra Franciaország* ügyben⁵⁹⁵ a nemzeti jog egy módosítását követően a kérelmező, egy francia állampolgár és gyakorló muszlim részére nem engedték, hogy nyilvános helyen eltakarja az arcát. Az EJB megállapította, hogy a fátyol viselésének megtiltása a harmonikus, törvényi keretek közötti „együttélés” miatt volt szükséges. Az EJB kiemelte, hogy a „nyílt, demokratikus társadalom minimális értékeinek tiszteletben tartása” fontosabb, mint egy egyén arra vonatkozó döntése, hogy teljes arcot takaró fátylat hord. Az EJB megjegyezte azt is, hogy noha a tilalom aránytalanul befolyásolta a teljes arcot takaró fátylat viselni kívánó muszlim nőket, nem volt semmi a törvényben, amely kifejezetten a vallásos öltözetre fókuszált volna; a tilalom minden más olyan öltözetet is tiltott, amely az arcot takarja.

Példa: Az *Ebrahimian kontra Franciaország* ügyben⁵⁹⁶ a kórházi dolgozó kérelmező munkaszerződését nem újították meg, miután nem volt hajlandó felhagyni az iszlám fejkendő viselésével. A fejkendőviselési tilalomra vonatkozó korábbi ítélkezési gyakorlatára támaszkodva⁵⁹⁷ az EJB megállapította, hogy a kérelmező azon joga, hogy kinyilvánítsa vallását, nem

594 EJB, *Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság*, 7511/76. és 7743/76. sz. ügyek, 1982. február 25., 36. pont.

595 EJB, *S. A. S. kontra Franciaország* (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014. július 1.

596 EJB, *Ebrahimian kontra Franciaország*, 64846/11. sz. ügy, 2015. november 26.

597 EJB, *Leyla Şahin kontra Törökország* (Nagykamara), 44774/98. sz. ügy, 2005. november 10.; EJB, *Kurtulmuş kontra Törökország* (hat.), 65500/01. sz. ügy, 2006. január 24.

felelt meg annak a követelménynek, hogy egy közkórháznak semlegesnek kell maradnia. A kérelmező vallásának szabad nyilvánosságra juttatásának megsértése mások jogának védelmével igazolható.

Példák: 2015. január 27-i ítéletében a német alkotmánybíróság⁵⁹⁸ elutasított egy elvont tilalmat és korlátozta a hatóságok azon lehetőségét, hogy bevezessék a fejkendőviselési tilalmat olyan helyzetekben, melyekben konkrét kockázatot jelent a semlegességre vagy mások jogaira.⁵⁹⁹ A 2016. augusztus 26-i rendeletében a francia Államtanács kijelentette, hogy azok a városi szabályok, amelyek tiltják az iszlám úszóruházat viselését a strandokon, érvénytelenek.⁶⁰⁰

Példa: Egy osztrák ügyben⁶⁰¹ a panasztevő közjegyzői írnokként dolgozott. Amikor iszlám fejkendőt és abayát viselt, nem léphetett kapcsolatba az ügyfelekkel. Amikor teljes arcot takaró fátylat kezdett viselni, elbocsátották. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy feladatainak korlátozása nem volt indokolt. Kihangsúlyozta, hogy a fejkendő viselésének kerülése nem minősült valódi és meghatározó foglalkozási követelménynek és megerősítette e vonatkozásban a közvetlen megkülönböztetést. A bíróság azonban megállapította, hogy a teljes arcot takaró fátyol munkahelyen való viselése akadályt jelentett a munkavégzésben, mert az ügyfelekkel, kollégákkal és munkáltatóval hibátlan kommunikációra és kapcsolattartásra volt szükség. Ezért a fátyol viselésének kerülése valódi és meghatározó foglalkozási követelmény volt.

2017-ben, majdnem 17 évvel a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) elfogadása után hozta meg első ítéletét az EUB a vallás alapján történő hátrányos megkülönböztetés ügyében.

Példa: A *Samira Achbita és Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV* ügyben⁶⁰² a panasztevőt azért bocsátották el, mert nem tartotta be azt a belső szabályt, miszerint a munkahelyén tilos politikai, filozófiai vagy vallási meggyőződésre vonatkozó

598 Németország, Szövetségi Alkotmánybíróság, 1 BvR 471/10, 1 BvR 1181/10, 2015. január 27.

599 Lásd még: Belgium, Államtanács, 228.752. sz. ügy, 2014. október 14.

600 Franciaország, Államtanács, 402742. és 402777. sz. ügyek, 2016. augusztus 26.

601 Ausztria, Legfelsőbb Bíróság, 9 ObA 117/15, 2016. május 25.

602 EUB, C-157/15. sz. ügy, *Samira Achbita és Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV* (nagytanács), 2017. március 14.

látható jeleket viselni. Az EUB megállapította, hogy a vitatott belső szabály kivétel nélkül minden ilyen kinyilatkoztatást magában foglalt és a vállalkozás összes munkavállalóját ugyanúgy kezelte azáltal, hogy semleges öltözködést írt elő. Ennek megfelelően az irányelv alkalmazásában az ilyen belső szabály nem minősül olyan eltérő bánásmódnak, mely közvetlenül valláson vagy meggyőződésen alapul. Ezzel ellentétben megállapította, hogy ez a szabály közvetett megkülönböztetésnek minősülhet, amennyiben konkrét valláshoz ragaszkodó személyeket kifejezetten hátrányos helyzetbe hoz. Azonban ez a bánásmód objektív és jogszerű céllal igazolható, például a munkáltató által egy politikai, filozófiai és vallási semlegességre vonatkozó politika fenntartásával, feltéve, hogy a cél eléréséhez használt eszközök megfelelőek és szükségesek. Az EUB azt is kiemelte, hogy a vallási szimbólumokat vagy ruházatot tiltó szabály csak akkor tekinthető megfelelőnek, ha „valóban következetesen és szisztematikusan fenntartott” semlegességi politika része.

Példa: Az *Asma Bougnaoui és ADDH kontra Micropole SA* ügyben⁶⁰³ egy ügyfél kérését követően a panasztevőt megkérték, hogy a munkahelyén ne viseljen kendőt. Mivel nem volt hajlandó eleget tenni a kérésnek, elbocsátották. Az EUB megismételte, hogy az összes látható vallási, filozófiai vagy politikai meggyőződésre utaló szimbólumra vonatkozó általánosan alkalmazandó tilalom közvetetten diszkriminatív, kivéve, ha indokolható. Ezzel szemben, ha az elbocsátásra irányuló döntés nem az általános tilalmon alapult, hanem kifejezetten a fejkendőhöz kapcsolódott, úgy meg kell vizsgálni, hogy az ügyfél kérésének teljesítése olyan „valódi és meghatározó foglalkoztatási követelménynek” tekinthető-e, amely indokolhat egy közvetlenül diszkriminatív politikát. Az EUB kifejtette, hogy a „valódi és meghatározó foglalkoztatási követelmény” fogalma olyan követelményre utal, melyet az érintett foglalkozási tevékenységek jellege vagy az a környezet, amelyben ezeket végzik, objektíven megkövetel. Ezért szubjektív megfontolásokat, például a munkáltató azon hajlandóságát, hogy figyelembe vegye az ügyfél speciális kívánságait, nem tartalmaz.

603 EUB, C-188/15. sz. ügy, *Asma Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole SA* (nagytanács), 2017. március 14.

5.9. Társadalmi származás, születés és tulajdon

Ez a három tulajdonság összekapcsolódik, mivel egy egyénnek tulajdonított állapothoz kapcsolódik öröklött szociális, gazdasági vagy biológiai jellemző alapján⁶⁰⁴. Mint ilyen, a fajhoz és etnikumhoz is kapcsolódnak.

Az uniós jog alapján az alábbi ügyben a panasztevők a születésre mint védett tulajdonságra hivatkoznak.

Példa: A *Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon* ügyben⁶⁰⁵ az EUB azt vizsgálta, hogy ikrek esetében csupán egyetlen szülői szabadság biztosítása születés alapján történő hátrányos megkülönböztetés-e, amely ellentétes az Alapjogi Charta 21. cikkével. Az EUB megállapította, hogy a szülői szabadságról szóló keretszerződésben szereplő jogokat a szülők munkavállalói minőségükben kapják azért, hogy összeegyeztethessék szülői és szakmai kötelezettségeiket. Sem a keretszerződés, sem az EU Charta nem tartalmazott gyermek után biztosított szülői szabadsághoz kapcsolódó jogot. Ezért nem történt születés alapján történő hátrányos megkülönböztetés, amikor ikrek után csupán egy szülői szabadságot biztosítottak. Az EUB továbbá megállapította, hogy a keretszerződés nem értelmezhető úgy, hogy automatikusan lehetővé teszi az egyes gyermekekre vonatkozó különálló szülői szabadságot. Elismerték, hogy a keretszerződés csak a minimális követelményeket határozta meg és a szabályok ott módosíthatók, ahol az uniós tagállamok az előírt, minimum három hónapos szülői szabadságnál többet engedélyeztek. Azonban a keretszerződést megváltoztató intézkedések elfogadásakor az uniós tagállamok jogalkotóinak szem előtt kell tartania az egyenlő bánásmód elvét, továbbá biztosítaniuk kell, hogy az ikrek szülei olyan bánásmódban részesüljenek, mely figyelembe veszi igényeiket.

604 A társadalmi származás, születés és tulajdon az 1966-os Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 2. cikkének (2) bekezdésében is szerepel (melynek minden uniós tagállam részese). Lásd: ENSZ, CESCR (2009), 20. sz. általános megjegyzés: *Megkülönböztetésmentesség a gazdasági, szociális és kulturális jogokban (Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 2. cikk (2) bekezdés)*, ENSZ-dokumentum E/C.12/GC/20, 2009. július 2., 24–26. és 35. pont.

605 EUB, C-149/10. sz. ügy, *Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon*, 2010. szeptember 16.

Az EJEE-ben a „születéstől” eltekintve, egyetlen vagy csak néhány ügy került az EJEB elé e tulajdonságokhoz kapcsolódóan. A *Mazurek kontra Franciaország* ügyben⁶⁰⁶ az EJEB megállapította, hogy a kizárólag a házasságon kívül történő születésen alapuló eltérő bánásmód csak különösen „súlyos indokokkal” igazolható.

Példa: A *Wolter és Sarfert kontra Németország* ügyben⁶⁰⁷ a kérelmezők házasságon kívül születtek. Az édesapjuk halála után a kérelmezők apjuk vagyonának örökösei lettek. Azonban a nemzeti törvény szerint a kérelmezők csak akkor örökölhették azt meg, ha 1949. július 1. után születtek volna házasságon kívül, vagy ha az édesapjuk 2009. május 28. után halt volna meg. A nemzeti bíróságok megállapították, hogy a törvény nem alkalmazható visszaható hatállyal a jogbiztonság elve miatt. A kérelmezők arról panaszkodtak, hogy hátrányosan különböztették meg őket házasságon kívül született gyermekeként a házasságba született gyermekekkel ellentétben.

Az EJEB megállapította, hogy annak ellenére, hogy a jogbiztonság súlyos indok, nem elegendő ahhoz, hogy a kérelmezők ne örököljék meg édesapjuk vagyonát és ézszerűvé tette az alkalmazott eszközök arányossága és az elérni kívánt cél közötti kapcsolatot. Ezért az EJEB megállapította az egyezmény 14. cikkének megsértését az 1. jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Chassagnou kontra Franciaország* ügyben⁶⁰⁸ a kérelmezők arról panaszkodtak, hogy nem használhatták földjüket óhajuk szerint. A jogszabály arra kötelezte a kisebb földtulajdonosokat, hogy a földjükhöz tartozó állami vadászati jogukat ruházzák át, míg a nagy földek tulajdonosaira nem vonatkozott ilyen kötelezettség és belátásuk szerint használhatták földjüket. A kérelmezők meg akarták tiltani a vadászatot a földjeiken és a természet megőrzésére akarták használni. Az EJEB megállapította, hogy a kis és nagy földtulajdonosok közötti eltérő bánásmód vagyon alapján történő hátrányos megkülönböztetésnek minősült.⁶⁰⁹

606 EJEB, *Mazurek kontra Franciaország*, 34406/97. sz. ügy, 2000. február 1.

607 EJEB, *Wolter és Sarfert kontra Németország*, 59752/13. és 66277/13. sz. ügyek, 2017. március 23. Lásd még: EJEB, *Fabris kontra Franciaország* (Nagykamara), 16574/08. sz. ügy, 2013. február 7.

608 EJEB, *Chassagnou és társai kontra Franciaország* (Nagykamara), 25088/94., 28331/95. és 28443/95. sz. ügyek, 1999. április 29.

609 Lásd még: EJEB, *Herrmann kontra Németország* (Nagykamara), 9300/07. sz. ügy, 2012. június 26.

A nemzetközi jogban a társadalmi származás, születés és tulajdon a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 2. cikkének (2) bekezdésében is szerepel, melynek minden uniós tagállam részese. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága, mely a szerződés ellenőrzéséért és értelmezéséért felelős, kibővítette annak értelmét a 20. sz. általános megjegyzésben.⁶¹⁰ A bizottság szerint a „társadalmi származás”, „születés” és „tulajdon” összekapcsolódnak. A társadalmi származás „egy személy öröklött társadalmi státuszára utal”. Olyan pozícióhoz kapcsolódhat, melyet születése révén szerzett egy bizonyos társadalmi osztályba vagy közösségbe (mint azok, melyek az etnikumon, valláson vagy ideológián alapulnak) vagy valakinek a társadalmi helyzetéből, például szegénység és hontalanság. Továbbá a születés utalhat egy egyén státuszára mint házasságon kívül születettre vagy örökbefogadottra. A tulajdon egy egyén földdel kapcsolatos státuszára utalhat (például bérlő, tulajdonos vagy illegális használó) vagy egyéb tulajdonra.

5.10. Nyelv

Az uniós jogban a nyelv nem szerepel különálló védett tulajdonságként egyetlen megkülönböztetésmentességi irányelvben sem. Mindazonáltal a faji egyenlőségről szóló irányelv szerint védett, amennyiben fajhoz vagy etnikumhoz köthető. Az EUB által is védett az állampolgársági tulajdonságon keresztül az emberek szabad mozgásához kapcsolódó jog vonatkozásában⁶¹¹. Az EUB számos alkalmat kiemelt, amikor az EUMSZ szabad mozgáshoz kapcsolódó rendelkezéseinek célja, hogy megkönnyítse a tagállamok állampolgárai részére az összes típusú foglalkozási tevékenység végzését az Európai Unió területén; ezek a rendelkezések kizárják azokat az intézkedéseket, melyek az uniós állampolgárokat hátrányos helyzetbe hozzák, ha egy másik tagállamban kívánnak gazdasági tevékenységet folytatni.⁶¹²

610 ENSZ, CESCR (2009), 20. sz. általános megjegyzés: *Megkülönböztetésmentesség a gazdasági, szociális és kulturális jogokban* (Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 2. cikk (2) bekezdés), ENSZ-dokumentum E/C.12/GC/20, 2009. július 2., 24–26. és 35. pont.

611 EUB, C-379/87. sz. ügy, *Anita Groener kontra Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee*, 1989. november 28.

612 EUB, C-202/11. sz. ügy, *Anton Las kontra PSA Antwerp NV* (nagytanács), 2013. április 16., 19. pont; EUB, C-461/11. sz. ügy, *Ulf Kazimierz Radziejewski kontra Kronofogdemyndigheten i Stockholm*, 2012. november 8., 29. pont.

Példa: Az *Európai Bizottság kontra Belgium* ügyben⁶¹³ az EUB a franciául vagy németül beszélő régiókban létrehozott helyi szolgáltatások pozícióira jelentkező jelöltekre vonatkozó nyelvi követelményeket vizsgálta. A vonatkozó jogszabály szerint azok a személyek, akiknek a diplomája vagy bizonyítványa nem bizonyítja, hogy az érintett nyelvben részesültek oktatásban, kötelesek egy adott belga szerv által kiállított bizonyítványt szerezni az adott szerv által folytatott vizsgát követően. Az EUB törvényesnek találta annak előírását, hogy a pályázóknak ismerniük kell a régióban beszélt nyelvet, hogy kommunikálni tudjanak a hatóságokkal és a nyilvánossággal. Azonban az, hogy a bizonyítvány volt az egyetlen módja, mellyel az emberek nyelvi tudásukat bizonyíthatták, aránytalan volt az elérni kívánt céllal. Az EUB úgy határozott, hogy Belgium nem teljesítette az EUMSZ 45. cikke és a 492/2011. sz. rendelet szerinti kötelezettségeit.

Az Európa Tanács jogában a nyelvi tulajdonságot az EJEE 14. cikkében és a 12. sz. jegyzőkönyv 1. cikkében említik. Továbbá mind az Európa Tanács 1995-ös nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménye⁶¹⁴ (ratifikálva az Európa Tanács 39 tagállama által), mind az 1992-es Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája⁶¹⁵ (ratifikálva az Európa Tanács 24 tagállama által) egyedi feladatokat ró az államokra a kisebbségi nyelvek használatát illetően. Azonban egyik okirat sem határozza meg a „nyelv” jelentését. Az EJEE 6. cikk (3) bekezdése kifejezetten előírja a bünyügyi eljárás vonatkozásában, hogy mindenkinek joga van, hogy az ellene felhozott vádakat az általa értett nyelven közöljék vele, valamint mindenkinek joga van tolmácsolóhoz, amennyiben a bíróságon használt nyelvet nem érti vagy beszéli.

A nyelvvel foglalkozó, EJEE előtt tárgyalt fő ügy az oktatás területéhez kapcsolódik.

Példa: A *Belga nyelvészeti ügyben*⁶¹⁶ több szülő arról panaszkodott, hogy az oktatáshoz kapcsolódó nemzeti jog nyelv alapján történő hátrányos megkülönböztetés volt. A Belgiumban franciául és hollandul beszélő közösségekre tekintettel a nemzeti jog kikötötte, hogy az állam által biztosított vagy támogatott oktatást vagy franciául vagy hollandul kell

613 EUB, C-317/14. sz. ügy, *Európai Bizottság kontra Belga Királyság*, 2015. február 5.

614 Európa Tanács, Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről, CETS 157., 1995.

615 Európa Tanács, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája, CETS 148., 1992.

616 EJEB, *Belga nyelvészeti ügy*, 1474/62. sz. ügy és 5 másik ügy, 1968. július 23.

nyújtani, attól függően, hogy a régió franciának vagy hollandnak minősül-e. A hollandul beszélő régióban élő franciául beszélő gyerekek szülei arról panaszkodtak, hogy ezáltal a gyerekek nem vagy csak sokkal nehezebben tudtak francia oktatásban részesülni. Az EJB megállapította, hogy az eltérő bánásmód igazolható volt. A döntés azon a megfontoláson alapult, hogy a régiók főként egynyelvűek. Az eltérő bánásmód így indokolható, mivel a tanítást nem lehet mindkét nyelven elérhetővé tenni. Továbbá a családoknak nem volt megtiltva, hogy a hollandul beszélő régiókban franciául vegyenek magánórát.

A *Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország* ügyben⁶¹⁷ (megvitatva a 2.4.2. alfejezetben) az EJB megismételte, hogy létezik a nemzeti nyelven való oktatás joga.

A nevek helyesírására vonatkozó szabályokról szóló ügyekben az EJB a tagállamok által élvezett széles körű mérlegelési jogkörre hivatkozott és megállapította, hogy a vonatkozó politika nem sérti a 14. cikket. Azzal indokolta, hogy a politika nem fosztja meg az egyént azon választásától, hogyan kell nevét megjeleníteni,⁶¹⁸ illetve nem gördített jogi akadályt a kurd vezeték- és keresztnév választása elé, feltéve, hogy a török ábécé szabályai szerint vannak írva.⁶¹⁹

Példa: A *Macalin Moxamed Sed Dahir kontra Svájc* ügyben⁶²⁰ elutasították a kérelmező kérését, hogy megváltoztassa vezetéknévét azért, mert annak svájci kiejtése anyanyelvén bántó jelentéssel bír. Az EJB megállapította, hogy nem volt azonos helyzetben azokkal, akiknek nevei nevetséges vagy megalázó jelentéssel bírtak egy gyakoribb, például egy nemzeti nyelven. Helyzete a lengyel bevándorlókéval sem volt azonos, akik megváltoztathatták nevüket, mert azokat a svájci emberek nem tudták kiejteni. Következésképpen az EJB megállapította, hogy a panasz egyértelműen megalapozatlan.⁶²¹

617 EJB, *Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország* (Nagykamara), 43370/04., 18454/06. és 8252/05. sz. ügyek, 2012. október 19.

618 EJB, *Bulgakov kontra Ukrajna*, 59894/00. sz. ügy, 2007. szeptember 11., 58. pont.

619 EJB, *Kemal Taşkın és társai kontra Törökország*, 30206/04. sz. ügy és 7 másik ügy, 2010. február 2.

620 EJB, *Macalin Moxamed Sed Dahir kontra Svájc* (hat.), 12209/10. sz. ügy, 2015. szeptember 15.

621 Lásd még: EUB, C-391/09. sz. ügy, *Malgožata Runevič-Vardyn és Łukasz Paweł Wardyn kontra Vilnius miesto savivaldybės administracija és társai*, 2011. május 12., megvitatva a 4.6. alfejezetben.

Példa: Egy osztrák ügyben⁶²² azzal foglalkoztak, hogy egy álláshirdetésben a pályázóktól megkövetelték a német „anyanyelvet”. A bíróság megállapította, hogy a grafikus pozícióhoz bizonyos szintű nyelvtudásra ugyan szükség van, de az anyanyelvi szintű német nyelvtudás követelménye etnikai származáson alapuló közvetett megkülönböztetésnek minősül.

Példa: Egy egyesült királysági ügyben⁶²³ indokolt volt az az előírás, miszerint egy nem anyanyelvi angol ne beszéljen a munkahelyén az anyanyelvén. A nemzeti bíróságok megállapították, hogy a kérelmező kezelése nem volt összefüggésben az állampolgárságával. Elfogadták, hogy arra utaló észszerű sejtések (viselkedése alapján) miatt kapta ezt az utasítást, hogy állatjogi aktivista, aki be akar szivárogni az állatokon végzett kísérletekben részt vevő vállalatba. Ezért biztonsági okokból fontos volt, hogy az angolul beszélő vezetők megértsék a munkatársaikat.

A nyelv mint védett tulajdonság működésének részletesebb magyarázatához két olyan ügyet érdemes megvizsgálni, amelyekben a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (ICCPR) – amelyhez az EU összes tagállama csatlakozott – értelmezéséért és felügyeletéért felelős ENSZ Emberi Jogi Bizottsága hozott döntést.

Példa: A *Diergaardt kontra Namíbia* ügyben⁶²⁴ a kérelmezők európai származású kisebbségi csoporthoz tartoznak, amely korábban politikai autonómiát élvezett és most Namíbia államhoz tartozik. A közösség által használt nyelv az afrikánsz. A kérelmezők arról panaszkodtak, hogy a bírósági eljárások alatt arra kötelezték őket, hogy angolul beszéljenek anyanyelvük helyett. Azon állami politikára is panaszkodtak, mely megtagadta, hogy afrikánsz nyelven válaszoljanak a kérelmezők bármely írásbeli vagy szóbeli közleményére, annak ellenére, hogy képesek lettek volna rá. A HRC megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog nem sérült, mivel a kérelmezők nem tudták bizonyítani, hogy az angol nyelv használata a bírósági eljárásokon negatív hatással volt rájuk. Ez azt sejteti, hogy egy eljárás alatt a tolmácshoz való jog nem terjed ki arra a helyzetre, ahol

622 Ausztria, Tirol Regionális Közigazgatási Bíróság, LVwG-2013/23/3455-2, 2014. január 14.

623 Egyesült Királyság, Munkaügyi Fellebbviteli Bíróság, *Kelly kontra Covance Laboratories Limited*, UKEAT/0186/15/LA. sz. ügy, 2015. október 20.

624 ENSZ, Emberi Jogi Bizottság, *Diergaardt és társai kontra Namíbia*, 760/1997. sz. közlemény, 2000. szeptember 6.

az adott nyelv nem a feltételezett áldozat anyanyelve. Inkább az a helyzet, hogy az áldozat nem képes az adott nyelven kommunikálni. A HRC azt is megállapította, hogy az állam azon hivatalos politikája, miszerint megtagadja a hivatalos nyelvtől (angol) eltérő nyelven való kommunikációt a törvény előtti, nyelvi alapú egyenlőséghez való jog megsértésének minősül. Bár az állam megválaszthatja hivatalos nyelvét, engedélyeznie kell a tisztviselőknek, hogy más nyelveken válaszoljanak, ha képesek rá.

5.11. Politikai vagy más vélemény

Az EJEE-ben a „politikai vagy más vélemény” kifejezetten védett tulajdonságként szerepel. Azonban az **uniós jogban** a megkülönböztetésmentességi irányelvek nem sorolják a védett tulajdonságok közé.

Általában véve, a *Handyside kontra Egyesült Királyság* ügyben az EJEB megállapította, hogy a szólásszabadsághoz való jog nem csak „a kedvezően fogadott, illetve ártalmatlannak vagy közömbösnek tűnő »információkat« vagy »ötleteket« védi, hanem azokat is, melyek sértik, sokkolják vagy zavarják az államot vagy a népesség bármely részét”.⁶²⁵ A politikai vélemény kiváltságos státuszt kapott. Az EJEB ismételten kihangsúlyozta, hogy a szabad választások és a szólásszabadság, különösen a politikai vita szabadsága „bármely demokratikus rendszer alapját” képezi⁶²⁶. Ennek megfelelően az államok nagyon korlátozottan szigoríthatják a közérdekű kérdésekről szóló politikai véleménynyilvánítást vagy vitát.⁶²⁷

Példa: A *Virabyan kontra Örményország* ügyben⁶²⁸ a kérelmező, az egyik fő ellenzéki párt egy tagja, arról panaszkodott az EJEE 14. cikke és 3. cikke szerint, hogy nem megfelelően bántak vele, amikor őrizetben volt, politikai véleménye miatt. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmezővel kifejezetten kegyetlenül bántak, így megsértették a 3. cikket. A panasz 14. cikk szerinti vizsgálatakor az EJEB megjegyezte, hogy a „politikai pluralizmus, amely a politikai vélemények és mozgalmak sokszínűségének békés együttélését jelenti, kiemelt jelentőséggel bír a jogállamiságon alapuló demokratikus

625 EJEB, *Handyside kontra Egyesült Királyság*, 5493/72. sz. ügy, 1976. december 7.

626 EJEB, *Oran kontra Törökország*, 28881/07. sz. és 37920/07. sz. ügyek, 2014. április 15., 51. pont.

627 EJEB, *Kurski kontra Lengyelország*, 26115/10. sz. ügy, 2016. július 5., 47. pont.

628 EJEB, *Virabyan kontra Örményország*, 40094/05. sz. ügy, 2012. október 2.

társadalom túlélését illetően, továbbá az Állam ügynökei által elkövetett, a politikai problémák elnyomását, megsemmisítését vagy letörését, vagy azok megbüntetését célzó erőszakos cselekedetek, akik eltérő politikai véleménnyel bírnak, különleges veszélyt jelentenek az ilyen társadalom ideáljaira és értékeire.”⁶²⁹ Az EJEB megállapította ugyanakkor, hogy az ügyben bemutatott bizonyítékkal nem tudták igazolni, hogy a rossz bánásmód oka a politikai vélemény volt. Különösen, kimondta, hogy annak megállapítása, hogy a kérelmező letartóztatásának politikai oka volt nem volt elegendő annak meghatározására, hogy a rossz bánásmódot politikai indokok idézték elő. Az EJEB kihangsúlyozta, hogy az államnak „további feladata, hogy minden észszerű lépést tegyen a politikai indíték felfedezésére és annak megállapítására, hogy az eltérő politikai véleménnyel szemben tanúsított intolerancia szerepet játszott-e az eseményekben”.⁶³⁰ Megállapítást nyert, hogy a hatóságok szinte semmit nem tettek azért, hogy igazolják a lehetséges okozati kapcsolatot az állítólagos politikai indítékok és a kérelmező által elszenvedett támadás között. Következésképpen, úgy határozott, hogy az, ahogy a hatóságok kivizsgálták az ügyet az Egyezmény 14. cikkének megsértésének minősül a 3. cikkel összefüggésben az eljárással kapcsolatos részt illetően.

Példa: A *Redfearn kontra Egyesült Királyság* ügyben⁶³¹ a kérelmezőt a szélsőjobboldali politikai párthoz kötődő kapcsolata miatt bocsátották el, amely többek között azt a nézetet támogatta, hogy csak fehér emberek lehetnek az Egyesült Királyság polgárai és a letelepedett nem fehér lakosság országból való eltávolítását követelte. A kérelmező a helyi hatóságoknak szállítási szolgáltatásokat nyújtó magánvállalatnál dolgozott buszsofőrként. Az utasok többsége ázsiai származású volt. A munkájára vagy munkavégzésére nem érkezett panasz. Azonban, amikor megválasztották a jobboldali párt önkormányzati képviselőjének, azonnal elbocsátották, mert a munkáltató attól tartott, hogy a kérelmező veszélyeztetési szerződését azzal, hogy önkormányzati képviselőként szállít különböző, veszélyeztetett etnikumokat. A kérelmező arról panaszkodott, hogy elbocsátása, melynek kizárólag a politikai részvétele volt, megsértette az Egyezmény 10. és 11. cikke szerinti jogait.

629 Uo., 200. pont.

630 Uo., 218. pont.

631 EJEB, *Redfearn kontra Egyesült Királyság*, 47335/06. sz. ügy, 2012. november 6.

Az EJE nem vizsgálta meg, hogy maga az elbocsátás indokolt volt-e. Azonban megállapította a 11. cikk megsértését, mert a férfi nem tudta megtámadni az elbocsátást. Az EJE megjegyezte, hogy „jogi garanciák hiányában az a jogrendszer magában hordozza a visszaélés lehetőségét, mely engedélyezi egy dolgozó elbocsátását csupán azért, mert az tagja egy politikai pártnak”.⁶³² Az EJE azt is kihangsúlyozta, hogy a kérelmezőnek azon joga, hogy megtámadhassa az elbocsátást, még mindig érvényes a politikai meggyőződéseinek jellegére való tekintet nélkül, mondván, hogy: „A 11. cikk nem csak azon személyekre vagy egyesületekre vonatkozik, melyek nézetei kedvezően fogadottak vagy nem bántóak, illetve közömbösek, hanem azokra is, melyek nézetei sértőek, sokkolóak vagy zavaróak”.⁶³³

5.12. „Egyéb helyzet”

Az EJE-ben az „egyéb helyzet” kifejezést az EJE úgy határozza meg, mint „beazonosítható, objektív vagy személyes tulajdonságon alapuló különbségeket, vagy olyan »állapotként«, mely segítségével az egyének vagy csoportok megkülönböztethetők egymástól.”⁶³⁴ Továbbá e fogalom értelmezése „nem csak azokra a személyes tulajdonságokra vonatkozik, melyek vele születettek vagy öröklöttek”.⁶³⁵

Ahogy látható volt a korábban meghatározott védett tulajdonságokból, az EJE az „egyéb helyzet” kategória alatt több tulajdonságot is felsorolt, mely közül sok egybeesik az uniós jog alapján létrehozottakkal, például a szexuális irányultsággal, életkorral és fogyatékkal.

A fogyatékoság, életkor és szexuális irányultság mellett az EJE elismerte, hogy az alábbi tulajdonságok is védettek az „egyéb helyzet” alatt: apaság;⁶³⁶

⁶³² Uo., 55. pont.

⁶³³ Uo., 56. pont.

⁶³⁴ EJE, *Novruk és társai kontra Oroszország*, 31039/11. sz. ügy és 4 másik ügy, 2016. március 15., 90. pont.

⁶³⁵ EJE, *Biao kontra Dánia* (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24., 89. pont.

⁶³⁶ EJE, *Weller kontra Magyarország*, 44399/05. sz. ügy, 2009. március 31.

családi állapot;⁶³⁷ szervezethez való tartozás;⁶³⁸ katonai rang;⁶³⁹ házasságon kívül született gyermek szülősége;⁶⁴⁰ tartózkodási hely;⁶⁴¹ egészségi vagy bármilyen orvosi állapot;⁶⁴² korábbi KGB-ügynöki státusz;⁶⁴³ a közsféra bizonyos kategóriáiban alkalmazott nyugdíjasok;⁶⁴⁴ fogvatartottak folyamatban lévő meghallgatása.⁶⁴⁵

Példa: A *Varnas kontra Litvánia* ügyben⁶⁴⁶ a kérelmező nem kapott engedélyt, hogy felesége hitvesi látogatást tegyen az előzetes letartóztatása idején, mert, ahogy a vonatkozó hatóságok mondták: „az el nem ítélt fogvatartottaknak nincs joga a hitvesi látogatáshoz”. Ennek megfelelően az eltérő bánásmód azon alapult, hogy a kérelmező egy fogvatartott és nem egy elítélt rab volt. Az EJB megállapította, hogy a hatóságok nem nyújtottak észszerű és objektív indoklást az eltérő bánásmódra és így diszkriminatív módon jártak el. A biztonsági megfontolás sem szolgált indoklásként. A kérelmező felesége a kérelmező ellen indított büntetőügyeknek nem volt sem tanúja, sem társvádoltja, így nem állt fenn annak kockázata, hogy a bizonyítékok begyűjtésének folyamatát akadályozta volna. Az EJB kiemelte, hogy a hatóságok a jogi normákra hagyatkoztak és nem fejtették ki, hogy miért volt szükség és indokolt az adott helyzetben ezekre a korlátozásokra. Az EJB úgy vélte, hogy a kérelmező különösen hosszú ideig tartó előzetes letartóztatása (kettő éve tartott, amikor a kérelmező először kérelmezte a hitvesi látogatást) olyan szintre csökkentette családi életet, melyet nem indokolhattak az őrizetre vonatkozó korlátozások.

637 EJB, *Petrov kontra Bulgária*, 15197/02. sz. ügy, 2008. május 22.

638 EJB, *Danilenkov és társai kontra Oroszország*, 67336/01. sz. ügy, 2009. július 30. (szakszervezet); EJB, *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani kontra Olaszország (2. sz.)*, 26740/02. sz. ügy, 2007. május 31. (szabadkőművesek).

639 EJB, *Engel és társai kontra Hollandia*, 5100/71., 5101/71., 5102/71., 5354/72. és 5370/72. sz. ügyek, 1976. június 8.

640 EJB, *Sommerfeld kontra Németország* (Nagykamara), 31871/96. sz. ügy, 2003. július 8.; EJB, *Sahin kontra Németország* (Nagykamara), 30943/96. sz. ügy, 2003. július 8.

641 EJB, *Carson és társai kontra Egyesült Királyság* (Nagykamara), 42184/05. sz. ügy, 2010. március 16.; EJB, *Pichkur kontra Ukrajna*, 10441/06. sz. ügy, 2013. november 7.

642 EJB, *Novruk és társai kontra Oroszország*, 31039/11. sz. ügy és 4 másik ügy, 2016. március 15.

643 EJB, *Sidabras és társai kontra Litvánia*, 50421/08. és 56213/08. sz. ügyek, 2015. június 23.

644 EJB, *Fábián kontra Magyarország* (Nagykamara), 78117/13. sz. ügy, 2017. szeptember 5.

645 EJB, *Varnas kontra Litvánia*, 42615/06. sz. ügy, 2013. július 9.

646 Uo.

Az Európai Szociális Charta tekintetében a felülvizsgált Charta E. cikkében meghatározott tiltott hátrányos megkülönböztetés alapjainak listája szintén nem teljes.

Példa: Az *Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország* ügyben⁶⁴⁷ a Szociális Jogok Európai Bizottsága a különböző kategóriájú bírák közötti különbségeket vizsgálata a jogi státuszt illetően. A kérelmező szervezet azt állította, hogy a békebírói feladatokat ellátó személyeket a szociális biztonsági ügyekben hátrányosan megkülönböztették más megbízott bírakkal, továbbá a hivatásos bírakkal szemben. A békebírók mint a bíróság tagjai a többi bíróhoz hasonló feladatokat látott el a gyakorlatban. Továbbá mindkét kategóriát azonosan kezeltek adózási szempontból, valamint ugyanaz a felvételi eljárást alkalmazták mindkettejük esetében. A fő különbség az volt, hogy a békebíróktól elvitatták a köztisztviselői jogállást, valamint a díjazással, szociális biztonsággal, nyugdíjjal és szabadsággal kapcsolatos rendelkezések csak a hivatásos bírókra vonatkoztak. Ez eredményezte azt a helyzetet, hogy amint néhány békebíró felfüggesztette vagy leépítette szakmai tevékenységét, ezután nem voltak jogosultak a társadalombiztosítási védelemre, míg a többiek más forrásokból származó társadalombiztosítási fedezetet élveztek (a nyugdíjrendszer, a munkaszerződés vagy az önálló szakmai tevékenység alapján). A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy a két csoporthoz rendelt kötelezettségek és az elvégzett feladatok hasonlóak voltak és megerősítette, hogy a békebírók azonos helyzetben voltak a hivatásos bírókkal.

A kormány számos érvet felhozott az eltérő bánásmód indoklásaként. Konkrétan a kiválasztási eljárásra, a hivatalban eltöltött fix időtartamra, a részmunkaidőre, a tiszteletbeli szolgáltatásra vagy kártérítés útján való díjazásra hivatkoztak. A Szociális Jogok Európai Bizottsága megállapította, hogy ezek az érvek csupán a munkaszervezet alakításai voltak és nem minősülnek az eltérő bánásmód objektív és észszerű indoklásának. Következésképpen megállapította az E. cikk megsértését a Charta 12. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben, a békebírók vonatkozásában, akiket eleve kizártak a társadalombiztosítási fedezetből.

⁶⁴⁷ Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország*, 102/2013. sz. panasz, 2016. július 5.

Az uniós megkülönböztetésmentességi irányelvekben csak a meghatározott alapon történő hátrányos megkülönböztetés tiltott. Tehát nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek a hasonló helyzetben lévő személyek közötti megkülönböztetés, mely nem az egyik védett tulajdonságon alapul.⁶⁴⁸

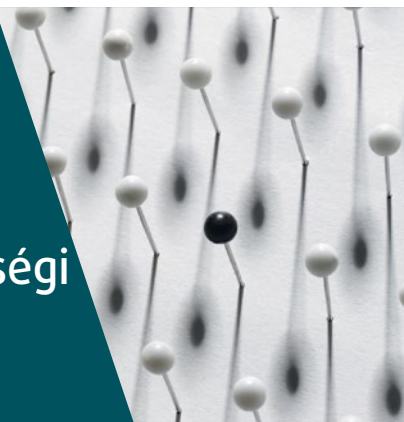
Példa: A *Petya Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol* ügyben⁶⁴⁹ arról panaszkodtak, hogy bizonyos fogyatékossgal élő munkavállalók különösen előnyös helyzetben vannak elbocsátás esetén, mely védelem nem vonatkozik a hasonló fogyatékossgal élő köztisztviselőkre. Az EUB kiemelte, hogy a fogyatékossgal alapján történő megkülönböztetés csak akkor állapítható meg, ha a nemzeti törvénykezés olyan feltételt alkalmaz, mely nem elválaszthatatlanul kapcsolódik a fogyatékossgához. Ebben az esetben az eltérő bánásmód magán a munkaviszonyon alapult és mint ilyen nem tartozott a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben meghatározott általános keretrendszerbe.

648 EUB, C-13/05. sz. ügy, *Sonia Chacón Navas kontra Euresť Colectividades SA* (nagytanács), 2006. július 11.

649 EUB, C-406/15. sz. ügy, *Petya Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, 2017. március 9.

6

Eljárási kérdések a megkülönböztetésmentességi jogban

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK), 10. cikk	A bizonyítási teher megosztása	EJEE, 3. cikk (a kizás tilalma), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma)
A faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK), 8. cikk		EJEB, <i>Virabyan kontra Örményország</i> , 40094/05. sz. ügy, 2012
Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv (2004/113/EK), 9. cikk		EJEB, <i>Tyimisev kontra Oroszország</i> , 55762/00 és 55974/00. sz. ügy, 2005
A nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK), 19. cikk		
EUB, C-81/12. sz. ügy, <i>Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , 2013		
EUB, C-415/10. sz. ügy, <i>Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH</i> , 2012		
EUB, C-104/10. sz. ügy, <i>Kelly kontra National University of Ireland</i> , 2011		
EUB, C-54/07. sz. ügy, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV</i> , 2008		
EUB, C-381/99. sz. ügy, <i>Brunnhofner kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG</i> , 2001		

EU	Tárgyalt kérdések	Európa Tanács
EUB, C-423/15. sz. ügy, <i>Kratzer kontra R+V Allgemeine Versicherung AG</i> , 2016 EUB, C-54/07. sz. ügy, <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV</i> , 2008	A hátrányos megkülönböztetés megállapításához nem lényeges körülmények	EJEB, <i>D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007
EUB, C-527/13. sz. ügy, <i>Cachaldora Fernández kontra INSS és TGSS</i> , 2015 EUB, C-4/02. és C-5/02. sz. egyesített ügyek, <i>Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Mein és Silvia Becker kontra Land Hessen</i> , 2003 EUB, C-167/97. sz. ügy, <i>Regina kontra Secretary of State for Employment</i> , 1999	A statisztikai és egyéb adatok szerepe	EJEB, <i>Di Trizio kontra Svájc</i> , 7186/09. sz. ügy, 2016 EJEB, <i>Abdu kontra Bulgária</i> , 26827/08. sz. ügy, 2014 EJEB, <i>Opuz kontra Törökország</i> , 33401/02. sz. ügy, 2009 EJEB, <i>D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007
A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 17. cikk A faji egyenlőségről szóló irányelv, 15. cikk Tanácsi kerethatározat a rasszizmusról és idegengyűlöletről (2008/913/IB) EUB, C-407/14. sz. ügy, <i>Arjona Camacho kontra Securitas Seguridad España, SA</i> , 2015 EUB, C-81/12. sz. ügy, <i>Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , 2013	A megkülönböztetésmentességi jog végrehajtása	EJEE, 6. cikk (tisztességes tárgyaláshoz való jog), 8. cikk (a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), 14. cikk (a megkülönböztetés tilalma) EJEB, <i>Sidabras és társai kontra Litvánia</i> , 50421/08. és 56213/08. sz. ügyek, 2015 EJEB, <i>García Mateos kontra Spanyolország</i> , 38285/09. sz. ügy, 2013 EJEB, <i>Hulea kontra Románia</i> , 33411/05. sz. ügy, 2012

Főbb pontok

- A kezdeti teher a panasztevőn van, hogy olyan bizonyítékot mutasson be, amely hihetővé teszi, hogy hátrányos megkülönböztetés történt.
- Statisztikai bizonyíték használható a megkülönböztetés vélelmezésének elősegítése céljából.
- Ezután a teher az alperesre hárul, akinek bizonyítania kell, hogy a kedvezőtlenebb bánásmód nem az egyik védett tulajdonságon alapul.
- A megkülönböztetés vélelme az alábbiak bizonyításával megcáfolható: az áldozat nincs hasonló helyzetben az „összehasonlítási alappal”; a megkülönböztető bánásmód objektív tényezőkön alapul, mely nem kapcsolódik a védett tulajdonsághoz. Ha a vádlott nem tudja megcáfolni a vélelmezést, még mindig megpróbálhatja igazolni az eltérő bánásmódot.

A megkülönböztetés nem mindig nyílt és könnyen azonosítható módon nyilvánul meg. A közvetlen megkülönböztetés gyakran nehezen bizonyítható, annak ellenére, hogy a meghatározás szerint a megkülönböztető bánásmód „egyértelműen” az áldozat egyik tulajdonságán alapul. Ahogyan a [2. fejezetben](#) megvitatásra került, a megkülönböztető bánásmód alapját gyakran nem hangoztatják, vagy csak látszólag kapcsolódik egy másik tényezőhöz (például olyan ellátások, melyek feltétele az egyén nyugdíjazása, mely az életkorhoz mint védett tulajdonsághoz kapcsolódik). Ebben az értelemben azok az esetek viszonylag ritkák, ahol az egyének egyértelműen kinyilvánítják az egyik védett tulajdonságot az eltérő bánásmód alapjaként. Erre kivétel a *Feryn* ügyben található⁶⁵⁰, ahol egy belga vállalat tulajdonosa az álláshirdetésekből és szóban is kijelentette, hogy nem vesz fel „bevándorlókat”. Az EUB megállapította, hogy ez egyértelmű esete a fajon vagy etnikumon alapuló közvetlen megkülönböztetésnek. Azonban a vádlottak nem mindig nyilvánítják ki, hogy valakivel kedvezőtlenebbül bánnak, mint másokkal, illetve ennek okát sem jelzik. Egy nő állásra való jelentkezését visszautasíthatják azzal, hogy egyszerűen „kevésbé képzett”, mint az a férfi pályázó, aki megkapta az állást. Ebben a helyzetben nehezen bizonyítható be, hogy közvetlen megkülönböztetés áldozata lett a neme miatt.

Annak megoldására, hogy könnyebb legyen bizonyítani, hogy az eltérő bánásmód egy védett tulajdonságon alapult, az európai megkülönböztetésmentességi jog lehetővé teszi a bizonyítási teher megosztását. Ennek megfelelően, ha a kérelmező be tud mutatni olyan tényeket, melyből feltételezhető, hogy hátrányos megkülönböztetés történt, a bizonyítási teher a vádlottra száll, hogy ennek ellenkezőjét bizonyítsa. A bizonyítási teher átfordulása különösen nagy segítség lehet a közvetett hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos állításokban, ahol be kell bizonyítani, hogy egyes szabályok vagy gyakorlatok aránytalan hatással vannak egyes csoportokra. A közvetett megkülönböztetés vélelmezéséhez a felperesnek olyan statisztikai adatokra kell támaszkodnia, melyek a megkülönböztető bánásmód általános mintázatát bizonyítják. Egyes nemzeti joghatóságok elfogadják a „szituációs tesztelésen” keresztül generált bizonyítékot is.

650 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

6.1. A bizonyítási teher átfordulása

A felelősség általában az eljárást indító személyé, akinek meg kell győznie a döntő testületet, hogy hátrányos megkülönböztetés történt. Azonban különösen nehéz bebizonyítani, hogy a megkülönböztetés bánásmód alapja egy védett tulajdonság volt. Ennek oka, hogy a megkülönböztető bánásmód mögötti indíték gyakran csak a vádlott fejében létezik. Ennek megfelelően a megkülönböztetéssel kapcsolatos állítások többségében a szóban forgó szabályhoz vagy gyakorlathoz kapcsolódó objektív következtetéseken alapulnak. Más szóval a felperesnek bizonyítania kell, hogy a megkülönböztető bánásmód egyetlen észszerű magyarázata az áldozat védett tulajdonsága, ami lehet például nem vagy faj. Az elv egyformán vonatkozik a közvetlen vagy közvetett megkülönböztetésre.

Mivel a feltételezett vádlott van birtokában az állítás bizonyításához szükséges információkhoz, a megkülönböztetésmentességi jog lehetővé teszi a bizonyítási teher feltételezett vádlottal való megosztását (a bizonyítási teher átfordulása). Ha a megkülönböztetésről panaszkodó személy felállította a megkülönböztetés vélelmét (első ránézésre hátrányos megkülönböztetés), a teher áthárul a vádlottra, akinek be kell bizonyítania, hogy az eltérő bánásmód nem volt megkülönböztető. Ezt teheti úgy, hogy bebizonyítja, hogy nem volt okozati összefüggés a tiltott ok és az eltérő bánásmód között, vagy annak bemutatásával, hogy bár az eltérő bánásmód egy tiltott okhoz kapcsolódik, annak észszerű és objektív oka van. Ha a feltételezett megkülönböztető nem tudja egyiket sem bizonyítani, felelősséget kell vállalnia a megkülönböztetésért.

A bizonyítási teher megosztásának elve jól beépült az uniós jogba⁶⁵¹ és az EJE-be. A Szociális Jogok Európai Bizottsága szintén elismeri, hogy a megkülönböztetéssel kapcsolatos ügyekben a bizonyítási teher nem nyugodhat teljes egészében a panasztevőn, hanem megfelelő kiigazítás tárgyának kell lennie.⁶⁵²

651 A fent hivatkozott ügyeken felül lásd még: a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 8. cikk; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 10. cikk; a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 19. cikk; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 9. cikk.

652 Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország*, 102/2013. sz. panasz, 2016. július 5., 73. pont.; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *SUD Travail Affaires Sociales, SUD ANPE és SUD Collectivité Territoriales kontra Franciaország*, 24/2004. sz. panasz, 2005. november 8.; Szociális Jogok Európai Bizottsága, *Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) kontra Bulgária*, 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3.

Az uniós jogban, a 2006/54/EK irányelv preambulumban⁶⁵³ kihangsúlyozzák, hogy „[a] bizonyítási teherrel kapcsolatos szabályok elfogadása jelentős szerepet játszik annak biztosításában, hogy lehetőség nyíljon az egyenlő bánásmód elvének eredményes betartására. A Bíróság határozata értelmében gondoskodni kell annak biztosításáról, hogy a bizonyítás az alperest terheli, amennyiben a megkülönböztetés valószínűsíthető, kivéve olyan eljárások esetében, amelyekben a bíróság vagy az egyéb illetékes nemzeti hatóság feladata a tények feltárása.” Az átfordult bizonyítási teher az uniós tagállamok megkülönböztetésmentességi rendeleteibe való bevezetésének kötelezettsége a faji egyenlőségről szóló irányelvben,⁶⁵⁴ a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelvben⁶⁵⁵ és az átdolgozott, nemek közötti egyenlőségről szóló irányelvben is szerepel.⁶⁵⁶

Az EJE-jogban a bizonyítási teher megosztását az EJE esetjogán keresztül fejtik ki. Egyéb regionális és globális emberi jogi védelmi mechanizmusok mellett az EJE ítélkezési gyakorlata az emberi jogi sérelmekkel kapcsolatos állítások bizonyítása miatt fogadta el a bizonyítási teher megosztását. Az EJE gyakorlata az, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékokat együttesen vizsgálja, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy gyakran az állam az, mely az állítás bizonyításához szükséges információk többségét ellenőrzi. Ennek megfelelően, ha a felperes által bemutatott tények hitelesnek tűnnek és megegyeznek a rendelkezésre álló bizonyítékkal, az EJE bizonyítottnak fogadja el azokat, kivéve, ha az állam egyéb, meggyőző magyarázattal tud szolgálni. Az EJE szavaival élve azokat az állításokat fogadja el tényként, melyeket

Megosztott bizonyítási teher:
a felperesnek elegendő bizonyítékot kell hoznia arra, hogy megkülönböztető bánásmód történt. Ez felveti a megkülönböztetés vélelmét, melyet aztán a feltételezett vádlott megcáfolhat.

653 Az Európai Parlament és a Tanács 2006. július 5-i 2006/54/EK irányelve a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg).

654 A Tanács 2000. június 29-i 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.

655 A Tanács 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.

656 Az Európai Parlament és a Tanács 2006. július 5-i 2006/54/EK irányelve a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg).

„az összes bizonyíték – ideértve azokat a következtetéseket, melyek tényekből és a felek érveiből származnak – szabad mérlegelése támaszt alá [...] [B]izonyíték származhat olyan valószínűsítő körülmények együtteséből vagy meg nem döntött vélelmekből, amelyek kellően súlyosak, pontosan meghatározottak és egybevágóak. Továbbá a konkrét következtetés levonásához szükséges meggyőzősi szint és e vonatkozásban a bizonyítási teher megosztása szervesen kapcsolódnak a tények sajátosságához, a megfogalmazott vádak jellegéhez és a veszélyben lévő EJE-joghoz.”⁶⁵⁷

Példa: A *Tymisev kontra Oroszország* ügyben⁶⁵⁸ a felperes azt állította, hogy csecsen származása miatt nem léphetett be egy adott területre. Az EJB felé ezt hivatalos dokumentumokkal megerősítette, melyen elismerik a csecsenek mozgásának korlátozására vonatkozó politika meglétét. Az állam magyarázata nem volt meggyőző az állításaiban szereplő ellentmondások miatt, miszerint az áldozat önként távozott, miután elutasította az elsőbbséget a sorban. Ennek megfelelően az EJB kimondta, hogy a felperessel megkülönböztető módon bántak etnikuma miatt.

Az uniós jogban annak a személynek, aki azt állítja, hogy hátrányosan megkülönböztették, először meg kell állapítania a tényeket, melyből feltételezhető, hogy megkülönböztetésről van szó. Azon tények kiértékelése, melyekből feltételezhető, hogy megkülönböztetés történt, a nemzeti bírósági szervek feladata a nemzeti jog vagy gyakorlat szerint.

Példa: A *Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG* ügyben⁶⁵⁹ a felperes nemi alapú megkülönböztetésről beszélt, mivel kevesebb fizetést kapott, mint férfi kollégája, akivel azonos fizetési osztályba tartozott. Az EUB kimondta, hogy a felperesnek kell bizonyítani, hogy

657 EJB, *Nachova és társai kontra Bulgária* (Nagykamara), 43577/98. és 43579/98. sz. ügy, 2005. július 6., 147. pont. Ez megismétlődik az alábbi ügyekben: EJB, *Tymisev kontra Oroszország*, 55762/00. és 55974/00. sz. ügy, 2005. december 13., 39. pont, és EJB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13., 178. pont.

658 EJB, *Tymisev kontra Oroszország*, 55762/00. és 55974/00 sz. ügy, 2005. december 13., 40–44. pont.

659 EUB, C-381/99. sz. ügy, *Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG*, 2001. június 26., 51–62. pont.

egyrészt kevesebb pénzt kapott, mint férfi kollégája, másrészt, hogy azonos értékű munkát végzett. Ez elegendő annak feltételezéséhez, hogy az eltérő bánásmód csak a nemével magyarázható. Ezután a munkáltatónak kell ennek ellenkezőjét bizonyítania.

Példa: A *Patrick Kelly kontra National University of Ireland (University College, Dublin)* ügyben⁶⁶⁰ a felperes a University College Dublin (UCD) szakképzési programjára jelentkezett, de elutasították jelentkezését. A felperes úgy vélte, hogy jobban képzett volt, mint az a női jelölt, aki végül a helyet kapta. Azzal érvelt, hogy nemi alapú megkülönböztetés miatt nem vették fel a képzésre és a többi jelentkezés feltárását kérte a tények megállapításához. Az UCD csak a titkosított változatot tette közzé.

Az EUB megállapította, hogy sem a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés esetén a bizonyítási teherről szóló irányelv (97/80/EK), sem az egyenlő bánásmódról szóló irányelv (76/207/EGK) általában nem jogosítja fel arra a szakképzésre jelentkezőt, hogy információt kapjon más jelentkezők képességeiről hátrányos megkülönböztetés gyanúja alapján, és hogy a személyes adatok bizalmas kezeléséről szóló uniós szabályok nem vonatkoznak az ilyen közzétételre. Azonban a nemzeti bíróságnak kellett eldöntenie, hogy a 97/80/EK tanácsi irányelv⁶⁶¹ célja megkívánja-e az ilyen tények közzétételét egyes esetekben.

Példa: A *Galina Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH* ügyben⁶⁶² a felperes szoftverfejlesztői állásra való pályázatait elutasították. Mondván, hogy az állás követelményeinek megfelelt, a felperes azt állította, hogy az azonos helyzetben lévő másik személyhez képest kedvezőtlenebbül bántak vele neme, életkora és etnikai származása alapján. Az EUB megállapította, hogy az uniós törvényeknek (a faji egyenlőségről szóló irányelv [2000/43/EK], a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv [2000/78/EK] és a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv [átdolgozott szöveg] [2006/54/EK]) megfelelően azok a dolgozók, melyek megfelelnek

660 EUB, C-104/10. sz. ügy, *Patrick Kelly kontra National University of Ireland (University College, Dublin)*, 2011. július 21.

661 A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról (átdolgozott szöveg) szóló, 2006. július 5-i 2006/54/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv által hatályon kívül helyezett, a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés esetén a bizonyítási teherről szóló, 1997. december 15-i 97/80/EK tanácsi irányelv.

662 EUB, C-415/10. sz. ügy, *Galina Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH*, 2012. április 19.

az álláshirdetésben szereplő követelményeknek, de pályázatukat elutasítják, nem jogosultak semmilyen indoklásra azt illetően, hogy az állást más pályázó töltötte-e be a felvételi eljárás végén. Azonban az ilyen információnyújtás megtagadása az adott felvételi eljárás hátrányos megkülönböztetést feltételező egyik elemének tekinthető.

Az EJEE értelmében a kérelmező hasonlóképpen viseli azon tények bizonyítási terhét, melyből feltételezhető, hogy megkülönböztetés történt.

Példa: A *Virabyan kontra Örményország* ügyben⁶⁶³ a kérelmezőt löfegyver viselésének gyanújával tartóztatták le és rossz bánásmódnak volt kitéve feltételezhetően politikai véleménye miatt. Az ügy megvitatásakor a kérelmező az örmény politikai helyzetet részletező különböző jelentésekre, valamint a kormány által folytatott politikai ellenzék széles körű elnyomására hagyatkozott. Azt is állította, hogy nem volt hiteles bizonyíték a gyanú alátámasztására, mely letartóztatásához vezetett. Kizárólag a demonstrációkon való részvételéről és mások részvételre buzdításáról hallgatták ki. Az EJEB megállapította, hogy a kérelmező letartóztatása politikai alapú volt, de úgy döntött, hogy ez a tény nem volt elegendő annak megállapítására, hogy maga a rossz bánásmód politikai indíttatású volt-e. Különösen, az EJEB kiemelte, hogy a kérelmező állításainak igazolására nem volt objektív lehetőség. A rendőrök erőszakos viselkedésére voltak egyéb lehetséges magyarázatok: a kérelmező által okozott sérülés megbosszulása, a kérelmező és a rendőrök közötti összeütközés, illetve általában a rendőri brutalitás. Az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy észszerű kétséget kizáróan nem állapítható meg, hogy politikai indítékok szerepet játszottak volna a kérelmezővel szemben tanúsított rossz bánásmódban. Ezzel szemben az ügyben bemutatott bizonyíték elegendő volt az EJEB számára, hogy megállapítsa, a hatóságok nem vizsgálták ki, hogy a kérelmezővel hátrányos megkülönböztetés miatt bántak-e rosszul. A kormánynak be kellett volna bizonyítania, hogy begyűjtött és biztonságba helyezett minden bizonyítékot, felderítette az igazság felfedésének összes gyakorlati eszközét és teljes mértékben megindokolt, pártatlan és objektív döntést hozott olyan gyanús tények kihagyása nélkül, melyek politikai indíttatású erőszakra utalnak. Mivel a hatóságok nem vizsgáltak ki számos ellentmondást és az intézkedés

663 EJEB, *Virabyan kontra Örményország*, 40094/05. sz. ügy, 2012. október 2. Az ügy részletes leírásáért lásd az 5.11. alfejezetet.

politikai alapú jellegére rámutató egyéb elemeket, valamint az elérhető anyagból nem vontak le következtetéseket, az EJEB meg tudta erősíteni, hogy az EJEE 14. cikkét megsértették a 3. cikkel összefüggésben.

Két kérdést fontos észben tartani: a nemzeti jog határozza meg, milyen típusú bizonyítékok elfogadhatók a nemzeti szervek részére és ez szigorúbb lehet, mint az EJEB vagy EUB által alkalmazott szabályok. Továbbá a bizonyítási teher átfordulásának szabálya általában nem vonatkozik azokra a bűncselekményekre, ahol az állam a vádlottat gyűlölet-bűncselekmény elkövetése miatt tartóztatja le. Ez részben azért van, mert magasabb bizonyítási követelményei vannak a bünygyi felelősség megállapításának, illetve mert nehéz lenne megkérni a vádlottat, hogy bizonyítsa be, nem voltak rasszista motivációi, ami teljesen szubjektív.⁶⁶⁴

Amennyiben egy közvetlen megkülönböztetést feltételező kérelmező hátrányos megkülönböztetést vélelmez, a feltételezett vádlott a vélelmet két módon cáfolhatja meg. Bebizonyíthatja, hogy a felperes valójában nincs a **2.2.3. alfejezetben** tárgyalt „összehasonlítási alaphoz” hasonló vagy vele összehasonlítható helyzetben, vagy azt bizonyítja, hogy a megkülönböztető bánásmód nem a védett tulajdonságon, hanem más objektív különbségeken alapult, amint a **3.2. alfejezet** tárgyalja. Ha az elkövető nem tudja megcáfolni a vélelmet, fel kell hoznia valamilyen mentséget a megkülönböztető bánásmódra, amivel azt mutatja, hogy objektíven igazolt és arányos intézkedés történt. **Az EJEE értelmében** objektív igazolhatósági teszt áll rendelkezésre, míg az **uniós jogban** a megkülönböztető bánásmód csak bizonyos esetekben igazolható.⁶⁶⁵

Az EJEE-ben, amennyiben a közvetett hátrányos megkülönböztetést feltételező kérelmező olyan megcáfolható vélelmet állít fel, hogy egy intézkedés vagy gyakorlat hatálya megkülönböztető, a teher az alperes államra száll, melynek be kell bizonyítania, hogy az eltérő bánásmód nem volt megkülönböztető⁶⁶⁶. **Az uniós jog szerint** közvetett megkülönböztetés esetén az elkövetőnek kell

664 Az EJEB hozzáállását a bizonyítási teher megfordításához a rasszista erőszakkal összefüggésben lásd: EJEB, *Nachova és társai kontra Bulgária* (Nagykamara), 43577/98. és 43579/98. sz. ügy, 2005. július 6., 144–159. pont. A megkülönböztetéssel foglalkozó uniós jogszabályok nem írják elő a bizonyítási teher átfordulásának alkalmazását a büntetőjog keretei között.

665 Lásd a **3.1.** és a **3.2. alfejezetet**.

666 EJEB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13., 189. pont.

bebizonyítania, hogy az elfogadott intézkedés, jogszabály vagy gyakorlat arányos és szükséges a jogos célok eléréséhez és az okozott hátrányok nem voltak aránytalanok az elérni kívánt célokhoz.⁶⁶⁷

Példa: A *Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG* ügyben⁶⁶⁸ az EUB tanácsokat adott arra vonatkozóan, hogyan cáfolhatja meg a munkáltató a hátrányos megkülönböztetés vélelmét. Nevezetesen, annak bemutatásával, hogy a férfi és női dolgozók valójában nem voltak összehasonlítható helyzetben, mert az elvégzett munkájuk nem volt azonos értékű. Ez állhat fenn akkor, ha munkájuk lényegesen eltérő jellegű feladatokat foglal magában. Továbbá az objektív, nemtől független tényezők megmutatásával magyarázható a fizetésbeli különbség. Ez lehet a helyzet akkor, ha a férfi dolgozó jövedelmét utazási hozzájárulással egészítik ki, mert nagy távolságot kell megtennie és hotelben kell megszállnia a munkahét alatt.

Példa: A *Feryn* ügyben⁶⁶⁹ az EUB megállapította, hogy az elkövető által tett hirdetések és állítások adtak okot a közvetlen megkülönböztetés vélelmének. Azonban az EUB azt is mondta, hogy a feltételezett elkövető cáfolhatta volna ezt a vélelmet, ha be tudta volna bizonyítani, hogy a felvételi gyakorlatok valójában nem kezelték a bizonyos etnikai vagy faji származású embereket másképp – például annak bemutatásával, hogy valójában rutinszerűen toboroztak bizonyos etnikai vagy faji származású dolgozókat.

Példa: Az *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării* ügyben⁶⁷⁰ az LMBT jogokat támogató és védő román Accept, egy civil szervezet, panaszában előadta, hogy egy profi labdarúgóklub egyik fő tisztségviselője homofób nyilvános közleményeket adott ki. Különösen arra az állítására hivatkozott, melyet egy interjúban mondott, miszerint soha nem venne fel homoszexuális játékost. Az EUB megfigyelte, hogy bár a tisztségviselő nem rendelkezett jogilag kötelező érvényű minőséggel a felvételi ügyekben, fontos szerepet játszott a labdarúgóklub

667 EUB, C-83/14. sz. ügy, „*CHEZ Razpredelenie Bulgaria*” AD kontra *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (nagytanács), 2015. július 16., 128. pont.

668 EUB, C-381/99. sz. ügy, *Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG*, 2001. június 26.

669 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

670 EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

irányításában. Ebben a helyzetben a támogató kijelentései a klub felelősségét vonja maga után. Ezért annak bizonyítási terhe, hogy nem rendelkezett megkülönböztető felvételi politikával, a labdarúgóklubra hárult. Azonban az EUB kihangsúlyozta, hogy e vonatkozásban nem kellett bebizonyítani, hogy a múltban felvették a sajátos szexuális irányultságú személyeket, mert azzal megsértették volna az érintett személyek magánélethez való jogát. Elegendő volt a klub részéről, hogy elhatárolódott ettől a diszkriminatív nyilvános kijelentéstől és bebizonyította, hogy léteztek olyan kifejezett rendelkezések a felvételi politikájában, melyek célja az egyenlő bánásmód elvének betartása.

Hasonlóképpen, a bizonyítási teher megosztásának elvét **a nemzetközi jogban** is alkalmazzák. Erre példa a Faji Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság (CERD) joggyakorlatában található.⁶⁷¹ Egy roma származású szlovák állampolgár tanársegédi állásra jelentkezett. Pályázatát elutasították és a kérelmezőnél kevésbé képzett és tapasztalt személyt vettek fel. A Faji Megkülönböztetés Megszüntetésének Bizottsága megállapította, hogy a részes állam megsértette az egyenlőség biztosítására vonatkozó kötelezettségét a faj, bőrszín, nemzeti vagy etnikai származás szerinti megkülönböztetés nélküli munkához való jog szempontjából. Ez azért volt, mert az állam nem adott kielégítő választ a kérelmező feltételezéseire és nem nyújtott meggyőző érveket a kérelmezővel szemben az állaspályázatának figyelmen kívül hagyásakor tanúsított eltérő bánásmódra. A bizottság úgy vélte, hogy a bíróságok hangoztatása, hogy a kérelmező bizonyítsa be a megkülönböztető szándékot nem egyezett meg az ICERD megkülönböztető hatású magatartás tilalmával, valamint a részes állam által bevezetett átruházott bizonyítási teher eljárásával. Mivel a részes állam fogadta el ezt az eljárást, a nem megfelelő alkalmazása a kérelmező hatékony jogorvoslathoz való jogának megsértésének minősül, ideértve az elszenvedett kárért járó megfelelő kompenzációt.

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága kihangsúlyozta, hogy „amennyiben a kérdéses tények és események teljesen vagy részben a hatóságok vagy egyéb fogadó felek kizárólagos ismeretéhez tartoznak, a bizonyításra úgy kell tekinteni, hogy a hatóságokat vagy a másik fogadó felet terheli.”⁶⁷²

671 ENSZ, CERD (2015), 56/2014. sz. közlemény, CERD/C/88/D/56/2014, 2015. december 4.

672 ENSZ, CESCR (2009), 20. sz. általános megjegyzés: *Megkülönböztetésmentesség a gazdasági, szociális és kulturális jogokban* (Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 2. cikk (2) bekezdés), ENSZ-dokumentum E/C.12/GC/20, 2009. július 2.

A CERD azt is javasolja a részes feleknek, hogy „a faj, bőrszín, származás és nemzeti vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetésről szóló polgári eljárásokban a bizonyítási terhet úgy szabályozzák, hogy amennyiben valószínűsíthető, hogy a nem állampolgár megkülönböztetés áldozata volt, az alperes kötelessége a megkülönböztető bánásmód objektív és észszerű indoklásáról bizonyítékot biztosítani”.⁶⁷³

6.2. A hátrányos megkülönböztetés megállapításához nem lényeges körülmények

Bizonyos, a megkülönböztetés példáival gyakran együtt járó ténykérdések – például az előítélet megléte vagy a megkülönböztetési szándék – valójában nem relevánsak annak eldöntéséhez, hogy az ügy megfelel-e a megkülönböztetés jogi próbájának. A megkülönböztetési ügyekben egyszerűen azt kell bizonyítani, hogy megkülönböztető bánásmód állt fenn egy tiltott ok alapján, amely nem igazolt. Ez azt jelenti, hogy a megkülönböztetési helyzeteket körülvevő alárendelt tények közül sokat nem is szükséges megállapítani a kérelem bizonyításához.

Nem kell bizonyítani, hogy az elkövetőt előítélet motiválta. Így nem kell bizonyítani, hogy az elkövető „rasszista” vagy „szexista” nézeteket vall a faji vagy nemi alapú megkülönböztetés bizonyításához. A jog általában véve nem képes szabályozni az egyének hozzáállását, mivel azok teljesen belső ügyek. Ehelyett csak azokat a cselekedeteket tudja szabályozni, melyeket ezek a hozzáállások esetleg kinyilvánítanak.

Példa: A *Feryn* ügyben⁶⁷⁴ a vállalat tulajdonosa azt mondta, hogy azért alkalmazta ezt a szabályt, mert az ügyfelei (és nem pedig ő) vonakodtak attól, hogy „bevándorlók” bejuthassanak a lakásaikba, hogy ott munkát végezzenek. Az EUB ezt nem találta relevánsnak annak eldöntése szempontjából, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés.

673 ENSZ, CERD (2005), 30. sz. általános ajánlás a nem állampolgárokkal szemben elkövetett hátrányos megkülönböztetésről, 24. pont.

674 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

A megkülönböztető indítékot rendes esetben nem kell bizonyítani, kivéve ha valaki egy „gyűlölet-bűncselekmény” elkövetését próbálja bizonyítani, mivel a büntetőjogban magasabb a bizonyítékokra vonatkozó küszöb.

Továbbá azt sem szükséges bizonyítani, hogy a szóban forgó szabály vagy gyakorlat szándéka a megkülönböztető bánásmód előidézése volt. Ez azt jelenti, hogy az állami hatóság vagy magánszemély hiába hivatkozik egy jó szándékú vagy jóhiszemű gyakorlatra, ha a gyakorlat hatására egy bizonyos csoport hátrányba kerül, az hátrányos megkülönböztetésnek minősül.

Példa: A *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* ügyben⁶⁷⁵ a kormány azzal érvelt, hogy a „speciális” iskolák rendszerét azért hozták létre, hogy segítség a roma származású gyerekek oktatását a nyelvi nehézségek leküzdésével és az iskola előtti nevelés hiányának orvoslásával. Az EJEB ugyanakkor megállapította, hogy nincs jelentősége annak, hogy a szóban forgó politika a roma gyerekeket célozta-e meg. A hátrányos megkülönböztetés bizonyításához azt kellett megmutatni, hogy az intézkedés a többségi társadalommal összehasonlítva aránytalanul és hátrányosan érintette őket, nem azt, hogy a megkülönböztetés szándékos volt.⁶⁷⁶

Továbbá, egy fajon és szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésről szóló ügyben az EUB megállapította, hogy azt sem szükséges bizonyítani, hogy van egy ténylegesen azonosítható áldozat,⁶⁷⁷ és hasonló körülmények között ez feltehetőleg a más okok alapján történt megkülönböztetésre is ugyanígy érvényes. Miközben az uniós jog alapján nem előírás az azonosítható áldozat megléte, ez az EJEB-hez fordulóknak ügyeire nem igaz, mivel az ilyen kérelem az EJEE 34. cikke értelmében nem teljesítené az elfogadhatóság feltételeit.

675 EJEB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13., 79. pont.

676 *Uo.*, 175. és 184. pont.

677 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.; EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

Példa: A *Feryn* ügyben⁶⁷⁸ nem lehetett bemutatni, hogy valaki jelentkezett az állásra, akit később elutasítottak, és olyan személyt sem találtak, aki azt mondta volna, hogy a hirdetés alapján úgy döntött, nem is jelentkezik az állásra. Más szóval, nem volt „beazonosítható” áldozat és az ügyet a belga esélyegyenlőségi szerv terjesztette elő. Az EUB azt mondta, hogy nem kellett senkit beazonosítani, akit megkülönböztetés ért. Ennek oka, hogy a hirdetés tartalmából egyértelműen kiderült, hogy a bizonyos etnikai vagy faji származású személyek eleve visszariadnak a jelentkezéstől, mert tudták előre, hogy nem járhatnak sikerrel. Ennek megfelelően tényleges áldozat bemutatása nélkül is be lehet bizonyítani, hogy egy jogszabály vagy politika megkülönböztető.

Példa: A „szituációs próbák” a személyek gyakran abban a tudatban, illetve arra számítva vesznek részt, hogy kedvezőtlen elbánásban fognak részesülni. Fő céljuk nem a szóban forgó szolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés, hanem a bizonyítékok gyűjtése. Ez azt jelenti, hogy ezek az egyének hagyományos értelemben nem „áldozatok”. A törvény végrehajtásáról próbálnak gondoskodni, nem az elszenvedett kárért akarnak kártérítést kérni. Egy svédországi ügyben jogászhallgatók egy csoportja különböző éjszakai szórakozóhelyeken és éttermekben végzett szituációs próbákat, a Legfelsőbb Bíróság pedig azt állapította meg, hogy a próbákban részt vevők kérelmet indíthatnak megkülönböztető bánásmód miatt. Ugyanakkor a nekik megítélt kártérítés csökkenthető annak fényében, hogy valójában nem olyan dolgot tagadtak meg tőlük, amit valójában akartak (azaz belépni az egyes létesítményekbe)⁶⁷⁹. Azonban úgy tűnik, hogy az EUB a „szituációs próba” egy másik megközelítését fogadta el.

Példa: A *Nils-Johannes Kratzer kontra R+V Allgemeine Versicherung AG*⁶⁸⁰ ügyben egy ügyvéd azért jelentkezett egy állásra, hogy megkülönböztetéssel kapcsolatos panaszt nyújtson be és nem az állás megszerzése céljából. Az EUB úgy határozott, hogy az ilyen személy nem támaszkodhat a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) és a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg) (2006/54/EK)

678 EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10.

679 Svédország, Legfelsőbb Bíróság, *Escape Bar and Restaurant kontra Etnikai alapú megkülönböztetés elleni ombudsman*, T-2224-07. sz. ügy, 2008. október 1. Angol nyelvű összefoglaló: European Network of Legal Experts on the Non-Discrimination Field (2009), „Sweden”, *European Anti-Discrimination Law Review*, 8. sz., 2009. július, 68. o.

680 EUB, C-423/15. sz. ügy, *Nils-Johannes Kratzer kontra R+V Allgemeine Versicherung AG*, 2016. július 28.

által nyújtott védelemre, mert ez a helyzet nem tartozik a „munkaerőpiacra való belépés, az önfoglalkoztatáshoz való hozzáférés vagy a foglalkozáshoz való hozzáférés” meghatározásába. Az EUB szintén megállapította, hogy a jelentkezés a jogok visszaélésének tekinthető.

6.3. A statisztikai és egyéb adatok szerepe

A statisztikai adatoknak fontos szerepe lehet abban, hogy segítsenek az alperesnek a megkülönböztetés vélelmezésében. Különösen hasznos a közvetett hátrányos megkülönböztetés bizonyításában, mert ezekben a helyzetekben a szóban forgó szabályok vagy gyakorlatok a felszínen semlegesek. Amennyiben ez a helyzet, a szabályok vagy gyakorlatok hatásaira kell összpontosítani annak kimutatásához, hogy azok aránytalanul kedvezőtlenek voltak egy bizonyos embercsoportra más, hasonló helyzetben lévő személyekhez képest. A statisztikai adatok összeállítása együtt jár a bizonyítási teher megfordításával: ahol például az adatok azt mutatják, hogy a nők vagy a fogyatékossgal élők különösen hátrányos helyzetben vannak, az állam feladata, hogy meggyőző alternatív magyarázatot adjon ezekre a számadatokra. Az **EJEB** ezt a *Hoogendijk kontra Hollandia* ügyben fogalmazta meg:

⁶⁸¹ „[A] bíróság úgy véli, hogy amennyiben egy kérelmező vitathatatlan hivatalos statisztikák alapján bizonyítani tudja egy olyan, elfogadható jel meglétét, amely szerint egy konkrét szabály – semleges megfogalmazása ellenére – valójában egyértelműen nagyobb százalékban érinti a nőket, mint a férfiakat, akkor az alperes kormánynak kell bizonyítania, hogy ez objektív, bármilyen nemen alapuló megkülönböztetéstől független tényezők következménye.”

A statisztikai bizonyítékok mérlegeléskor a bíróságok látszólag nem határoztak meg szigorú küszöbfeltételt, amelyet igazolni kellene a közvetett megkülönböztetés fennállásának bizonyításához. Az **EUB** hangsúlyozza, hogy jelentőséggel bíró számokra van szükség. Az EUB esetjogának összefoglalását Léger főtanácsnoknak a *Nolte* ügyről adott indítványa mutatja be, amelyben a nemen alapuló megkülönböztetésről így nyilatkozott:

⁶⁸¹ EJEB, *Hoogendijk kontra Hollandia* (hat.), 58641/00. sz. ügy, 2005. január 6.

„[A]hhoz, hogy megkülönböztetőnek minősüljön, az intézkedésnek »sokkal nagyobb számban kell érintenie a nőket, mint a férfiakat« [Rinner-Kühn⁶⁸²] vagy »lényegesen alacsonyabb százalékban kell érintenie a férfiakat, mint a nőket« [Nimz,⁶⁸³Kowalska⁶⁸⁴] vagy »sokkal több nőt kell érintenie, mint férfit« [De Weerd⁶⁸⁵].

Az esetek azt mutatják, hogy az intézkedés által érintett nők arányának különösen szembetűnőnek kell lennie. A *Rinner-Kühn* ügyben a Bíróság abból következtetett a megkülönböztető helyzet fennállására, hogy a nők aránya 89% volt. Ebben az esetben a 60%-os számadat önmagában [...] ezért valószínűleg nem lenne elégséges ahhoz, hogy a megkülönböztetés fennállására lehessen következtetni.”⁶⁸⁶

Ennek megfelelően a statisztika értékelésével kell a nemzeti bíróságoknak megállapítani, hogy az adatok elég egyénre kiterjednek-e a véletlenség és a rövid távú fejlesztések kizárásához.⁶⁸⁷

Példa: Egy dániai ügy⁶⁸⁸ egy kormányügynökségnél létszámcsökkentés miatt történő elbocsátásokkal foglalkozott. Minden elbocsátott dolgozó 50 év feletti volt. A két panasztevő azt állította, hogy életkoruk alapján kerültek hátrányos helyzetbe. A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a statisztikai adatok életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre engednek következtetni. A bíróság azonban megállapította, hogy a kormányügynökség számos, a felpereseknél idősebb dolgozóját nem bocsátotta el a munkaerő csökkentésekor. Ennek alapján a bíróság azt a következtetést vonta le, hogy ebben az esetben az elbocsátott dolgozók életkorára vonatkozó statisztikai

682 EUB, C-171/88. sz. ügy, *Ingrid Rinner-Kühn kontra FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG*, 1989. július 13.

683 EUB, C-184/89. sz. ügy, *Helga Nimz kontra Freie und Hansestadt Hamburg*, 1991. február 7.

684 EUB, C-33/89. sz. ügy, *Maria Kowalska kontra Freie und Hansestadt Hamburg*, 1990. június 27.

685 EUB, C-343/92. sz. ügy, *M. A. De Weerd, lánykori nevén Roks, és társai kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen és társai*, 1994. február 24.

686 Léger főtanácsnok 1995. május 31-i indítványa, 57–58. pont; EUB, C-317/93. sz. ügy, *Inge Nolte kontra Landesversicherungsanstalt Hannover*, 1995. december 14.

687 EUB, C-127/92. sz. ügy, *Dr. Pamela Mary Enderby kontra Frenchay Health Authority és Secretary of State for Health*, 1993. október 27.

688 Dánia, Legfelsőbb Bíróság, *28/2015. sz. ügy*, 2015. december 14., angol nyelvű összefoglaló: *European Equality Law Review* (2016), 1. kötet, 84. o.

adatok, valamint a kormányügynökség korösszetételével kapcsolatos információk nem olyan tények, melyek esetlegesen megkülönböztetésnek minősülnek.

Példa: A *Hilde Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Main* és a *Silvia Becker kontra Land Hessen* ügyben⁶⁸⁹ részmunkaidős alkalmazottak azt állították, hogy a nemük alapján megkülönböztetés érte őket. A folyósítandó nyugdíjak különbsége – amely nem a ledolgozott idő különbségén alapult – azt jelentette, hogy a részmunkaidős alkalmazottaknak ténylegesen kevesebbet fizettek, mint a teljes munkaidőben dolgozó alkalmazottaknak. Statisztikai bizonyítékokkal igazolták, hogy a részmunkaidős alkalmazottak 87,9%-a nő volt. Mivel az amúgy semleges intézkedés a nőket aránytalanul kedvezőtlenül érintette a férfiakhoz képest, az EUB elfogadta, hogy ez alapján vélelmezhető a nemen alapuló közvetett megkülönböztetés. Ehhez hasonlóan a részmunkaidős munkavállalókat – ahol ezek 87%-a nő volt – érő hátrányt a *Gerster* ügyben is elegendőnek fogadták el.⁶⁹⁰

Példa: A *Lourdes Cachaldora Fernández kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)* ügyben⁶⁹¹ a felperes majdnem negyven évig fizetett a spanyol társadalombiztosítási rendszerbe. Ez idő alatt főként teljes munkaidőben alkalmazták, kivéve az 1998 és 2005 közötti időszakot, amikor először részmunkaidőben dolgozott, majd munkanélküli volt. 2010-ben rokkantsági nyugdíjat igényelt. A vonatkozó jogszabály szerint a rokkantsági nyugdíj összegét a rokkantságot előidéző esemény bekövetkezése előtti nyolc éves időszak alapján számítják ki. Azok a munkavállalók, akiket részmunkaidőben alkalmaztak a munkanélküli időszakot rögtön megelőző időszakban, csökkentett összegű rokkantsági nyugdíjat kaptak. A csökkentés a részmunkaidős együtttható alkalmazásának eredményeként jött létre. Következésképpen, e számítási mód alapján a felperesnek járó rokkantsági nyugdíj összegét jelentősen csökkentették. Az előterjesztő bíróság azt kérdezte, hogy a vonatkozó nemzeti rendelkezés megkülönböztetőnek minősül-e azokkal a dolgozókkal szemben, akiket részmunkaidőben foglalkoztattak közvetlenül azelőtt, hogy megszakadt befizetésük a spanyol társadalombiztosítási rendszerbe. Arra a tényre hivatkozott, hogy – tekintettel

689 EUB, C-4/02. és C-5/02. sz. egyesített ügyek, *Hilde Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Mein* és *Silvia Becker kontra Land Hessen*, 2003. október 23.

690 EUB, C-1/95. sz. ügy, *Hellen Gerster kontra Freistaat Bayern*, 1997. október 2.

691 EUB, C-527/13. sz. ügy, *Lourdes Cachaldora Fernández kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)* (nagytanács), 2015. április 14.

arra, hogy sokkal több női részmunkaidős dolgozó van Spanyolországban, mint férfi – a rendelkezés különösen a nőket érinti. Az EUB megjegyezte azonban, hogy ezek a rendelkezések nem az összes részmunkaidős dolgozóra alkalmazandó. Csupán a dolgozók egy korlátozott számú csoportjára vonatkozik, – a felperessel együtt – akik a részmunkaidős foglalkoztatást követően, a nyolc éves referencia időszak alatt nem fizettek hozzájárulást. Ezért a részmunkaidős alkalmazottakra vonatkozó globális statisztikai adatok nem voltak lényegesek annak megállapításakor, hogy a nőkre nagyobb hatással vannak-e a spanyol jogszabály rendelkezései, mint a férfiakra.

Példa: A *Seymour-Smith* ügy⁶⁹² a tisztességtelen elbocsátásra vonatkozó egyesült királysági törvénnyel foglalkozott, amely különleges védelmet nyújtott azoknak, akik egyhuzamban két évnél hosszabb ideje dolgoztak az adott munkáltatónál. A panasztevő azt állította, hogy ez nemi alapú közvetett megkülönböztetésnek minősül, mivel a nők kisebb valószínűséggel teljesítik ezt a feltételt, mint a férfiak. Ez az eset azért érdekes, mert az EUB felvetette, hogy még az aránytalanság alacsonyabb szintje is közvetett megkülönböztetésnek bizonyulhat, „ha hosszú távon következetes és viszonylag állandó egyenlőtlenséget mutat a férfiak és a nők között”. Az ügy konkrét tényei alapján azonban az EUB jelezte, hogy a bemutatott statisztikák – amelyek szerint a férfiak 77,4%-a és a nők 68,9%-a teljesítette a feltételt – nem igazolták, hogy a nők lényegesen alacsonyabb arányban tudnának megfelelni a szabálynak.

Hasonló megközelítés az EJEB joggyakorlatában is megtalálható.

Példa: A *Di Trizio kontra Svájc* ügyben⁶⁹³ a főmunkaidőben dolgozó kérelmezőt a munka befejezésére kötelezték hátfájdalma miatt. Fogyatékosági juttatást kapott, amely megszakadt, miután megszült. Az illetékes hatóságok a juttatásra való jogosultsággal kapcsolatos döntésüket a „kombinált” módszerre alapozták. Azt feltételezték, hogy a fogyatékosága nélkül sem alkalmazták volna teljes munkaidőben, miután megszülte gyermekét. Az EJEB megjegyezte, hogy a kérelmező valószínűleg részleges fogyatékosági juttatást kaphatott volna, ha teljes munkaidőben dolgozott volna, vagy ha idejét teljes mértékben a háztartás vezetésének szentelte volna.

692 EUB, C-167/97. sz. ügy, *Regina kontra Secretary of State for Employment, ex parte Nicole Seymour-Smith és Laura Perez*, 1999. február 9.

693 EJEB, *Di Trizio kontra Svájc*, 7186/09. sz. ügy, 2016. február 2.

Továbbá arra a statisztikára hivatkozott, mely igazolta, hogy a kombinált módszerrel érintett személyek 97%-a nő, akik a gyermekük megszületése után csökkenteni akarták munkaidejüket. Következésképp a statisztika elegendő megbízható információt biztosított a közvetett megkülönböztetés vélelmezésének megállapításához.

Példa: A *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* ügy⁶⁹⁴ roma kérelmezők panaszait tartalmazta, miszerint gyermekeiket kizárták a normál oktatási rendszerből és „speciális”, tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek részére fenntartott iskolákban helyezték el, roma származásuk miatt. A roma gyerekek „speciális” iskolákba való elhelyezése a szellemi kapacitás mérésére szolgáló tesztek alkalmazásán alapult. E, látszólag „semleges” gyakorlat ellenére a tesztek jellege eleve nehezebbé tette a roma gyerekek számára, hogy elégséges eredményt érjenek el és a normál oktatási rendszerbe kerüljenek. Az EJB ezt igazolni találta hivatkozással a statisztikai bizonyítékokra, amelyekből látszott, hogy különösen magas számú roma származású diákot helyeztek el „speciális” iskolákban. A kérelmezők által benyújtott, az adott földrajzi régióhoz kapcsolódó adatok rámutattak, hogy a speciális iskolákban tanulók 50–56%-a roma, míg az oktatásban részt vevő teljes népesség csupán körülbelül 2%-át teszik ki. Kormányközi forrásokból származó adatok azt jelezték, hogy az ország egészét tekintve a romák 80–90%-a járt speciális iskolába. Az EJB megállapította, hogy bár az adatok nem voltak pontosak, az kitűnt belőlük, hogy az érintett roma gyermekek száma „aránytalanul magas” a népesség egészének összetételéhez viszonyítva.⁶⁹⁵

Példa: Az *Abdu kontra Bulgária* ügyben⁶⁹⁶ a kérelmező és barátja – mindketten szudáni állampolgárok – két bolgár fiatallal került összetűzésbe. A kérelmező szerint a két fiatal férfi támadta meg őket, akik rasszista megjegyzésekkel illették őket. A támadók elleni eljárást felfüggesztették, mivel nem lehetett meggyőződni arról, ki kezdte az összetűzést és mik voltak az indítékok. A hatóságok nem kérdezték ki a tanúkat és a feltételezett támadókat sem hallgatták ki cselekedeteik esetleges rasszista indítékaival kapcsolatban. Az EJB úgy találta, hogy a hatóságok a lehetséges rasszista indítékra utaló bizonyíték birtokában voltak és nem folytattak hatékony vizsgálatot.

694 EJB, *D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság* (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13.

695 *Uo.*, 18. és 196–201. pont.

696 EJB, *Abdu kontra Bulgária*, 26827/08. sz. ügy, 2014. március 11.

Ítéletében az EJB a Bulgáriában elkövetett rasszista támadásokról szóló nemzeti és nemzetközi jelentésekre hivatkozott, melyekből kiderült, hogy a bolgár hatóságok általában az ilyen ügyek rasszista jellegét nem vizsgálják.

Úgy tűnik, hogy akkor bizonyítható, hogy egy védett csoport aránytalanul érintett, amikor nem áll rendelkezésre statisztikai adat, de az elérhető források megbízhatóak és alátámasztják ezt az elemzést.

Példa: Az *Opuz kontra Törökország* ügy egy olyan személlyel foglalkozott, aki már korábban is követett el családon belüli erőszakot, számos alkalommal bántalmazta a feleségét és annak édesanyját, és az anyát végül meg is ölte.⁶⁹⁷ Az EJB megállapította, hogy az állam nem tudta megvédeni a kérelmezőt és annak anyját, valamint az utóbbi életét, az embertelen és megalázó bánásmódtól. Azt is megállapította, hogy az állam megkülönböztetést alkalmazott a kérelmezővel szemben, mert az elégséges védelem felkínálásának elmulasztása azon alapult, hogy nők voltak. A bíróság részben az alapján jutott erre a következtetésre, hogy a bizonyítékok szerint a családon belüli erőszak áldozatai túlnyomórészt nők voltak, és a számadatok azt jelezték, hogy a nemzeti bíróságok viszonylag kevésszer éltek azzal a hatáskörükkel, hogy az erőszak áldozatainak otthoni védelmére szolgáló végzéseket adjanak ki. Az eset érdekessége, hogy nem mutattak be olyan statisztikát az EJB részére, mely igazolja, hogy a családon belüli erőszak áldozatai főként nők, sőt figyelemre méltó, hogy az Amnesty International azt állította, hogy nincsenek erre mutató megbízható adataik. Az EJB inkább kész volt elfogadni az Amnesty International, egy jó nevű nemzeti NGO és az ENSZ Nőkkel Szembeni Megkülönböztetés Elleni Bizottsága álláspontját, miszerint Törökországban komoly probléma a nőkkel szembeni erőszak.

Meg kell jegyezni, hogy a statisztikai adatok nem mindig szükségesek a közvetett hátrányos megkülönböztetés eseteinek bizonyításához. Az ügyben szereplő tényektől függ, hogy kellenek-e statisztikai adatok a kérelem bizonyításához. Az ugyanabba a védett kategóriába tartozó személyek meggyőződésére vagy gyakorlatára vonatkozó bizonyíték is elegendő lehet.

⁶⁹⁷ EJB, *Opuz kontra Törökország*, 33401/02. sz. ügy, 2009. június 9.

Példa: Az *Oršuš és társai kontra Horvátország* ügyben⁶⁹⁸ egyes iskolás olyan osztályokat hoztak létre, amelyek a normál osztályokhoz képest csökkentett tantervvel működtek. Az állítások szerint ezekbe az osztályokba aránytalanul sok roma diák járt, amely miatt etnikai alapú közvetett megkülönböztetésnek minősült. A kormány fenntartotta, hogy ezeket az osztályokat a horvát nyelv ismerete alapján állították össze és amint egy diák elérte a kellő nyelvtudást, áthelyezték a normál osztályokba. Az EJB megállapította, hogy a *D. H.* ügytől eltérően csupán statisztika alapján nem lehetett vélelmezni a hátrányos megkülönböztetést. Az egyik iskolában a diákok 44%-a volt roma és 73% járt „csak roma” osztályba. Egy másik iskolában a diákok 10%-a volt roma és 36%-uk járt „csak roma” osztályba. Ez megerősítette, hogy a romák automatikus külön osztályba helyezése nem volt általános politika. Azonban az EJB a továbbiakban kijelentette, hogy közvetett megkülönböztetés miatti kérelemre anélkül is van lehetőség, hogy statisztikai adatokra kellene támaszkodni. Megállapította, hogy az elégtelen horvát nyelvtudás alapján való külön osztályba helyezést csak a roma diákokra alkalmazták. Ennek megfelelően vélelmezni lehetett a megkülönböztető bánásmódot.

Fontos azt is megjegyezni, hogy a statisztikai adatok csak akkor hasonlíthatók össze, amikor elérhetőek. E vonatkozásban **az uniós jog szerint** a Bizottság 2014. márciusban kiadott egy ajánlást,⁶⁹⁹ amely a bérezés átláthatóságára összpontosít. Az ajánlás célja olyan intézkedések előterjesztése a tagállamok számára, amelyek megkönnyítik a bérezés átláthatóságát a vállalatokban, többek között például az alkalmazottak könnyebben hozzáférnek a vállalatok bérezéssel vagy a bérezésre vonatkozó jelentésekkel kapcsolatos információihoz és a nemek szempontjából semleges munkabesorolási rendszereihez.

A **Szociális Jogok Európai Bizottsága** szerint is a részes államok kötelesek támogatni a pozitív intézkedéseket a fizetéskülönbség leszükitése érdekében, ideértve a fizetési statisztika minőségének és lefedettségének javítását célzó intézkedéseket.⁷⁰⁰

698 EJB, *Oršuš és társai kontra Horvátország* (Nagykamara), 15766/03. sz. ügy, 2010. március 16., 152. és 153. pont.

699 Az Európai Bizottság 2014. március 7-i [2014/124/EU](#) ajánlása a férfiak és nők egyenlő díjazása elvének az átláthatóság révén történő megerősítéséről, HL L 69., 2014.3.8.

700 Szociális Jogok Európai Bizottsága, XVII-2. következtetések (2005), Cseh Köztársaság.

6.4. A megkülönböztetésmentességi jog végrehajtása

Főbb pontok

- A megkülönböztetésmentességi jog a feltételezett elkövetővel szembeni polgári, közigazgatási vagy büntetőeljárás kezdeményezésével hajtható végre.
- Az alkalmazandó szankcióknak hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük; a tagállamok azonban szabadon választhatnak a különböző, megfelelő intézkedések közül.

A megkülönböztetésmentességi jog polgári, közigazgatási vagy büntetőeljárás útján hajtható végre. A polgári eljárásokban a hátrányos megkülönböztetés áldozata kártérítést kaphat, míg a büntetőeljárás célja a hátrányos megkülönböztetés alkalmazóinak büntetése.

Az uniós jogban a megkülönböztetésmentességi irányelvek előírják a tagállamok részére, hogy bírósági és/vagy közigazgatási eljárásokat alakítsanak ki, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy az egyenlő bánásmódról szóló irányelvek szerinti jogait érvényesítsék.⁷⁰¹ Továbbá az is meg van határozva, hogy a szankcióknak – amelyek magukban foglalhatják az áldozat részére történő kártérítés kifizetését – hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük.⁷⁰² Az EUB több alkalommal kiemelte a hatékony szankciók szükségességét, amelyek fontos eszközök a hátrányos megkülönböztetés eseteinek megelőzése és szankcionálása céljából. A szankciók súlyossága a jogsértések súlyával arányos. Azonban a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv nem ír elő speciális szankciót; a tagállamokra bízta, hogy a céljuk eléréséhez megfelelő különböző megoldások közül válasszanak.⁷⁰³ Mindazonáltal, ha egy tagállam úgy dönt, hogy a megkülönböztetést kártérítés odaítélésével bünteti, annak meg kell felelnie az elszenvedett kárral és ezért a tisztán névleges

701 A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 9. cikk (1) bekezdés; a nemek között egyenlőségről szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 17. cikk (1) bekezdés; az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 8. cikk (1) bekezdés; a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 7. cikk (1) bekezdés.

702 A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 17. cikk; a faji egyenlőségről szóló irányelv, 15. cikk.

703 EUB, C-14/83. sz. ügy, *Sabine von Colson és Elisabeth Kamann kontra Land Nordrhein-Westfalen*, 1984. április 9.

kártérítésnél többnek felel meg, hogy hatékony legyen és elrettentő hatást keltsen.

Az alkalmazandó szankcióknak hatékornak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük még azokban az esetekben is, amikor nincs beazonosítható áldozat.⁷⁰⁴ Ez azt jelenti, hogy a jogorvoslat európai uniós megközelítése átlép a hagyományos, egyének jogain alapuló jogi megközelítésen.

Néhány esetben úgy vélik, hogy a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni megfelelő jogi védekezés büntetőjogi intézkedéseket követel meg.

Példa: Az *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării* ügyben⁷⁰⁵ (részletesen a 4.1., 5.3. és 6.1. alfejezet tárgyalja), amely egy labdarúgóklub fő tisztségviselője által tett diszkriminatív megjegyzésekkel foglalkozik, az EUB megállapította, hogy egy tisztán szimbolikus szankció nem tekinthető úgy, hogy megfelel a hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók követelményének. A nemzeti bíróság feladata azonban, hogy megállapítsa, hogy az eset körülményeiben az írásbeli figyelmeztetés teljesítette-e a feltételeket. Az EUB azt is kiemelte, hogy a megkülönböztetés eseteiben a nemzeti rendelkezés szerint elérhető minden egyes jogorvoslatnak külön-külön kell teljesítenie a hatékonyság, arányosság és a visszatartó erő feltételeit.

Példa: A *María Auxiliadora Arjona Camacho kontra Securitas Seguridad España, SA* ügyben⁷⁰⁶ a nemzeti eljárás az M.A. Arjona Camacho részére, az elbocsátása után kiszabott büntető kártérítéssel foglalkozik, amely elbocsátás nemi alapú hátrányos megkülönböztetésnek tekinthető. Az EUB megállapította, hogy a kártérítésnek teljes mértékben fedeznie kell az elszenvedett veszteséget és kárt. Azonban a veszteség és kár teljes mértékű kártérítésén túlmutató kártérítési igények az egyenlő bánásmódról szóló irányelv szerint megengedettek, de nem kötelezőek.

704 EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25., 36. pont; EUB, C-54/07. sz. ügy, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV*, 2008. július 10., 23–25. pont.

705 EUB, C-81/12. sz. ügy, *Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, 2013. április 25.

706 EUB, C-407/14. sz. ügy, *María Auxiliadora Arjona Camacho kontra Securitas Seguridad España, SA*, 2015. december 17.

Az EJEE szerint az államoknak lehetővé kell tenniük a kérelmezők számára, hogy a hazai bíróságok döntésének megfelelő és elégséges végrehajtását megszerezzék. Ennek megfelelően egy ítélet végrehajtásának sikertelensége az EJEE megsértésének minősülhet.

Példa: A *García Mateos kontra Spanyolország* ügyben⁷⁰⁷ a kérelmező munkaidő csökkentéssel kapcsolatos kérelmét – hogy gondoskodhasson a fiáról – elutasították. A spanyol Alkotmánybíróság megerősítette, hogy a kérelmezőt nemi alapú hátrányos megkülönböztetést érte és az ügyet visszautalta a munkaügyi törvényszéknek, amely elutasította a kérelmező keresetét. Később az Alkotmánybíróság úgy találta, hogy korábbi ítélete nem lett megfelelően végrehajtva és a munkaügyi törvényszék által hozott második ítéletét érvénytelennek nyilvánította. Úgy döntött azonban, hogy nem kell az ügyet visszautalni az előterjesztő bírósághoz, mivel közben a kérelmező fia hat éves lett és az új ítélet értelmetlen lett volna. Továbbá megjegyezte, hogy a vonatkozó nemzeti jogban nem rendelkeznek kártérítés kiszabásáról. Az EJEB kiemelte, hogy bár a két ítélet a kérelmezőnek kedvezett, a hazai bíróság nem nyújtott jogorvoslatot és megállapította a 6. cikk (1) bekezdésének megsértését az Egyezmény 14. cikkével összefüggésben.

Példa: A *Hulea kontra Románia* ügyben⁷⁰⁸ a kérelmezőtől megtagadták a szülői szabadságot. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a szóban forgó jogszabály sérti a nemi alapú megkülönböztetés elveit, de megtagadta a kártérítés fizetését. Az EJEB megállapította, hogy megsértették a 14. cikket az EJEE 8. cikkével összefüggésben, mivel a bíróságok nem indokolták elégségesen arra vonatkozó döntésüket, hogy nem szabnak ki kártérítést.

Hasonlóképpen az EJEB által, az EJEE megsértésének megállapításáról hozott ítélet végrehajtásának sikertelensége az Egyezmény újabb megsértésének minősülhet.

Példa: A *Sidabras és társai kontra Litvánia* ügyben⁷⁰⁹ a három kérelmező azt panaszolta, hogy Litvánia nem hatálytalanította a korábbi KGB-alkalmazottaknak a magánszektor bizonyos területein való munkavállalását

707 EJEB, *García Mateos kontra Spanyolország*, 38285/09. sz. ügy, 2013. február 19.

708 EJEB, *Hulea kontra Románia*, 33411/05. sz. ügy, 2012. október 2.

709 EJEB, *Sidabras és társai kontra Litvánia*, 50421/08. és 56213/08. sz. ügyek, 2015. június 23.

tiltó jogszabályt, pedig az EJEB korábban a javukra döntött.⁷¹⁰ A harmadik kérelmező vonatkozásában az EJEB megjegyezte, hogy a hazai bíróságok elismerték, hogy elbocsátása ellentétes az Egyezményvel és kifejezetten kimondta, hogy amíg a KGB-törvény hatályos, a visszahelyezés kérdését nem lehet kedvezően megoldani. A nyilatkozat és az indoklás hiányának fényében az állam nem mutatta be meggyőző módon, hogy a hazai bíróságok KGB-törvényre való hivatkozása nem volt meghatározó tényező azon jogalap megalkotásában, mely szerint a harmadik kérelmező visszahelyezési kérelmét elutasították. Ebből következik, hogy megsértették meg a 14. cikket a 8. cikkel összefüggésben. Ezzel szemben az EJEB megállapította, hogy az első és második kérelmező nem tudta hihetően bemutatni, hogy hátrányos megkülönböztetés érte őket az EJEB korábbi ügyekben hozott ítéletei után. Az első kérelmező jogos indokok miatt volt munkanélküli, kifejezetten azért, mert nem rendelkezett a szükséges képesítésekkel, míg a második kérelmező soha nem próbált meg a magánszférában más állást szerezni.

Továbbá az élethez való jog, a kínzástól, az embertelen vagy megalázó bánásmódtól és büntetéstől való védelem jogának területén az EJEE 2. és 3. cikke is kötelezettséget ró az állam részére, hogy hatékonyan kivizsgálja a rossz bánásmódra vonatkozó állításokat, amely azokat az állításokat is magában foglalja, hogy maga a rossz bánásmód például rasszista indíttatású hátrányos megkülönböztetés volt.⁷¹¹ Mindezt a gyűlölet-bűncselekményekről szóló 2.6. alfejezet tárgyalja.

⁷¹⁰ EJEB, *Sidabras és Džiautas kontra Litvánia*, 55480/00. és 59330/00. sz. ügyek, 2004. július 27.; EJEB, *Rainys és Gasparavičius kontra Litvánia*, 70665/01. és 74345/01. sz. ügy, 2005. április 7.

⁷¹¹ EJEB, *Turan Cakir kontra Belgium*, 44256/06. sz. ügy, 2009. március 10.

Esetjog

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának és az Európai Bíróság válogatott jogesetei

Egyenlőség és megkülönböztetésmentesség

EJEB

Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017 (életfogytig tartó szabadságvesztés kivetése)

Pichkur kontra Ukrajna, 10441/06. sz. ügy, 2013 (tartózkodási helytől függő nyugdíjkifizetés)

Savez crkava „Riječ života” és társai kontra Horvátország, 7798/08. sz. ügy, 2010 (vallási közösség bizonyos jogokat elutasított)

EUB

Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres (nagytanács), C-236/09. sz. ügy, 2011 (eltérő körülmények a nők és férfiak között a biztosítási díjak és ellátások terén)

Servet Kamberaj kontra Istituto per l’Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai (nagytanács), C-571/10. sz. ügy, 2012 (lakhatási juttatások megtagadása harmadik országok állampolgáraitól)

Közvetlen hátrányos megkülönböztetés

EJEB

Burden kontra Egyesült Királyság (Nagykamara), 13378/05. sz. ügy, 2008 (örökösödésiadó-mentesség megtagadása együtt élő testvérektől)

Guberina kontra Horvátország, 23682/13. sz. ügy, 2016 (megkülönböztető bánásmód a kérelmező gyermekének fogyatékosága miatt)

ECSR

Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország, 91/2013. sz. panasz, 2015 (azon orvosok hátrányos megkülönböztetése, akik nem emeltek tudatos kifogást az abortusz biztosítása ellen)

EUB

Debra Allonby kontra Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, kereskedelmi nevén Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment, C-256/01. sz. ügy, 2004 (egy külső vállalatnál való munkavégzésből származó eltérő munkakörülmények)

Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres, C-267/12. sz. ügy, 2013 (élettársi kapcsolatban élő azonos nemű párok kizárása a házas alkalmazottakra korlátozott juttatásokból)

P kontra S és Cornwall County Council, C-13/94. sz. ügy, 1996 (nemváltoztatást követő elbocsátás)

S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law (nagytanács), C-303/06. sz. ügy, 2008 (egy alkalmazottal [fogyatékos gyermek édesanyjával] szemben tanúsított kedvezőtlen bánásmód)

Sarah Margaret Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions, C-423/04. sz. ügy, 2006 (öregségi nyugdíjkorhatár transznemű nő esetében)

Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (nagytanács), C-267/06. sz. ügy, 2008 (élettársi kapcsolatban élő párok kizárása a túlélő hozzátartozói nyugdíjból)

Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern, C-356/12. sz. ügy, 2014 (különböző kategóriájú jogosítványok eltérő feltételei)

Közvetett hátrányos megkülönböztetés

EJEB

D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007 (roma gyermekek speciális iskolákban történő elhelyezése)

ECSR

European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország, 81/2012. sz. panasz, 2013 (az autista gyerekek és kamaszok oktatására irányuló korlátozott állami finanszírozás)

EUB

„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia (nagytanács), C-83/14. sz. ügy, 2015 (villamosenergiafogyasztás-mérők elhelyezése egy romák által lakott területben)

Isabel Elbal Moreno kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), C-385/11. sz. ügy, 2012 (részmunkaidős alkalmazott nyugdíjhoz való korlátozott joga)

Johann Odar kontra Baxter Deutschland GmbH, C-152/11. sz. ügy, 2012 (fogytékos alkalmazottaknak szociális terv alapján fizetett rugalmas végkielégítés)

Halmazott és interszekcionális megkülönböztetés

EJEB

B. S. kontra Spanyolország, 47159/08. sz. ügy, 2012 (a rendőri visszaélésekről szóló állítások alapos kivizsgálására vonatkozó kötelezettség be nem tartása)

Carvalho Pinto de Sousa Morais kontra Portugália (Nagykamara), 17484/15. sz. ügy, 2017 (megkülönböztető döntés egy 50 éves nőnek, orvosi hiba miatt odaitélt kártérítés összegének csökkentéséről)

S. A. S. kontra Franciaország (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014 (arcot takaró fátyol viselésének tilalma)

EUB

David L. Parris kontra Trinity College Dublin és társai, C-443/15. sz. ügy, 2016 (túlélő hozzátartozói nyugdíj fizetése azonos nemű élettárs részére)

Zaklatás és megkülönböztetésre való felszólítás

EJEB

Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország (Nagykamara), 43370/04., 18454/06. és 8252/05. sz. ügyek, 2012 (diákok zaklatása)

Dorđević kontra Horvátország, 41526/10. sz. ügy, 2012 (egy fogyatékos férfi és édesanyja zaklatása)

EUB

Carina Skareby kontra Európai Bizottság, F-42/10. sz. ügy, 2012 (hivatali felettes által elkövetett pszichikai zaklatás)

CQ kontra Európai Parlament, F-12/13. sz. ügy, 2014 (pszichikai zaklatás)

Q kontra az Európai Községek Bizottsága, F-52/05. sz. ügy, 2008 (pszichikai zaklatás)

S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law (nagytanács), C-303/06. sz. ügy, 2008 (egy alkalmazottal [fogyatékos gyermek édesanyjával] szemben tanúsított kedvezőtlen bánásmód)

Speciális intézkedések

EJEB

Çam kontra Törökország, 51500/08. sz. ügy, 2016 (egy diák felvételének elutasítása a zeneiskola részéről rossz látása miatt)

Horváth és Kiss kontra Magyarország, 11146/11. sz. ügy, 2013 (roma gyermekek speciális iskolákban történő elhelyezése)

ECSR

The Central Association of Carers in Finland kontra Finnország, 71/2011. sz. panasz, 2012 (az idős emberek részére nyújtott tartós ápolási szolgáltatás árképzési rendszere Finnországban)

EUB

Eckhard Kalanke kontra Freie Hansestadt Bremen, C-450/93. sz. ügy, 1995 (női pályázók részére biztosított előny álláshelyek vagy előléptetések esetén)

Hellmut Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen, C-409/95. sz. ügy, 1997 (női pályázók részére biztosított előny álláshelyek vagy előléptetések esetén)

Katarina Abrahamsson és Leif Anderson kontra Elisabet Fogelqvist, C-407/98. sz. ügy, 2000 (női pályázók részére biztosított előny álláshelyek vagy előléptetések esetén)

Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice and Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales, C-173/13. sz. ügy, 2014 (női köztisztviselők korai nyugdíjazása)

Gyűlölet-bűncselekmények/gyűlöletbeszéd

EJEB

Delfi AS kontra Észtország (Nagykamara), 64569/09. sz. ügy, 2015 (online hírportál felelőssége a névtelen harmadik felek által tett támadó kommentekért)

Halime Kılıç kontra Törökország, 63034/11. sz. ügy, 2016 (családon belüli erőszak)

Identoba és társai kontra Grúzia, 73235/12. sz. ügy, 2015 (egy LGBT gyűlés résztvevőit célzó homofób támadások)

M'Bala M'Bala kontra Franciaország (hat.), 25239/13. sz. ügy, 2015 (gyűlölet és antiszemitizmus kinyilvánítása)

Perinçek kontra Svájc (Nagykamara), 27510/08. sz. ügy, 2015 (az örmény néppel szemben a török birodalom által elkövetett népirtás tagadása)

Škorjanec kontra Horvátország, 25536/14. sz. ügy, 2017 (faji indíttatású erőszak)

Virabyan kontra Örményország, 40094/05. sz. ügy, 2012 (politikai véleményen alapuló rossz bánásmód)

A kedvezőtlenebb bánásmód igazolhatósága

EUB

Abercrombie & Fitch Italia Srl kontra Antonino Bordonaro, C-143/16. sz. ügy, 2017 (automatikus elbocsátás 25 éves korban)

Asma Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole SA (nagytanács), C-188/15. sz. ügy, 2017 (iszlám fejkendő viselése a munkahelyen)

Marguerite Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary, 222/84. sz. ügy, 1986 (női rendőr szerződésmegújításának és lőfegyverhasználati képzésének megtagadása)

Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo, C-416/13. sz. ügy, 2014 (a helyi rendőrök felvételi korhatára 30 év)

Silke-Karin Mahlburg kontra Land Mecklenburg-Vorpommern, C-207/98. sz. ügy, 2000 (terhes nők munkakörülményeinek szigorításai)

Tanja Kreil kontra Bundesrepublik Deutschland, C-285/98. sz. ügy, 2000 (lőfegyver használatát magában foglaló katonai állások hozzáféréseinek korlátozása nők részére)

Ute Kleinsteuber kontra Mars GmbH, C-354/16. sz. ügy, 2017 (részmunkaidős alkalmazott előrehozott öregégi nyugdíjának kiszámítása)

Foglalkoztatás

EJEB

Danilenkov és társai kontra Oroszország, 67336/01. sz. ügy, 2009 (munkahelyi zaklatás szakszervezet miatt)

I. B. kontra Görögország, 552/10. sz. ügy, 2013 (HIV-pozitív alkalmazott elbocsátása)

EUB

Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, C-81/12. sz. ügy, 2013 (egy labdarúgóklub fő tisztségviselője által tett homofób megjegyzések)

C., C-122/15. sz. ügy, 2016 (öregségi nyugdíjból származó jövedelem kiegészítő adója)

Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres, C-267/12. sz. ügy, 2013 (azonos nemű élettársi kapcsolatot létesítő párok kizárása olyan speciális juttatásokból, amelyeket csak a házas alkalmazottak kapnak házasságkötéskor)

Jennifer Meyers kontra Adjudication Officer, C-116/94. sz. ügy, 1995 (egyedülálló szülők családi hitelre való jogosultságának kiszámítási módja)

J. J. de Lange kontra Staatssecretaris van Financiën, C-548/15. sz. ügy, 2016 (szakképzési költségek adóügyi kezelése)

Julia Schnorbus kontra Land Hessen, C-79/99. sz. ügy, 2000 (olyan férfi pályázók előnybe helyezése gyakornoki helyek esetén, akik befejezték katonai szolgálatukat)

Jürgen Römer kontra Freie und Hansestadt Hamburg, C-147/08. sz. ügy, 2011 (csak házastársak részére elérhető kiegészítő öregségi nyugdíjak)

Nadežda Riežniece kontra Zemkopības ministrija és Lauku atbalsta dienests, C-7/12. sz. ügy, 2013 (szülői szabadságot követő elbocsátás)

Jólét és szociális biztonság

EJEB

Andrle kontra Cseh Köztársaság, 6268/08. sz. ügy, 2011 (eltérő nyugdíjkorhatár férfiak és nők esetén)

Bah kontra Egyesült Királyság, 56328/07. sz. ügy, 2011 (lakhatási támogatás megtagadása bevándorlási státusz miatt)

Gouri kontra Franciaország (hat.), 41069/11. sz. ügy, 2017 (tartózkodási helytől függő fogyatékosági ellátás)

Stummer kontra Ausztria (Nagykamara), 37452/02. sz. ügy, 2011 (börtönben végzett munka)

EUB

Anita Cristini kontra Société nationale des chemins de fer français, 32-75. sz. ügy, 1975 (nagycsalados utazási igazolvány biztosításának megtagadása külföldi állampolgárság miatt)

Elodie Giersch és társai kontra État du Grand-Duché de Luxembourg, C-20/12. sz. ügy, 2013 (felsőoktatási tanulmányok pénzügyi támogatása tartózkodási hely függvényében)

Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen kontra Jovanna García-Nieto és társai, C-299/14. sz. ügy, 2016 (megélhetési ellátás biztosításának megtagadása a Németországban töltött első három hónap alatt)

X., C-318/13. sz. ügy, 2014 (eltérő szintű rokkantsági járadék férfiak és nők részére)

Oktatás

EJEB

Çam kontra Törökország, 51500/08. sz. ügy, 2016 (egy diák felvételének elutasítása a zeneiskola részéről rossz látása miatt)

Ponomaryovi kontra Bulgária, 5335/05. sz. ügy, 2011 (tandíj külföldiek részére)

EUB

Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság, C-147/03. sz. ügy, 2005 (osztrák és külföldi diplomák tulajdonosainak egyetemi felvétele)

Donato Casagrande kontra Landeshauptstadt München, 9-74. sz. ügy, 1974 (oktatási támogatás)

Laurence Prinz kontra Region Hannover és Philipp Seeberger kontra Studentenwerk Heidelberg, C-523/11. és C-585/11. sz. egyesített ügyek, 2013 (oktatási támogatás)

Mohamed Ali Ben Alaya kontra Bundesrepublik Deutschland, C-491/13. sz. ügy, 2014 (harmadik országbeli diák belépésének megtagadása)

Az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatást is beleértve

EJEB

Hunde kontra Hollandia (hat.), 17931/16. sz. ügy, 2016 (menedék és szociális segítségnyújtás megtagadása elutasított menedékkérők részére)

Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.), 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005 (otthonhoz való jog)

Vrountou kontra Ciprus, 33631/06. sz. ügy, 2015 (menekültigazolvány biztosításának diszkriminatív megtagadása)

ECSR

Conference of European Churches (CEC) kontra Hollandia, 90/2013. sz. panasz, 2014 (gyermek és felnőtt bevándorló részére szállás biztosítása)

European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) kontra Hollandia, 86/2012. sz. panasz, 2014 (jogilag rendezetlen helyzetű felnőtt migránsok gyorssegélyhez való hozzáférése)

EUB

„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia (nagytanács), C-83/14. sz. ügy, 2015 (villanyórák elhelyezése egy romák által lakott területben)

Servet Kamberaj kontra Istituto per l’Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai (nagytanács), C-571/10. sz. ügy, 2012 (lakhatási juttatások megtagadása harmadik országok állampolgáraitól)

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés

EJEB

Anakomba Yula kontra Belgium, 45413/07. sz. ügy, 2009 (illegális bevándorlóknak nyújtott korlátozott jogi segítség)

Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.), 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005 (kérelmezők életkörülményei)

Paraskeva Todorova kontra Bulgária, 37193/07. sz. ügy, 2010 (a büntetés-végrehajtás felfüggesztésének megtagadása a kérelmező roma származása miatt)

A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog

EJEB

A. H. és társai kontra Oroszország, 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017 (orosz gyermekek örökbefogadása amerikai állampolgárok által)

Kacper Nowakowski kontra Lengyelország, 32407/13. sz. ügy, 2017 (korlátozott kapcsolattartás a fiával a kérelmező fogyatékosága miatt)

Pajić kontra Horvátország, 68453/13. sz. ügy, 2016 (tartózkodási engedély megtagadása a homoszexuális partner részére)

Vallianatos és társai kontra Görögország (Nagykamara), 29381/09. és 32684/09. sz. ügyek, 2013 (azonos nemű párok részére nincs élettársi kapcsolat)

X és társai kontra Ausztria (Nagykamara), 19010/07. sz. ügy, 2013 (partner gyermekének örökbefogadása egy homoszexuális személy által)

EUB

Malgožata Runevič-Vardyn és Łukasz Paweł Wardyn kontra Vilniaus miesto savivaldybės administracija és társai, C-391/09. sz. ügy, 2011 (vezetéknevek hivatalos nemzeti nyelven való helyesírására vonatkozó szabályok)

Pedro Manuel Roca Álvarez kontra Sesa Start España ETT SA, C-104/09. sz. ügy, 2010 (apa szabadságának megtagadása, mert gyermeke anyja önfoglalkoztatású)

Politikai részvétel

EJEB

Partei Die Friesen kontra Németország, 65480/10. sz. ügy, 2016 (választási küszöbök)

Pilav kontra Bosznia-Hercegovina, 41939/07. sz. ügy, 2016 (elnökségi választásokon való indulásra vonatkozó képtelenség tartózkodási hely miatt)

Büntetőügyek

EJEB

Bouamar kontra Belgium, 9106/80. sz. ügy, 1988 (kiskorúak őrizetbe vétele)

D. G. kontra Írország, 39474/98. sz. ügy, 2002

Martzaklis és társai kontra Görögország, 20378/13. sz. ügy, 2015 (HIV-pozitív személyek fogva tartásának körülményei)

Stasi kontra Franciaország, 25001/07. sz. ügy, 2011 (börtönben való rossz bánásmód a kérelmező homoszexualitása miatt)

EUB

A João Pedro Lopes Da Silva Jorge ellen kiadott európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatos eljárás (nagytanács), C-42/11. sz. ügy, 2012 (elfogatóparancsok nem teljesítése)

Aleksei Petruhhin kontra Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra (nagytanács), C-182/15. sz. ügy, 2016 (egy mozgás szabadságát gyakorló uniós polgár harmadik államnak való kiadatása)

Nem

EJEB

Andrle kontra Cseh Köztársaság, 6268/08. sz. ügy, 2011 (eltérő nyugdíjkorhatár férfiak és nők esetén)

Emel Boyraz kontra Törökország, 61960/08. sz. ügy, 2014 (egy nő biztonsági őri pozícióból való elbocsátása)

Konstantin Markin kontra Oroszország (Nagykamara), 30078/06. sz. ügy, 2012 (szülői szabadság korlátozása férfi katonai alkalmazottak esetén)

Ünal Tekeli kontra Törökország, 29865/96. sz. ügy, 2004 (szülők vezetéknévének átadása gyermekeik részére)

EUB

Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres (nagytanács), C-236/09. sz. ügy, 2011 (nemmel kapcsolatos kockázati tényezők a biztosítási szerződésekben)

C. D. kontra S. T. (nagytanács), C-167/12. sz. ügy, 2014 (szülési szabadság megtagadása egy béranyát alkalmazó édesanyának)

Gabrielle Defrenne kontra Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, 43-75. sz. ügy, 1976 (alacsonyabb fizetés a női alkalmazottak részére)

Kathleen Hill és Ann Stapleton kontra The Revenue Commissioners és Department of Finance, C-243/95. sz. ügy, 1998 (a nőket közvetetten hátrányos helyzetbe hozó munkakör-megosztási rendszer)

Konstantinos Maïstrellis kontra Ypourgos Dikaïosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaïomaton, C-222/14. sz. ügy, 2015 (a munkanélküli feleséggel rendelkező férfi szülői szabadság kivételéhez való joga)

M. A. De Weerd, lánykori nevén Roks, és társai kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen és társai, C-343/92. sz. ügy, 1994 (a nőket közvetetten hátrányos helyzetbe hozó keresőképtelenségi ellátás)

Margaret Kenny és társai kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance és Commissioner of An Garda Síochána, C-427/11. sz. ügy, 2013 (alacsonyabb fizetés a női alkalmazottak részére)

Z. kontra A Government department és The Board of Management of a Community School (nagytanács), C-363/12. sz. ügy, 2014 (szülési szabadság megtagadása egy béranyát alkalmazó édesanyának)

Nemi identitás

EJEB

Hämäläinen kontra Finnország (Nagykamara), 37359/09. sz. ügy, 2014 (a kérelmező férfi azonosítószámát nem voltak hajlandóak nőire módosítani a nemváltoztató műtétje után, kivéve, ha házasságát élettársi kapcsolattá alakítja)

Van Kück kontra Németország, 35968/97. sz. ügy, 2003 (a nemváltoztató műtét és a hormonkezelés költségeinek megtérítése)

Y. Y. kontra Törökország, 14793/08. sz. ügy, 2015 (nemváltoztató műtét engedélyezésének megtagadása)

EUB

K. B. kontra National Health Service Pensions Agency és Secretary of State for Health, C-117/01. sz. ügy, 2004 (transzszexuálisokat az özvegyi nyugdíj alól kizáró törvény)

Sarah Margaret Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions, C-423/04. sz. ügy, 2006 (az új nem jogi elismerésének hiánya nemváltoztató műtét után)

Szexuális irányultság

EJEB

E. B. és társai kontra Ausztria, 31913/07., 38357/07., 48098/07., 48777/07. és 48779/07. sz. ügyek, 2013 (bűnügyi nyilvántartás vezetése annak megállapítása után, hogy a büntető rendelkezés megsértette az Alkotmányt és az Egyezményt)

E. B. kontra Franciaország (Nagykamara), 43546/02. sz. ügy, 2008 (szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés az örökbefogadás területén)

Karner kontra Ausztria, 40016/98. sz. ügy, 2003 (homoszexuális párok hátrányos megkülönböztetése bérleti jogok vonatkozásában)

O. M. kontra Magyarország, 9912/15. sz. ügy, 2016 (egy meleg menekültkérő fogva tartása)

Schalk és Kopf kontra Ausztria, 30141/04. sz. ügy, 2010 (azonos nemű párok házassághoz való joga)

S. L. kontra Ausztria, 45330/99. sz. ügy, 2003 (férfiak közötti, közös meggyezésen alapuló szexuális kapcsolat büntetése)

Taddeucci és McCall kontra Olaszország, 51362/09. sz. ügy, 2016 (tartózkodási engedély kiadásának megtagadása egy azonos nemű pár részére)

ECSR

International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) kontra Horvátország, 45/2007. sz. panasz, 2009 (homofób nyelvezet használata az iskolai anyagokban)

EUB

A és társai kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (nagytanács), C-148/13–C-13/13. sz. egyesített ügyek, 2014 (menedékkérők szexuális irányultsága)

Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, C-81/12. sz. ügy, 2013 (egy labdarúgóklub fő tisztségviselője által tett homofób megjegyzések)

Geoffrey Léger kontra Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes és Etablissement français du sang, C-528/13. sz. ügy, 2015 (a véradás végleges tiltása homoszexuális férfiak részére)

Minister voor Immigratie en Asiel kontra X és Y, valamint Z kontra Minister voor Immigratie en Asiel, C-199/12–C-201/12. sz. egyesített ügyek, 2013 (menedékkérők szexuális irányultsága)

Fogyatékoság

EJEB

Glor kontra Svájc, 13444/04. sz. ügy, 2009 (a kérelmező fogyatékosága miatt nem teljesíthetett katonai szolgálatot, de köteles volt a katonai szolgálat nem teljesítése miatt adót fizetni)

Guberina kontra Horvátország, 23682/13. sz. ügy, 2016 (a kérelmező súlyos fogyatékosággal rendelkező gyermekének igényeihez igazított új ingatlan vásárlására vonatkozó adómentesség megadásának megtagadása)

Pretty kontra Egyesült Királyság, 2346/02. sz. ügy, 2002 (halálhoz való jog)

Price kontra Egyesült Királyság, 33394/96. sz. ügy, 2001 (egy testi fogyatékosággal élő személy fogva tartása egy igényeinek nem megfelelő cellában)

ECSR

European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország,
81/2012. sz. panasz, 2013 (autista gyerekek oktatása)

EUB

Fag og Arbejde (FOA) kontra Kommunernes Landsforening (KL), C-354/13. sz. ügy, 2014 (elhízás mint fogyatékoság)

HK Danmark, Jette Ring nevében eljárva kontra Dansk almennyttigt Boligselskab és HK Danmark, Lone Skouboe Werge nevében eljárva kontra Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S nevében eljárva, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, 2013 (munkából való elbocsátás, a „fogyatékoság” fogalma)

Z. kontra A Government department és The Board of Management of a Community School (nagytanács), C-363/12. sz. ügy, 2014 (szülési szabadság megtagadása egy béranyát alkalmazó édesanyjának, a „fogyatékoság” fogalma)

Életkor

EJEB

Bouamar kontra Belgium, 9106/80. sz. ügy, 1988 (kiskorúak őrizetbe vétele)

D. G. kontra Írország, 39474/98. sz. ügy, 2002 (kiskorúak őrizetbe vétele)

Schwizgebel kontra Svájc, 25762/07. sz. ügy, 2010 (gyermek örökbefogadására irányuló kérelem elutasítása életkorra hivatkozva)

T. kontra Egyesült Királyság (Nagykamara), 24724/94. sz. ügy, 1999 (büntetőeljárások kiskorúakkal szemben)

V. kontra Egyesült Királyság (Nagykamara), 24888/94. sz. ügy, 1999 (büntetőeljárások kiskorúakkal szemben)

ECSR

Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia, 74/2011. sz. panasz, 2013 (elbocsátás egy munkáltató által egy bizonyos kor elérése alapján)

EUB

Dansk Industri (DI), az Ajos A/S nevében eljárva kontra Estate of Karsten Eigil Rasmussen (nagytanács), C-441/14. sz. ügy, 2016 (öregségi nyugdíjra jogosult alkalmazottak végkielégítése)

Gorka Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias (nagytanács), C-258/15. sz. ügy, 2016 (rendőrök felvételi korhatára)

J. J. de Lange kontra Staatssecretaris van Financiën, C-548/15. sz. ügy, 2016 (a szakképzés költségeinek az adóköteles jövedelemből való teljes mértékű levonásához való joga csak 30 év alatti személyek esetében)

Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo, C-416/13. sz. ügy, 2014 (rendőrök felvételi korhatára)

Thomas Specht és társai kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland, C-501/12–C/506/12., C-540/12 és C-541/12. sz. egyesített ügyek, 2014 (a köztisztviselők felvételének idején fennálló életkora alapján megállapított jövedelemszint)

Werner Mangold kontra Rüdiger Helm (nagytanács), C-144/04. sz. ügy, 2005 (idősebb munkavállalókkal való határozott idejű szerződések kötését engedélyező nemzeti törvény)

Faj, etnikum, bőrszín és nemzeti kisebbséghez tartozás

EJEB

Biao kontra Dánia (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016 (egy dán állampolgár ghánai feleségének dániai családegyesítési kérelmének elutasítása)

Boacă és társai kontra Románia, 40355/11. sz. ügy, 2016 (hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos panasz kivizsgálásának hiánya)

Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina (Nagykamara), 27996/06. és 34836/06. sz. ügyek, 2009 (kisebbségek passzív szavazásához való joga)

ECSR

European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Írország, 100/2013. sz. panasz, 2015 (megfelelő szálláshely nomádok részére való biztosításának elmulasztása)

EUB

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV, C-54/07. sz. ügy, 2008 (egy munkáltató által tett nyilvános megkülönböztető kijelentés)

„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia (nagytanács), C-83/14. sz. ügy, 2015 (villamosenergiafogyasztás-mérők elhelyezése egy főként romák által lakott területben)

Állampolgárság vagy nemzeti származás

EJEB

Anakomba Yula kontra Belgium, 45413/07. sz. ügy, 2009 (illegális bevándorlóknak nyújtott korlátozott jogi segítség)

Andrejeva kontra Lettország (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009 (a kérelmező öregségi nyugdíjának megtagadása a volt Szovjetunióban, 1991 előtt teljesített munkaévek vonatkozásában azért, mert nem lett állampolgár)

C. kontra Belgium, 21794/93. sz. ügy, 1996 (bűncselekményekkel vádolt külföldiek kitoloncolása)

Dhahbi kontra Olaszország, 17120/09. sz. ügy, 2014 (az olasz családi támogatási rendszer alapján a harmadik országok állampolgáraival kedvezőtlenebbül bántak, mint az uniós alkalmazottakkal)

Koua Poirrez kontra Franciaország, 40892/98. sz. ügy, 2003 (fogytékossági juttatásra vonatkozó kérelem elutasítása azért, mert a kérelmező nem francia állampolgár vagy olyan állam polgára, amely kölcsönösségi megállapodást kötött Franciaországgal)

Moustaquim kontra Belgium, 12313/86. sz. ügy, 1991 (bűncselekményekkel vádolt külföldiek kitoloncolása)

Ponomaryovi kontra Bulgária, 5335/05. sz. ügy, 2011 (külföldiek középszintű oktatáshoz való joga)

Rangelov kontra Németország, 5123/07. sz. ügy, 2012 (terápiás programhoz való hozzáférés megtagadása egy külföldi részére)

Zeïbek kontra Görögország, 46368/06. sz. ügy, 2009 (a kérelmező – nagycsaládos édesanya – öregségi nyugdíjának megtagadása az egyik gyermeke állampolgársága miatt)

EUB

Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado (nagytanács), C-165/14. sz. ügy, 2016 (a kérelmező, aki egy harmadik ország állampolgára volt, nem kapott tartózkodási engedélyt, miközben gyermeke uniós állampolgár volt)

Európai Bizottság kontra Holland Királyság, C-508/10. sz. ügy, 2012 (nem uniós állampolgárok által fizetendő díjak a tartózkodási engedélyek kiadásáért)

Európai Bizottság kontra Magyarország, C-392/15. sz. ügy, 2017 (más tagállamok polgárainak kizárása a közjegyzői szakmából)

Ian William Cowan kontra Trésor public, 186/87. sz. ügy, 1989 (támadás áldozatainak fizetett állami kártérítés)

Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department, C-200/02. sz. ügy, 2004 (kiskorú uniós állampolgár Európai Unióban való tartózkodáshoz való joga harmadik országbeli szüleivel)

Roman Angonese kontra Cassa di Risparmio di Bolzano SpA, C-281/98. sz. ügy, 2000 (a munkáltató arra kéri a felvételi eljárásban részt venni kívánó pályázókat, hogy szerezzenek be egy helyi hatóság által kiállított kétnyelvűségi igazolást)

Servet Kamberaj kontra Istituto per l'Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai (nagytanács), C-571/10. sz. ügy, 2012 (lakhatási juttatások megtagadása harmadik országok állampolgáraitól)

Vallás vagy meggyőződés

EJEB

Alujer Fernandez és Caballero García kontra Spanyolország (hat.), 53072/99. sz. ügy, 2001 (a baptista egyház tagjai nem utalhatják ki jövedelemadójuk egy részét saját egyházuk közvetlen pénzügyi támogatásához)

Cha'are Shalom Ve Tsedek kontra Franciaország (Nagykamara), 27417/95. sz. ügy, 2000 (állatok rituális leölésére irányuló engedély megtagadása)

Ebrahimian kontra Franciaország, 64846/11. sz. ügy, 2015 (szerződés meg nem újítása iszlám fejkendő viselése miatt)

Eweida és társai kontra Egyesült Királyság, 48420/10., 59842/10., 51671/10. és 36516/10. sz. ügyek, 2013 (munkahelyi, valláson alapuló megkülönböztetés)

İzzettin Doğan és társai kontra Törökország (Nagykamara), 62649/10. sz. ügy, 2016 (közzszolgáltatás biztosításának megtagadása az alevi vallás követői részére)

Milanović kontra Szerbia, 44614/07. sz. ügy, 2010 (a bűncselekmény indítékának ki nem vizsgálása a hatóságok által)

O'Donoghue és társai kontra Egyesült Királyság, 34848/07. sz. ügy, 2010 (rendelkezések, melyek előírják a külföldiek részére, hogy magas díjakat fizesse a házassági engedély megszerzéséért, ha nem az anglikán egyházban kívánnak házasodni)

S. A. S. kontra Franciaország (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014 (arcot takaró fátyol nyilvános helyen való viselésének tilalma)

Vojnity kontra Magyarország, 29617/07. sz. ügy, 2013 (a kérelmező láthatási jogainak megszüntetése, mert vallási meggyőződését megpróbálta gyermekének átadni)

EUB

Asma Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole SA (nagytanács), C-188/15. sz. ügy, 2017 (elbocsátás iszlám fejkendő viselése miatt)

Samira Achbita és Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV (nagytanács), C-157/15. sz. ügy, 2017 (elbocsátás iszlám fejkendő viselése miatt)

Nyelv

EJEB

Belga nyelvészeti ügy, 1474/62. sz. ügy és 5 másik ügy, 1968 (a kérelmező gyermekei nem vehettek részt a francia nyelvű oktatásban)

Macalin Moxamed Sed Dahir kontra Svájc (hat.), 12209/10. sz. ügy, 2015 (a kérelmező vezetéknevének megváltoztatására irányuló kérelem elutasítása azért, mert a név svájci kiejtésének bántó jelentése van saját anyanyelvén)

EUB

Európai Bizottság kontra Belga Királyság, C-317/14. sz. ügy, 2015 (a Belgiumban franciául vagy németül beszélő régiókban létrehozott helyi szolgáltatások pozícióira jelentkező jelöltekre vonatkozó nyelvi követelmények)

Társadalmi származás, születés és tulajdon

EJEB

Chassagnou és társai kontra Franciaország (Nagykamara), 25088/94., 28331/95. és 28443/95. sz. ügyek, 1999 (a földhöz tartozó vadászati jog átadására irányuló, csak a kis földtulajdonosokra vonatkozó kötelezettség)

Wolter és Safrert kontra Németország, 59752/13. és 66277/13. sz. ügyek, 2017 (házasságon kívül született gyerekek hátrányos megkülönböztetése)

EUB

Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon, C-149/10. sz. ügy, 2010 (egy szülői szabadság ikrek után)

Politikai vagy más vélemény

EJEB

Redfearn kontra Egyesült Királyság, 47335/06. sz. ügy, 2012 (a kérelmező elbocsátása politikai szerepvállalása miatt)

Virabyan kontra Örményország, 40094/05. sz. ügy, 2012 (politikai véleményen alapuló rossz bánásmód)

Egyéb helyzet

EJEB

Varnas kontra Litvánia, 42615/06. sz. ügy, 2013 (előzetes fogva tartása alatt a kérelmező nem kapott engedélyt házastársi látogatásra)

ECSR

Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország, 102/2013. sz. panasz, 2016 (a megbízott és hivatásos bírák szociális biztonsági rendszerhez való hozzáféréseinek eltérései)

EUB

Milkova kontra Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol, C-406/15. sz. ügy, 2017 (eltérő védelem az alkalmazottak és köztisztviselők elbocsátása esetén)

A bizonyítási teher megosztása

EJEB

Timishev kontra Oroszország, 55762/00. és 55974/00. sz. ügyek, 2005 (csecsen származású kérelmező nem léphetett át a határon)

Virabyan kontra Örményország, 40094/05. sz. ügy, 2012 (politikai véleményen alapuló rossz bánásmód)

EUB

Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, C-81/12. sz. ügy, 2013 (egy labdarúgóklub fő tisztségviselője által tett homofób megjegyzések)

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV, C-54/07. sz. ügy, 2008 (egy munkáltató által tett nyilvános megkülönböztető kijelentés)

Galina Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH, C-415/10. sz. ügy, 2012 (információkhoz való hozzáférés a felvételi eljárás befejeztével)

Patrick Kelly kontra National University of Ireland (University College, Dublin), C-104/10. sz. ügy, 2011 (más kérelmezők képesítéseiről szóló információkhoz való hozzáférés hátrányos megkülönböztetés gyanúja miatt)

Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG, C-381/99. sz. ügy, 2001 (alacsonyabb fizetés női alkalmazottak részére)

A hátrányos megkülönböztetés megállapításához nem lényeges körülmények

EJEB

D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007 (roma gyermekek speciális iskolákban történő elhelyezése)

EUB

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV, C-54/07. sz. ügy, 2008 (egy munkáltató által tett nyilvános megkülönböztető kijelentés)

Nils-Johannes Kratzer kontra R+V Allgemeine Versicherung AG, C-423/15. sz. ügy, 2016 (a pályázó nem állást keresett, hanem a kérelmező státuszát akarta kideríteni kártérítés igénylése miatt)

A statisztikai és egyéb adatok szerepe

EJEB

Abdu kontra Bulgária, 26827/08. sz. ügy, 2014 (rasszista támadás hatékony kivizsgálásának hiánya)

D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007 (roma gyermekek speciális iskolákban történő elhelyezése)

Di Trizio kontra Svájc, 7186/09. sz. ügy, 2016 (hátrányos helyzetű nők fogytékossági ellátása)

Opuz kontra Törökország, 33401/02. sz. ügy, 2009 (családon belüli erőszak)

EUB

Hilde Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Main és Silvia Becker kontra Land Hessen, C-4/02. és C-5/02. sz. egyesített ügyek, 2003 (a részmunkaidős és teljes munkaidős alkalmazottak közötti eltérő nyugdíj)

Lourdes Cachaldora Fernández kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) (nagytanács), C-527/13. sz. ügy, 2015 (a rokkantságnak okot adó esemény bekövetkezése előtti nyolcéves időszak alapján kiszámított rokkantsági nyugdíj)

Regina kontra Secretary of State for Employment, ex parte Nicole Seymour-Smith és Laura Perez, C-167/97. sz. ügy, 1999 (az adott munkáltatónál több mint két évig folyamatosan dolgozó alkalmazottak elbocsátása elleni védelem)

A megkülönböztetésmentességi jog végrehajtása

EJEB

García Mateos kontra Spanyolország, 38285/09. sz. ügy, 2013 (a nemi alapú megkülönböztetést megállapító ítélet végrehajtása)

Hulea kontra Románia, 33411/05. sz. ügy, 2012 (nincs megkülönböztetés miatti kártérítés)

Sidabras és társai kontra Litvánia, 50421/08. és 56213/08. sz. ügy, 2015 (megkülönböztetést megállapító EJEÉ-ítélet végrehajtásának elmulasztása)

EUB

Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, C-81/12. sz. ügy, 2013 (egy labdarúgóklub fő tisztségviselője által tett homofób megjegyzések)

María Auxiliadora Arjona Camacho kontra Securitas Seguridad España SA, C-407/14. sz. ügy, 2015 (büntető kártérítés odaitélése a felperesnek a megkülönböztető elbocsátását követően)

Tárgymutató

Az Európai Unió Bíróságának esetjoga

<i>A és társai kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> (nagytanács), C-148/13–C-150/13. sz. egyesített ügyek, 2014. december 2.	170, 193
<i>A João Pedro Lopes Da Silva Jorge ellen kiadott európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatos eljárás</i> (nagytanács), C-42/11. sz. ügy, 2012. szeptember 5.	123, 167
<i>Abercrombie & Fitch Italia Srl kontra Antonino Bordonaro</i> , C-143/16. sz. ügy, 2017. július 19.	113
<i>Albert Ruckdeschel & Co. és Hansa-Lagerhaus Ströh & Co. kontra Hauptzollamt Hamburg-St. Annen; Diamalt AG kontra Hauptzollamt Itzehoe</i> , 117/76. és 16/77. sz. egyesített ügyek, 1977. október 19.	37
<i>Aleksei Petruhhin kontra Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra</i> (nagytanács), C-182/15. sz. ügy, 2016. szeptember 6.	123, 167
<i>Alfredo Rendón Marín kontra Administración del Estado</i> (nagytanács), C-165/14. sz. ügy, 2016. szeptember 13.	160, 172, 221
<i>Angela Maria Sirdar kontra The Army Board és Secretary of State for Defence</i> , C-273/97. sz. ügy, 1999. október 26.	110
<i>Anita Cristini kontra Société nationale des chemins de fer français</i> , 32-75. sz. ügy, 1975. szeptember 30.	120, 135
<i>Anita Groener kontra Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee</i> , C-379/87. sz. ügy, 1989. november 28.	237
<i>Annunziata Matteucci kontra Communauté française de Belgique és Commissariat général aux relations internationales de la Communauté française de Belgique</i> , 235/87. sz. ügy, 1988. szeptember 27.	137

<i>Anton Las kontra PSA Antwerp NV</i> (nagytanács), C-202/11. sz. ügy, 2013. április 16.	237
<i>Arthur Burton kontra British Railways Board</i> , 19/81. sz. ügy, 1982. február 16.	126
<i>Asma Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole SA</i> (nagytanács), C-188/15. sz. ügy, 2017. március 14.	100, 108, 173, 234
<i>Asociația Accept kontra Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării</i> , C-81/12. sz. ügy, 2013. április 25.	46, 119, 125, 170, 192, 247, 248, 256, 259, 269
<i>Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL és társai kontra Conseil des ministres</i> (nagytanács), C-236/09. sz. ügy, 2011. március 1.	15, 38, 178
<i>Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság</i> , 318/86. sz. ügy, 1988. június 30.	107
<i>Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság</i> , C-35/97. sz. ügy, 1998. szeptember 24.	136
<i>Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Németországi Szövetségi Köztársaság</i> , 248/83. sz. ügy, 1985. május 21.	107
<i>Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság</i> , C-147/03. sz. ügy, 2005. július 7.	120, 142
<i>Bilka - Kaufhaus GmbH kontra Karin Weber Von Hartz</i> , 170/84. sz. ügy, 1986. május 13.	103
<i>Birgit Bartsch kontra Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH</i> (nagytanács), C-427/06. sz. ügy, 2008. szeptember 23.	38
<i>Blaise Baheten Metock és társai kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform</i> (nagytanács), C-127/08. sz. ügy, 2008. július 25.	160
<i>B. S. M. Smits, férjezett neve Geraets, kontra Stichting Ziekenfonds VGZ és H. T. M. Peerbooms kontra Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen</i> , C-157/99. sz. ügy, 2001. július 12.	146
<i>C.</i> , C-122/15. sz. ügy, 2016. június 2.	119, 128
<i>C. D. kontra S. T.</i> (nagytanács), C-167/12. sz. ügy, 2014. március 18.	169, 180, 201
<i>Carina Skareby kontra Európai Bizottság</i> , Közszerződési Törvényszék, F-42/10. sz. ügy, 2012. május 16.	70
<i>Carole Louise Webb kontra EMO Air Cargo (UK) Ltd.</i> , C-32/93. sz. ügy, 1994. július 14.	50, 180

<i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra Firma Feryn NV</i> , C-54/07. sz. ügy, 2008. július 10.	46, 125, 172, 213, 247, 248, 249, 256, 258, 259, 260, 269
<i>„CHEZ Razpredelenie Bulgaria” AD kontra Komisija za zashtita ot diskriminatsia</i> (nagytanács), C-83/14. sz. ügy, 2015. július 16.	42, 63, 102, 121, 146, 172, 213, 215, 256
<i>Colin Wolf kontra Stadt Frankfurt am Main</i> (nagytanács), C-229/08. sz. ügy, 2010. január 12.	107
<i>CQ kontra Európai Parlament</i> , Közzolgálati Törvényszék, F-12/13. sz. ügy, 2014. szeptember 17.	71
<i>Daniel Unland kontra Land Berlin</i> , C-20/13. sz. ügy, 2015. szeptember 9.	211
<i>Dansk Industri (DI), az Ajos A/S nevében eljárva kontra Estate of Karsten Eigil Rasmussen</i> (nagytanács), C-441/14. sz. ügy, 2016. április 19.	171, 209, 210
<i>David Hütter kontra Technische Universität Graz</i> , C-88/08. sz. ügy, 2009. június 18.	114
<i>David L. Parris kontra Trinity College Dublin és társai</i> , C-443/15. sz. ügy, 2016. november 24.	42, 68
<i>Debra Allonby kontra Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, kereskedelmi nevén Protocol Professional and Secretary of State for Education and Employment</i> , C-256/01. sz. ügy, 2004. január 13. ...	41, 49
<i>Domnica Petersen kontra Berufungsausschuss für Zahnärzte für den Bezirk Westfalen-Lippe</i> (nagytanács), C-341/08. sz. ügy, 2010. január 12.	106
<i>Donato Casagrande kontra Landeshauptstadt München</i> , 9-74. sz. ügy, 1974. július 3.	120, 142
<i>Douglas Harvey Barber kontra Guardian Royal Exchange Assurance Group</i> , C-262/88. sz. ügy, 1990. május 17.	127
<i>Dr. Pamela Mary Enderby kontra Frenchay Health Authority és Secretary of State for Health</i> , C-127/92. sz. ügy, 1993. október 27.	262
<i>Eckhard Kalanke kontra Freie Hansestadt Bremen</i> , C-450/93. sz. ügy, 1995. október 17.	43, 80
<i>Eileen Garland kontra British Rail Engineering Limited</i> , 12/81. sz. ügy, 1982. február 9.	127
<i>Elisabeth Johanna Pacifica Dekker kontra Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus</i> , C-177/88. sz. ügy, 1990. november 8.	50, 180

<i>Elodie Giersch és társai kontra État du Grand-Duché de Luxembourg</i> , C-20/12. sz. ügy, 2013. június 20.	120, 135
<i>Erich Stauder kontra Stadt Ulm - Sozialamt</i> , 29-69 sz. ügy, 1969. november 12.	21
<i>Európai Bizottság kontra Belga Királyság</i> , C-317/14. sz. ügy, 2015. február 5.	124, 174, 238
<i>Európai Bizottság kontra Francia Köztársaság</i> (nagytanács), C-50/08. sz. ügy, 2011. május 24.	222
<i>Európai Bizottság kontra Holland Királyság</i> , C-508/10. sz. ügy, 2012. április 26.	172, 223
<i>Európai Bizottság kontra Luxemburgi Nagyhercegség</i> (nagytanács), C-51/08. sz. ügy, 2011. május 24.	222
<i>Európai Bizottság kontra Magyarország</i> , C-286/12. sz. ügy, 2012. november 6.	117
<i>Európai Bizottság kontra Magyarország</i> , C-392/15. sz. ügy, 2017. február 1.	172, 222
<i>Európai Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság</i> , C-206/10. sz. ügy, 2011. május 5.	137
<i>Európai Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság</i> (nagytanács), C-54/08. sz. ügy, 2011. május 24.	222
<i>Európai Bizottság kontra Olasz Köztársaság</i> , C-312/11. sz. ügy, 2013. július 4.	27, 84, 198
<i>Európai Bizottság kontra Osztrák Köztársaság</i> , C-75/11. sz. ügy, 2012. október 4.	135
<i>Európai Bizottság kontra Osztrák Köztársaság</i> (nagytanács), C-53/08. sz. ügy, 2011. május 24.	222
<i>Fag og Arbejde (FOA) kontra Kommunernes Landsforening (KL)</i> , C-354/13. sz. ügy, 2014. december 18.	171, 201
<i>Félix Palacios de la Villa kontra Cortefiel Servicios SA</i> (nagytanács), C-411/05. sz. ügy, 2007. október 16.	126
<i>Firma A. Racke kontra Hauptzollamt Mainz</i> , 283/83. sz. ügy, 1984. november 13.	37
<i>Francesco Reina és Letizia Reina kontra Landeskreditbank Baden- Württemberg</i> , 65/81. sz. ügy, 1982. január 14.	136
<i>Françoise Gravier kontra Ville de Liège</i> , 293/83. sz. ügy, 1985. február 13.	129
<i>Franz Lesar kontra Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt</i> , C-159/15. sz. ügy, 2016. június 16.	114
<i>Frédéric Hay kontra Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres</i> , C-267/12. sz. ügy, 2013. december 12.	41, 48, 62, 128, 194

<i>Gabriele Habermann-Beltermann kontra Arbeiterwohlfahrt, Bezirksverband Ndb./Opf. e.V., C-421/92. sz. ügy, 1994. május 5.</i>	180
<i>Gabrielle Defrenne kontra Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, 43-75. sz. ügy, 1976. április 8.</i>	169, 177
<i>Gabrielle Defrenne kontra Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, 149/77. sz. ügy, 1978. június 5.</i>	21
<i>Galina Meister kontra Speech Design Carrier Systems GmbH, C-415/10. sz. ügy, 2012. április 19.</i>	124, 247, 253
<i>Geoffrey Léger kontra Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes és Etablissement français du sang, C-528/13. sz. ügy, 2015. április 29.</i>	170, 193
<i>Georg Felber kontra Bundesministerin für Unterricht, Kunst und Kultur, C-529/13. sz. ügy, 2015. január 21.</i>	115, 176
<i>Gerhard Fuchs és Peter Köhler kontra Land Hessen, C-159/10. és C-160/10. sz. egyesített ügyek, 2011. július 21.</i>	113
<i>Gilbert Even és az Office national des pensions pour travailleurs salariés (ONPTS) ellen folytatott büntetőeljárás, 207/78. sz. ügy, 1979. május 31.</i>	136
<i>Gisela Rosenblatt kontra Oellerking Gebäudereinigungsges.mBH (nagytanács), C-45/09. sz. ügy, 2010. október 12.</i>	116
<i>Gorka Salaberria Sorondo kontra Academia Vasca de Policía y Emergencias (nagytanács), C-258/15. sz. ügy, 2016. november 15.</i>	107, 171, 212
<i>H. Lommers kontra Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, C-476/99. sz. ügy, 2002. március 19.</i>	126
<i>Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark kontra Dansk Arbejdsgiverforening, C-179/88. sz. ügy, 1990. november 8.</i>	180
<i>Helga Nimz kontra Freie und Hansestadt Hamburg, C-184/89. sz. ügy, 1991. február 7.</i>	61, 262
<i>Hellen Gerster kontra Freistaat Bayern, C-1/95. sz. ügy, 1997. október 2.</i>	263
<i>Hellmut Marschall kontra Land Nordrhein-Westfalen, C-409/95. sz. ügy, 1997. november 11.</i>	43, 80, 81
<i>Hilde Schönheit kontra Stadt Frankfurt am Main és Silvia Becker kontra Land Hessen, C-4/02. és C-5/02. sz. egyesített ügyek, 2003. október 23.</i>	103, 248, 263
<i>HK Danmark, Glennie Kristensen nevében eljárva kontra Experian A/S, C-476/11. sz. ügy, 2013. szeptember 26.</i>	114

<i>HK Danmark, Jette Ring nevében eljárva kontra Dansk almennyttigt Boligselskab és HK Danmark, Lone Skouboe Werge nevében eljárva kontra Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S nevében eljárva, C-335/11. és C-337/11. sz. egyesített ügyek, 2013. április 11.</i>	<i>27, 171, 198, 200</i>
<i>Ian William Cowan kontra Trésor public, 186/87. sz. ügy, 1989. február 2.</i>	<i>167, 172, 220</i>
<i>Inge Nolte kontra Landesversicherungsanstalt Hannover, C-317/93. sz. ügy, 1995. december 14.</i>	<i>61, 262</i>
<i>Ingeniørforeningen i Danmark kontra Region Syddanmark (nagytanács), C-499/08. sz. ügy, 2010. október 12.</i>	<i>210</i>
<i>Ingrid Rinner-Kühn kontra FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG, C-171/88. sz. ügy, 1989. július 13.</i>	<i>61, 127, 262</i>
<i>Internationale Handelsgesellschaft mbH kontra Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, 11-70. sz. ügy, 1970. december 17.</i>	<i>21</i>
<i>Isabel Elbal Moreno kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), C-385/11. sz. ügy, 2012. november 22.</i>	<i>42, 58</i>
<i>Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) kontra Tiziana Bruno és Massimo Pettini és Daniela Lotti és Clara Matteucci, C-395/08. és C-396/08. sz. egyesített ügyek, 2010. június 10.</i>	<i>17</i>
<i>J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra az Európai Közösségek Bizottsága, 4-73. sz. ügy, 1974. május 14.</i>	<i>21</i>
<i>Jämställdhetsombudsmannen kontra Örebro läns landsting, C-236/98. sz. ügy, 2000. március 30.</i>	<i>126</i>
<i>Jennifer Meyers kontra Adjudication Officer, C-116/94. sz. ügy, 1995. július 13.</i>	<i>119, 124, 126</i>
<i>J. J. de Lange kontra Staatssecretaris van Financiën, C-548/15. sz. ügy, 2016. november 10.</i>	<i>119, 130, 171, 210</i>
<i>Johann Odar kontra Baxter Deutschland GmbH, C-152/11. sz. ügy, 2012. december 6.</i>	<i>42, 60</i>
<i>Julia Schnorbus kontra Land Hessen, C-79/99. sz. ügy, 2000. december 7.</i>	<i>119, 125</i>
<i>Jürgen Römer kontra Freie und Hansestadt Hamburg (nagytanács), C-147/08. sz. ügy, 2011. május 10.</i>	<i>119, 128</i>
<i>Katarina Abrahamsson és Leif Anderson kontra Elisabet Fogelqvist, C-407/98. sz. ügy, 2000. július 6.</i>	<i>43, 80, 81</i>

<i>Kathleen Hill és Ann Stapleton kontra The Revenue Commissioners és Department of Finance</i> , C-243/95. sz. ügy, 1998. június 17.	169, 182
<i>K. B. kontra National Health Service Pensions Agency és Secretary of State for Health</i> , C-117/01. sz. ügy, 2004. január 7.	170, 188
<i>Kjell Karlsson és társai</i> , C-292/97. sz. ügy, 2000. április 13.	37
<i>Kone Oyj és társai kontra Európai Bizottság</i> , C-510/11. P. sz. ügy, 2013. október 24.	17
<i>Konstantinos Maistrellis kontra Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropon Dikaionaton</i> , C-222/14. sz. ügy, 2015. július 16.	126, 160, 169, 177
<i>Kunqian Catherine Zhu és Man Lavette Chen kontra Secretary of State for the Home Department</i> , C-200/02. sz. ügy, 2004. október 19.	172, 221
<i>Laurence Prinz kontra Region Hannover és Philipp Seeberger kontra Studentenwerk Heidelberg</i> , C-523/11. és C-585/11. sz. egyesített ügyek, 2013. július 18.	120, 142
<i>Leopold Schmitzer kontra Bundesministerin für Inneres (nagytanács)</i> , C-530/13. sz. ügy, 2014. november 11.	115
<i>Lourdes Cachaldora Fernández kontra Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) és Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) (nagytanács)</i> , C-527/13. sz. ügy, 2015. április 14.	248, 263
<i>Luisa Sabbatini, lánykori nevén Bertoni, kontra Európai Parlament</i> , 20/71. sz. ügy, 1972. június 7.	127
<i>M. A. De Weerd, lánykori nevén Roks, és társai kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen és társai</i> , C-343/92. sz. ügy, 1994. február 24.	61, 181, 262
<i>Malgożata Runevič-Vardyn és Łukasz Paweł Wardyn kontra Vilniaus miesto savivaldybės administracija és társai</i> , C-391/09. sz. ügy, 2011. május 12.	122, 160, 239
<i>Margaret Kenny és társai kontra Minister for Justice, Equality and Law Reform, Minister for Finance és Commissioner of An Garda Síochána</i> , C-427/11. sz. ügy, 2013. február 28.	169, 178
<i>Margeurite Johnston kontra Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary</i> , 222/84. sz. ügy, 1986. május 15.	100, 105, 108
<i>María Auxiliadora Arjona Camacho kontra Securitas Seguridad España, SA</i> , C-407/14. sz. ügy, 2015. december 17.	248, 269, 295

<i>Maria do Céu Bragança Linares Verruga és társai kontra Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche</i> , C-238/15. sz. ügy, 2016. december 14.	103
<i>Maria Kowalska kontra Freie und Hansestadt Hamburg</i> , C-33/89. sz. ügy, 1990. június 27.	61, 262
<i>Maria Luisa Jiménez Melgar kontra Ayuntamiento de Los Barrios</i> , C-438/99. sz. ügy, 2001. október 4.	180
<i>Mario Vital Pérez kontra Ayuntamiento de Oviedo</i> , C-416/13. sz. ügy, 2014. november 13.	100, 106, 124, 171, 212
<i>Maurice Leone és Blandine Leone kontra Garde des Sceaux, ministre de la Justice és Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales</i> , C-173/13. sz. ügy, 2014. július 17.	43, 103, 179
<i>Michael Efler és társai kontra Európai Bizottság</i> , Törvényszék, T-754/14. sz. ügy, 2017. május 10.	162
<i>Minister voor Immigratie en Asiel kontra X és Y, valamint Z kontra Minister voor Immigratie en Asiel</i> , C-199/12–C-201/12. sz. egyesített ügyek, 2013. november 7.	170, 194
<i>Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești kontra Ștefan Agafiței és társai</i> , C-310/10. sz. ügy, 2011. július 7.	67
<i>Mircea Florian Freitag által indított eljárás</i> , C-541/15. sz. ügy, 2017. június 8.	161
<i>Mohamed Ali Ben Alaya kontra Bundesrepublik Deutschland</i> , C-491/13. sz. ügy, 2014. szeptember 10.	120, 142
<i>Mohamed Daouidi kontra Bootes Plus SL és társai</i> , C-395/15. sz. ügy, 2016. december 1.	27, 198, 202
<i>Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff kontra Standesamt der Stadt Karlsruhe és Zentraler Juristischer Dienst der Stadt Karlsruhe</i> , C-438/14. sz. ügy, 2016. június 2.	161
<i>Nadežda Riežniece kontra Zemkopības ministrija és Lauku atbalsta dienests</i> , C-7/12. sz. ügy, 2013. június 20.	119, 127
<i>Nils-Johannes Kratzer kontra R+v Allgemeine Versicherung AG</i> , C-423/15. sz. ügy, 2016. július 28.	248, 260
<i>North Western Health Board kontra Margaret McKenna</i> , C-191/03. sz. ügy, 2005. szeptember 8.	50
<i>O. Tümer kontra Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen</i> , C-311/13. sz. ügy, 2014. november 5.	222

<i>ÖBB Personenverkehr AG kontra Gotthard Starjakob</i> , C-417/13. sz. ügy, 2015. január 28.	115
<i>Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft der Privatangestellten kontra Wirtschaftskammer Österreich</i> (nagytanács), C-220/02. sz. ügy, 2004. június 8.	127
<i>P kontra S és Cornwall County Council</i> , C-13/94. sz. ügy, 1996. április 30.	41, 48, 187
<i>Patrick Kelly kontra National University of Ireland (University College, Dublin)</i> , C-104/10. sz. ügy, 2011. július 21.	247, 253
<i>Pedro Manuel Roca Álvarez kontra Sesa Start España ETT SA</i> , C-104/09. sz. ügy, 2010. szeptember 30.	122, 160
<i>Petya Milkova kontra Izpалnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol</i> , C-406/15. sz. ügy, 2017. március 9.	27, 67, 175, 198, 246
<i>Philip Morris Brands SARL és társai kontra Secretary of State for Health</i> , C-547/14. sz. ügy, 2016. május 4.	162
<i>Q kontra az Európai Közösségek Bizottsága</i> , Közzszolgálati Törvényszék, F-52/05. sz. ügy, 2008. december 9.	70
<i>Raymond Kohll kontra Union des caisses de maladie</i> , C-158/96. sz. ügy, 1998. április 28.	146
<i>Regina kontra Secretary of State for Employment, ex parte Nicole Seymour- Smith és Laura Perez</i> , C-167/97. sz. ügy, 1999. február 9.	248, 264
<i>Reinhard Prigge és társai kontra Deutsche Lufthansa AG</i> (nagytanács), C-447/09. sz. ügy, 2011. szeptember 13.	106, 116
<i>Robert Heinrich Maria Mutsch ellen folytatott büntetőeljárás</i> , 137/84. sz. ügy, 1985. július 11.	137
<i>Roman Angonese kontra Cassa di Risparmio di Bolzano SpA</i> , C-281/98. sz. ügy, 2000. június 6.	172, 221
<i>S. Coleman kontra Attridge Law és Steve Law</i> (nagytanács), C-303/06. sz. ügy, 2008. július 17.	41, 54, 67, 70
<i>Sabine Mayr kontra Bäckerei und Konditorei Gerhard Flöckner OHG</i> (nagytanács), C-506/06. sz. ügy, 2008. február 26.	50
<i>Sabine von Colson és Elisabeth Kamann kontra Land Nordrhein-Westfalen</i> , C-14/83. sz. ügy, 1984. április 9.	268

<i>Samira Achbita és Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV</i> (nagytanács), C-157/15. sz. ügy, 2017. március 14.	173, 233
<i>Sarah Margaret Richards kontra Secretary of State for Work and Pensions</i> , C-423/04. sz. ügy, 2006. április 27.	41, 54, 170, 189
<i>Seda Küçükdeveci kontra Swedex GmbH & Co. KG</i> (nagytanács), C-555/07. sz. ügy, 2010. január 19.	16, 209
<i>Servet Kamberaj kontra Istituto per l'Edilizia Sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) és társai</i> (nagytanács), C-571/10. sz. ügy, 2012. április 24.	15, 39, 121, 148, 172, 222
<i>Silke-Karin Mahlburg kontra Land Mecklenburg-Vorpommern</i> , C-207/98. sz. ügy, 2000. február 3.	100, 108
<i>Sonia Chacón Navas kontra Eurest Colectividades SA</i> (nagytanács), C-13/05. sz. ügy, 2006. július 11.	67, 198, 246
<i>Spanyol Királyság kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága</i> (nagytanács), C-145/04. sz. ügy, 2006. szeptember 12.	162
<i>Susanna Brunnhofer kontra Bank der österreichischen Postsparkasse AG</i> , C-381/99. sz. ügy, 2001. június 26.	247, 252, 256
<i>Susanne Lewen kontra Lothar Denda</i> , C-333/97. sz. ügy, 1999. október 21.	127
<i>Tadao Maruko kontra Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen</i> (nagytanács), C-267/06. sz. ügy, 2008. április 1.	41, 53, 58, 62, 194
<i>Tanja Kreil kontra Bundesrepublik Deutschland</i> , C-285/98. sz. ügy, 2000. január 11.	100, 110
<i>The Queen, on the application of The Incorporated Trustees of the National Council for Ageing (Age Concern England) kontra Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform</i> , C-388/07. sz. ügy, 2009. március 5.	113, 117
<i>Thierry Delvigne kontra Commune de Lesparre Médoc és Préfet de la Gironde</i> (nagytanács), C-650/13. sz. ügy, 2015. október 6.	163
<i>Thomas Specht és társai kontra Land Berlin és Bundesrepublik Deutschland</i> , C-501/12–C-506/12., C-540/12. és C-541/12. sz. egyesített ügyek, 2014. június 19.	112, 171, 211
<i>Torsten Hörnfeldt kontra Posten Meddelande AB</i> , C-141/11. sz. ügy, 2012. július 5.	115
<i>Ulf Kazimierz Radziejewski kontra Kronofogdemyndigheten i Stockholm</i> , C-461/11. sz. ügy, 2012. november 8.	237

<i>Ute Kleinsteuber kontra Mars GmbH</i> , C-354/16. sz. ügy, 2017. július 13.	99, 113
<i>Vasil Ivanov Georgiev kontra Tehniceski universitet – Sofia, filial Plovdiv</i> , C-250/09. és C-268/09. sz. egyesített ügyek, 2010. november 18.	113
<i>Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen kontra Jovanna García-Nieto és társai</i> , C-299/14. sz. ügy, 2016. február 25.	120, 135
<i>V. G. Müller-Fauré kontra Onderlinge Waarborgmaatschappij OZ Zorgverzekeringen UA és E. E. M. van Riet kontra Onderlinge Waarborgmaatschappij ZAO Zorgverzekeringen</i> , C-385/99. sz. ügy, 2003. május 13.	146
<i>Vincent Blaziot kontra Université de Liège és társai</i> , 24/86. sz. ügy, 1988. február 2.	129
<i>Werner Mangold kontra Rüdiger Helm</i> (nagytanács), C-144/04. sz. ügy, 2005. november 22.	171, 209
<i>Wiebke Busch kontra Klinikum Neustadt GmbH & Co. Betriebs-KG</i> , C-320/01. sz. ügy, 2003. február 27.	180
<i>Wolfgang Glatzel kontra Freistaat Bayern</i> , C-356/12. sz. ügy, 2014. május 22.	27, 37, 41, 47, 103, 198
<i>X.</i> , C-318/13. sz. ügy, 2014. szeptember 3.	120, 134
<i>Z. kontra A Government department és The Board of Management of a Community School</i> (nagytanács), C-363/12. sz. ügy, 2014. március 18.	27, 169, 171, 180, 198, 201
<i>Zoi Chatzi kontra Ypourgos Oikonomikon</i> , C-149/10. sz. ügy, 2010. szeptember 16.	174, 235

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

<i>A Jehova Tanúi Gildani Gyülekezetének 97 tagja és 4 társa kontra Grúzia</i> , 71156/01. sz. ügy, 2007. május 3.	93
<i>Abdu kontra Bulgária</i> , 26827/08. sz. ügy, 2014. március 11.	89, 248, 265
<i>A. H. és társai kontra Oroszország</i> , 6033/13. sz. ügy és 15 másik ügy, 2017. január 17.	32, 33, 122, 156
<i>Al-Skeini és társai kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 55721/07. sz. ügy, 2011. július 7.	28
<i>Alujer Fernandez és Caballero García kontra Spanyolország (hat.)</i> , 53072/99. sz. ügy, 2001. június 14.	173, 228

<i>Anakomba Yula kontra Belgium</i> , 45413/07. sz. ügy, 2009. március 10.	121, 153, 172, 224
<i>Andrejeva kontra Lettország</i> (Nagykamara), 55707/00. sz. ügy, 2009. február 18.	34, 137, 172, 226
<i>Andrle kontra Cseh Köztársaság</i> , 6268/08. sz. ügy, 2011. február 17.	117, 120, 137, 169, 184
<i>Az Üdvhadsereg Moszkvai Ága kontra Oroszország</i> , 72881/01. sz. ügy, 2006. október 5.	231
<i>Bączkowski és társai kontra Lengyelország</i> , 1543/06. sz. ügy, 2007. május 3.	73, 164
<i>Bah kontra Egyesült Királyság</i> , 56328/07. sz. ügy, 2011. szeptember 27.	120, 140
<i>Belga nyelvészeti ügy</i> , 1474/62. sz. ügy és 5 másik ügy, 1968. július 23.	174, 238
<i>Biao kontra Dánia</i> (Nagykamara), 38590/10. sz. ügy, 2016. május 24.	17, 46, 57, 172, 217, 243
<i>Bigaeva kontra Görögország</i> , 26713/05. sz. ügy, 2009. május 28.	131
<i>Boacă és társai kontra Románia</i> , 40355/11. sz. ügy, 2016. január 12.	165, 172, 216
<i>Bouamar kontra Belgium</i> , 9106/80. sz. ügy, 1988. február 29.	123, 166, 171, 207
<i>B. S. kontra Spanyolország</i> , 47159/08. sz. ügy, 2012. július 24.	42, 65
<i>Buckley kontra Egyesült Királyság</i> , 20348/92. sz. ügy, 1996. szeptember 29.	148
<i>Bulgakov kontra Ukrajna</i> , 59894/00. sz. ügy, 2007. szeptember 11.	239
<i>Burden kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 13378/05. sz. ügy, 2008. április 29.	41, 46, 50, 101
<i>C. kontra Belgium</i> , 21794/93. sz. ügy, 1996. augusztus 7.	173, 225
<i>Çam kontra Törökország</i> , 51500/08. sz. ügy, 2016. február 23.	43, 84, 120, 144, 200
<i>Campbell és Cosans kontra Egyesült Királyság</i> , 7511/76. és 7743/76. sz. ügyek, 1982. február 25.	232
<i>Carson és társai kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 42184/05. sz. ügy, 2010. március 16.	46, 51, 244
<i>Carvalho Pinto de Sousa Morais kontra Portugália</i> , 17484/15. sz. ügy, 2017. július 25.	42, 66
<i>Catan és társai kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország</i> (Nagykamara), 43370/04., 18454/06. és 8252/05. sz. ügyek, 2012. október 19.	42, 74, 239
<i>Cha'are Shalom Ve Tsedek kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 27417/95. sz. ügy, 2000. június 27.	173, 228

<i>Chassagnou és társai kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 25088/94., 28331/95. és 28443/95. sz. ügyek, 1999. április 29.	174, 236
<i>Christine Goodwin kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 28957/95. sz. ügy, 2002. július 11.	188
<i>Cusan és Fazzo kontra Olaszország</i> , 77/07. sz. ügy, 2014. január 7.	154, 185
<i>Danilenkov és társai kontra Oroszország</i> , 67336/01. sz. ügy, 2009. július 30.	119, 132, 244
<i>Delfi AS kontra Észtország</i> (Nagykamara), 64569/09. sz. ügy, 2015. június 16.	44, 95
<i>Demír és Baykara kontra Törökország</i> (Nagykamara), 34503/97. sz. ügy, 2008. november 12.	132
<i>Demokratikus Társadalom Párt (DTP) és társai kontra Törökország</i> , 3840/10., 3870/10., 3878/10., 15616/10., 21919/10., 39118/10. és 37272/10. sz. ügyek, 2016. január 12.	165
<i>D. G. kontra Írország</i> , 39474/98. sz. ügy, 2002. május 16.	123, 166, 171, 207
<i>D. H. és társai kontra Cseh Köztársaság</i> (Nagykamara), 57325/00. sz. ügy, 2007. november 13.	42, 46, 57, 59, 61, 143, 248, 252, 255, 259, 265
<i>Dhahbi kontra Olaszország</i> , 17120/09. sz. ügy, 2014. április 8.	172, 224
<i>Di Trizio kontra Svájc</i> , 7186/09. sz. ügy, 2016. február 2.	61, 185, 248, 264
<i>Đorđević kontra Horvátország</i> , 41526/10. sz. ügy, 2012. július 24.	42, 73, 92
<i>Durisotto kontra Olaszország</i> , 62804/13. sz. ügy, 2014. május 6.	139
<i>E. B. és társai kontra Ausztria</i> , 31913/07., 38357/07., 48098/07., 48777/07. és 48779/07. sz. ügyek, 2013. november 7.	167, 170, 195
<i>E. B. kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 43546/02. sz. ügy, 2008. január 22.	154, 170, 195
<i>Ebrahimian kontra Franciaország</i> , 64846/11. sz. ügy, 2015. november 26. ...	173, 232
<i>Emel Boyraz kontra Törökország</i> , 61960/08. sz. ügy, 2014. december 2.	169, 183
<i>Engel és társai kontra Hollandia</i> , 5100/71., 5101/71., 5102/71., 5354/72. és 5370/72. sz. ügyek, 1976. június 8.	244
<i>Eremia kontra Moldovai Köztársaság</i> , 3564/11. sz. ügy, 2013. május 28.	92
<i>Eweida és társai kontra Egyesült Királyság</i> , 48420/10., 59842/10., 51671/10. és 36516/10. sz. ügyek, 2013. január 15.	173, 230
<i>Fábián kontra Magyarország</i> (Nagykamara), 78117/13. sz. ügy, 2017. szeptember 5.	138, 244
<i>Fabris kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 16574/08. sz. ügy, 2013. február 7. ...	236

<i>Fawsie kontra Görögország</i> , 40080/07. sz. ügy, 2010. október 28.	224
<i>Fretté kontra Franciaország</i> , 36515/97. sz. ügy, 2002. február 26.	194
<i>García Mateos kontra Spanyolország</i> , 38285/09. sz. ügy, 2013. február 19.	248, 270
<i>Gas és Dubois kontra Franciaország</i> , 25951/07. sz. ügy, 2012. március 15.	155
<i>Gaygusuz kontra Ausztria</i> , 17371/90. sz. ügy, 1996. szeptember 16.	34, 137
<i>Glor kontra Svájc</i> , 13444/04. sz. ügy, 2009. április 30.	171, 202
<i>Gouri kontra Franciaország (hat.)</i> , 41069/11. sz. ügy, 2017. február 28.	120, 140
<i>Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani kontra Olaszország (2. sz.)</i> , 26740/02. sz. ügy, 2007. május 31.	244
<i>Guberina kontra Horvátország</i> , 23682/13. sz. ügy, 2016. március 22.	41, 55, 101, 171, 203
<i>Halime Kılıç kontra Törökország</i> , 63034/11. sz. ügy, 2016. június 28.	43, 92, 183
<i>Hämäläinen kontra Finnország (Nagykamara)</i> , 37359/09. sz. ügy, 2014. július 16.	170, 190
<i>Handyside kontra Egyesült Királyság</i> , 5493/72. sz. ügy, 1976. december 7.	241
<i>Harroudj kontra Franciaország</i> , 43631/09. sz. ügy, 2012. október 4.	26
<i>Hasan és Chaush kontra Bulgária (Nagykamara)</i> , 30985/96. sz. ügy, 2000 október 26.	231
<i>Herrmann kontra Németország (Nagykamara)</i> , 9300/07. sz. ügy, 2012. június 26.	236
<i>Hoogendijk kontra Hollandia (hat.)</i> , 58641/00. sz. ügy, 2005. január 6.	261
<i>Horváth és Kiss kontra Magyarország</i> , 11146/11. sz. ügy, 2013. január 29.	43, 84, 143, 200
<i>Hulea kontra Románia</i> , 33411/05. sz. ügy, 2012. október 2.	248, 270
<i>Hunde kontra Hollandia (hat.)</i> , 17931/16. sz. ügy, 2016. július 5.	121, 149
<i>I. B. kontra Görögország</i> , 552/10. sz. ügy, 2013. október 3.	119, 131
<i>Identoba és társai kontra Grúzia</i> , 73235/12. sz. ügy, 2015. május 12.	43, 90, 164, 189
<i>İzzettin Doğan és társai kontra Törökország (Nagykamara)</i> , 62649/10. sz. ügy, 2016. április 26.	173, 229, 231
<i>Kacper Nowakowski kontra Lengyelország</i> , 32407/13. sz. ügy, 2017. január 10.	122, 159
<i>Karahmed kontra Bulgária</i> , 30587/13. sz. ügy, 2015. február 24.	95

<i>Karácsony és társai kontra Magyarország</i> (Nagykamara), 42461/13. és 44357/13. sz. ügyek, 2016. május 17.	165
<i>Karner kontra Ausztria</i> , 40016/98. sz. ügy, 2003. július 24.	170, 196
<i>Kemal Taşkın és társai kontra Törökország</i> , 30206/04. sz. ügy és 7 másik ügy, 2010. február 2.	239
<i>K. H. és társai kontra Szlovákia</i> , 32881/04. sz. ügy, 2009. április 28.	139
<i>Khamtokhu és Aksenchik kontra Oroszország</i> (Nagykamara), 60367/08. és 961/11. sz. ügyek, 2017. január 24.	15, 26, 32, 166, 185
<i>Konstantin Markin kontra Oroszország</i> (Nagykamara), 30078/06. sz. ügy, 2012. március 22.	169, 183
<i>Koua Poirrez kontra Franciaország</i> , 40892/98. sz. ügy, 2003. szeptember 30.	34, 137, 173, 227
<i>Kurić és társai kontra Szlovénia</i> (Nagykamara), 26828/06. sz. ügy, 2012. június 26.	85
<i>Kurski kontra Lengyelország</i> , 26115/10. sz. ügy, 2016. július 5.	241
<i>Kurtulmuş kontra Törökország (hat.)</i> , 65500/01. sz. ügy, 2006. január 24.	232
<i>Lavida és társai kontra Görögország</i> , 7973/10. sz. ügy, 2013. május 30.	143
<i>Leyla Şahin kontra Törökország</i> (Nagykamara), 44774/98. sz. ügy, 2005. november 10.	232
<i>Loizidou kontra Törökország</i> , 15318/89. sz. ügy, 1996. december 18.	28
<i>Macalin Moxamed Sed Dahir kontra Svájc (hat.)</i> , 12209/10. sz. ügy, 2015. szeptember 15.	174, 239
<i>Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt kontra Magyarország</i> , 22947/13. sz. ügy, 2016. február 2.	96
<i>Martzaklis és társai kontra Görögország</i> , 20378/13. sz. ügy, 2015. július 9. ...	123, 166
<i>Mazurek kontra Franciaország</i> , 34406/97. sz. ügy, 2000. február 1.	155, 236
<i>M'Bala M'Bala kontra Franciaország (hat.)</i> , 25239/13. sz. ügy, 2015. október 20.	44, 94
<i>M. C. és A. C. kontra Románia</i> , 12060/12. sz. ügy, 2016. április 12.	89, 90, 165
<i>Metropolitan Church of Bessarabia és társai kontra Moldova</i> , 45701/99. sz. ügy, 2001. december 13.	231
<i>M. G. kontra Törökország</i> , 646/10. sz. ügy, 2016. március 22.	92, 183
<i>Milanović kontra Szerbia</i> , 44614/07. sz. ügy, 2010. december 14.	173, 229
<i>Moldovan és társai kontra Románia (2. sz.)</i> , 41138/98. és 64320/01. sz. ügyek, 2005. július 12.	121, 148, 153

<i>Moszkvai Szcientológiai Egyház kontra Oroszország</i> , 18147/02. sz. ügy, 2007. április 5.	231
<i>Moustaquim kontra Belgium</i> , 12313/86. sz. ügy, 1991. február 18.	173, 225
<i>Mozer kontra Moldovai Köztársaság és Oroszország</i> (Nagykamara), 11138/10. sz. ügy, 2016. február 23.	28
<i>Muñoz Díaz kontra Spanyolország</i> , 49151/07. sz. ügy, 2009. december 8.	157
<i>Murray kontra Hollandia</i> (Nagykamara), 10511/10. sz. ügy, 2016. április 26.	139
<i>Nachova és társai kontra Bulgária</i> (Nagykamara), 43577/98. és 43579/98. sz. ügyek, 2005. július 6.	26, 91, 252, 255
<i>Nagy Béláné kontra Magyarország</i> (Nagykamara), 53080/13. sz. ügy, 2016. december 13.	137
<i>N. B. kontra Szlovákia</i> , 29518/10. sz. ügy, 2012. június 12.	65
<i>Novruk és társai kontra Oroszország</i> , 31039/11. sz. ügy és 4 másik ügy, 2016. március 15.	243, 244
<i>Nunez kontra Norvégia</i> , 55597/09. sz. ügy, 2011. június 28.	225
<i>O'Donoghue és társai kontra Egyesült Királyság</i> , 34848/07. sz. ügy, 2010. december 14.	173, 230
<i>Oliari és társai kontra Olaszország</i> , 18766/11. és 36030/11. sz. ügyek, 2015. július 21.	158
<i>O. M. kontra Magyarország</i> , 9912/15. sz. ügy, 2016. július 5.	170, 197
<i>Opuz kontra Törökország</i> , 33401/02. sz. ügy, 2009. június 9. ...	91, 165, 183, 248, 266
<i>Oran kontra Törökország</i> , 28881/07. és 37920/07. sz. ügyek, 2014. április 15.	241
<i>Oršuš és társai kontra Horvátország</i> (Nagykamara), 15766/03. sz. ügy, 2010. március 16.	84, 143, 267
<i>Pajić kontra Horvátország</i> , 68453/13. sz. ügy, 2016. február 23.	122, 157
<i>Paraskeva Todorova kontra Bulgária</i> , 37193/07. sz. ügy, 2010. március 25.	121, 153
<i>Partei Die Friesen kontra Németország</i> , 65480/10. sz. ügy, 2016. január 28.	122, 164
<i>Perinçek kontra Svájc</i> (Nagykamara), 27510/08.sz. ügy, 2015. október 15.	44, 96
<i>Petrov kontra Bulgária</i> , 15197/02. sz. ügy, 2008. május 22.	50, 244
<i>Pichkur kontra Ukrajna</i> , 10441/06. sz. ügy, 2013. november 7.	15, 33, 244
<i>Pilav kontra Bosznia-Hercegovina</i> , 41939/07. sz. ügy, 2016. június 9.	34, 122, 163

<i>Ponomaryovi kontra Bulgária</i> , 5335/05. sz. ügy, 2011. június 21.	120, 143, 172, 226
<i>Pretty kontra Egyesült Királyság</i> , 2346/02. sz. ügy, 2002. április 29.	47, 171, 204
<i>Price kontra Egyesült Királyság</i> , 33394/96. sz. ügy, 2001. július 10.	171, 203
<i>Rangelov kontra Németország</i> , 5123/07. sz. ügy, 2012. március 22.	172, 227
<i>Rasmussen kontra Dánia</i> , 8777/79. sz. ügy, 1984. november 28.	155, 159
<i>R. B. kontra Magyarország</i> , 64602/12. sz. ügy, 2016. április 12.	90
<i>Redfearn kontra Egyesült Királyság</i> , 47335/06. sz. ügy, 2012. november 6.	174, 242
<i>Sahin kontra Németország</i> (Nagykamara), 30943/96. sz. ügy, 2003. július 8.	244
<i>Saidoun kontra Görögország</i> , 40083/07. sz. ügy, 2010. október 28.	224
<i>S. A. S. kontra Franciaország</i> (Nagykamara), 43835/11. sz. ügy, 2014. július 1.	42, 66, 173, 231, 232
<i>Savez crkava „Riječ života” és társai kontra Horvátország</i> , 7798/08. sz. ügy, 2010. december 9.	15, 35
<i>Schalk és Kopf kontra Ausztria</i> , 30141/04. sz. ügy, 2010. június 24.	170, 196
<i>Schwisgebel kontra Svájc</i> , 25762/07. sz. ügy, 2010. június 10.	171, 206
<i>Sejdić és Finci kontra Bosznia-Hercegovina</i> (Nagykamara), 27996/06. és 34836/06. sz. ügyek, 2009. december 22.	34, 172, 216
<i>Sidabras és Džiautas kontra Litvánia</i> , 55480/00. és 59330/00. sz. ügyek, 2004. július 27.	131, 271
<i>Sidabras és társai kontra Litvánia</i> , 50421/08. és 56213/08. sz. ügyek, 2015. június 23.	244, 248, 270
<i>Škorjanec kontra Horvátország</i> , 25536/14. sz. ügy, 2017. március 28.	43, 91, 216
<i>S. L. kontra Ausztria</i> , 45330/99. sz. ügy, 2003. január 9.	167, 170, 194
<i>Ślawomir Musiał kontra Lengyelország</i> , 28300/06. sz. ügy, 2009. január 20.	139
<i>Smith és Grady kontra Egyesült Királyság</i> , 33985/96. és 33986/96. sz. ügyek, 1999. szeptember 27.	149
<i>Sommerfeld kontra Németország</i> (Nagykamara), 31871/96. sz. ügy, 2003. július 8.	31, 155, 244
<i>Sousa Goucha kontra Portugália</i> , 70434/12. sz. ügy, 2016. március 22.	97, 189
<i>Stasi kontra Franciaország</i> , 25001/07. sz. ügy, 2011. október 20.	123, 166
<i>Stec és társai kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 65731/01. és 65900/01. sz. ügyek, 2006. április 12.	34

<i>Stummer kontra Ausztria</i> (Nagykamara), 37452/02. sz. ügy, 2011. július 7.	120, 138, 139
<i>T. kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 24724/94. sz. ügy, 1999. december 16.	171, 207
<i>Taddeucci és McCall kontra Olaszország</i> , 51362/09. sz. ügy, 2016. június 30.	157, 170, 195
<i>Thlimmenos kontra Görögország</i> (Nagykamara), 34369/97. sz. ügy, 2000. április 6.	47
<i>Timishev kontra Oroszország</i> , 55762/00. és 55974/00. sz. ügyek, 2005. december 13.	216, 217, 247, 252
<i>Trabelsi kontra Belgium</i> , 140/10. sz. ügy, 2014. szeptember 4.	225
<i>Turan Cakir kontra Belgium</i> , 44256/06. sz. ügy, 2009. március 10.	271
<i>Ünal Tekeli kontra Törökország</i> , 29865/96. sz. ügy, 2004. november 16.	169, 185
<i>V. kontra Egyesült Királyság</i> (Nagykamara), 24888/94. sz. ügy, 1999. december 16.	171, 207
<i>Vallianatos és társai kontra Görögország</i> (Nagykamara), 29381/09. és 32684/09. sz. ügyek, 2013. november 7.	122, 157
<i>Van Kück kontra Németország</i> , 35968/97. sz. ügy, 2003. június 12.	170, 191
<i>Varnas kontra Litvánia</i> , 42615/06. sz. ügy, 2013. július 9.	50, 175, 244
<i>V. C. kontra Szlovákia</i> , 18968/07. sz. ügy, 2011. november 8.	65
<i>Vejdeland és társai kontra Svédország</i> , 1813/07. sz. ügy, 2012. február 9.	95
<i>Virabyan kontra Örményország</i> , 40094/05. sz. ügy, 2012. október 2.	44, 90, 174, 241, 247, 254
<i>Vojnity kontra Magyarország</i> , 29617/07. sz. ügy, 2013. február 12.	173, 229
<i>Vrontou kontra Ciprus</i> , 33631/06. sz. ügy, 2015. október 13.	121, 149
<i>Weller kontra Magyarország</i> , 44399/05. sz. ügy, 2009. március 31.	34, 55, 243
<i>Wolter és Sarfert kontra Németország</i> , 59752/13. és 66277/13. sz. ügyek, 2017. március 23.	174, 236
<i>X és társai kontra Ausztria</i> (Nagykamara), 19010/07. sz. ügy, 2013. február 19.	122, 156
<i>Y. Y. kontra Törökország</i> , 14793/08. sz. ügy, 2015. március 10.	170, 190

<i>Zarb Adami kontra Málta</i> , 17209/02. sz. ügy, 2006. június 20.	32
<i>Zeibek kontra Görögország</i> , 46368/06. sz. ügy, 2009. július 9.	172, 224

A Szociális Jogok Európai Bizottságának esetjoga

<i>Associazione Nazionale Giudici di Pace kontra Olaszország</i> , 102/2013. sz. panasz, 2016. július 5.	52, 175, 245, 250
<i>Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) kontra Olaszország</i> , 58/2009. sz. panasz, 2010. június 25.	218
<i>Confédération française démocratique du travail (CFDT) kontra Franciaország</i> , 50/2008. sz. panasz, 2009. szeptember 9.	57
<i>Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) kontra Olaszország</i> , 91/2013. sz. panasz, 2015. október 12.	41, 51, 57, 85, 132, 141
<i>Conference of European Churches (CEC) kontra Hollandia</i> , 90/2013. sz. panasz, 2014. július 1.	121, 151
<i>European Action of the Disabled (AEH) kontra Franciaország</i> , 81/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 11.	42, 59, 171, 204, 205
<i>European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) kontra Franciaország</i> , 39/2006. sz. panasz, 2007. december 5.	150
<i>European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) kontra Hollandia</i> , 86/2012. sz. panasz, 2014. július 2.	121, 151
<i>European Roma and Travellers Forum (ERTF) kontra Cseh Köztársaság</i> , 104/2014. sz. panasz, 2016. május 17.	218
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Franciaország</i> , 51/2008. sz. panasz, 2009. október 19.	150
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Írország</i> , 100/2013. sz. panasz, 2015. december 1.	172, 218
<i>European Roma Rights Centre (ERRC) kontra Portugália</i> , 61/2010. sz. panasz, 2011. június 30.	218
<i>Fellesforbundet for Sjøfolk (FFFS) kontra Norvégia</i> , 74/2011. sz. panasz, 2013. július 2.	52, 132, 171, 208
<i>International Association Autism-Europe kontra Franciaország</i> , 13/2002. sz. panasz, 2003. november 4.	19, 57, 85, 204

<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)</i> <i>kontra Görögország</i> , 49/2008. sz. panasz, 2009. december 11.	150
<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)</i> <i>kontra Horvátország</i> , 45/2007. sz. panasz, 2009. március 30.	145, 170, 197
<i>International Movement ATD Fourth World kontra Franciaország</i> , 33/2006. sz. panasz, 2007. december 5.	150
<i>International Planned Parenthood Federation – European Network (IPPF EN)</i> <i>kontra Olaszország</i> , 87/2012. sz. panasz, 2013. szeptember 10.	141
<i>Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) kontra Bulgária</i> , 41/2007. sz. panasz, 2008. június 3.	144, 250
<i>SUD Travail Affaires Sociales, SUD ANPE és SUD Collectivité Territoriales</i> <i>kontra Franciaország</i> , 24/2004. sz. panasz, 2005. november 8.	250
<i>The Central Association of Carers in Finland kontra Finnország</i> , 71/2011. sz. panasz, 2012. december 4.	43, 86

A nemzeti bíróságok esetjoga

Ausztria, Alkotmánybíróság, V 54/2014-20, 2014. december 9.	109
Ausztria, Döblingi Kerületi Bíróság, GZ 17 C 1597/05f-17, 2006. január 23.	146
Ausztria, Legfelsőbb Bíróság, 9 ObA 117/15, 2016. május 25.	233
Ausztria, Tiroli Regionális Közigazgatási Bíróság, LVwG-2013/23/3455-2, 2014. január 14.	240
Belgium, Államtanács, 228.752. sz. ügy, 2014. október 14.	233
Dánia, Legfelsőbb Bíróság, 15/2014. sz. ügy, 2016. december 6.	210
Dánia, Legfelsőbb Bíróság, 28/2015. sz. ügy, 2015. december 14.	262
Egyesült Királyság, Bristoli Munkaügyi Bíróság, <i>McFarlane és társa kontra</i> <i>easyjet Airline Company</i> , ET/1401496/15. és ET/3401933/15. sz. ügyek, 2016. szeptember 29.	76
Egyesült Királyság, Felsőbíró, <i>Amicus MSF Section, R. (on the application</i> <i>of) kontra Secretary of State for Trade and Industry</i> , EWHC 860 (Admin), 2004. április 26.	112
Egyesült Királyság, Munkaügyi Fellebbviteli Bíróság, <i>Kelly kontra Covance</i> <i>Laboratories Limited</i> , UKEAT/0186/15/LA. sz. ügy, 2015. október 20.	240

Egyesült Királyság, Munkaügyi Fellebbviteli Bíróság, <i>XC Trains Ltd kontra CD & Ors</i> , UKEAT/0331/15/LA. sz. ügy, 2016. július 28.	59
Észak-Macedónia, Szkopje II Elsőfokú Bíróság, I RO 618/15. sz. ügy, 2016. március 3.	130
Franciaország, Államtanács, <i>402742. és 402777. sz. ügyek</i> , 2016. augusztus 26.	233
Franciaország, Nimesi Fellebbviteli Bíróság, <i>Lenormand kontra Balenci</i> , 08/00907. sz. ügy, 2008. november 6.	146
Franciaország, Semmitőszék Büntetőbírósága, <i>Easyjet kontra Gianmartini és társai</i> , 13-81586. sz. ügy, 2015. december 15.	205
Franciaország, Semmitőszék Büntetőbírósága, M 08-88.017. és 2074. sz. ügyek, 2009. április 7.	146
Franciaország, Semmitőszék, Szociális Bíróság, <i>M. Jean-François X... kontra M. Serge Y... ; és társai</i> , 14-19.702. sz. ügy, 2016. június 1.	71
Görögország, Athéni Békebíróság, <i>418/2016. sz. határozat</i> , 2016. szeptember 23.	191
Lengyelország, Legfelsőbb Bíróság, <i>III PK 11/16</i> , 2016. november 7.	131
Lengyelország, Varsói Regionális Bíróság (másodfokú bíróság), <i>V Ca 3611/14</i> , 2015. november 18.	56
Magyarország, Egyenlő Bánásmód Hatóság, <i>72. sz. ügy</i> , 2008. április.....	146
Magyarország, Egyenlő Bánásmód Hatóság, 654/2009. sz. határozat, 2009. december 20.	72
Németország, Kölni Munkaügyi Bíróság, <i>Az. 9 Ca 4843/15</i> , 2016. február 10.	77
Németország, Szövetségi Alkotmánybíróság, <i>1 BvR 471/10</i> , 1 BvR 1181/10, 2015. január 27.	233
Németország, Szövetségi Munkaügyi Bíróság, <i>2 AZR 579/12</i> , 2013. április 25.	111
Németország, Szövetségi Munkaügyi Bíróság, <i>8 AZR 638/14</i> , 2016. február 18.	61
Románia, Megkülönböztetés Elleni Küzdelem Nemzeti Tanácsa, <i>349. sz. határozat</i> , 2016. május 4.	151

Svédország, Fellebbviteli Bíróság, <i>Szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni ombudsman kontra A. S.</i> , T-3562-06. sz. ügy, 2008. február 11.	146
Svédország, Legfelsőbb Bíróság, <i>Escape Bar and Restaurant kontra Etnikai alapú megkülönböztetés elleni ombudsman</i> , T-2224-07. sz. ügy, 2008. október 1.	146, 260

Jogi szövegek jegyzéke

Az Európa Tanács okmányai

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (1950. november 4.)

Uniós okmányok

A Bizottság 92/131/EGK ajánlása a nők és a férfiak méltóságának munkahelyi védelméről

A faji egyenlőségről szóló irányelv, 2000/43/EK (2000. június 29.)

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv, 2000/78/EK (2000. november 27.)

A Tanács 79/7/EGK irányelve a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról (1978. december 19.)

A Tanács nyilatkozata a nők és a férfiak munkahelyi méltóságának védelméről szóló bizottsági ajánlás végrehajtásáról (1991. december 19.)

Az áruk és szolgáltatások terén a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 2004/113/EK (2004. december 13.)

Az egyenlő bánásmódról szóló irányelv, 76/207/EGK (1976. február 9.)

Az egyenlő bánásmódról szóló irányelv (átdolgozott szöveg), 2006/54/EK (2006. július 5.)

Az Európai Közösséget létrehozó szerződés (1957. március 25.)

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Lisszaboni Szerződés (2009. december 1.)

Nemzetközi okmányok

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948. december 10.)

Az ENSZ egyezménye a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (1969. január 4.)

Az ENSZ egyezménye a fogyatékossgal élő személyek jogairól (2006. december 13.)

Az ENSZ egyezménye a gyermek jogairól (1989. november 20.)

Az ENSZ egyezménye a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről (1979. december 18.)

Az ENSZ kínzás elleni egyezménye (1975. december 9.)

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966. december 16.)

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966. december 16.)

Megjegyzés a hivatkozásokról

A fenti esetjog átfogó tájékoztatást nyújt az olvasónak, amelynek segítségével megtalálja az érintett ügyre vonatkozó teljes ítéletet. Ez hasznosnak bizonyulhat, amennyiben jobban el kíván mélyedni az adott határozat eléréséhez az érintett bíróságon alkalmazott érvekben és elemzésekben.

A kiadványban idézett ügyek többségében az EUB vagy az EJEB előtt született döntés; ezek képezik tehát a témák kibontásának a fókuszát. Hasonló technikák mindazonáltal a nemzeti esetjogi adatbázisok használatakor is alkalmazhatók.

Az EJEB esetjogának kereséséhez az olvasó az [EJEB HUDOC portált](#) veheti igénybe, amely ingyenes hozzáférést biztosít az EJEB esetjogához: A HUDOC portálon működik egy felhasználóbarát kereső, amelynek köszönhetően a kívánt ügy kikeresése nagyon egyszerű. A keresett ügyet legkönnyebben úgy lehet megtalálni, ha beírjuk az ügy számát az „Case-law” keresőablakba.

Az EUB esetjogának kereséséhez az olvasó a [CURIA keresőt](#) veheti igénybe, amely ingyenes hozzáférést biztosít az EUB esetjogához: A CURIA keresőn működik egy felhasználóbarát keresőprogram, amelynek köszönhetően a kívánt ügy kikeresése nagyon egyszerű. A keresett ügyet legkönnyebben úgy lehet megtalálni, ha beírjuk az ügy számát az „Ügyszám” keresőablakba.

A javasolt két kereső (vagy bármelyik alkalmazott kereső) az ügyek dátum szerinti böngészését is lehetővé teszi. Annak érdekében, hogy a keresett esetjogot az ítéletek dátum szerinti böngészésével is könnyen meg lehessen találni, a kézikönyvben szereplő ügyek hivatkozásában minden esetben feltüntettük a dátumot.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéről további információ olvasható az interneten. Ez az FRA weboldaláról érhető el: fra.europa.eu

Az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatával kapcsolatban további információ található a Bíróság honlapján: echr.coe.int. A HUDOC keresőportál révén hozzáférhetők az ítéletek és határozatok angolul, ill. franciául, egyes esetekben azok fordításai más nyelvekre, esetjogi tájékoztatók, sajtóközlemények, valamint a Bíróság munkájával kapcsolatos egyéb tudnivalók (<http://HUDOC.echr.coe.int>).

Az Európa Tanács publikációihoz való hozzáférés

Az Európa Tanács kiadója a szervezet valamennyi munkaterületével – emberi jogok, jogtudomány, egészségügy, etika, szociális kérdések, környezet, oktatás, kultúra, sport, ifjúság, építészeti örökség – kapcsolatban közzétesz műveket. A könyvek és az elektronikus kiadványok katalógus alapján interneten megrendelhetők: <https://book.coe.int>

A virtuális olvasószooba révén az érdeklődők ingyenesen ismerhetik meg a lényegesebb újonnan publikált művek részleteit, ill. egyes hivatalos anyagok teljes szövegét.

Az Európa Tanács egyezményeinek teljes szövege, ill. az azokra vonatkozó tudnivalók a Treaty Office honlapján érhetők el: <http://conventions.coe.int>

Kapcsolatba szeretne lépni az EU-val?

Személyesen

Az Európai Unió területén több Europe Direct információs központ is működik. Keresse meg az Önhöz legközelebb eső központot: https://europa.eu/european-union/contact_hu

Telefonon vagy e-mailben

A Europe Direct központok feladata, hogy megválaszolják a polgárok Európai Unióval kapcsolatos kérdéseit. Vegye igénybe a szolgáltatást

- az ingyenesen hívható telefonszámon: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bizonyos szolgáltatók számíthatnak fel díjat a hívásért),
- a rendes díjszabású telefonszámon: +32 22999696, vagy
- e-mailen: https://europa.eu/european-union/contact_hu

Információkat keres az EU-ról?

Online

Az EUROPA portál tájékoztatással szolgál az Európai Unióról az EU összes hivatalos nyelvén: https://europa.eu/european-union/index_hu

Uniós kiadványok

A következő címen uniós kiadványok tölthetők le/rendelhetők meg díjmentesen/fizetés ellenében: <https://op.europa.eu/hu/publications>. Ha bizonyos ingyenes kiadványokból több példányra van szüksége, rendeljen a Europe Direct központtól vagy hazájának helyi információs központjától (lásd: https://europa.eu/european-union/contact_hu).

Uniós jogszabályok és kapcsolódó dokumentumok

Az EUR-Lex portálról bármelyik hivatalos nyelven letölthetők az EU jogi tartalmi és az 1952-től megjelenő jogszabályai: <http://eur-lex.europa.eu>

Az EU által gondozott nyílt hozzáférésű adatok

A nyílt hozzáférésű adatok európai uniós portálja (<http://data.europa.eu/euodp/hu>) uniós adatkészletekhez biztosít hozzáférést. Az adatok kereskedelmi és nem kereskedelmi célból egyaránt díjmentesen letölthetők és felhasználhatók.

Az európai megkülönböztetésmentességi jog, amelyet elsősorban a megkülönböztetésmentességről szóló uniós irányelvek, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 14. cikke és 12. jegyzőkönyve alkot, különféle összefüggésekben tiltja a különböző okok alapján történő megkülönböztetést. Ez a kézikönyv az ebből a két, egymást kiegészítő rendszerként működő forrásból származó európai megkülönböztetésmentességi jogot vizsgálja meg; ennek során átfedések esetén rámutat felcserélhetőségeikre, ugyanakkor felhívja a figyelmet az esetenként előforduló különbségekre is. A kézikönyv az Európa Tanács más okmányaira is hivatkozik, elsődlegesen az Európai Szociális Chartára és az ENSZ vonatkozó okmányaira. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága által a megkülönböztetésmentesség terén kialakított impresszív esetjogi corpus birtokában hasznosnak tűnt egy olyan kézikönyv összeállítása, amely az EU és az Európa Tanács tagállamaiban és azokon kívül működő jogi szakembereknek, például bírácoknak, ügyészeknek és ügyvédeknek, illetve a bűnüldöző szervek tisztviselőinek szól.

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel. +43 158030-60 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA EURÓPA TANÁCS

67075 Strasbourg Cedex – Franciaország

Tel. +33 (0) 3 88 41 20 18 – Fax +33 (0) 3 88 41 27 30

echr.coe.int – publishing@echr.coe.int – twitter.com/ECHR_CEDH

Az Európai Unió
Kiadóhivatala